Zaven Biberyan

Karıncaların Günbatımı

ROMAN

ARAS

Zaven Biberyan

Karıncaların Günbatımı

Ermeniceden çeviren: Sirvart Malhasyan

ARAS

Zaven Biberyan'ın Eserleri

Lıgırdadzı [Sürtük]
Roman, Ermenice, 1959, İstanbul
Türkçe çevirisi: *Yalnızlar*
Öncü Kitabevi, Nisan 1966, İstanbul
Payel Yayınları, Nisan 1966, İstanbul
Aras Yayıncılık, Şubat 2016 (4. baskı), İstanbul

Dzovı [Deniz]
Öykü, Ermenice, 1961, İstanbul
Aras Yayıncılık, Eylül 2017, İstanbul

Angudi Siraharner [Meteliksiz Âşıklar]
Roman, Ermenice, 1962, İstanbul
Aras Yayıncılık, Mart 2017, İstanbul
Türkçe çevirisi: *Meteliksiz Âşıklar*
Aras Yayıncılık, Ekim 2018 (2. baskı), İstanbul

Mırçünneru Verçaluysı [Karıncaların Günbatımı]
Roman, Ermenice, 1984, İstanbul
Aras Yayıncılık, Ekim 2007, İstanbul
Türkçe çevirisi: *Karıncaların Günbatımı*
Aras Yayıncılık, Mart 2019 (2. baskı), İstanbul
[1998-2013 arasında *Babam Aşkale'ye Gitmedi* adıyla dört baskı yaptı]

Türkçeye Başlıca Çevirileri

[Fransızcadan] *Ana*, Gorki / *Sanayi Kralı*, Upton Sinclair / *Ay Vadisi*, Jack London / *Cinayet Şirketi*, Jack London.
[Ermeniceden] *Balkan Harbi Tarihi*, Aram Andonyan
Aras Yayıncılık, Ekim 2002 (2. baskı), İstanbul

usul gereği

Elinizdeki kitap, Zaven Biberyan'ın, İstanbul'da Ermenice olarak yayımlanan günlük *Jamanak* gazetesinde 1970'te tefrika edilen *Mrçünneru verçaluysı* [Karıncaların Günbatımı] adlı eserinin çevirisidir. Eserin kitap olarak ilk Ermenice basımı 1984'te, yazarın ölümünden kısa bir süre önce, bazı kısaltmalarla gerçekleştirilmiş, Türkçe çevirisi ise bu kitap temel alınarak yayınevimizce 1998'de *Babam Aşkale'ye Gitmedi* adıya yapılmıştır. Mevcut basım ise hem romanın özgün adının iade edildiği hem de daha önceki Türkçe basımlarda yer almayan bazı bölümlerin metne eklendiği eksiksiz çeviri niteliğindedir.

Metinde, birçoğu Türkçe kelimeler olmak üzere, çok sayıda *italik* sözcük yer almaktadır. Bunlar Ermenice orijinalinde de yazarın aynen kullandığı sözcükler olarak algılanmalıdır. Bu türden sıkça kullanılan ifadeler sadece ilk geçtikleri yerde italik dizildi. Dipnotlar (*) redaksiyon sırasında yayınevimiz tarafından eklendi.

Türkçe yazımda ise Ömer Asım Aksoy'un *Ana Yazım Kılavuzu* (Epsilon Yay.) temel alındı, Necmiye Alpay'ın *Türkçe Sorunları Kılavuzu*'ndan (Metis Yay.) yardımcı kaynak olarak yararlanıldı.

yayıncının notu

KARINCALARIN GÜNBATIMI

Aras Yayıncılık
İstiklal Caddesi, Hıdivyal Palas 231/Z
34430 Tünel, Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 252 65 18 - 243 06 02
Fax: (0212) 252 65 19
info@arasyayincilik.com
www.arasyayincilik.com
Sertifika No: 10728

ARAS - ԱՐԱՍ 16

Karıncaların Günbatımı
Zaven Biberyan
Mrçünneru verçaluysı

Çeviri
Sirvart Malhasyan

Kapak Tasarımı
Aret Gıcır

Kapak Fotoğrafı
Ara Güler

ISBN 9786052100066

Baskı
Sena Ofset
2. Matbaacılar Sitesi 4NB7-9-11 Topkapı-İstanbul
Tel: (0212) 613 03 21
Sertifika No: 12064

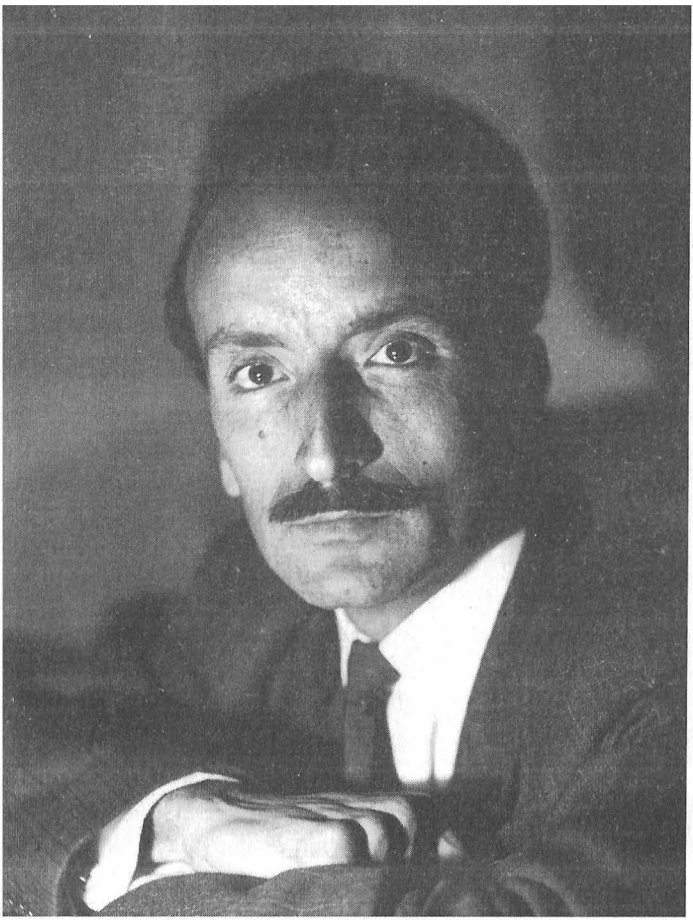
Birinci Baskı: Şubat 2019, İstanbul
İkinci Baskı: Mart 2019, İstanbul
[1998-2013 arasında *Babam Aşkale'ye Gitmedi* adıyla dört baskı yaptı]

KARINCALARIN GÜNBATIMI

ZAVEN BİBERYAN

ERMENİCEDEN ÇEVİREN
SİRVART MALHASYAN

ARAS

Fotoğraf: Ara Güler

Zaven Biberyan
(1921-1984)

Zaven Biberyan

1921'de İstanbul Kadıköy'de doğdu. Kadıköy Aramyan-Uncuyan ve Dibar Gırtaran (Sultanyan) Ermeni ilkokulları, Saint Joseph Lisesi ve İstanbul Ticari İlimler Akademisi'nde öğrenim gördü.

1941'de Yirmi Sınıf (Kura) asker toplanırken, o da askere alındı ve Nafıa hizmetine verildi. Akhisar'da kendisi gibi Nafıa askeri olan *Jamanak* [Zaman] gazetesi yöneticilerinden Ara Koçunyan'la tanıştı. Üç buçuk yıl süren askerlik dönüşü *Jamanak* gazetesinde yayımlanan "Krisdoneutyan Vağhcanı" [Hıristiyanlığın Sonu] adlı yazı dizisi büyük gürültü kopardı, dizinin yayını durduruldu. *Nor Lur* [Yeni Haber] ve *Nor Or* [Yeni Gün] gazetelerinde, daha sonra da *Jamanak* gazetesi yayın kurulunda görev aldı. Sosyalist düşüncelerinden dolayı gelen baskılar sonucu gazeteden ayrılmak zorunda kaldı. 1946'da Ermeni aleyhtarı bazı tutum ve yayınlara karşı *Nor Lur* gazetesindeki "Al Gı Pave..." [Artık Yeter] başlıklı yazısından dolayı kovuşturmaya uğrayıp hapis yatan, daha sonra bulduğu işlerden de baskılar sonucu ayrılmak zorunda kalan Biberyan, sonunda ülkeyi terk etmeye karar verip 1949'da Beyrut'a gitti. Orada gazetecilik mesleğini, Ermenice yayınlanan *Zartonk* [Uyanış] ve *Ararat*'ın yazı işlerinde görev alarak sürdürdü; Halep ve Paris'teki bazı dergi ve gazetelerde de makaleleri yayınlandı. Siyasi durumun iyileştiğini düşünerek, yaşamını güç koşullarda sürdürdüğü Beyrut'tan ayrılıp 1953'te İstanbul'a döndü. Seta Hı-

dıryan ile evlendi, bir kız çocukları oldu. Bir süre Osmanlı Bankası'nda çalıştı. 27 Mayıs 1960 darbesini izleyen günlerde *Marmara* gazetesinde politika yazarı olarak görev yaptı. 1964'te yayımlamaya başladığı *Nor Tar* [Yeni Yüzyıl] adlı siyasi ve edebi dergi maddi sıkıntılar nedeniyle kapandı. 1960'lı yılların sonunda *Meydan Larousse Büyük Lûgat ve Ansiklopedi*'nin redaksiyon kurulunda yer aldı.

Türkiye İşçi Partisi'nden 1965 genel seçimlerinde İstanbul milletvekili adayı oldu, ancak milletvekili seçilemedi. 1968 yerel seçimlerinde ise aynı partiden İstanbul Belediye Meclisi üyeliğine seçildi ve başkan yardımcılığı yaptı.

Biberyan yazarlık yaşamına Ermenice yazdığı öykülerle başladı. İlk öyküsü 1945'te İstanbul'da "Yerek ınger eink" [Üç Arkadaştık] adıyla *Jamanak* gazetesinde yayımlandı. Daha sonra çeşitli gazete ve dergilerde öyküleri, makaleleri yer aldı. Öyküleri yalın dili ve gerçekçi temalarıyla ilgi çekti. İstanbul Ermeni edebiyatının önde gelen realist yazarlarından olan Biberyan, çevresindeki olaylara bir aydın duyarlılığıyla yaklaşıp, dile getirilemeyen gerçekleri cesur ve kuvvetli kalemiyle gözler önüne serdi. Hatta dünya görüşleri farklı olsa da, haksızlığa uğradığına inandığı bir rahibin yanında tutum alarak, bir insan hakları savunuculuğu örneği sergiledi.

Romanlarında, öykülerinde ve gazete makalelerinde her kesimden insanı rahatça yansıtmayı başardı. Fabrika işçileri, dar gelirli memurlar, küçük dükkân sahipleri onun öykü ve romanlarının başlıca kahramanı oldular. Yapıtlarında birey-toplum çatışmasını işleyen Biberyan, öykülerinde de hep toplumsal sorunlarla boğuşan insanları anlattı. 1970'te *Jamanak* gazetesinde 294 gün tefrika halinde, ölümünden birkaç hafta önce ise kitap olarak yayımlanan ve onun başyapıtı sayılan *Mırçünneru Verçaluysı* [Karıncaların Günbatımı] adlı romanı, bir ailenin adım adım yok oluşu paralelinde,

yakın geçmişe ayna tutan dramatik bir kronoloji gibidir. Bu yapıtına, yazarın ölümünden sonra Eliz Kavukçuyan Ödülü (Paris) verildi. Eser Türkçeye 1998'de *Babam Aşkale'ye Gitmedi* adıyla çevrildi.

Kolay iletişim kurulamayan, zor bir insan olduğu söylenen Zaven Biberyan'ın, yazarlığının yanı sıra, amatör olarak yaptığı resim ve heykelcikler, Büyükada tutkunluğu, hatta –geçim amacıyla da olsa– bir ara eşiyle birlikte oyuncak yapımcılığına soyunması, onun ince sanatçı ruhunun fazlaca bilinmeyen yansımaları olsa gerektir.

Ülser hastalığına yakalanan Zaven Biberyan uzun süren, sıkıntılı bir hastalık döneminden sonra 4 Ekim 1984'te yaşama veda etti ve Şişli Ermeni Mezarlığı aydınlar bölümüne gömüldü.

Çağdaşlarının Kaleminden Zaven Biberyan

"Cesur, inançlı, kendisiyle ortak fikirler paylaştığımız bir arkadaşımızdı; sonuna kadar bizimle birlikte, geri adım atmadan yürüdü ve haksızlıklara, adaletsizliklere karşı mücadele etti... O günler hiç unutulmayacak. Hiçbir kalem bunları gerçek anlamda yazma cesaretini gösteremedi. Biberyan denedi ve başardı. Onun bu romanı İstanbul Ermenilerinin son dönem edebi dünyasında ilerici hareketin ürünü olarak benzersiz yerini koruyacaktır."

S. K. Zanku (*Nor Or* editörlerinden, gazeteci, yazar), *Lusapatzen Mayramud* adlı kitabı, 1991.

"Zaven Biberyan'ın en iyi eseri *Mırçünneru Verçaluysı*, kendisi ve benim gibi İkinci Dünya Savaşı yıllarında Akhisar'da Nafıa askerliği yapmış olanlarca anlaşılabilir en çok. Biberyan'ı orada tanıdım, iki yılımız birlikte geçti. Eğitimini Fransız okulunda aldığından Ermenicesi o sıralar iyi değildi, ama İstanbul'a döndükten sonra, düşüncelerini seçkin bir Ermeniceyle ifade etme alışkanlığını hızla kazandı ve keskin üslubu, hatta bazen sivri çıkışlarıyla, aranan bir makale yazarı oldu..."

Dikran Hacyan (yazar, eleştirmen; Biberyan'ın Nafıa arkadaşı), *Haraç*, 31 Mayıs 1995.

"...*Jamanak*'ta yayın yönetmenliğine başladı, ama solcu eğilimlerini Matbuat Müdüriyeti hoş karşılamayınca, onu yazı işlerinden uzaklaştırmak zorunda kaldık. Ancak Zaven, geçimini sağlamak için, boş kafalıların şaşkın, biz basın camiasının hayran bakışları altında, eline kadın iç çamaşırları alıp, Mahmutpaşa Yokuşu'nun dibinde satmaktan çekinmedi."

Ara Koçunyan (gazeteci yazar; Biberyan'ın Nafıa arkadaşı) *Jamanak*, 5 Ekim 1984.

"...genellikle, toplumsal yapımızın varlığını tehlikeye atan veya sağlıklı işleyişini tehdit eden genelleşmiş, ortak yaralara vururdu keskin neşterini; ve, etrafta başkaca kanamalara yol açmadan, kalemini, usta bir cerrahın neşteri misali tam da yaranın ortasına saplayıp genellikle sinsice gizlenmiş olan irini dışarı akıtır, okuyucularına gerçeği olduğu gibi gösteriverirdi."

Yervant Gobelyan (gazeteci, yazar; Biberyan'ın gazete arkadaşı), *Kulis*, 10 Ekim 1984.

"İkinci Dünya Savaşı sonrası, 1946-47... İlkin haftalık, sonra günlük yayınlanan Ermenice *Nor Or* gazetesi yenileşme, özgürleşme, barış, sosyal adalet ilkelerini geliştiren, yazan, sosyalist eğilimli bir gazeteydi. Zaven Biberyan da bu gazetenin temel direklerinden biri. Zamanın egemen güçlerinin hoşgörüsüzlüğü bu gazetenin varlığına tahammül edemezdi. Gazete kapandı, yazarlarının bazıları da tutuklandı."

Rupen Maşoyan (gazeteci, yazar; Biberyan'ın yakın arkadaşı), *Agos*, 2 Ağustos 1996.

EDİTÖRDEN

Karıncaların Günbatımı'nın Yayımlanma Macerası

Zaven Biberyan'ın en önemli eseri olarak kabul edilen *Karıncaların Günbatımı*, Ermenice başlığıyla *Mrçünneru verçaluysı*, ilk kez 1970'te, İstanbul'da yayımlanan *Jamanak* gazetesinde, 294 gün boyunca tefrika edildi. Romanın kitap olarak basımı ise ancak 1984'te mümkün olabildi. Biberyan'ın hastalığı sırasında, bir grup İstanbullu Ermeni kadın, ona son bir armağan vermek üzere, kitabın yayımlanmasına önayak oldu. 14 yıl sonra, 1998'de ise Aras Yayıncılık, romanı Sirvart Malhasyan'ın çevirisi ve *Babam Aşkale'ye Gitmedi* adıyla Türkçe yayımladı. Bu başlığın seçimi, Türkiye edebiyat çevreleri tarafından henüz tanınmayan Biberyan'ın başyapıtının, özellikle o dönem hayli popüler olan *Salkım Hanım'ın Taneleri* romanı/filmi ve bu eserlere konu olan Varlık Vergisi tartışmaları ekseninde, daha geniş bir okur kitlesi tarafından tanınmasına yönelik bir adımdı. Ancak geçen zaman içinde Biberyan hem Ermenicede hem Türkçede bir yazar olarak kabul gördü ve editoryal bakımdan, romanı Varlık Vergisi/Aşkale sürgünleri bağlamıyla sınırlayan bu tür bir çerçevelendirmeye de ihtiyaç kalmadı. Böylece, Türkçe çevirisinin bu beşinci baskısında romana Ermenicedeki *Karıncaların Günbatımı* adını iade etmeyi, yazarın sağlığındaki tercihine de saygıyla, uygun gördük.

Bu yeni basımın önemli bir boyutu da romanın özgün metnine, yani *Jamanak*'ta tefrika edilen haline sadık ilk baskı olması. 1998'deki Türkçe çeviri, eserin Ermenice kitap olarak basılan 1984 versiyonundan gerçekleştirilmişti. Ancak daha sonra, kitabı yayıma hazırlayan ekibin, bazı siyasi kaygılardan dolayı, belki hasta yatağındaki yazarın da onayıyla, kitaptan bazı bölümleri çıkardığını fark ettik. Bunun üzerine, 2007'de yaptığımız Ermenice baskıda, eksiksiz metni, *Jamanak*'taki tefrikayı esas alarak yayımladık. 2013'teki Türkçe 4. baskıda ise, daha önceki basımlarda yer almayan bu bölümleri metne ekledik. 2019'daki mevcut baskıda ise 2013'te gözden kaçırdığımız iki önemli pasajı daha çevirip ekleyerek, romanı ilk yayımlandığı haliyle günümüze taşımış olduk. Türkçe metne 2013'te ve elinizdeki baskıda eklenen bölümleri, romanın bütünlüğüne ve okuma akışına zarar verebileceği kaygısıyla, ilgili sayfada göstermek yerine, kitabın sonunda (s. 524-527) listeledik. Bu baskıda eklenen iki pasajın, özellikle 1915 ve "Felaket" göndermeleriyle, romanın temel meselelerinin altını çizmekte son derece önemli rol oynadığını ve romanın hakkıyla anlaşılmasında son derece kritik olduğunu düşünüyoruz.

Ermenice romanın zirvelerinden olan *Karıncaların Günbatımı*'nın, tefrika edilmesinden kırk dokuz, kitap haline getirilmesinden otuz beş, Türkçeye çevrilmesinden ise yirmi bir yıl sonra yapılan bu yeni basımın, siyasi ve maddi koşullar daha uygun olsa çok daha üretken bir yazar olacağı su götürmeyen Zaven Biberyan'ın eserinin hakkıyla tanınıp tartışılmasına kapı aralaması dileğiyle.

BİRİNCİ BÖLÜM

- 1 -

"Kim o?"

Baret başını kaldırıp anasına baktı.

"Kim o?" diye tekrarladı Arus, canı sıkkın bir halde.

Baret tekrar başını kaldırıp sabırsızlıkla yukarı baktı. Beyaz yaşmağa bürülü yaşlı bir yüz eğilmiş, karşısındakini tanıyabilmek için gözlerini kısarak aşağı bakıyordu.

"Ne isti...?"

Kadının sesi boğuklaştı, başını hemen içeri çekti. Yukarıda bir patırtı koptu. Kadın merdivenlerden artan bir gürültüyle inerek tepetaklak düşercesine sofaya ulaştı. Arus hıçkırıklara boğularak oğlunun boynuna sarıldı.

Baret, anasının şap şup öpücük sesleriyle durmadan kesilen sözlerini anlayamadı bile. Boğazına baskı yapan bir hüzün duydu içinde. Karşı pencereden iki meraklı başın kendilerini izlediğini görünce canı sıkıldı.

"Dokunma, pislik içindeyim," diye mırıldandı. "Bitliyim, dokunma."

Arus oralı olmadı bile. Gülüyordu, ağzından birbirinden kopuk sözler dökülüyordu. Oğlunun yüzünü okşuyor, onu kucaklıyor, ağlıyor, bir yandan da durmadan konuşuyordu. Bir an gözleri karşı binanın penceresine takıldı. Gururla kasılarak güldü. Başıyla Baret'i işaret ederek oğlunun sırtını sıvazladı. Karşıki pencere açıldı, güleç bir kadın pencereye yaslandı.

"Oğlun mu hanım?"

Arus, merdivenden bir basamak aşağı indi. Baret onun bu döküntü haliyle, lime lime olmuş terlikleriyle utanmadan sokağa çıkmasına öfkelendi. Anasına neler olmuştu? Arus, kaybolmasından korkar gibi, oğlunun koluna sıkı sıkıya yapışmıştı.

"Sürpriz, sürpriz. Üç buçuk sene oldu gideli, arada hiç gelmemişti. Artık ümidimizi kesmiştik. Allahım, tanıyamadım bir an! Evet ya, oğlum."

Sıkıntısını ve öfkesini bastırmaya çalışan oğluna gururla baktı. Geldiğinden beri ilk kez dikkatle inceliyordu onu. Gülüşü silindi, yüz hatları gerildi.

"Ne kadar zayıflamışsın, ne kadar değişmişsin sen! Tevekkeli tanıyamadım seni yukarıdan baktığımda. Sana ne olmuş böyle? Hasta mısın?"

"Uykusuzum."

"Önce *bekçi* sandım seni. Bu kahverengi elbiseler de ne? Üniforma mı değişti?"

Baret'in sabrı taşıyordu. Karşı evdeki gözlerden kaçarak, cevap vermeden sofaya girdi. Eskimiş, yağ ve küf kokan kirli bavulunu taş zemine bıraktı. Yer yer kırılıp çukurlaşmış taşların araları hâlâ sabahki temizlik sularıyla doluydu. Arus aynı isterik gülüşle komşularla vedalaşıyordu.

"Bana hemen temiz iç çamaşırı ve giyecek getir. Bir bohça yap, hamama gideceğim."

"Tamam, gidersin. Hele bir içeri gir, biraz dinlen oğlum, bir şeyler ye, sonra gidersin."

"Bitli bitli mi gireyim içeri *canım*?"

Sesini çok yükseltmemek için çaba harcıyordu.

"Bitlendin mi?"

Arus'un yüzünde trajik bir ifade belirdi. Sanki bitlenmek düşünülmeyecek kadar büyük bir felaketti. Bu kadar aptalca bir soru olabilir miydi? Baret dişlerini sıktı.

"Acele et!"

Arus koşa koşa içeri gitti. Baret pejmürde giysiler içindeki ihtiyar kadının arkasından can sıkıntısıyla baktı. Beli bükülmüş, boyu küçülmüştü.

"Hilda yok mu?"

Üst kattan Arus'un sesi duyuldu.

"Az önce çıktı. Seni görünce aklı başından gidecek. Bavulunu saklarım, sen aniden ortaya çıkarsın. Havalara uçacak. Bir yerlerde ekmek *kartes*i varmış, oraya gitti. Bakalım alabilecek mi? Yaaa, işte bizim de dertlerimiz var burada. Hiç olmazsa bu yönden gönlüm rahattı. Sizin ekmeğiniz, yiyeceğiniz..."

Baret biraz daha öfkelendi anasına. Ne sanıyordu, *Nafia*'da* ziyafet mi veriyorlardı? Onlar İstanbul'da evlerin-

Nafıa: [Arapça "bayındırlık işleri"] Eskiden, Bayındırlık Bakanlığı anlamındaki Nafıa Vekâleti'nin kısaltılmış hali olarak sıkça kullanılan bu sözcük, İkinci Dünya Savaşı sırasında özel bir anlam da kazanmıştır. Askere çağrılan gayrimüslim vatandaşların bir bölümü demiryolu ve havaalanı yapımı işlerine verilirken, büyük çoğunluğu da yol yapımı, taş kırma gibi işlerde çalıştırılmak üzere, özel kahverengi elbise giydirilip Nafıa hizmetine verilmiş, kendileri de "Nafıa askeri" olarak adlandırılmıştır.

de rahat rahat otururken, Nafıa'ya gidenin gezintiye çıktığını mı sanıyorlardı? Hayallerinde canlandırdıkları bu görüntü, yazdığı mektuplara dayanıyordu anlaşılan. Ancak her yazdığına inanmanın âlemi var mıydı? İnsan "İyiyim, rahatım, tokum," derken, buna inansınlar diye yazmaz ki. Oradayken en büyük zevklerinden biri, evde hiç kimsenin, yazdığı "iyiyim"lere inanmadığını ve anasının, gözlerini silerek "vah evladım, kim bilir ne halde, bize iyiyim diye yazıyor ama..." dediğini hayal etmekti.

Baret, yazdıklarına anasının inandığını görerek ümitsizliğe düştü. Belki de anası inanmak istemişti.

"Yiyeceklerin iyi miydi ha Baret? Burada herkes sizin *tayın* için can atıyor."

Kendisinin Nafıa askeri olduğunu bilmiyor muydu? Kahverengi elbise de mi bu kadının aklını başına getirmeye yetmiyordu?

"Biz ne ekmekler yedik burada, ne yenilmeyecek ekmekler. Ne mide kaldı ne bağırsak. Sizin tayınlar, eh tabii, nihayetinde her şeyden önce size bakacaklar, sonra bize."

Baret'in gözlerinin önünde, yerken iki dişini kıran Nafıa'nın tayını canlandı. Canı esaslı bir kavga istedi. Bu isteğine şaştı. Senelerce tarifsiz bir heyecanla aradığı rüyalarındaki o eski eve geldiği şu anda ne sevinç ne de mutluluk vardı yüreğinde. Yabancı gözlerle, neredeyse can sıkıntısıyla seyrediyordu karanlık sofayı, tahta harap merdiveni, bu yabancı yapıyı. Sadece, bir an önce deri değiştirmenin sabırsızlığını hissediyordu.

"Bavulumu açma! Bu da nesi? İstemem bunca şeyi!"

Arus, koca bir bohçayı yüklenip aşağı getirmişti. Baret, anasının tüm karşı koyuşlarına rağmen bohçayı açtı, kokulu sabunu –sandığın derinliklerinden, lavanta çiçeklerinin

arasından çıkmıştı– hiç kullanılmamış havluyu, *kese*yi ve kolonya şişesini çıkardı. İç çamaşırlarını ve giysileri yeni baştan bohçaladı.

"Bavuluma dokunmayın. Ben boşaltacağım. Burada, kapının dibinde kalsın."

*Palaska*sını da çıkarıp bavulunun üzerine bıraktı. Anasının sonu gelmez tavsiyelerini dinlemeden dışarı fırladı.

- 2 -

Halen çıplakmış gibi hissediyordu. Yalınayaktı. Vücudunda ağırlık yoktu. Pantolonunu dahi hissetmiyordu. Yeni giysilerinin içinde biraz şaşkın biraz da aptallaşmış bir hali vardı. Şu an düşündüğünde, üç buçuk yıl inanılmaz bir şey gibi geliyordu ona. Hâlâ da inanmış değildi. Her an bir şey olacakmış gibi bekliyordu. Birisi karşısına dikilecek, o yabancı giysileri çıkarttıracak, Nafıa üniformasını, ter ve deri kokan o ağır postalları tekrar giydirip "Yürü!" diyecekti. Bir yanlışlık olmalıydı, "Sen terhis edilmedin, geri gel bakalım," diyeceklerdi. Terhis imkânsız bir şeydi!

"Aaa, *kale** Baret! *Kale ağorimu**! Sen ne zaman geldin *kale*?"

Baret, *Madam* Zımaro'yu tanımak için hayli çaba harcamak zorunda kaldı. Neredeyse onun "elinde büyümüştü" ama onu gördüğü için kalbinde sevinç değil, bir sıkıntı hissetti. Bu kadın, çocukluğunun "aşk"ı Madam Zımaro'ya hiç benzemiyordu. Kadının hâlâ bakımlı görünmek için elinden geleni yaptığı belliydi. Baret'in hafızasındaki Zımaro ise farklı, "parlak" bir kadındı, şu geniş kalçalı, sarkık yanaklı, kat kat gerdanlı, alnı ile gözlerinin ve ağzının etrafı kırışıklıklarla dolu kadın değildi o. Eskiden beri böyle miydi, yoksa aradan geçen üç buçuk yılda mı böylesine bir kadın müsveddesine dönüşmüştü?!

"Sahi, şimdi mi geldin? Ne tesadüf. Zavallı anan kim bilir ne kadar sevindi, ha... *kaymeni**..."

kale: Rumca "ayol, be" anlamında hitap sözcüğü.
ağorimu: Rumca "oğlum" anlamında.
kaymeni: Rumca "zavallı" anlamında.

Yine anası! Anasından başkası sevinemez miydi? Zımaro da yaşça anası olabilirdi.

"Zayıflamışsın, ama erkek olmuşsun."

Demek ki, daha önceleri erkek olarak görmemişti onu.

"Vay, Baredimu*..."

Bunun anaç bir ifade olduğu belliydi. Zımaro avucunun içiyle yanağını okşadı. Bir ananın yumuşak, nemli dokunuşuydu bu. Baret bu dokunuşla ürperdi. Ürpertisinde belli belirsiz bir tiksinti de vardı.

"Bize de uğra mutlaka, olur mu? Ben de şeker almaya gidiyordum. Şu taraflarda bir yerde varmış, gidip bir şansımı deneyeyim dedim... Bakalım..."

Kısa bir süre için dişi ışıltılar saçan gözlerine, birden dertlerle yüklü yorgun bir ifade yerleşti.

"Beklerim. Evdekilere selam söyle."

Baret, taştan taşa atlayarak sokağın köşesini dönen Zımaro'nun arkasından uzun uzun baktı. Kadın sağ eliyle minik, yıpranmış cüzdanını karnına bastırmıştı, sol eli boşlukta ileri geri sallanıyordu. Yürüyüşü bozulmuştu. Alçak topuklu, eski, eğri büğrü ayakkabılara rağmen, bacakları yine de fena değildi. Kendisinin de taştan taşa atladığını fark etmeden yoluna devam etti. Yolların bu derece çamurlu ve berbat oluşuna şaştı.

Üç buçuk yıl boyunca farklı bir Kadıköy hayal etmişti. Masalsı bir semt düşlemişti. Evlerden rahat, mutlu insanların tatlı, şen bakışlarının yansıdığı, yeşilliklerle çevrelenmiş sakin sokaklar... Üç buçuk yıl boyunca değişik bir karşılama hayal etmişti. Her halükârda "Ooo, ne zaman geldin?" sorusunu beklemiyordu. Sanki Pera'dan gelmiş gibi!

---

* imu: Rumca "-ciğim" anlamında ek.

Usulca çevresine bakındı. İnsanların her taraftan, pencerelere dizilip onu izleyeceklerini, birbirlerine göstereceklerini sanmıştı. Oysa pencerelerden kendisine bakan kimse yoktu.

Bir saat önce, kendisini kendi semtine, kendi sokaklarına, kendi evine yabancı hissetmiş, hamama deri değiştirmeye, tekrar kendisi olmaya gitmişti.

Şimdiyse kendisini bulmuş değil, tam tersine, kaybetmiş gibiydi. Demek ki kabahat üniformada değildi. O, kendisi değildi artık. Bu inanılmaz hafiflikteki giysilerin içinde tamamen bir yabancıydı. O, üzerinde üniforma varken kendisiydi. Üniforma ise bu semte yabancıydı, tıpkı kendi giysilerinin ve yumuşak ayakkabılarının ona yabancı oluşu gibi. Bütün İstanbul yabancıydı. Yabancı, ilgisiz, hatta düşman.

Üç buçuk yıl boyunca dönüşünde hissedeceğini düşündüğü heyecanı bulmak için İstanbul'a ayak bastığı anı tekrar yaşamaya çalıştı. Haydarpaşa'da başka sorunlarla karşılaşmadan bir an önce eve gitmek için Bostancı'da trenden atladığı an o heyecanı hissetmişti. Bostancı'dan Yoğurtçu'ya kadar coşku içinde gelmiş, Altıyol'daki kontrol noktasından geçmemek için, orada da tramvaydan atlamıştı.

Sonra büyü birden yok olmuştu, hatta evine vardığı anda dağılıvermişti. Her şey birkaç dakika içinde, anasıyla kucaklaştığı an olup bitmişti.

Yolunu kaybetmiş gibi hissetti kendisini. Üç buçuk yıl bu inanılmaz anı beklemek, sonunda Nafıa'dan terhis iznini almak, eve gelmek ve sevinç yerine, her şeyi yüzüstü bırakarak kaçma arzusu duymak. Deliler gibi mutlu olmak yerine, ağır can sıkıntısı içinde bunalmak. Ümitsizlik, be-

lirsiz bir kin, bir şeyler kırıp dökmek, sonra alıp başını gitmek dürtüsü. Buydu şimdi esas inanılmaz olan. Ne olup bittiğini anlamıyordu. Bir şeylerin yıkıldığını fark ediyordu. Yıkılış, kendi içindeydi. Üç buçuk yıl yüreğinde ve gözlerinin önünde nelerin değiştiğini görmemişti. Her şey bir anda çıplaklaşmıştı. Bu da ona acı veriyordu.

Hayalindeki eski Kadıköy'ü görebilmek için harcadığı yararsız çabadan vazgeçti. Çevresindeki her şeyin zavallı, çirkin ve harap olduğunu şaşkınlıkla gözledi. Kadıköy, sokaklar, evi, eşyalar, anası, Zımaro, her şey, gözüne cazip ve güzel gelmiş olan her şey...

Dalgınlıkla yanlış sokağa girmişti. Aklı, Moda ile Mühürdar arasındaki eski evlerine gitmişti. Geri dönüp Süreyya Sineması'nın yan sokağından aşağı indi. Çevreyi seyrediyordu. Az önce pek dikkat etmemişti, şimdi iyice bakıyordu. Kuşdili'ne yaklaştıkça, sokaklar ve evler değiştikçe yabancılık duygusu artıyor, şekil değiştiriyordu. İlk görüşte hissettiği sıkıntıyı şimdi anlamaktaydı.

Bunlar çocukluğundaki sokaklar değildi. Şu, balkonu bir ihtiyarın burnu gibi eğilip giriş kapısının üzerine yatmış iki katlı döküntü ev, kendi yaşadığı evlerden değildi.

Arus aceleyle pencereden içeri çekildi. Karşı penceredeki kadınlar bu kez orada değillerdi.

Baret evin önüne varmadan kapı açılmıştı bile. Arus eşikte durmuş, gülümsüyordu.

"Geç kaldın, merak ettim."

Anası da üstünü başını değişmiş, ipek çorap, temiz elbise, yırtık terliklerin yerine de ayakkabı giymişti. Saçlarını taramış ve başının üzerinde taç şeklini verdiği bir bant takmıştı. Baret anasının yüzünde pudra izi aradı, yoktu.

Koca bohçayı kapının arkasına attı.

"Şimdi böyle kalsın, açar açmaz da suya atıp kaynat."

"Merak etme. Böyle şeylerle uğraşma artık sen. Ben gerekeni yaparım. Şimdi gel yemek ye."

"Gereken deyip durma! Gereken neyse söyledim sana. Sen bitin ne olduğunu biliyor musun? Bir kere eve girdi mi bir daha çıkartamazsın."

"Anladım oğlum, istediğin gibi yaparım. Nereden girecek eve? Öyle bir kaynatırım ki..."

Kapıyı kapatıp oğlunun arkasından yürüdü.

"Yemek hazırladım. Baban geç gelir. Hilda'nın ne zaman geleceğini de bilmiyorum, gecikti. Bu oğlan açtır, hamamdan gelir gelmez bir güzel karnını doyursun, onları beklemesin dedim."

Baret dikkatle dinliyor ve bir o kadar dikkatle de çevreyi inceliyordu. Kapıdan evin arkasındaki mutfağa kadar uzanan dar, yıkık dökük, karanlık sofa bir felaketti. Mutfak da rutubetliydi. Duvarlarda alacalı büyük lekeler vardı. Sıva yer yer dökülmüş, *bağdadi*ler bile ortaya çıkmıştı. Burada da zemindeki taşlar çatlamış, birkaçı da çökmüştü. Musluğun altındaki yalak yan yatmıştı. Çifte pencerelerden birinin çerçevesi bir yanından o kadar çürümüştü ki, camın bir kısmı boşlukta duruyordu. Bahçe kapısı açıktı.

İçeri girdiği anda tanıdık bir koku kendisini selamladı. Bu, evden uzak olduğu dönemde çoğu kez özlemini duyduğu mutfak, yemek ve "ev" kokusuydu.

"Hemen gidip *pirzola* aldım sana. Aksilik bu ya, bugün etimiz yoktu."

Baret'in aklı pirzolada değil, kokusundaydı. Bu koku yaşamından bir bölümü canlandırıyordu belleğinde. Koku vardı, ancak o eski yıllar yoktu. Sanki hâlâ Anadolu'daydı da evine özlem duyuyordu.

Arus, kömür ateşini hindi tüyünden yıpranmış bir yelpazeyle hızla yellemeye koyuldu. Bir taraftan etleri ızgaranın üzerine dizdi, diğer taraftan dilimlenmiş patatesleri tavaya döktü. Yağ damlacıkları dört bir yana cızladı. Ekmek, salata hazırdı, tabak, çatal, bıçak dizilmişti. Peçete de vardı, tertemiz ütülü bir peçete. Gümüş çatal Baret'in dikkatini çekti, onu tanıyordu.

Ev sahibinin hürmet ve telaşından rahatsız bir misafir gibi masaya oturdu.

Ne büyük bir özlemle hayal etmişti bu inanılmaz günü. Acaba ne zaman evin kokusu içinde, masaya oturup kızarmış patatesin yanında pirzola kemirebilecekti? Şimdi rahatsızdı, bir an önce kendi mekânına dönme arzusu duyuyordu.

Masadaki muşamba örtünün durumu acıklıydı, ancak anasının yüzü kadar değil. Arus ocağın önünde durmuş, ayakta sırtı dönük, kaşıkla patatesleri karıştırıyordu. Baret onu rahatça seyredebiliyordu. Ezici bir keder duydu. Oysa Arus kendi yüzünün görüntüsünden habersiz, çok şen ve mutlu gibiydi. Durmadan konuşuyor, önemsiz şeyler anlatıyordu. Yine savaş hikâyeleri. Ekmek *karne*si, şekerin beş lira oluşu, kömür sıkıntısı, kahve yokluğu, bulunamayan karabiber, kumaş kıtlığı, hayat pahalılığı...

Baret yine sinirlenmeye başladı. Her an anasının "Bari sizin bu dertleriniz düşünceleriniz yoktu, hiç olmazsa o yönden gönlüm rahattı," demesini bekliyordu. Bu sefer patlayacaktı artık. Üç buçuk yıl ayrılıktan sonra sessiz kalmaktan utanıyor, ancak söyleyecek bir şey bulamıyordu. Anasıyla konuşabileceği hiçbir şey bulamıyordu. Oysa neler anlatabilir, nasıl da dertleşebilirdi. Ama sanki bir şey onu tutuyor, gırtlağını sıkıyordu. Konuşabileceği her şey

ruhunun içinde boğulmaktaydı. Ağzını açamıyordu. Sessiz ve ümitsizdi. Anasının kurcaladığı hiçbir konuda konuşma isteği duymuyordu. Kafasında ürkütücü bir karmaşaya yol açan konularda konuşmak ona imkânsız görünüyordu. Hatta istese bile muhtemelen başaramayacaktı. Her şey o kadar karışıktı ki kendisi bile içinden çıkamıyordu.

İki laf etme zorunluluğunu hissederek anasının ilgisini çekecek bir konu aramaya koyuldu. Bir taraftan başka şey düşünerek, "Hiç olmazsa Aşkale* sıkıntımız olmadı" dedi.

Arus'un yüzü birden karardı, kırışıklıkları belirginleşti.

"Evet" diye mırıldandı. "Hiç olmazsa o..."

Dirseklerini dayayıp zevkle oğlunu seyrettiği masadan kalktı, meyveleri yıkamaya gitti.

"Babam gitseydi dayanamazdı."

Bir sessizlik oldu.

"O, Allah'ın bileceği iş. Kimler gitti de döndü! Ne yazılmışsa o olur."

Anası söylediklerinden rahatsız olmuştu sanki.

Gevşemeye başlamıştı. Bacaklarında böcekler dolaşıyordu. Beynini uyuşukluk sarıyor, gözkapakları ağırlaşıyordu. Bacaklarını uzatıp rahatlamaya çalıştı. Midesi dolunca, üç günlük, ne üç günü, üç buçuk yıllık yorgunluk, uykusuzluk, bitkinlik sonsuz kasılmalarla ortaya çıkmıştı.

Kalktı. Mutfakta birkaç adım attı. Bu saatte hemen uyumak istemiyordu.

"Yukarı mı çıkacaksın? Gel, benim odamda yatarsın. Evin halinin kusuruna bakma," diye sızlandı Arus sıkıntıyla.

---

* Aşkale: Erzurum'a bağlı kasaba. Kop Geçidi eteğindedir. 1942'de gayrimüslim yurttaşların ekonomik yıkımına ve mağduriyetine yol açan Varlık Vergisi'ni ödeyemeyen mükellefler zorunlu çalışma yeri olarak Aşkale'ye gönderilmişlerdir.

Baret kendisine geçmişi hatırlatabilecek eşyalara dokunmak, onları ellemek istemiyordu.

Oysa yıllarca en önemsiz anıyı bile büyük bir hazla yeniden keşfedeceği o günün hayalini kurmuştu.

Ahşap merdivenler durmadan gıcırdıyordu. Merdiven de mutfağın yalağı gibi yan yatmıştı. Korkuluk, düşmek üzere olan bir diş gibi sallanıyordu.

"Burada ablan yatıyor, ben de şurada. Sen burada yatacaksın. Ben Hilda'yla yatacağım."

"Babam nerede yatıyor?"

"Yukarıda bir oda daha var, orada yatıyor. Kendi istedi, burada daha rahat ederim, dedi. Ne yapayım? İnsanlar yaşını aldıkça laf anlatmak daha zor oluyor."

Baret şöyle bir göz attı odalara. Bu evdeki hiçbir şeyi tanımıyordu. Harap korkuluğu tutarak tavan arasına çıktı. Arus ona eşlik etmedi. Tavanda bir delik vardı. Ortada ayakta durmak mümkündü ama kenarlarda kafayı eğmek gerekiyordu. Eski bir demir karyola neredeyse tüm odayı kaplamıştı. Tahta bir sandalye, üzerinde gümrük etiketleri olan eski bir seyahat çantası vardı. Baret bu çantayı tanıyordu. Yatak düzeltilmemişti. Yamalanmış çarşaf kan lekeleri içinde kaybolmuştu. Yastık yüzü siyahlaşmıştı. Kirli ve delik çoraplar bir köşeye atılmıştı. Acayip bir koku vardı, kirli torbası ve soğumuş tütün kokusu.

Çabuk indi aşağı.

Bir şey söylemiş olmak için, "Çok mu tahtakurusu var?" diye sordu.

"Oluyor, ne yaparsın. Ev eski, çok eski."

Baret biraz daha dikkatlice baktı ablasının odasına. Başka bir tanıdık eşya gördü bu kez. Yatağın beyaz *pike*si. Kalbi yine sıkışmaya başladı.

Anasını beklemeden aşağı indi. Arus aceleyle arkasından gitti.

"Yatıyor musun? Biraz dinlen istersen."

Baret cevap vermeden, sokak kapısının yanındaki oturma odasına girdi. Pencerenin önünde duran *divan*a uzandı.

"Sana bir kahve yapayım."

Baret gözlerini kapadı. Ne anasını ne de çevresindeki eşyaları görmek istiyordu. Aynı uyuşukluğu yine hisetti. Bir boşluğun içine düşüyordu. Bacaklarından aşağı bir sıvı iniyordu.

Gözlerini tekrar açtı. Yuvarlak bir masa, dört tahta sandalye, eski bir büfe, duvarda bir ayna ve cam altında aile fotoğrafları. Pencerenin yanında Hilda'nın bir yağlıboya okul resmi. Güller. *Divan*ın önünde üç ayaklı bir sehpa ve üzerinde ucuz bir küllük. İşlenmiş yastık yüzleri ve masanın üzerinde *filtire* işlenmiş bir süs, anası ile ablasının el becerilerini hatırlatıyordu.

"Radyom nerede?"

Arus'un gözlerinde yaşlar parladı. Kahvenin tabağa dökülmemesine özen göstererek fincanı sehpanın üstüne koydu.

"Hiçbir şey kalmadı, ne var ne yoksa aldılar. Bazı şeyleri kaçırabilirdik, yapmadık, kuru tahta üstünde kaldık."

Bitkin bir halde sandalyeye yığıldı. Kolları yana sarkmış, bulanık gözleri döşemeye takılı kalmıştı.

"Başkaları her şeyini vermedi. Aşkale'ye de gittiler, geldiler, şimdi öncekinden daha iyiler. Baban, neyi var, neyi yoksa ilk günden verdi. Verme dedim, biraz bekle dedim. Herkes bir şeyler kaçırıyor, gerekirse son dakika verirsin dedim, dinlemedi. Böyle kuru tahta üstünde kaldık."

Yüzü gittikçe geriliyordu.

"Biliyorsun, bencildir."

Konuşan anası değil, söylenenler de babası hakkında değildi sanki. Kendisi öyle düşünmediği gibi, Arus'un da ağzından bugüne kadar babasının bencil olduğuna dair bir söz çıkmamıştı.

Birden morali bozuldu. Babası hakkında değişik bir söz duymayı ümit ettiğini hissetti. Eğer Arus, "Hilda'nın aklı başından gidecek" yerine "Baban sevinçten deli olacak" demiş olsaydı, belki de tüm sıkıntısı geçecekti. Buz kesildi. Evi bırakıp kaçma arzusu karşı konulmaz şekilde güçlendi.

"Babam geç mi gelir?"

Sesine ilgisiz bir ton vermeye çalıştı. Arus oğlunun yüzüne baktı, sanki babasını düşünmesinden rahatsız olmuştu.

"Belli mi olur? Şimdi de bir kahve çıkardı. İskeleden çıkınca bir bahçe var, orası. Bu dar zamanda... Yeni geldin, seni sıkmak istemem, ancak bazı şeyleri bilmen daha iyi."

Baret belleğini yokladı. Babasının daha önce kahveye ya da meyhaneye gittiğini hiç hatırlamıyordu.

"Nereye gidiyorsun?"

"Bir dolaşıp geleyim."

"Hilda neredeyse gelir."

"Bir dolaşıp geleceğim."

Anasını daha fazla dinlemek istemiyordu. Havaya, havadan da öte, yalnız kalmaya ihtiyacı vardı. Kendisini sorgulamaya, gördüklerini duyduklarını sindirmeye, kendi içinde ya da dışında bir şeyler aramaya ihtiyacı vardı. Bunun ne olduğunu bilmiyordu.

Bir grup insanla beraber oturmuş dikkatle tavla oyununu seyretmekte olan babasını gördü.

Dikkatle ve hüzünle seyretti babasını. Çok değişmişti. Hayır, çok değişmemişti, üç buçuk yılda ne kadar değişmesi gerekiyorsa o kadar değişmişti. Görünüşü bu etkiyi bırakıyordu. Yüzünde en azından iki günlük sakal vardı. Saçları bakımsızdı, epeyce de beyazlaşmıştı. Giyecekleri eski ve buruşuktu. Gözlerinden yorgunluk akıyordu. "Babam eskiden her sabah tıraş olurdu," dedi kendi kendine. Her sözü kendisi için bir anlam taşıyan o insanın bu adam olduğunu söylemek çok zordu şimdi. O, her adımını yönlendirmiş, ilk bilgileri vermiş, bunu yap, şunu yapma demiş ve kendisine o kadar güven aşılamıştı ki, onun her dediğini kabul etmişti. Hatta bir şey yapacağı zaman bile, acaba babam bilse ne der, diye düşünürdü.

Gözlerini babasından ayırmıyordu. İçinde bir sıkıntı vardı. Diran da gözlerini tavladan ayırmıyordu. Kafasını kâh itirazla, kâh onaylayarak, kâh hayretle sallıyor, ara sıra çevresindekileri uyarıyordu.

Oyunun *mars*la bitmesiyle Diran'ın kafasını kaldırıp Baret'i görmesi arasında oldukça uzun bir süre geçti. Ağzı aralandı, dudakları titredi, yüzü kızardı, gözleri inanılmaz şekilde yumuşadı. Taşlaştı kaldı.

Baret grubu dolaşıp babasına yaklaştı. Diran hiçbir harekette bulunmadı. Baret kucaklaşmak için eğildi. Kulağının dibinde titrek bir ses duydu.

"Oğlum, be..."

Babasının boynuna sarıldı. Onca kişinin içinde bunu yapmayı istemezdi ama kendini tutamadı. Babasının sesi

altüst etmişti onu. Yanağını tırmalayan sakalını hissetti. Bu temas büyük bir zevk verdi ona. Güven ve güç hissetti. Çocukluğundaki öpücüklerin hissini yaşadı. O zamanlar babasının bıyıkları vardı. Çoktandır sakalını yanaklarında hissetmemişti.

Diran'ın bal rengi gözleri nemli nemli parlıyordu. Baret ağlama isteğini bastırmak zorunda kalmayacağı için babasıyla evde karşılaşmış olmayı isterdi. Diran'ın âdemelması durmadan aşağı yukarı hareket ediyordu. Kendisini biraz toparladığında, etrafındakilere boğuk bir sesle açıkladı.

"Oğlum. Üç buçuk seneden beri görmemiştim..."

Sıradan tebrikler ve iyi dileklerde bulunulması Baret'in canını sıktı. Gergin bir hal geldi üzerine. Babasının bir an öncemasadan kalkmasını ve insanlardan uzaklaşmayı istiyordu.

"Otur," dedi Diran bir sandalye çekerek. "Otur bir çay iç. Kahve mi, çay mı?"

Baret çıkmak istiyordu, ancak reddedemedi. Babasıyla kahvede oturmaktan zevk duydu. Kendisini asla bu kadar büyümüş hissetmemişti. Babası ona kahve ikram ediyordu.

Tavla yeniden başlamıştı. Diran'ın yeni *parti*yle ilgilenişini görerek ümitsizliğe kapıldı. Yine de ara sıra ona sorular sordu babası. Bu da aklının oğlunda olduğunu gösteriyordu.

"Ne zaman geldin?"

"İki saat oluyor."

"Burada olduğumu kim söyledi?"

"Anam."

"Yemek yedin mi?"

"Evet, yedim."

"Kaç günde geldiniz?"

"İki gün üç gece."

"Katarlar çok kalabalıkmış."

"Ayakta geldik."

"İki gün üç gece mi?"

"Hıı..."

"Demek ki üç gündür uykusuzsun."

"Hemen hemen."

"Eee, uykun yok mu?"

"Alıştık."

"Yürü gidelim."

Hemen ayağa kalktı. Baret, babasının omuzlarının kamburlaşmış, boyunun da kısalmış olduğunu fark etti.

"Bizim oğlan üç gündür uyumamış, bize müsaade bu gece."

Mazeret gülücükleri dağıttı herkese.

"Tabii, tabii..."

"Gözünüz aydın."

"Teşekkür ederim. *Hade*, gidelim."

Baret'in yapmacık gülüşüne aynı şekilde karşılık verdiler. Bahçeden çıktıklarında, babasına niye kahveye gittiğini sormak için can atıyordu ama cesaret edemedi.

"Nasılsın?" dedi Diran başını çevirip.

"İyiyim."

"*Sıtma*ndan ne haber?"

"Bu sene tutmadı."

"Tabii, iyi vurduk tepesine. Gönderdiğim ilaçların hepsini kullandın değil mi?"

"Evet. Siz nasılsınız?"

"Nasıl olalım, iyi. Şu savaş bir bitsin de anlayalım ne olacak, ne yapacağız. Beş buçuk sene oluyor, kim dayanır buna?"

Baret, babasının siyasetle uğraşmaya başladığını görerek şaşırdı.

Diran fırından ekmek aldı, sonra da meyve. Babasının tüm itirazlarına rağmen paketleri elinden aldı.

"Gel," dedi Diran.

Balıkçıların sokağına girdiler.

"Kaç senedir balık yemedin?"

"*Dinamit*le çaydan avlıyorduk."

"Hangi çaydan?"

"Akhisar."

"O balık değil. İskenderun'da yemedin mi?"

"Nereden bulacaktım?"

Balıkçı uzaktan gördü eski müşterisini.

"Güzel *barbunya*larım var *Müsü** Diran."

Balık paketini de aldı Baret. Altıyol'a vardıklarında Diran durdu.

"Bunları al götür, ben gelene kadar hazırlasınlar. Ben şurada meyhaneye uğrayacağım. Çok güzel açık şarabı var. Yolu bulursun değil mi?"

Baret gülüp yürüdü. İlk kez böyle paketlerle eve giriyordu. Sokakta en küçük paketi bile taşımaktan hep utanmıştı, hele hele yiyecek paketi, ancak bugün zevk duyuyordu. Keşke tüm bunları kendisi almış olsaydı. "Baba" olmuştu şimdi. Aile bireylerinin samimi bir sofra etrafında toplanıp birlikte yemek yedikleri mutlu bir ev hayal etti, eski günlerdeki gibi. Zararı yok, masa aksak, duvarlar da delik deşik olsundu.

Müsü: "Bay" anlamına gelen Fransızca *monsieur* (mösyö) sözcüğünün konuşma dilinde bozulmuş hali. İstanbul Ermenileri arasında, giderek azalsa da, hâlâ kullanılmaktadır.

Farkında olmadan sabırsızlıkla koşuşturuyordu.

Karanlık basıyordu. Kapıyı çalmak zorunda kalmadı. Camın önünde onu bekliyorlardı. Arus sır saklayamamıştı.

Kendisini Hilda'nın karşısında buldu.

Islak öpücüklerdi yanağında hissettikleri. Yavaş yavaş irkilmeye başladı. Babasının tırmalayıcı temasından sonra, bu temas hoş olmamıştı. Ürperdi. Belki de ablasının dudaklarının o derece titrek olacağını beklememişti. Hilda'nın gözleri de ıslaktı. Kendini tutma çabasıyla gülümseyen suratı buruşuyor, bu da onu çirkinleştiriyordu.

Baret, Hilda'nın omzu üzerinden, anasının, iki kardeşin kucaklaşması karşısında memnuniyetle ışıldayan suratını gördü.

"Niçin aldın bunları? Niye para harcadın?"

"Ben almadım, babam aldı."

"Baban mı? Babanı nerede gördün?"

"Kahveye gittim."

"Haaa."

Anasının yüzünde bir hoşnutsuzluk ifadesi görür gibi oldu.

"Ben gerekeni almıştım oğlum. Ne lüzumu vardı?"

Baret paketleri götürüp mutfaktaki yemek masasına koydu ve odaya geçti, bu arada anası da paketleri açmaya koyuldu. İçeriden Hilda'nın yumuşak sesini duydu.

"*Barbunya* mı almış?"

Yanıtı bir mırıltı oldu.

Baret odada dolandı. Düğmesini çevirmek için radyoyu aradı, gayriihtiyarı. Arus mutfaktan bağırdı.

"Kendisi nerede?"

"Şarap almaya gitti. Gelene kadar hazırlasınlar dedi."

"Hıı..." diye bir ses duyuldu içeriden.

Oda kötü aydınlatılmıştı. Elişi ipek abajurun altında zayıf bir *ampul* yanıyordu. Akşam daha kasvetliydi oda. Yüreğini yeniden sıkıntı basmaya başlamıştı. Pencerenin önünde durdu, geçen yoğurtçuyu seyretti, seslenişi tanıdık değildi. Bu semtin yoğurtçusu başkaydı herhalde. Sokak tümüyle karanlık değildi henüz. Çocuklar saklambaç oynamayı sürdürüyor, kapının önünde kadının biri tehditler savurarak çocuklardan birini içeri çağırıyordu.

"Senin eşyalarını hep sakladım," dedi Hilda divanın köşesine oturarak. "Birkaç hatırayı kurtarabildik, ama radyoyu aldılar. Beklemiyorduk, yazık oldu radyoya."

Baret yapmacıksız bir umursamazlıkla omuzlarını silkti. Gerçekten de şu an radyo hiç umurunda değildi.

"Babamın işi nasıl?"

"İş miş kalmadı. Onunla bununla bir şeyler yapıyor."

"Yazıhane?"

"Daha o zaman kapandı. İş parayla olur."

"Bana bir şey yazmamıştınız."

"Ne yazacağız?"

Arus son sözleri kapıdan işitmişti.

"Bırakın şimdi bunları," dedi sızlanarak. "Daha yeni gelmişsin. Durumun nasıldı oralarda? Sen anlat."

"İyi. Babam gelmedi."

Arus dudaklarını ısırdı.

"Meyhaneye gitti demedin mi?"

"İçiyor mu?"

"İçiyor."

Yeni bir sızlanma oldu ve sessizlik çöktü. Ana kız yere bakıyorlardı. Baret, babasının bu gece geç geleceğine ve kendisini atlatmış olabileceğine inanmak istemiyordu.

Buna karşın, kapı vurulduğunda dokuzu geçiyordu. Diran bir şişe kırmızı şarap getirmişti. Neşeli bir hali vardı. Hafifçe kanlanmış gözleri parlıyordu.

"Yemek hazır mı?" diye sordu.

Arus cevap vermedi, suratı asıktı. Baret anasının, babasının ve ablasının suratlarına dikkatle bakıyordu. Üçünün de birbirlerine bakmaktan ve konuşmaktan kaçındığını fark etti. Üçü de kendisiyle konuşuyordu

Kendisi ise sessiz kalmak istiyordu.

İçmeye de niyeti yoktu.

Artık hiçbir şeye hevesi yoktu. Ne istediğini, şu an ne yapmak, ne olmak, nerede olmak istediğini bilmiyordu. Şu sonsuz belirsizliği hissetmemek için, çevresindekilerin konuşmalarına katlanabilmek için, aşınmış muşambaya, ölgün ampule katlanabilmek için tiksintisini bastırdı, canının istemediği şeylerden birini yaptı, bir dikişte bir bardak şarap içti.

"Bu senin bildiğin şaraplardan değil, kendisi yapıyor. Öyle içilmez, çarpar."

Baret gülümseyerek meydan okudu babasına.

Bardağı doldurdu.

"Yavaş yavaş iç," diyordu babası. "Sizin tayınlar bu ekmekten daha güzel değil miydi? Yaaa. Bu, fasulye unu, ama bu da iyidir. Harbi Umumi'de... Siz yoktunuz o zaman... Süpürge tohumu yedik. Taştı, ekmek değil! Hatırlıyor musun?"

Arus başını sallayarak iç geçirdi. Baret'in midesi bulanmaya başlamıştı. Harbi Umumi'yi, *seferberliği*, Mütareke'yi dinlemek istemiyordu.

"Başka şey konuşun. Bırakın şu savaşı, askerliği. Çocuk daha yeni geldi, şimdi..."

Ama o unutmak değil, aksine, konuşmak istiyordu. Sorsunlar, o anlatsın ve onlar dinlesinlerdi. Babasının Harbi Umumi'sini, süpürge tohumundan ya da bakla unundan ekmeği dinlemek istemiyordu. Nasıl yıllarca onların hikâyelerini dinlemişse, şimdi de kendisininkileri dinlemelerini istiyordu.

Başı iyice dönüyordu.

"Yavaş konuş, ne bağırıyorsun! Oğlan uyuyor!"

"Eee... kızdırıyorsun!"

*Wenn Du jung bist gehört Dir die Welt.**

"İşine gelmeyen bir şey söyledim mi sinirlenirsin."

Wenn Du jung bist gehört Dir die Welt.

"Dün akşam barbunya alacak paran vardı!"

"O da mı kabahat oldu? Çocuk bunca yıl sonra eve gelmiş..."

"Demem o değil, iyi ettin. Afiyet olsun, yedi. Niye aldın demiyorum. Demek istediğim, barbunya alacak paran vardı. Oğlan gelmemiş olsaydı, para yok der, işin içinden çıkardın."

"Eh, her istediğine he dersem, nasıl çıkacağım işin içinden? Niye bu kadarına aklın ermiyor? Ev nasıl döner sonra?"

"Yaaa, ne de dönüyor ya! Eğer dönmek buysa."

"İstediğin ne? Bu durumda, bitmiş bir insandan ne bekliyorsun daha? Aç değiliz, açıkta değiliz. Şükür demiyorsun."

"Evet, kuru ekmek... Her şeyin bu kadarla bittiğini sanıyorsun. İnsan nerede olsa bir lokma ekmek bulabilir."

"Sen bulamayanları bilmiyorsun."

"Bir bu eksikti, kendimi bir lokma ekmek bulamayanlarla kıyaslamak!"

Wenn Du jung bist...

Wenn Du jung bist gehört Dir die Welt: [Alm., "gençken dünya senindir"] Hans May'in bestelediği, tenor Joseph Schmidt'in sesiyle ölümsüzleşen, sevilen bir şarkı.

"Şu halimize bak bir! Bunca zaman geçti. Herkes aldı yürüdü. Biz ise günden güne kötü olduk. Neredeyse kuru ekmeği bile bulamayacağız."

"Ne sandın ya? Kuru ekmeğin ahını çekenler sayısız."

"Şu halimize bak. Hâlâ bu rezil sandalyeleri kullanıyoruz. Kuru tahta üzerinde dedikleri bu işte. Şu evde köpek barınmaz. Bu, gamsızlık, isteksizlik. Halının lafını bile etmiyorum. O harika Acem halılarını bir daha nerde bulacağız? *Gitti gider*. Kim bilir kimin eline geçti? *Haram* olsun. Senin yüzünden gitti hepsi, sana o kadar kaldıralım, kaçıralım dedim. Halıyı bırak, pencereye bir *tül* de mi alamazdık? Bir *tül*... Bir *tül* be! Bunca zaman geçti üstünden. Herkes verdiğinin on katını aldı."

"Tül, tül, tül... Herkes günlük ekmeğini düşünüyor."

"Evet, senin gibi zavallılar!"

"Başladın mı yine?"

"Herkes altınlar dizdi."

"Senin dünyadan haberin yok. Herkes..."

"Benim her şeyden haberim var. Gözüm görüyor. Dünün iki paralık adamları zenginleşti, tepeden bakıyorlar. Dünün *kunduracısı, tornacısı, eskicisi*..."

"Şu senin Suren gibi."

"Bırak Suren'i, onu karıştırma şimdi."

"İşine gelmedi tabii."

"Dünkü dilenciler adam oldu, bizse olanımızı üste verdik. Pencereye bir tül bile alamıyoruz."

"Yine tül..."

"Yavaş konuş!"

"Sen bağırıyorsun."

Wenn Du...

"Giyecek donum yok, on tane yama var üstünde, yattığım çarşafta köpek yatmaz."

"Bana ne, al!"

"Alayım mı? Alayım haaa... Sana ne, tabii, evin sorumluluğu senin üstünde değil."

"Yaaa, sen sorumluluğunun çok bilincindesin. Onun için bu durumda..."

"Kendimi düşünmeye zaman mı kalıyor?"

"Gerektiğinde kendini çok iyi düşündün. Bencilliğinden bu hale geldik. Hâlâ sorumluluktan bahsediyorsun. Sorumluluk nerede, sen nerede? Bu durumda bile keyfinden hiç vazgeçmedin. Rakın, sigaran, kahvehanen."

"O birkaç kuruşta mı gözün? Bir sigara da mı içmeyeyim? Günde kaç tane içiyorum ki?"

"Rakın, rakın?"

"Hangi rakım?"

"*Hade*, ben biliyorum. Ben mi içiyorum rakıyı? Ben mi sigara içiyorum? Bütün gün köle gibi çalışıyorum. Bir sinemaya bile gidemiyorum. Beş yıllık elbiselerle maskara gibi dolaşıyorum."

"İşine gelen yere giyinip kuşanıp gitmesini bilirsin."

"O kadarcığında gözün mü kaldı? Kadıköy'de çıkıp dolaşacak yüzüm kalmadı. Evden dışarı adım atarken bile düşünüyorum."

"Eskiden böyle konuşmuyordun."

"Geçmiş geçmiştir. Şimdiye bakalım."

"O geçmişi komşudan almadın."

"Karıyı alan komşu değil, sendin. Görevlerini bugün yüzüme vuracak kadar adileşiyorsun."

"Yüzüne vurduğum yok. Adileşme konusunda seninle yarışmayı bile deneyemem."

"Bir tek avukat gibi konuşma yeteneğini kaybetmedin. Çocuklarını bile düşünmüyorsun. Kızını bile, bu yaşta kız..."

"Sen bunları yalnızca kendin düşündüğünü zannediyorsun."

"Keşke benim düşündüğümün yüzde biri kadar düşünseydin."

"Şayet düşünmenin bir faydası varsa istediğin kadar düşüneyim. Ne yapabilirim? Söyle, ne yapayım istiyorsun?"

"Herkes ne yapıyor? Nasıl yapıyor? Senin aklının ucundan geçiyor mu? Burnumuzu havaya dikip yüksekten atıp tuttuk, kız henüz küçük dedik, zamanı var dedik. Ne zamanı, otuzuna geldi. Düşündüğün var mı? Kadın bile şaşırdı. 'İyi *parti* kumaş hanım' deyip duruyor. Yap bakalım nişanı. Çeyizi falan bırak. Öyle bir kız yetiştirdim ki, namı her yerde. Anadan doğma bile alırlar, ama basit bir görücü ziyaretini bile kabul edemiyoruz. Sen bunları düşünüyor musun? Perde perdedir, halı da halı, insanın *paspas*ına bile dikkat ederler. Ne sandın? Rezil olursun. Birkaç kişiye yemek verecek sofra takımın bile yok. Mahmutpaşa çatalları bıçakları kullanıyoruz. Kızı nişanladın diyelim, nişanlısını bir gece alıkoyacak olsan, misafir için yatağın yok. Yatağı bırak, bir çarşafın, *pijama*n yok! Lafla olmaz bunlar. Biraz fedakârlık yapabiliyor musun? Rakının, sigaranın, kahvenin parasıyla ufak ufak neler olmaz! Evlenme çağında evladın olduğu aklından geçiyor mu? Umurunda bile değil!"

"Sen neyin umurumda olup olmadığını nereden bileceksin?"

"Ben bilirim, bilirim. Senin ruhunu okumuşum. Her şeyi bilirim. Yiyeceği getir, yemeği pişir, yiyelim, uyuyalım.

Yaşlandın, hayat senin için bu artık. Genç çocukların olduğunu düşünmüyorsun. Yaşamak isterler, toplantılara, dansa gitmek, eğlenmek isterler..."

"Nankör! Az mı keyif sürdünüz?"

"Geçmiş geçti. Şimdiye bakalım. Onları da kendi keyfin için yapardın. O zamanlar sen zevk duyar da yapardın. Şimdi yaşlandın, umurunda değil. Ne evimize gelen var ne de biz başkasına gidebiliyoruz. Bu yaşta kızı olan toplum içine girmeli diye hiç düşündün mü?"

"Eee, ne yapayım, ne yapabilirim?"

"Ne istersen onu yap. Bana ne? Şimdi mi soruyorsun bana? Varını yoğunu verdiğinde bana mı sordun? Bencilsin bencil. Ailesini, evlatlarını düşünen adam evini yoksulluğa mahkûm etmez. Gereken fedakârlığı yapar. Ne lazımsa yapar. Vurur, kırar, döker. Sen gevşeksin. Sen aile kuracak adam değilmişsin."

"Evvelden böyle demiyordun."

"Evvelden bilmiyordum. Şimdi hayret ediyorum, onca parayı nasıl kazanmışsın. Küçük kardeşinin bir başka çeşidiymişsin."

"Kardeşimi ne karıştırıyorsun?"

"İrsi herhalde."

"Ben Aşkale'ye gidebilir miydim?"

"Neden olmasın, gidenlerin canı yok muydu?"

"Sen ne anlarsın ki?"

"Ben adamı iyi tanırım. Seni geç tanıdım ama."

"Asla anlamadın beni. Anlama ihtiyacı hissetmedin, o da başka. Onca zaman sana istediğin hayatı sağlayan bir makineydim. Ben de bunu geç anladım."

"Avukatlığa başlama yine. Sen de iyi biliyorsun ki bencilliğine ve korkaklığına kurban ettin her şeyi. Neyin eksik

ki? Benden sağlamsın. Bu vurdumduymazlıkla hepimizi gömersin. Bak, biraz üzüldüm mü kalbim çarpıyor, bir gün aniden duracak."

Diran alaylı ve asabi bir kahkaha attı.

"Biliyorum, senin umurunda mı ki? Çocuklarını düşünmeyen karısını düşünür mü?"

"Hepiniz birden üstüme gelmeyin."

"Ha, oraya gel. Aklından ne geçtiğini biliyorum. Yooo, kızı çalıştırmam. Zaten on paralık olduk herkesin içinde, bir de işçi yapacaksın kızı."

"Yarın aniden ölürsem ne yapacaksınız?"

"Ölmezsin, ölmezsin, sen çok adam gömersin."

Bir sessizlik oldu.

"Gel buraya, nereye gidiyorsun? Oğlana para bırak. Halini görmüyor musun, bitmiş. Şimdi gezmeli, yemeli, içmeli. Gel buraya, alışveriş için de para bırak. Oğlana et, yumurta, süt, meyve... Akşam tereyağı da getir, iyi cinsinden olsun."

Diran'ın belli belirsiz mırıldanışı duyuldu.

Aşağıda, mutfaktaydılar, bahçe kapısı açıktı.

Baret sonsuz bir şaşkınlık içinde heykel gibi taşlaşmıştı. Sanki uyuşmuştu. Bir şey kaçırmamak için nefesini bile tutmuştu. Gözünü açtığında şarkı dilinin ucundaydı. Nereden de gelmişti aklına birden. Aynı şekilde kendiliğinden kaybolmuştu. Öyle bir kaybolmuştu ki aşağıdaki sesleri duymamak için tekrarlamak istedi, "*Wenn Du*"yu bile bulamadı.

Aşağıda öfkeli sesler, yukarıda yumuşak yatak, temiz çarşaflar. Kapalı bir odada, yüksekçe bir karyolada yatmıştı. Tepesinde tavan. Terlemiyor, üşümüyordu. Deri, ayak, ter kokusu yoktu. Sadece temiz çarşafla eski tahtanın güzel

kokusu. "*Kalk Borusu*"nun çatlak sesi yoktu. Nafıa onbaşılarının "*kalk*"ları yoktu. Omuzlarında palaska darbeleri yoktu. Örtü ise derisini tırmalamıyordu. En önemlisi de buydu. Kaşınmıyordu. Gece de kaşınarak uyanmamıştı. Bir mucize olmuştu, bit yoktu. Bacakları birbirine değiyordu ve yapışkan değildi, yağlı değildi, çarşafta kayıyordu. Aşağıdaki mırıltılar da hafiflemiş, artık anlaşılmaz olmuştu.

Bu, rüya değildi. Yatak, çarşaf, bitsiz vücut, yumuşacık çamaşırlar da rüya değildi. Uykudan yeni uyanmış, aşağıdaki tartışmayı tümüyle anlayamamıştı. Gerçek dünyayla ilişkiye geçince sarsıntı duymaya başladı. Dünkünden daha ağır. Yıkımı yeniden hissetti. Daha şiddetli ve daha belirgin.

Açtı. İştahla uyanmıştı, ancak ayakları aşağıya gitmiyordu. Aşağıdakilerin yüzüne bakmaktan korkuyordu. Belki babası hislerini gözünden okuyacaktı. Duyduğunu anlamalarını istemiyordu. Belki de Arus, onun varlığında bile Diran'ı suçlamayı sürdürecekti. Belki tartışmaya devam edeceklerdi. Babası onun yüzünden zan altında kalacaktı. Belki de ona sığınacak, "Söyle ulan, ben öyle adam mıyım?" diyecekti. Ne yapardı o zaman, kimin tarafını tutardı? Kime hak verirdi? Babasının parasını nasıl alırdı artık?

Aşağıdaki fısıltılar sustu. Sokak kapısının sesi duyuldu. Bunu tabak ve çatal kaşık şıkırtısı izledi. Arus bulaşık yıkıyordu.

"Gitti mi?"

"Gitti."

Hilda'nın ayak sesleri. Sonra gittikçe güçlenen yeni bir fısıltı. Arus'un sesi sinirliydi.

"Bencilsin dedim. Bencil olmasaydın dedim. Düşündüğün var mı, evladın var, yetişkin kızın var dedim. Kız evladı olan düşünür dedim, evi, barkı..."

Sesi bazen birden yükseliyor, bazen hafifliyor, anlaşılmaz oluyor, sonra tekrar güçleniyordu.

"Dedim, onu da dedim."

Arus'un fısıltıları biraz daha sürdü. Bu kez Hilda'nın sesi yükseldi.

"Sana, yarın ölürsem ne yapacaksınız diyor, bunu düşünmek senin görevin, yarın ölürsen ne yapacağız, demiyorsun. Boş laflar edip durdun."

Konuşan sanki bir yabancıydı. Hilda'nın doğal sesi değildi. Kalın, tekdüze, soğuk, emredici, rahatsız edici bir ses. Üzerinde şaşırtıcı derecede güçlü bir etki bıraktı bu ses.

"Büyük ihtimalle, dışarı dikiş diktiğimden kuşkulanmıştır. Ben de harcayayım diye zora koşmak istiyor. Ne diye kızı çalıştırmam diyorsun? Niye eve bakmak onun görevi değil, demiyorsun."

"Şimdi Baret geldi ya, tümden kendini bırakacak. Ümidini kessin diye oğlan yemeli içmeli, gezmeli dedim. Mahsus söyledim. O kurnazsa ben de kurnazım."

Arus sanki Hilda'nın takdirini bekliyordu. Hilda cevap vermedi. Arus konuşmasını sürdürdü.

"Baret'in kazandığını harcatır mıyım ona? *İnşallah* iyi bir iş bulur. Tabii bulacak. Evi barkı bir yola koyalım, adam sırasına geçeriz yine. Ne isterse yapsın. Çok ileri giderse ben bilirim yapacağımı. Söyleyeceğim. Çocuklarımı çeker, alır başımı giderim, *sultan*lar gibi yaşarım."

Hilda'nın yumuşak, ancak acı gülüşü duyuldu.

"Bak, yapar mıyım, yapmaz mıyım? Çoktan tekmeyi vururdum ama aile şerefimizi, çocuklarımı düşünüyorum."

"Haydi canım, sen hayatta bir şey yapamazsın. Yalnızca lafta. Kocana âşıksın sen. Başka kadınla ilişkisi olduğunda da bir şey yapamadın..."

"O zaman çocuklarım yetişkin değildi. Doğrusunu söylemek gerekirse, parası olduğunda fena bakmazdı eve."

"Yaaa, seni düşündüğü için bu hale geldin! Hâlâ kocanı korumaya çalışıyorsun. Sizin gibi kadınlar iki lafla ikna olur. Beş kuruşluk bir şey görseler her şeyi unuturlar."

"Deli, ne koruması! Ne söyledim?"

"Yukarıdan duymadı ya Baret."

"Uyuyor. Uykusuz ve yorgun. Kolay uyanmaz. Hem, duyarsa duysun. O da bilsin durumu. Ben doğrudan söylemek istemiyorum."

Ses yeniden mırıltıya dönüştü. Bu kez daha uzun sürdü. Arus uzun uzun anlatıyordu. Sadece bir kez Hilda'nın aynı yumuşak, ancak acı kahkahası duyuldu. Bu kahkaha anasının mı, yoksa babasının sözlerine miydi, belli olmadı.

Baret'in ilk tepkisi panik içinde geri çekilmek oldu. Evi sessizce terk edip kaçmak, insan yüzü görmemek ve kimseye görünmemek isteği duydu. Ancak bir onluğu bile yoktu. Elleri, ayakları, ağzı bağlı, hareketsiz, bir karar verip uygulamaktan aciz, özgürlükten yoksun hissetti kendisini. Ümitsizliği o derece yoğundu ki aptallaştı. Otomatik hareketlerle giyindi. Yıkanmadı, tıraş olmadı. Gürültü çıkarınca aşağıdaki fısıltılar birden dindi. Aşağı indiğinde uyuşmuş bir hali vardı. Kapıyı çekip gitmeye cesaret edemedi. Duyduğunu anlamalarından korkuyordu. Eğer bilselerdi başka türlü davranması gerekecekti, onu istemiyordu, yapamazdı. Kendisini kötü hissediyordu. Özsaygısı olan biri gibi davranamıyordu. Üç buçuk yıl sonra yeniden gerilime dayanacak gücü kendinde bulamıyordu. Bir gün içinde gevşeyip çözüldükten, üç buçuk yıl gevşeyeceği günü sabırsızca bekledikten sonra.

Mükellef bir kahvaltı hazırlanmıştı.

"Sana süt aldım. Siz tabii orada halis köy sütü içerdiniz."

Baret kızgınlıktan kızardığını hissetti.

"Para aldım senin için. Beş lira bıraktı."

Baret banknota dokunmadı. Bir an için, dışarı çıkmalarını ve parayı alıp cebine koyduğunu görmemelerini istedi.

"İhtiyacın olursa ben de veririm. Ben..."

Arus acele bir bakış fırlattı Hilda'ya, sonra Baret'e bakıp gözlerini yere indirdi. Yüzünde derin çizgiler belirdi.

"Sana söylemek istemezdik ama sonunda duyacaktın. Hilda çalışıyor."

Kendi itirafından rahatsız olmuş bir halde sustu.

"Kimse bilmiyor. Jermen Hanım sırrın aramızda kalacağına dair söz verdi. Ona yalan söyledik. Babası işitirse çalışmasına izin vermez dedik. Çok asil kadın. Bizim aileyi biliyor. Zamanında onca paramızı aldı. *Hey gidi* günler, senede kaç elbise diktirirdik, baharlık ayrı, yazlık ayrı. Siz böyle olacak aile miydiniz, deyip duruyor. Baban bilmiyor, sen de söyleme. İşitirse tamamen gevşer. Gelir gelmez seni sorunlarımızla sıkmak istemiyorum ama babanı bilirsin, bencildir. Aşkale'ye gitmemek için varını yoğunu verdi."

Dün de aynı sözleri söylemişti. Niye sır veriyormuş gibi bir tavır takınıyordu?

"Bizimkiler de diyor ki... Surenler. Tabii, derler! Herkes öyle mi yaptı? Söylemek istemiyorum ama bilmen daha iyi. Nasılsa sonunda öğreneceksin. Sana birkaç kuruş gönderiyorsak benim zorumlaydı. Eve ancak kuru bir ekmek girerdi. Gün oldu, onu bile ablan aldı, hem de kaç kere, ama önemli değil, sen oğlana gönder, bizimki kolay, derdim."

Arus'un kederli sesinden çok sözleri Baret'in aklını karıştırıyordu. Şimdiye kadar kimse babası hakkında böyle şeyler söylememişti.

Sessizlik, beklenmeyen bir misafir gibi gelmiş ve sanki hepsinde hayret uyandırmıştı. Herkes misafirin konuşmasını bekliyordu. Söylenecek sözlerin çakışacağından korkarak ağızlarını açmakta kararsız kalıyorlardı. Misafirse konuşmuyordu. Her dakika, odaya daha sakin, kendinden daha emin, ağırlığını hissettirerek yerleşen misafir dışında, bu durum hepsini sıkıyordu.

Hilda, hummalı gözlerini ara sıra gizlice kardeşine çevirmekteydi. Arus, Baret'in bir şey söylememesinden, karşı çıkmamasından, isyan etmemesinden, kendisine katılmamasından hoşnutsuzdu. Oğlu onu hayal kırıklığına uğratmıştı sanki.

Baret acı hissediyordu ama başka bir şey yapamıyordu. Dili tutulmuştu. İstese bile konuşamazdı. Söyleyecek bir şeyi yoktu. Sadece memnuniyetsizliğini dile getirebilirdi, hepsine karşı duyduğu memnuniyetsizliği. Kendi kendisinden, burada bulunmaktan, böyle sessiz kalmaktan, taraf tutamamaktan duyduğu memnuniyetsizliği. Anasının sözlerine devam etmesini istiyor ama o devam ettikçe sinirleneceğini de biliyordu. Kendisini havada asılı bir balon gibi hissediyordu, birden patlayacak ve bir paçavra gibi yere düşecekti.

Anasının sesini duyduğunda şaşırdı.

"Tabii iyi bir iş bulacaksın. Dayına gitmeyi unutma Baret. O seni çok sever, hep sorardı. Geldiğini duyarsa, bir bana uğramadı der."

Sesini yumuşattı.

"Şimdi çok zenginler. Bu eve taşındığımızda borç verdiler. Hayganuş da senin için iki kez onar lira verdi. Çok temiz kalbi varmış doğrusu. Bazı insanlar zenginleştikten sonra her şeyi unutur. Baban hâlâ borcu ödemedi. Ağızla-

rını açmadılar. Kaç kere, bari azar azar öde de darda kalınca yine istemeye yüzümüz olsun, dedim."

"Borç ödeyecek adamı buldun," dedi Hilda.

"Onlar bir iş bulur sana. Seni çok severler. Dayın hep, çok değerli çocuk ama bu memleketin adamı değil, derdi. Bu memlekette para kazanmanın yolunu düşüneceksin, derdi. Doğru, al işte baban ortada, onca okumuşluğu var, boş adam da değil, neye yaradı? Bu yaşta halimize bak. Suren şimdi *piyasa*da..."

Baret sütün son damlasını da yuvarlayıp aceleyle ayağa kalktı.

"Parayı al."

Beşliği oğlanın cebine soktu.

"Öğleyin gelecek misin?"

"Bilmiyorum."

"Gel, bir güzel karnını doyur, yine git."

Baret başıyla belli olmaz gibisinden bir hareket yaptı.

"Üşümeyesin. Hava değiştirdin."

Sokakta yalnız kalınca derin bir nefes aldı. Kapıdan Arus yine bağırdı.

"Dayına git, e mi?"

Baret'in canı dayısını değil, amcasını görmek, Perşembe Pazarı'nın çamuruna değil, Ada'nın ormanlarına gömülmek istiyordu. Dayısına gideceğine *"haybehasıl*"* amcasına gitti. Ne zaman gözlerinin önünde çocukluğunun cenneti canlansa, üç buçuk yıllık bir özlem ateşi yüreğini yakıyordu.

Güneşe karşın, rüzgâr sertti Büyükada iskelesinde. Kayalıklarda ve ortalıkta çok insan yoktu. *Sezon* henüz açılmamıştı. Dalgalar kudurmuşçasına kıyıyı dövüyor ve yola tuzlu bir toz serpiliyordu. Lokantanın köşesinde oturan bir iki çift vardı.

Baret, amcasının çarşıya inince uğradığı kahveyi hatırladı. Amcasının orada olup olmadığına bakmadan boşuna eve gitmek istemedi.

Ada üç buçuk yıl içinde değişmemişti. Kahve aynı kahve, sahibi aynı posbıyıklı adamdı.

"Gelmedi" dedi adam.

"Denize mi çıktı acaba?"

"Sanmam. Hava bozuk. Çıkmış bile olsa açılmamıştır."

Baret dominoyla, kâğıtla ya da tavlayla meşgul adalı balıkçı, denizci, işçi müşterilere dikkatle baktı. Dışarı çıktı. Üşümemek için hızlı hızlı yürüdü, ta ki ıssız sokaklarda rüzgâr fısıldamaya başlayıp çam ağaçları barikatının ötesinde susana kadar.

Artık ormanda ilerliyordu. Ağaçların yeşillendiği, kelebeklerin sessizce uçuştuğu büyüleyici bir ülkeye girmişti. Ha-

haybehasıl: [Arapça haib ü hâsir'den halk dili] Hiçbir şey elde edemeyen, isteğine erememiş, hayal kırıklığına uğramış. Burada, "boş gezenin boş kalfası" anlamında bir deyim.

va daha çok bir bahar havasıydı. Bir açıklığın ortasında gümüşi bir at, nisan yeşilini yerden silip süpürüyordu. Yolun üzerinde kahverengi, *minyon* bir tavuk ve iri bir beyaz horoz yan yana durmuş, sessiz sedasız, solucanları parçalıyorlardı.

Baret gittikçe artan bir heyecanla kendi sıcak dünyasını yeniden keşfediyordu. Yokuşta hafifçe soluklandı. Terlemişti. Ceketini çıkardı, gömleğinin yakasını açtı. Orman kokusu çevresini kuşatmıştı.

Her adımda bir ağacı, bir yarığı, topraktan fırlamış bir kaya parçasını hatırlıyordu. Bu tepeyi tanımıştı. Oradan çam dallarının üzerine atlardı. Yalnız kalmış bir ağacın tepesinde mimoza kalıntıları yanıyordu. Arıların ormanı dolduran gürültüsünü duymak için bir an durup nefesini tuttu. Adada hiçbir şey değişmemişti.

Bir patika dönemecinde, koca ahşap yapıyı birden karşısında buldu. Büyük bir heyecan duydu. Yaklaştığını fark etmemişti. Bir an durdu. Kafası karıştı. Öyle bir karışıklıktı ki bu, beyni durdu. Gözünü binaya dikip ağır ağır ilerlemeye başladı. Bir ağaç görüşüne engel olduğunda daha da hızlanıyordu. Bir iki kez de, yer yer ayaklarına yapışıp daha düne kadar mevsimin kış olduğunu hatırlatan çamurlara bastı.

Tepeye ulaştığında, ev yine ağaçların arasında kaybolmuştu. Deniz tatlı bir titreşimle ayaklarının altında yayılıyordu. Biraz ötede, evin hizasında bir patika, cüce, eğri büğrü çam ağaçlarının ve çalıların ortasından, dik yokuştan aşağı, denize doğru iniyordu. Durduğu yerden, amcasının sandalı çektiği küçük koyu göremiyordu.

Köpeğin havlamasını duyduğunda yirmi metre ancak yürümüştü. O sırada evin üst katı, kulesi ve oyma saçakları da göründü. Birden Lulu'yu hatırladı, durdu. Hayvanın

kudurmuşçasına havlayarak nefes nefese kendisine doğru gelmesini bekledi.

"Lulu, buraya!" diye bağırıyordu biri uzaktan.

Lulu dinlemedi. Baret'in karşısına geldi, onu hareketsiz ve güleç görünce durdu.

"Lulu, tanımadın mı beni ulan?"

Lulu kulaklarını sarkıtarak bir kez havladı, bir an susup bir kez daha havladı, kuyruğunu indirip iki kez havladı. Ancak sesi değişmişti. Gözleri baygınlaştı.

"Gel bakayım!"

Lulu havladı. Kuyruğunun ucuyla hızlı hızlı yerleri süpürdü. Baret emredici bir sesle parmaklarını şaklattı.

"Buraya gel!" dedi.

Lulu kulaklarını ensesine yapıştırıp kuyruğuyla havayı dövmeye başladı.

"Buraya gel, *edepsiz*."

Lulu burnunu havaya dikip burun deliklerini komik bir hareketle titretti. Birden fırlayıp zıplayarak Baret'in ayaklarının dibine geldi, süründü. Kısık bir havlamanın ardından, kuyruğuyla birlikte kıçını da oynatmaya başladı. Baret'in ayaklarını, dizlerini, ellerini kokladı. Uludu, gözlerinin içi gülüyordu.

"Tanıdın mı ulan, tanıdın mı?"

Birden ormanda neşeli havlayışlar yankılanmaya başladı. Lulu, Baret'in etrafında dans ediyordu. Deli gibi yarı yola kadar koşup geri dönüyor, hızla geliyor, dili dışarıda koşarak geniş bir çember çiziyordu. Yerdeki tozları kaldırarak çılgın koşusuna tekrar başlıyordu.

"Lulu, Lulu!"

Dırtad amcası evin arkasından ortaya çıkmış, gözlerini kısmış bakıyordu. Baret yakına gelinceye kadar öylece bak-

tı. Derken gözleri gittikçe büyüdü. Kararmış, sertleşmiş yüzünün kasları gevşedi, çizgileri yumuşadı, kaşları yerine geldi. Sarı dişleri bir dizi halinde göründü.

"Ulan!"

Elindeki keseri yere atıp avucunu iyice açarak uzattı.

"Geldin mi ulan?"

"Geldim amca."

Babasınınkinden daha sert bir ten, daha uzun bir sakal tırmaladı yüzünü. Amcası sigara ve toprak kokuyordu. Bir de denizin tuzlu kokusu vardı üzerinde.

"Ne zaman geldin?"

"Dün geldim amca."

"Bugün de bana geldin, *aferin*!"

Mutlu bir tebessüm aydınlattı yüzünü. Gözlerinin içinde hafif bir nem parlıyordu.

"*Aferin*" diye tekrarladı.

Lulu'ya bir çimdik attı.

"Gördün mü nasıl tanıdı seni? Korkunç bir yaratık, unutmuyor, kaç sene oldu?"

"Üç buçuk sene."

"O kadar oldu ha? Vay canına! Gel."

Baret çevreyi gönlünce seyredemedi. "Ada'daki ev"e döndüğü zaman hissedeceğini hayal ettiği şeyleri hissedemedi. Amcasının gevezeliği ve Lulu'nun sonu gelmez koşuşturması tüm duygularını yok etti. Bunca tekdüze, bunca ümit kırıcı bir "dönüş" hayal etmemişti. Önceki günün düş kırıklığının üzerine, yeni bir acı daha eklendi. Hele, daha ilk bakışta ve yüreği sıkışarak efsanevi "Ada'daki ev"in acınası halini fark edince.

Dırtad amcası onu arka yoldan götürdü eve. O bir zamanların *veranda* saçağı, çürümüş ahşap direklerden ibaret

kalmıştı. Mutfak kapısının önündeki masayı, dağılmış bir hasır koltuk ve tahta bir sandalye çevreliyordu.

"Bu sandalye Lulu'nundu. Bugün yerde yiyecek."

Lulu umursamış görünmüyordu. Binanın etrafında dönüyor, bir aşağı bir yukarı koşuyordu. Her dönüşünde sahibine ve misafire selam vermeyi de ihmal etmiyordu.

"Evden mi geliyorsun?"

"Evet."

"Nasıllar?"

"İyiler."

"Senle karşılıklı bir güzel... Az kalsın bir kahve içelim diyecektim. Çoktan unuttuk. Birer çay içelim, *pekmez*le. Biz burada şeker yerine *pekmez* kullanıyoruz, biliyor musun? Şimdi bitirdim *domates*leri. *Domates* diktim, bak *salata*larıma."

Baret yokuş aşağı, yan yana dizilmiş olan domates, salata, maydanoz, soğan, biber tarhlarına zoraki bir tebessümle baktı ve ilgileniyormuş gibi görünmek için, "Çiçek de dikmişsin amca," dedi.

"Eh, biraz. Birkaç kuruş kalıyor. Yalnız, mimozalarımı vermem."

Verandanın tam karşısında duran *mimoza* ağacına sevgiyle baktı. Birkaç dal hâlâ kanarya sarısı tazeliklerini koruyordu. Dırtad koltuğun kenarına yaslandı. Koltuk adeta iniltiler çıkardı.

"Çocukluğumun büyük hayal kırıklığıydı mimoza. Karşıma koyar, saatler boyunca soluşunu seyrederdim. Yüreğim ezilirdi çaresizliğimden. Bu çiçeğe hem tapar hem de ondan nefret ederdim. Tüm kısa süreli güzel şeylerin sembolüydü bu çiçek benim için. Şimdi sorsan, tek kelimeyle hayatın sembolüdür derim."

Baret sabırsızlıkla dinliyordu. Pişman olmuştu Ada'ya geldiğine. Karşı konulmaz bir şekilde, kurtarıcı bir liman gibi koşmuştu buraya. Oysa amcasının aklı kendisinden çok yaşlılığın o eski hatıralarıyla meşguldü.

"Sevdiğim ve beğendiğim şeylerin gözümün önünde yitip gitmesinden hep korkmuşumdur. Korkmak mı desem, tiksinmek mi desem? Tahammül edememişimdir. Belki de bu yüzden hep bırakıp kaçmaktan yana olmuşumdur."

"Kaçmak" sözü Baret'i uyandırdı. Dikkat kesildi. Dırtad'ın lafı kendi tarihi kaçışına getireceğini sandı. Çocukluğundan beri, kendisine dehşet verici gelen bu olayın en ince noktalarını bilmek istemiş, özellikle kahramanının ağzından duymak istemişti. Ancak hayal kırıklığına uğradı.

"Anamı ölmüş gördüğümde, mimozaları seyrettiğim zaman içimi kemiren korkunun ne olduğunu anladım. O gün, o şık kadını, o berbat halde gördüğüm zaman, o korkunun nedenini anladığımı düşündüm. Sen babaanneni hatırlar mısın? Hatırlayabileceğini sanmam."

Hayal kırıklığı büyük bir hüsrana dönüştü. Yine bir ihtiyarın anılarını dinlemek olmuştu kaderi. Şu an kendisine hiçbir şey ifade etmeyen anıları hem de... Kendisinin ise taze anılarını boşaltıp, onların dayanılmaz baskısından kurtulmaya hakkı yoktu. Ona kimse bir şey sormuyordu. Kimse onun yaşamıyla ilgilenmiyordu. Ağzını açıp sızlandığında ne cevap vereceklerini biliyordu. "Ooo, biz senin yaşındayken... Keşke ben de senin yaşında olsaydım, tüm dertlerinle beraber..."

"Ev değiştirir gibi iş değiştirir, yer değiştirir, ülke değiştirirdim. Ne oldu? Buraya geldim. Sonucun bu olacağını düşünmemiştim. Artık kaçacak yerim yok. Nereye kaçacaksın ki? Kendinden kaçabilir misin?"

Birden ifadesi değişti Dırtad'ın, gözlerini kurnazca kırptı.

"Anan yine *serseri* diyor mu benim için?"

Baret kızardı.

"*Hayırsız*, duygusuz, bencil... diyor mu, ha?"

"Senin lafın olmadı amca."

"Ne diye beni konuşsun ki! Suren'i konuşur. Şimdi *enteresan* olan onlar."

"Her şeyden haberin var amca."

Dırtad sinsi bir memnuniyetle gülümsedi. Ara sıra garip pırıltılar saçan gözleri bulandı. Uzun bir süre yumuşak bakışlarla Baret'in yüzünü seyretti.

"Zayıflamışsın. Çizgilerin daha belirginleşmiş. Burnun tam anamın burnu. Gözlerin daha çok babanın gözleri, büyükbabanın. Doğduğunda hiç saçın yoktu neredeyse. Anamın saçları da çok sık değildi. Sık olsa ne olacak ki?"

Avucunu kafasında mekanik hareketlerle gezdirdi.

"Konuşmanı beğenmiyorum. Evinden uzaklaştın, başından çok şey geçti tabii, yine de gevşek ağzın. İstediğini bilen adamın ağzı değil. Ne istediğini bilmemek iyi değil. Babanın tarafı hep öyle olmuştur. Dediğim gibi, sonu hep aynı ama senin yaşında olmaz. Madem ki yaşayacaksın, yaşamaya mecbursun. Eee... Anlat bakalım."

"Ne anlatayım amca?"

"Nasıl geçti?"

Baret bu sorudaki hafif, ilgisiz ses tonu karşısında içinde bir kin duydu. Sanki "yaptığın seyahati anlat" der gibiydi. İçgüdüsel bir dürtüyle sesini kesti. Artık içini amcasına da dökmek istemiyordu.

Dırtad onun sessizliğini farklı değerlendirdi. Başını ağır ağır ve ciddiyetle salladı. Oynamak isteyen Lulu'yu eliyle öteye itti.

"Ne olduğunu biliyorum çocuk. Ben de Harbi Umumi'de *amele taburu*ndaydım. Sıhhatin iyi mi?"

"Sıtma kaptım."

"Ben de kapmıştım."

Kendini işin içine sokmazsa olmaz mıydı? Her olayı, zaten bir benzerine tanık olduğu için, etkileyici hiçbir yanı olmayan, olağan bir şeymiş gibi mutlaka hafife mi alması gerekiyordu?

"Yaaa, ben sana söylemiştim o zaman. Daha savaş başlamamıştı."

"Sen de döndün, amca."

"Beni bırak. Döndüğümde artık bir şey yapacak halde değildim. Bu evden başka şeyim de yoktu, senin yaşlarında da değildim. Sen yapabilirdin. Babanın her türlü maddi imkânı vardı o zaman. Buranın sana göre olmadığını söylemiştim. Sen anlayamazdın o zaman. Biraz da *muhallebi*ydin. Kendi yaşamını kendisi yönlendiren bir tip değildin."

Baret kızardı. Amcasına karşı korkunç bir kızgınlık hissetti ama sesini çıkaramadı.

"Bunda kabahat yalnız senin değil. Ben Kemal'den sonra dönünce... Biliyorsun o hikâyeleri. Sigorta şirketi. Mevkim. Sonra kapıya konulmam. Benim gibi bir *eleman* hem de. Niye bırakıp gittim gene? Türkiye Türklerindir dediler. Bana da sen Türk değilsin dediler. Ne işim vardı burada? Yaaa!"

Baret, amcasının, ailesini terk edişine hiç değinmediğini fark etti. O anda da amcasının bir şey sormasını, bizimkilerden ne haber demesini ümit etmiş olduğunu hissetti. Kendisinin de haberi yoktu kuşkusuz, ama bu, evi sormak için bir bahane olurdu, böylece konuya girebilir, Dırtad amcasına bir hizmette bulunabilirdi.

Kocaman bir böcek, *mimoza* dallarının arasında vızıldıyordu.

"İş için bir şey düşünüyor musun?"

"Düşünüyorum ama içinden çıkamıyorum."

"Suren'e git."

"Anam da öyle dedi."

"Baban nasıl?"

Wenn Du jung bist...

Bir uğultu doldu kulaklarına. Melodiyi kovaladı.

"Babanın durumu iyi değil."

"Öyle mi? Bilmiyordum."

Dırtad kaçamak bir bakış fırlattı Baret'e.

"*Varlık** kötü vurdu. Başkaları toparladılar, baban o tip işadamı değildi. Yaşı da ilerliyor zaten."

Başını bir kez daha salladı. Bir şeyler söyleyecekti, vazgeçti. Bir an sonra kendi kendine konuşur gibi mırıldandı.

"O kadar renkli bir çocukluğun sonucu bu olur. İnsanın biraz özlemi olmalı. Memnuniyetsizliği olmalı. Mahrumiyet görmeli, bir şeylerin hasretini çekmeli."

Kaşlarını çattı.

"Biz çay içtik mi ulan? Gördün mü, bunuyorum!"

Ayağa kalkmak için sert bir hareket yaptı. Yüzünü ekşitti, yarı doğrulmuş bir halde, kollarına dayanarak hareketsiz kaldı, sonra acı içinde inleyip hasır koltuğa yığıldı.

"Vay canına okuduğumun... Belim tutuldu. Çok eğildim bu sabah. İhtiyarlıyoruz delikanlı."

---

* Varlık [Vergisi]: 1942'de bir defaya mahsus olarak konulan, illerde en büyük mülki amirin başkanlığında kurulması öngörülen takdir komisyonlarınca serbestçe belirlenen ve itiraza kanun yolu kapalı tutulan vergi. Yükümlülüklerini yerine getirmeyenlerin çalışma kamplarına gönderildiği Varlık Vergisi uygulaması gayrimüslim azınlıkları hedef alarak maddi ve manevi yıkım getirdi. •

"Sen yaşlanmazsın amca."

Dırtad acı bir gülüşle başını salladı.

"Bu kez farklı. Bu kez hayatın kaçıp gittiğini hissediyorum. Hayatında herhangi bir olay olmayan kimse, ölümün hızla yaklaştığını görür."

"Senin hayatın öyle değil ki amca."

"Değildi. Ben neler yaşadım, değil mi? Ya şimdi? Yaşlanmak, işte bu. Bazı şeyleri yapamaz hale gelmek, onları hissetmemek değil! Yirmi yaşındaki şeyleri bugünkü gibi hissediyorum. Besarabya'da olduğum zaman... Yirmi yaşında Besarabya'nın buğday tarlalarında sevişmek ne demek, bilir misin?"

Baret gülüşünü bastırdı. Dırtad amcası hiç değişmemişti, geçmişteki maceralarından bahsetmekten hep hoşlanırdı.

"Senden ne haber ulan?"

Baret gözlerini indirdi. Kızardı. Maceraları olmadığını itiraf etmekten utanıyordu. Dırtad çayı yine unutmuştu.

"Unutmak, isteyerek olmaz. Adam var unutur, adam var hatırlar. Dayanılmaz şekilde hatırlar. Uzaktan daha da dayanılmaz olur. Burada içindeyim. Her dakika onlarla birlikteyim. Bunun için buraya, anamın babamın evine döndüm. Burada içindeyim, birlikteyim. Hatırlamak değil, yaşamak, hayaletlerle... Yapacak başka bir şey yok. Artık hiçbir şey yok."

Bir sigara yaktı. Boğulurcasına uzun uzun öksürdü.

"Şu *zıkkımı* içmesem... Umrumda değil. Ödün vermeyeceğim. Küçükken, herkesten önce ölüp, hiç kimsenin öldüğünü görmek istemezdim. Anamın, babamın, büyükannemin, ağabeyimin, kız kardeşimin... Bu ev ne günlere tanık oldu. Ziyaret etmeye gelirlerdi, bahçe, orman dolardı. Geceleri kalırlar, bir *curcuna* ki anlatamam. Bir aileydi ki...

Büyükanne, büyükbaba, amca, dayı, hala, teyze... ne ararsan vardı. Çocuk yuvasına dönerdi burası. Akşamları, bir aşağı bir yukarı kovalamaca, saklambaç oynardık. Ev yerinden oynardı. O zaman elektrik yoktu. Her yer karanlıktı. Korkumuzu yenmek için öyle bağırır, öyle gülerdik ki, sonunda dayak yerdik. Haşatımız çıkar, zıbarırdık."

Gülüşü yavaş yavaş söndü, gözleri daldı, uzaklara, çok uzaklara gitti.

"Bir tek ağabeyim kaldı. O zamanlar böyle olacağını bilseydim... Ama artık önemi yok. Hiçbir şey hissetmiyorum. Sırasını bekleyen için, başka birinin ölümü de bir şey ifade etmiyor. Bazen düşünüyorum, eğer o zaman ölmeseydi, şimdiye kadar her halükârda ölmüş olacaktı diyorum. Bugün için ne fark edecekti?"

Bakışları, güneşin altında, burnu patilerinin arasında uyuyan Lulu'nun üzerinde sabitlendi.

"Çaydan vazgeçelim de iki lokma bir şeyler yiyelim senle. Yaşlılar böyledir, çok konuşurlar. Ne yaparsın, kimse gelmiyor bana. Bazen balıkçı arkadaşlar. Onlarla başka şeyler konuşuruz. Sen geldin, ölüleri diriltttin. Bugün benim için özel bir gün. Ağabeyimin oğlu... Ağabeyim de hemen hemen hiç gelmiyor buraya. Zamanı yok ki gelsin adamcağız. Sen hatırlamazsın... Altı aylıktın... Bir gün..."

*

Baret, çocukluğunun hatıralarını o gün Dırtad amcasının ağzından dinlediği kadar zevkle dinlememişti hiç. Kızarmış balığın tadını da unutamayacaktı. Amcası, kendisini iskeleye kadar götürüp, kahvede bir çay ikram edip "ağabeyimin oğlu" diyerek Adalı dostlarına tanıştırmıştı. "Yine gel. Beklerim. Sık sık gel." Baret'in de arzusu buy-

du. Sık sık Ada'ya, o kararmış, virane eve gitmek istiyordu. O evde hâlâ her gece tüten gaz lambası eski, gürültülü gecelerin neşeli hayaletlerini çağırmaktaydı. Taze balıkları elleriyle ateşin üzerine dizmek, bereketli topraktan elleriyle yeşillikler koparmak. Gitmek, hatta orada kalmak, her şeyi unutmak, bir şekilde üç buçuk yıllık yaşamı devam ettirmek istiyordu.

1945 modasına göre çok geniş paçalı olan pantolonunu, eskiyen ayakkabısını, gömleğinin ütüsünü, işi, parayı düşünmemek... Düşünmemek, görmemek istiyordu. Babasının halini, evin halini ve hiçbir şeyi.

- 6 -

İki gün evden çıkıp amaçsızca dolaştı. Ada ziyareti moralini büsbütün bozmuştu. Daha doğrusu kendisini belli bir hedefe yönlendirmişti. Şimdi dayısına gitmeyi canı hiç istemiyordu. "Dayına gitmedin mi oğlum? Bugün git olur mu?... Dayına git çocuğum, çok ayıp olacak..." Babası bile "Amcana git" demeyi düşünmemişti. Belki de Arus'un önünde "*haybehasıl* kardeşi"nin lafını bile etmeye korkuyordu, nerede kaldı, "Amcanı ziyarete git" diyecekti. Babası onu müthiş hayal kırıklığına uğratıyordu. Sabah evden çıkarken her "Dayına git" sözünü duyduğunda isyanı o denli artıyordu. İçinden bir güç kendisini gitmemeye, inat etmeye zorluyordu. Bütün gün sokak sokak dolaşıyor, ömründe gitmediği semtleri ziyaret ediyor, adresler soruyor, Nafıa'daki arkadaşlarının haberlerini, selamlarını ailelerine iletiyordu, kiminin de mektuplarını. Her yerde yaşlı gözlerle, aydınlık gülücüklerle, içten, samimi bir dostlukla karşılanıyordu. Bazen bir ana, bir abla, sevgili, nişanlı, bazen de bir kadın. Rumlar, Ermeniler, Yahudiler müjde getiren kurtarıcıya kapılarını ve kollarını açıyorlardı. Özellikle de uzun yıllardan beri oğullarını görmemiş olanlar. Her kadın onu yemeğe alıkoymak istiyordu. Oğullarının arkadaşına gönülden ikram ettikleri o bir lokma ekmek, sanki öz oğulları tarafından yenmiş gibi oluyordu. Baret daha önce hiç bilmediği bir zevk almaya başlamıştı bu ziyaretlerden, bu kabullerden. Her akşam da aynı soru: "Oğlum, dayına gittin mi?" Her gün anasının yüzünün daha dertli ve karanlık olduğunu görüyordu. Onun bu hali kendisini büsbütün sinirlendiriyordu.

*

"Ne olur oğlum, bir git dayına."

Baret anasına döndü.

"Her gün tekrarlama şu lafı. Sırası geldiğinde gideceğiz."

"Sırası ne demek? En önce gideceğin yer orası. Geldiğini duydular, çok darılacaklar."

"Darılırlarsa darılsınlar."

"Oğlum, niye böyle diyorsun? Onlar..."

Baret bir kelime daha dinlemeye dayanamadı, koşarak, kapıyı çarpıp dışarı fırladı. Bu kabalığından dolayı anasının çektiği acıyı düşününce ümitsizliğe kapıldı. İnsan neden başkasının mutluluğu için mutsuz olmak zorunda kalsın? Ya da kendi mutluluğu için neden başkasını mutsuz etmek zorunda olsun?

Acı çekiyordu. Ancak, üç buçuk yıl sonra içinden gelenleri herhangi birinin keyfi için kurban edemezdi. Anasının niçin bunu düşünemediğine kızıyordu. Oğlunun, üç buçuk yıl deli gömleğiyle dolaştıktan sonra, herhangi birinin isteği uğruna, canının çektiğinden başkasını yapmak istemediğini neden düşünemiyordu? Hatta anası için bile. Niye bunu düşünemiyordu bu kadın?

Evden çıktığında, nereye gideceği hakkında bir fikri yoktu.

Görevlinin iskelenin kapısını açarak "Adalar" diye bağırmasının ardından yıldırım hızıyla *gişe*ye koşup bileti aldı, ucu ucuna vapura yetişti, ancak vapur yola çıkınca pişman oldu. Dırtad amcasının orada olmamasını diledi. Belki de bir hafta içinde iki kez ziyarete gitmek ayıp olacaktı.

Dırtad denize açılmak üzereydi.

Amcasının gülüşünü ve el sallayışını görünce, Baret boş yere sıkılmış olduğunu anladı.

Bütün gün yakıcı güneşin altında balık avladılar. Birkaç günde pek çok şey değişmişti. Yeni çiçekler açmış, yeni kokular sarmıştı Ada'yı. Baharın belli belirsiz gürültüsü vardı ormanın içinde. Rüzgâr yumuşamıştı. Dırtad'ın ruh hali de farklıydı. Ne geçmiş, ne filozofluk, ne anı ne de rüyalar vardı. Hırıltılı sesiyle *Çardaş Fürstin*'den başlayıp Strauss'a geçti, *çarliston* ve *bibop* söyledi balıklara. Baret de ondan aşağı kalmamak için *Yad Eller*'i seslendirip köhne kayıkta *Hors* ve *Lambeth Walk* oynadı. Tümüyle farklı bir insan olabileceğini gördü ve bundan olağanüstü bir zevk duydu. Kaşlarını çatıp surat asacağına neşeyle gülebilir, eğlenebilir, dişlerini kilitlemek yerine çene çalabilirdi. Büyük bir ferahlık, gönül ferahlığı duydu. Çünkü amcasının yanındayken işsiz gezdiği için utanmıyordu. Amcası ciddi tavırlar takınarak suçlayıcı bakışlarla bakmıyordu kendisine. Ne işten söz ettiler ne de gelecekten. Günü yaşadılar sadece.

Akşam karaya atladığında, alnı ve burnu ıstakoz gibi kızarmıştı. Olağanüstü bir yorgunluğa rağmen mutlu olduğunu hissetti.

"Son vapuru kaçırma oğlum, merak ederler."

"Paskalyada şehre inecek misin amca?"

"Bana ne ulan paskalyadan! Halkların kendilerini yönetebilme hakkına saygı gösteririm ben. Yahudiler bir Yahudi'yi çarmıha germişler, onların bileceği iş. Son vapuru kaçırmayasın."

"Kaçırırsam sana gelirim."

Baret payına düşen balığı kabullenmek zorunda kaldı. Böylece eve gerçeği söylemek için bir fırsat doğmuştu.

"Amcamla tuttuk."

"Hangi amcanla?"

"Kaç tane amcam var?"

"Ada'ya mı gittin bugün?"

"Evet."

Arus ve Hilda hızla birbirlerine baktılar. Baret bir fırtınanın yaklaştığını hissetti.

"*Aşkolsun* sana! Bunca gündür dayına bir git diyorum sana..."

"Canım Ada'ya gitmek istedi."

Arus sinirli hareketlerle işine devam ediyor, dudaklarını ısırıyordu. Hilda başını elişine eğmiş, hareketsiz oturuyordu. Elektrik ışığı altında birkaç hafif kırışık düşmüştü alnına. Baret hiç okumadığı günlük gazeteyi okur gibi yaptı. Arus'un sessizliği uzun sürmedi.

"Amcana gitme demiyorum, ama en önce iş gelir, iş!"

Sesi bir dereceye kadar kontrollü çıkıyordu.

"Dayım iş mi satıyor şimdi?"

Arus sabırsızca başını salladı.

"Geleli bunca gün oldu. İşitmiştir adamlar. Çok ayıp ediyorsun."

Günlerdir bastırılmış bir şey kopmak üzereydi göğsünden.

"Ayıp eden onlar. Hoş geldine onların gelmesi lazımdı."

Arus gözlerini iri iri açıp, "Öyle şey olur mu?" deyiverdi.

"Âdet öyledir!"

"Koskoca adam..."

"Koskoca adam eskiden bayram ziyaretine gelirdi. Şimdi geliyor mu?"

Bir an cevap bekledi.

"Evdekiler gelebilirdi en azından. Dönüşüm çok umurlarında da!"

"Oğlum, onlar..."

"Onlar gelirler mi... Yaaa. Onlar büyük adam. Şimdi zenginler, gelirler mi artık? Pöh, pöh, pöh, gitmeyeceğim!"

Gazeteyi fırlatıp, kapıyı çekti gitti.

Yüreğinde anasına karşı hiç bu kadar küçümseme hissetmemişti. Bu sefer, sabah yaptığı gibi anasının kalbini kırdığını düşünmedi. O an dünya umurunda değildi. Kafasında sadece Ada vardı. Damarlarında bir sıcaklık dolaşıyordu. Sokakları çevreleyen bahçelerden çiçek kokuları taşıyordu. İçinde belirsiz arzular uyanıyordu. Bir şeyler yapmak istiyor, ancak kendisi de ne olduğunu bilmiyordu. Bir yerlere ulaşmak, bir mutluluğa ermek. Evet mutluluğa. Buydu arzusu. Oh demek. Canı gönülden bir oooh.

Ne babasının, ne anasının ne de ablasının yüzünü görmek istiyordu. Bunun tek yolu sinemaya gitmekti. Dönüşünde yatmış olurlardı. Anası mutlaka beklerdi. Ziyanı yok, onun da konuşacak yüzü olmazdı. Eve gece yarısı dönmekle de ayrıca bir uyarıda bulunmuş olurdu.

İlk kez sinemaya gidiyordu. Işıl ışıl fuayeden içeri girdiğinde garip duygularla doldu. Açılış galasına gelmişlerdi zamanında. Her hafta sinemaya giderlerdi. Önemli filmler için tüm cadde rengârenk flamalarla süslenirdi. Arabayla dönerlerdi eve. Şimdiki gibi birbirlerini yemezlerdi. Her şey, her şey farklıydı. Birbirlerine güzelce iyi geceler dilerlerdi. Anası onları öper, üstlerini örterdi. Başka akşamlar dışarı çıkmadıklarında, anası onlara uyuyana dek masallar anlatırdı. Her şey, her şey farklıydı. Acaba gerçekten farklı mıydı, yoksa kendisi mi hatırlamıyordu geri kalanları?

Yerine oturmadan önce arkaya, genellikle gittikleri locaya bir göz attı. Ailece son kez sinemaya gidişleri sanki dün gibiydi. İki gün sonra Anadolu'ya gidecekti. O geceki filmi de hatırlıyordu. Her ayrıntı aklındaydı. O gecenin üzerinden üç buçuk yıl geçtiğini düşününce şiddetli bir rahatsızlık hissetti. Hâlâ o kadar tazeydi ki anıları, otuz beş yıl da geçse acaba yine öyle taze kalacak mıydı, tıpkı yeni olmuş bir olay gibi?

Tam o sırada koridorda ilerleyen Alis'i gördü. Anası, babası, kız kardeşi arkadan geliyorlardı. Neden bu derece yüreği kalktı birden? Neden kıpkırmızı oldu? Heyecan mıydı, sevinç miydi? Alis... Aklında bile yoktu. Alis'le "konuşma"sı hiçbir yere varmamıştı. Şimdi çocuksu bir oyun gibi geliyordu. Çocuk değil miydi? İstanbul'dan ayrıldığında on dokuz yaşındaydı. Son güne kadar, anası tarafından *bebek* gibi bakılmıştı. Tam "bir şeyler yapma" çağını ise kurt köpeklerinin ulumasını dinleyerek dağlarda geçirmişti. Hayatının en güzel günlerini kaybetmek ne demek diye gelip ona sorsalardı ya! Kimse bunu sormayı akıl etmiyordu. Alis mi akıl edecekti?

Öne dönüp kendini koltuğa bıraktı, alnını avucuna dayadı, öylece kalakaldı. Kalbi çarpıyordu. Alis'in kendisini gördüğünden emin değildi. Görmüş de olabilirdi. Görmüş olmasını istemedi. Bir yabancılık hissi vardı içinde, sanki bir kırgınlık vardı, oysa dostça ayrılmışlardı. Hiç mektuplaşmamışlardı. Yüreğinde bir kıvılcım aradı ve hiçbir şey bulamadı. Kendisi de ne hissettiğini çıkaramadı ve filmden hiçbir şey anlamadı. Devamlı olarak, İstanbul'a geldiğinden beri niçin Alis'i hiç aklına getirmediğini ve şimdi onu görünce yüreğinin neden kıpırdadığını düşünüyordu.

Antraktta salondan dışarı kaçtı. Koridordan dışarı doğru ilerlediğinde sanki yüzlerce kişi dört bir yandan onu izliyor gibi geldi. Bakışları, kararsız parmaklarıyla sigara çıkardığı pakete sanki can simidiymiş gibi takılmıştı. Fuaye'ye ayak bastığında başını kaldırdı. Sigarayı yaktı. Dizleri hafifçe titriyordu. Burun deliklerinde çiçek kokuları uçuşuyordu. Kalbindeki altüst oluşu, bir kinin kabardığını, gün ışığına çıktığını hissediyordu. Alis'in, böyle süslü püslü, sakin ve neşeli bir halde ailesiyle sinemaya gelişi kendisi için bir darbe olmuştu. Şimdiye kadar Alis'in kendisi için yas tutması, "Orada Baret'in canı çıkıyor" diyerek dünyevi zevklerden vazgeçmesi gerektiğini hiç düşünmemişti. Hiç düşünmemiş, ancak şimdi sinirlenmişti. Kendini kandırılmış hissediyordu. Herkes ihanet etmişti. "Baret İstanbul'a gelmiş" haberiyle İstanbul'un altüst olacağını zannetmişti hep, hiç değilse sadece Kadıköy'ün, oysa kimse telaşlanmamıştı. Haberleri bile olmamıştı. Hatta Zımaro bile yerlere serilmemişti. Bir ekmek *karne*si Baret'in dönüşünden daha önemli bir konu olmuştu.

Birdenbire göz göze geldiler. "Numara yapıyor" dedi hemen. "*Büfe*ye gidişi bahane. Beni gördü, konuşmak için dışarı çıktı." Alis bir yabancı gibi soğuk, hatta gülmeden selam verince, tümden sinirlendi. Birden kanı kaynadı. Kızın büyüdüğünü, geliştiğini, boy atmış olduğunu fark etti. Kalbi tekrar çarpmaya başladı. Unutulmuş olma düşüncesi kendisini yaralıyordu, doğru. Bu arada serinkanlı bir ses de, kendisine bu kız için ne gibi bir unutulmaz değer taşıyabileceğini ince bir alayla sorup duruyordu. Canı çok istemesine rağmen onu öpmemişti bile. Alis'e karşı müthiş bir kin duydu.

"Merhaba."

"Merhaba."
"Ne zaman geldin?"
"Yeni geldim."
Alis'in ses tonu kaçamaktı.
"İyi misin?"
"İyiyim."

Alis'in gözlerinin derinliklerinde bir sıcaklık hissetti. Nefreti eridi. Kızın başka bir şey söylemesini bekledi. Bir an onun tekrar görüşme önerisi yapacağını ümit etti. Bunun bir düş olduğunu biliyordu ama bekledi. Belki de ümitsizliğe karşı koyabilmek için birden soğudu, buz kesti. Hızla uzaklaştı Alis'ten. Hiçbir arzu duymuyordu. Bir yabancı gibi geliyordu bu kız ona. O kırıtık halinden, bana bakın diyen baş hareketlerinden nefret ediyordu. Bu sıkıntılı durumda bir buluşmanın kaça mal olacağını hesaplamaya başladı ve görüşme önermemesini diledi.

Alis *gazoz* şişesini mermerin üstüne bırakarak "İyi geceler" deyip gitti. Baret yine ümitsizleşti. Arkasından baktı. Tiksinti duygusu daha da güçlendi. Bir sigara daha yaktı. O an bir paket sigarayı ciğerlerini yakarcasına içebilirdi. Farkında olmadan, kendi kendisiyle karşı karşıya gelene kadar yürümeye başladı. Birden durdu. Aynadaki suretini seyretti. Bir eli cebindeydi, diğerinde de yanan sigara vardı. Dört köşe omuzları, fil bacaklarına benzer geniş paçalı pantolonu acayip göründü gözüne. Beş yıllık bir takımdı üzerindeki. Eskiliği üstünden akıyordu. Savaş sonrasının *bopstil* modasına uygun olarak giyinenlerin yanında kendini gülünç buldu. Arus ve Hilda modayı izlemeyenleri her zaman alabildiğine küçümseyerek "*tapon*" olarak nitelerlerdi. Moda bir yana, her şeyi dökülmek üzereydi. Yenisini nereden bulacaktı? Alis'i düşünerek acı acı güldü. An-

traktı niye bu kadar uzatırlardı ki? Neden bu kadar ışık yakarlardı?

Sırtını aynaya dönüp merdivenlerden yukarı doğru çıktı. Uzak, karanlık bir köşedeki masaya oturdu. Hiç kimse yoktu yukarıda. Bir rahatlama hissetti. Ancak vücudu tepeden tırnağa ağrıyordu. Sanki dayak yemişti, özellikle kol, omuz, bel ve karın kasları. Bunca yıl sonra bütün gün kürek çekmek... Başı da sıcaktı. Hâlâ güneşi hissediyordu. Eve dönme fikri dayanılmaz geliyordu. Bir sigara daha yaktı. Pikabın yankılarında tüm fuayenin gürültüsü duyuluyordu.

"Der Wind hat mir ein Lied erzählt..."

Hoparlörden bu şarkı duyuluyordu. Pola Negri dedi. O olmadığını bildiği halde Pola Negri diye ısrar etti. Beyni şarkıcının mutlaka Pola Negri olmasını istiyor, belleği geriye doğru koşuyordu. İsimler başka isimleri çağrıştırıyor, Baret'te garip ürpermelere neden oluyordu. Pola Negri, arkasından Rudolph Valentino'yu çekip getirdi. Birbiri ardı sıra "ideal çift"ler... *Der Wind hat mir ein Lied erzählt*, Baret'in dilinde *Ich hab, an Dich gedacht*'a dönüşüyordu.

Baloncuklar maskeli balodaki balonlar gibi dalgalanıp uçuşarak patlıyor, yüzler seslerin büyüyen seli içerisinde kayboluyorlardı. Sesler *Paris je t'aime, Yes sir that's my baby, Ramona* diyorlardı. Baret gevşiyor, uyuşuyordu. Karşısında geçmişin içinden çıkıp gelen tüm bir dünyayı görüyordu. Bu, bir zamanlar kendi dünyasıydı. Ve o dünyayı ne kadar çok sevdiğini, onu tekrar hissederek ne kadar mutlu olduğunu fark ediyordu. Bu dünyaya tekrar sahip olamazdı artık. İsimlerin, seslerin, yüzlerin, renklerin, sıcak yuvanın, yumuşak yatağın, heyecanla beklenen yılbaşıların, güven içinde oluşun, sevincin, oyunun, sevginin, güzelliğin

dünyası. Dışarıda başka insanlar vardı, evde başka insanlar. Alis başka biriydi. Pantolonlar, ceketler başka biçimdeydi. O dünyanın özlemi, yakıcı anısı vardı sadece. Hatta aniden gerçeğe dönüşse, onu hayal ederken hissetiklerinin aynısını hissedemeyecekti. Kendisi başkaydı şimdi. Tamamıyla başka. O kadar başkaydı ki korktu. Kendi kendinden, dünyadan, hayattan korktu. Bu başkalığa asla alışamayacağından, başka biri olarak başka bir dünyada yaşayamayacağından korktu.

Tekrar şarkılar dünyasına dönmek istiyordu hiç olmazsa. Şarkılar her şeyi, hayatın dönemlerini, olaylarını belirlerdi. Her bir şarkı bir anıyı getiriyordu beraberinde. Sadece şarkılar değil, basit sesler, heceler de unutulmuş izlenimlerin oluşturduğu karman çorman bir yumağı çıkarıyordu beyninden dışarı. Sesler yalnız değildi. Renkler, ışıklar, gölgeler parıldıyordu yumağın içinde. Ayna parçacıklarından yapılmış ve ışıklar karşısında sürekli dönen bir yumağa benziyordu bu. Dört bir tarafa bin bir renkte bin bir ışık damlası saçıyordu.

Ancak Baret, birden bu yumağın çok uzak, çok eski göründüğünü fark etti. Savaş öncesine ait her şey uzaktı. 1940 keskin bir çizgiyle ayrılmıştı. Beş yıl geçmişti, ancak bu beş yıl beş gün gibiydi. Beş yıl öncesi ve beş gün öncesinin hiçbir farkı yoktu. 1940'tan geriye doğru gittiğinde bir adım, bin adım oluyordu. Sanki birden bir sisin içine düşüyordu. Savaştan önceki beş yıl, beş asırdı. Masal gibi. Gerçekdışı, fakat berrak. Hatta "büyüme" çağında onca şey yaşadığı bu sinema da öyleydi. Müzikler, isimler, olaylar, aşklar, sevgililer, gerçeklerden daha büyük, gerçeklerden daha güçlü. Artık sadece bir idealin anısı. İmkânsız bir idealin...

Pikap sustuğunda fuayenin ışıkları sönmüştü. Kimse yoktu. Sadece büfenin üzerinde küçük bir ışık vardı. İçeriden filmin konuşmaları ve sesleri yankılanıyordu durmadan. Garip bir şekilde gerçekdışı, anlamsız, hatta komik geliyordu resimsiz sesler.

Sokaktan metalik vınlamasıyla bir tramvay geçti.

Baret yüreği ezilmiş bir halde sinemayı terk etti. Rüyadaymış gibi ara sokakların karanlığına süzülüverdi.

- 7 -

Henüz kapıyı itmişti ki, Suren'in güçlü sesi karşıladı onu.

"Vay Müsü Diran, bu ne şeref, sen buraya gelir miydin?"

Uzun dükkânın dip tarafında, camlı bölmede, masanın önünde oturmuştu Suren. İki oğlu arkasında ayakta duruyorlardı. Suren elinde bir mal tutuyordu. Bölmenin kapısında bir çırak durmuştu. Hepsi de neredeyse kımıldamadan duruyor, yeni gelene bakıyorlardı. Kendisi kapıyı açana kadar hepsinin yine böyle kımıltısız olup olmadığını merak etti Diran.

"Gel bakalım Müsü Diran, gel. Arto! Bir kahve söyle bize. Biri *sade* olsun. Yine *sade* içiyorsun, değil mi Müsü Diran?"

Diran bölmeye girmeden çırak gözden kaybolmuştu bile. Suren ayağa kalkar gibi bir hareket yaptı. Ancak kalkmadı. Oturduğu yerden elini uzatıp sandalyeyi gösterdi.

"Otur be Müsü Diran, nasılsın?"

Gerçi Suren'in ayağa kalkmayışından belli belirsiz bir rahatsızlık hissetmişti ama bu samimi kabul karşısında yüreği biraz hafifledi. Dostça bir gülümseme yerleşti yüzüne, Suren'in gorillerine baktı.

"Nasılsın Armen, nasılsın Bedik?"

İki gencin hareketsiz yüzlerinde hafif bir gülümseme onu yanıtladı. Bu gülümsemeler, alaycı sırıtışlara dönüşme isteğiyle saygıdeğer birine karşı pot kırma ürküntüsü arasında bocalayan ikiyüzlü gülümseyişler gibi geldi kendisine. Gençler, bakışları Diran'ın yüzünde odaklanan birer heykel gibi kalakaldılar.

"Ne var ne yok, ne yapıyorsun bakalım?"

Suren'in sesi samimi ve şefkatliydi. Diran, onun ses tonunda da samimi ve doğal olmaya çabalayan bir gayret hissetti. Tuhaf bir izlenimdi bu. Suren'in suratı birden kararacak, kudurmuş bir halde küfürlerle patlayacaktı sanki. Neden olduğunu bilmiyordu, ancak Suren'in kendisini aşağılamak, belki de dövmek istediğini düşünmekteydi. Gözlerinin önünde savaştan önceki saygılı Suren canlandı. Evine yemeğe gelen, bir şey rica ettiğinde bacak bacak üstüne atmaya çekinen Suren. İşte bu Suren'in şimdi kıçına bir tekme atmak istemesinden korkuyordu.

Bir zamanların Müsü Diran'ını hatırlatmamak için elinden geldiğince ufaldı, silindi. Onun gibi olmak, ondan ayırt edilmemek için çaba harcadı. Suren gibi insanların yapması gerektiğini düşündüğü hareketleri yapmaya ve aynı ses tonunu kullanmaya çalıştı. Ancak kendinden memnun kalmadı. Hali, sesi ve sözleri o kadar sahte geldi ki, birden utanç duydu.

Boş yere niye küçülüyordu? Suren'e benzemeyi nasıl olsa asla başaramayacaktı. "Ne uğruna kendimi komik duruma düşürüyorum," dedi. "Ne yapacak ki bana? Oğluma iş mi verecek? Vermesin. Başkası verir..."

Anında kendi doğal haline döndü. Suren'in, içinde oluşan değişikliği gözlemlediğini ve bundan rahatsız olduğunu düşündü. Zaten hep rahatsız olmuştu kendi varlığından, kendi doğal halinden. Oysa ne hükmeden, ne küçümseyen ne de pervasız bir hali vardı. Kendisinin uysal, sevimli, sade halinden bile rahatsız olmuştu Suren. "Neyim var benim, ona ne yapıyorum, neden nefret ediyor benden? Neden bazı insanlar nefret ediyor benden? Neden herkes gibi görünemiyorum, herkesle dost olamıyo-

rum? Ben de istiyorum. Neden herkes benimle dost, samimi olmuyor? Ne var yüzümde? Onlarla konuşurken ağdalı bir Ermenice de kullanmıyorum. Niye başkalarıyla aramda bir uzay boşluğu oluşuyor?" Aynı acıyı hisseti yine, başkalarınca yabancı görülmenin acısını. O zaman çevresindeki sessizliğin ve hareketsizliğin farkına vardı. Hep öyle olurdu. Sessizlik, hareketsizlik, donuk bakışlar, insanı dertli düşüncelere salan bakışlar ve etrafında hissedilir bir rahatsızlık. Kendisi de sıkılıyordu. Başkalarıyla ortak bir dil ve konu tutturamıyordu. Onlar Müsü Diran'a uygun mevzulara girmek istiyor, ama yapamıyorlardı. Kendisi de onların istediği konuları açmak istiyordu ama yapamıyordu. Hepsi de, kendi yalnızlığında, boşlukta bocalıyordu. Kendi sessiz kalır ya da az konuşursa tenezzül etmiyor demelerinden korkuyordu. Konuşuyor, ancak bu kez konuları beğenmemelerinden korkuyordu. Cevap bulamıyor ya da cevapları anlaşılmayacak veya kötü bir etki yapacak diye düşünüyordu. Anlaşılma ümidiyle aptalca şeyler söylüyordu. Bu sefer de kendisini aptal yerine koyacaklarından korkuyordu.

"Ne yapıyorsun bakalım, nasılsınız?"

Aynı soruyu tekrarlayıp duruyordu Suren. Diran da sessizce, hep aynı cevabı veriyordu. Omuzlarını kaldırıyor, boynunu eğip ellerini iki yana açıyordu. Bu zavallı halini kendi de beğenmiyordu. Ancak, bu zayıf, zavallı, düşkün hali karşısında Suren'in rahatlayıp artık kendisini dövme isteği duymayacağını umuyordu. Suren belki de ona acıyacaktı. Acındırma ve kıskançlık uyandırmama gayretinin aşağılık olduğunu düşünüyordu, ama başka türlü yapamazdı. Korkuyordu. Hepsinden çok, "Baret geldi" demekten korkuyordu. Korkunun üstüne gitmekten daha iyi yol

olmadığının da farkındaydı. Suren'in Baret'ten haber sormasını beklemedi.

"Baret de döndü."

"Ha? Ne zaman? Eh, gözünüz aydın. Kurtuldu. Ulan, insan gelip bir selam vermez mi!"

Diran, nefes nefese "Yeni geldi Suren..." diyebildi. Az daha "Müsü Suren" diyecekti, diyemedi. Yıllarca Suren dedikten sonra, o kadarı da fazla olurdu. Suren yutmayacak, kendisi ise boş yere küçülecekti. Artık o kadarından utanıyordu.

"Yeni geldi, tanınmaz haldeydi. Kendi de o haliyle insan içine çıkmayı istemedi. Biraz yiyip içsin, toparlansın, kendine gelsin, sonra..."

"Geçer, geçer, genç çocuk..."

"Eğer Dırtad'a gittiğini bilse..." diye düşündü Diran.

"Eee, şimdi ne yapıyor, ne yapmayı düşünüyor?"

Diran iş istemeye geldiğini söylemedi. Ziyareti, Baret'in gelişini haber vermek için gibi olmuştu, durum öyle getirmişti.

"Şimdi iş bakacak, çalışmak istiyor."

Baret için tembel, beceriksiz, "sana çekmiş" gibi laflar eder diye kalbi titriyordu.

"Biraz toparlansın, sonra işe baksın dedik..."

"Bir an evvel işe, bir an evvel işe! Çalışmak zarar vermez insana. Çalışmaya alışsın. Çok çalışan çok kazanır."

Diran kızardığını hissetti.

"Bana kalırsa zaten siz boşa harcadınız çocuğun yıllarını. O kadar okumakla ne olacaktı? İşe alışamadı, boşa çok gezdi."

Diran'ın ne cevap verebileceğini anlayarak hemen ekledi.

"Bakma, ben bu yıl Getronagan'a* koydum bizimkileri. Nafıa problemi vardı. Şu dönemi geçirelim dedik. Bunları kaydetmek çok paraya patladı. Bilirsin okulla, okumakla araları yok, ama ne yapacaksın *oğlum*, babasın işte, fedakârlık..."

Diran ciddi bir tavırla başını salladı, yüzüne bir takdir ifadesi verdi.

"Vardı, yaptık, olmasaydı ne yapacaktık? Varsa yaparsın, yoksa?"

Eğer yoksa, oğlunu aç bırakır, giydirmez, gezdirmez, kızını evlendirmezsin. Diran, şimdi Baret'i düşünüyordu. Herhalde oğlu onu suçlu buluyordu. Belki de nefret ediyordu. Diran, Suren'in aklından geçen tatsız şeylerden çok, Baret'ten korkuyordu, Baret'in fikirlerinden. Bir kurtarıcı gibi dilinin ucuna geldi kelime.

"*Şans... şans...*"

Ve varlığını unuttuğu Suren'in anında verdiği karşılıkla sarsıldı.

"Şansı kabul ediyorum, ama insan biraz da kendi şansını eliyle hazırlar. Her kabahati şansa yüklemek olmaz. İnsan hatalarını bilip kabul etmeli."

Ses tonu o derece emredici ve sertti ki, Diran'ın kalbi uykudan zorla uyandırılmış bir insanınki gibi hızla çarpıyordu. Suren hep aradığı bir fırsatı yakalamıştı.

"Sen böyle olacak adam mıydın Müsü Diran? İyi bir mevkin vardı, öyle değil mi? Şimdi bunu sadece şansa mansa yoramazsın. Yanlış yaptın, çok yanlış. Evini, çocuklarını hiç düşünmedin, kabul et. Varlık'ın tamamını ver-

---

* Getronagan: 1886'da İstanbul Karaköy'de açılan ve günümüzde de aynı yerde ve aynı adla varlığını sürdüren Ermeni lisesi.

meye ne gerek vardı? Düşünmedin, düşünmedin... Korktun..."

Bir yargıç edası vardı Suren'de. Çevresindekiler de mahkeme heyetine benziyorlardı. Sessiz, ciddi, serttiler.

Gözlerini dikmiş, ona bakıyorlardı. Diran sanki bir boşluktaydı ve durmadan düşüyordu. Ne tutunacak bir yeri vardı ne de dibe erişip parçalanıyordu. Prometeus gibi. Arus da aynı şeyleri söylerdi. Hilda da söylerdi. Belki Baret de söylemek istiyor, söylemiyordu, ancak aklından geçiriyordu. Belki de herkes, bütün tanıdıkları, bütün dünya kendi hakkında aynı şeyleri düşünüyordu. Ailesini, çocuklarını düşünmeyen bencilin biri. Gerçekten de ailesini, çocuklarını düşünmemek kötü bir şey miydi? Niçin önce ailesini düşünmek zorundaydı? Kim koymuştu böyle bir kuralı? Niçin ailesi onu düşünmesindi? Niçin Arus karşısındakinin zayıf noktasını bulmuş bir insanın sömürücülüğüyle her şeyi durmadan yüzüne vuruyordu? Aileni düşünmedin. Onların rahatını, sosyal durumunu, *keyfini* düşünmek, onların mutluluğu için kendini feda etmek zorundaydın. Ülkesi için kendini feda eden bir asker gibi. Neden feda eder insan kendini? Neden feda olmalıydın? Niçin feda olan asker hep sen olmalıydın? Sonunda... Sonunda...

"Sonra da yapabilirdin. Sanki her tüccar tükendi mi Varlık'tan? Çoğu eski haline döndü yine. Savaş furyasıydı. Yapılacak neler vardı! Yapamadın, işadamı değilsin Müsü Diran, işadamı değilsin..."

İşadamı değilsin... Tembelsin... Beceriksizsin...

"Şu Susamyan'la uyuşamadın. Şimdi ne kazanıyor biliyor musun? Yapamadın onunla. Şimdi de yapacak iş var. Sen o işin adamı değilsin. Biraz *pişkin* olacaksın, *pişkin*..."

Diran dudağını sıktı.

"Bu yaştan sonra, ona buna, beş *para*lık insanlara..." diye mırıldandı.

Suren'in gözlerinde şimşekler çaktı.

"Yapacaksın yahu, yapacaksın. İştir bu. Gerekirse adamın ayaklarını bile öpeceksin. Ne sandın? Böyle burnunu havaya dikersen olmaz."

Suren, Diran'ın dişlerini sıktığını gördü. Kendisine kızdığını sandı. İç geçirdi. Birden yumuşadı. Alçakgönüllü, karşısındakinin derdine ortak olan bir ifade takındı. Yumuşak bir ses tonuyla ekledi.

"Yaaa, *işte*, ne yapacaksın? Hayat böyledir. İnsan batar, çıkar. Savaşacaksın, çalışacaksın, çok çalışacaksın."

Sesi gitgide sertleşiyordu yine.

"Yerine göre boyun eğeceksin, sesini çıkarmayacaksın. Eşek deseler, ben eşeğim diyeceksin, özür dileyeceksin. Küfredecekler, bağıracaklar, boyun eğeceksin. Hayatta başarılı olmak kolay iş değil. Kır biraz şu kibrini. *Zart zurt* etmekle olmaz. Nelere boyun eğdik..."

Diran kendisine de bir taş atıldığını hissetti. Oysa kendi asla *zart zurt* etmemişti Suren'e. Buna karşın yine de rahatsızlık duyuyordu. Suren'in, kendisinden nefret etmeye ve intikam almaya hakkı olduğunu düşünüyordu. Kendisi de niçin böyle düşündüğünü bilmiyordu.

Suren'in sesi birden tekrar yumuşadı.

"Oğlanı okuttun da ne oldu? Bir mesleği yok, bir şey yapmayı da bilmiyor. Eğer senin bir mesleğin olsaydı, şimdi böyle *sürünmüş* olur muydun? O ne yapabilir peki? Bir yerde çırak olacak. Olacak mı bakalım?"

Sesi yükseldi.

"Olur mu dersin? Onu da burnu havada alıştırdın."

Diran, dediğine kendi de pek inanmayarak mırıldanıverdi.

"Ne iş olsa yapar."

"Oğluma bir gelecek hazırlayamadım," diye düşündü. "Bir iş yapamayacak. O benim kadar da baş eğemez. Ne olacak, ne yapacak?"

"Sen Baret'i bana yolla. Yüzünü bir görelim bakalım."

Diran'ın kalbi titredi, ama anlamazlıktan geldi. Suren'in, ziyaret sebebinin oğluna iş istemek olduğunu anlamasını istemedi.

"Bakalım, elbet bir şey bulacağız. Yeterli yeteneği var."

"Bu işler yetenekle falan olmaz Müsü Diran. Gözü açık olmalı. Sen bana yolla bir bakayım, hele bir selam versin."

"Elbette gelecek. Zaten gelecekti."

"Yarın gelsin. Gelsin de bir bakalım..."

"İyi kiraz var patron."

"Kaça?"

Suren birden dikkat kesildi. Gözünü ve tüm dikkatini köylüye ve kiraza yöneltmişti. Bir saniyede misafirin varlığını bile unutmuştu. Diran rahatsız oldu. Kendini gereksiz ve istenmeyen bir eşya gibi hissetti. Ancak kalkıp gitmeye cesaret edemedi. Suren'i tedirgin etmemek için kımıldamadı.

"Geçen seferki kurtluydu."

Köylü yemin billah ediyordu. Diran büyülenmiş bir halde bakışlarını Suren'den ayıramıyordu. Hayranlıkla onun pazarlık oyunlarını, yüzünün ifadesini, sözlerinin ve sesinin vurgularını izliyordu. Sanki bir manav değil, bir müşteriydi kapının önündeki. Suren böyle "iş" yapıyordu. Başkalarını küçümsemeye ve ders vermeye hakkı vardı. Gerçekten ustaydı. İşadamı böyle olurdu. Kurnaz satıcıyı parmağında

oynatırdı. Adam, Suren'in sözlerine, sahte kızgınlığına ve ayıplamalarına inanıyordu. Fiyatı kırıyor, dil döküyor, yine fiyat kırıyordu. Suren harikaydı. Beş kuruş için beş dakika rol yapıyordu. Oysa kendisi, beş lira için bile bunca çaba harcamaya usanırdı. Evet, tembeldi. Zaten bu oyunu o kadar ustaca oynayamazdı. Kendi kendisinden utanırdı.

"Bunu ayrı kâğıda koy, iki kilo daha tart. İyi tart ha. Olmadı, olmadı, eksik o. Parmağını çek teraziden!"

Diran kızardı. Adamın kızmasını, teraziyi Suren'in kafasına indirmesini bekliyordu. Kendisi güvensizlik göstermeye utanırdı. Karşısındakinin dürüstlüğünden kuşku duymayı ve bunu yüksek sesle söylemeyi hakaret sayardı ama hakaret falan, satıcının umurunda değildi.

Sahtekârlık yapmadığını, tam tamına iki kilo tarttığını göstermek için teraziyi yukarı kaldırdı.

"Eh, bana müsaade."

"Dur," dedi Suren. "Arto, şunu güzel bir *paket* yap!"

Çırak kirazı sarıp bağladı.

"Bunu çocuklara götür." dedi Suren.

"Bırak şimdi, al diyorum sana."

"*Hayde*, al da eve götür."

Diran'ın almadığını, şaşkın ve sıkkın durduğunu görünce, kızgınlığını gizlemeden, yüksek sesle ekledi.

"Bırak şu kibri *be*. Al diyoruz *işte*. Bu hale düştün, *daha*..."

Diran artık bu sırıtmaktan öteye geçmeyen tebessümü tanıyor, "şaka yapıyorum" anlamına geldiğini biliyordu. Şaka olarak kabul etmek, onun da işine geliyordu. Gülümsedi, ama kendi de sırıtmaktan farklı bir şey yapamadı. Öyle "şaka"ya böyle "tebessüm". Bakışları sıkıntıyla Su-

ren'in çocuklarına, çırağa çevrildi. Hepsi de heykel gibiydi. Armen ve Bedik açıkça eğleniyorlardı. İsyan etti. "Bu hale düştüğü" için kirazı almak zorunda mıydı? Mevkiini kaybetti diye gururunu da mı kaybetmeliydi? Onurunu da mı? İnsan olarak kendisine biçtiği değeri de mi? Tam da şimdi kibirlenmek istiyordu. Şimdi, tam yapamadığı an. Oysa evvelce her şeyi yapmaya imkânı varken yapmamıştı, yapmak istememişti, yapmayı sevmemişti. Nefret duydu. Suren'in hep bugünü beklediğini anladı. Onun için önemli olan gururunu göstermek değildi, gururunu gösterebilecek durumda olmaktı.

"Al şunu!"

Evet, Suren bunca yıl, bir gün Müsü Diran'ın eline iki kilo kiraz verip, "Kibirlenme de şunu çocuklarına götür, sevinsinler," diyebilmenin hayaliyle yaşamıştı.

Belki de ilk kez bu kadar şiddetli bir şekilde isyan ediyordu. Oğlunun hatırı için almaya mecbur olduğunu biliyordu. Baret'e karşı kızgınlık duydu. Kızgınlığı hemen kendine yöneldi, evladına verecek bir şeyi yoktu, meteliğin sunağında onurunu kurban etmekten başka.

"Çocuklar yesin."

Gözleri bulandı, dizlerinin bağı çözüldü.

"Yarın bana gönder Baret'i."

Göndermek istemiyordu. Kendi istemediği bir şeyi yapmaya Baret'i nasıl mecbur ederdi? Eğer o da istemiyorsa...

Satıcı, Perşembe Pazarı'nın büyük dükkânları önünde *"Dalları bastı kiraz!"* diye bağırıyordu.

Diran başka bir şey duymadı. Kulaklarında büyük bir uğultu vardı. Görüşü bulanıyordu. Yarım yamalak sözler tekrar tekrar kafasına vuruyordu. Çırağın ve çocukların önünde Suren'in intikam aldığından artık emindi.

Küçülmenin dayanılmaz duygusu boğuyordu onu. Paket o kadar ağır geliyordu ki...

Keskin bir ağrı gözlerini kararttı. Sanki bina başına yıkılıyordu. Yanından geçen hamalın taşıdığı sandığa vurdu alnını. Ağız kasları kasıldı. Dişlerini sıktı, ölümü düşündü. Gözleri yandı, engellemeye çalıştı. İmkânsızdı. Gözyaşları yuvarlandı kırışıklarından. Yaşlanıyordu. Başını, öteye beriye vuracak derecede köreliyordu refleksleri.

Ağlaya ağlaya köprüdeki iskeleye kadar yürüdü, bir taraftan da karşısına çıkanlar gözyaşlarını görmesin diye eliyle alnını kaşıyordu. Her şeyi bulanık görüyordu. Ayakları birbirine dolanıyordu. Yüreğinin içinde korkunç bir uçurum vardı. Bu uçurumda her şey kayboluyordu, Baret bile. Kendisi de tek başına o boşlukta öylece asılı kalıyordu, şaşkın, ölmeye bile muktedir olamadan.

Suren güçlü "*vay*"larından birini patlattı.

"*Vay* Baret, *hoş geldin oğlum*, gel bakalım."

Dayısının sesi, davranışları, gözleri, her şeyi enerjikti. Öncesinden daha dinç, daha genç görünüyordu. Gözbebekleri parıldıyordu.

Baret bu samimi, arkadaşça kabule şaşırmıştı. Anasının her zamanki lafı aklına geldi. "Dayın seni sever." Oysa kendi neler hayal etmişti. Tanınmaz bir dayı, ciddi bir şekilde masanın arkasında oturmuş, asık, kıpırtısız bir surat, kaba bir ses, tenezzül edilip lütfen söylenmiş iki söz... Eski günlerdeki dayısını hatırladı. Küçükken o kadar sevdiği, kendisiyle oynayan, şakacı, çikolata getiren dayısını. Anasının o zamanki tutumu aklına geldi. Hep dayısına gitmek, çocuklarıyla oynamak isterdi. Anası, ağız burun kıvırarak, Suren'in çocuklarının iyi eğitim görmediklerini, iyi yetiştirilmediklerini anlatmaya çalışır ve Baret'in onlarla samimi olmasının ya da arkadaşlık etmesinin doğru olmayacağını söylerdi.

"Neredesin be?..."

Camlarla çevrili odanın girişinin iki yanında Armen ve Bedik ayaktaydılar.

"Merhaba" dedi Baret.

"Merhaba" dediler.

Baret alay kokan soğuk gülüşlerinden rahatsız oldu.

"Otur bakalım."

Büroya girdi.

"Merhaba" dedi tekrar.

"Merhaba" diye cevapladı Suren'in karşısında oturmuş kahvesini yudumlayan adam.

"Bir çay söyle Arto! Eee, nasılsın bakalım? İyi misin? İyisin be. Neydi o babanın söyledikleri? Demir gibisin işte."

Misafire döndü.

"Çocukları muhallebi çocuğu gibi yetiştirmek güzel bir şey değil. Bizim Müsü Diran'ın oğlu, tanırsın *canım*. Müsü Diran'ı nasıl hatırlamazsın? Önceleri işi iyiydi, *batırdı*."

Birden gülerek Baret'e döndü aynı ışıldayan gözlerle.

"Yine kitap okuyor mu baban? Bunun babası kitap okur, çok kitap okumuştur."

Baret'in bakışları elinde olmadan çocuklara kaydı. Armen ve Bedik yine birbirlerine bakarak gülüyorlardı. Baret dayısının sözlerinden ve ses tonundan hoşlanmamıştı.

"Bunlar ailece böyleler. Bunun bir amcası var, Diran'ın küçüğü, o da çok okumuştur. Şimdi balıkçılık yapıyor."

"Balıkçılık mı?"

Bu kez Armen ve Bedik'in dişleri göründü.

"Evet, bu da okumayı sever. Ha, yine okuyor musun be? Artık bırak okumayı da biraz işe bak."

Birden ciddileşti.

"Bak, babanın durumu iyi değil. Gerçi suç kendisinde. Böyle olacak adam mıydı?"

Misafire dönüp sürdürdü konuşmasını.

"Çok okumuştur, çok şey bilir. Neye yaradı? İşadamı olamadı."

Sanki anasıydı dayısının ağzıyla konuşan. Döndüğünden beri dinlediği bu değişmez şikâyetlerden bunalmaya başlamıştı artık. Bu lafın kafasında neden bir tehdit çağrıştırdığını düşünmedi.

"Zamanında iyi kazanırdı. Çok para kazanmıştı. İyi yaşadı. Gerçekten iyi yaşadı ama batırdı."

Suren tekrar Baret'e döndü.

"İşadamı olmalısın. Ne fırsatlar vardı, eğer baban işadamı olsaydı... Varlık'ı verdi, ben bittim deyip oturdu. Çalışmak gerek. Açıkgöz olacaksın."

Sesi bir ton yükseldi. Baret bunun alay mı, şaka mı olduğunu anlayamadı.

"Bu işler kitap okumakla, gezmekle, *para* yemekle olmaz oğlum."

Yine anasının lafıydı: "Bu adam tembel." Baret kızardı. Bir şey söylemek, babasını korumak istedi. Aksilikler, Varlık, yaşı başı... Ama yapamadı. Suren tüm bunları biliyordu. Şimdi kendi içinde de bir kuşku vardı. Acaba babası gerçekten yapabilirdi de, tembel miydi, beceriksiz miydi? Kızıp isyan etti ancak bu kuşkuyu def edemedi.

"Sen de okudun, ne oldu? Bak, iş arıyorsun. Ne iş bulacaksın? Ne yapabilirsin? Hiç!"

Hiç... Hiç... Armen ve Bedik gülüşmeye devam ediyor, bir yandan da kasım kasım kasılıyorlardı. Gözüne büyük bir şövalye yüzüğü çarptı. Yüzüğün bombeli taşı elin her hareketinde parlıyordu. Suren de durmadan elini sallıyordu.

"Senin memleketin değil oğlum. Sana, sen bu memleketin insanı değilsin diyorlar. Kendi memleketin olsa oku, eğitim al, bilgin ol, memur, profesör ol. *Çöpçü* yapmıyorlar adamı, *çöpçü*! Paran yoksa hiçbir şeyin yoktur. Bak, baban bu yaşta..."

"Ne istiyor babamdan? Her lafında baban, baban, baban." Baret sinirlenmeye başlamıştı.

"Kazan, kazan, alsınlar elinden!" diye mırıldandı misafir.

"Yine kazanırsın. Ne olacak? Kafamın içindekini de alamazlar ya! Kazanan ben değil miyim? Yine kazanırım.

Ama mesele para değil. Tadı yok ki. Sen bizden değilsin, sen yabancısın, senin hakkın yok... İnsanda heves kalmıyor."

Suren'in suratında acı bir ifade donup kaldı. Baret onun samimi olup olmadığını anlayamazdı.

Sesi yumuşadı.

"Zaten bu kez kim kalabilir artık? Biz de suçluyuz. İstenmediğin yerde ne işin var? Durum bir düzelsin hele, yollar bir açılsın..."

İmalı bir vurguyla doğrudan misafire yöneltmişti bu sözleri. Baret şaşkınlığını açığa vurmadı. Suren doğruldu, Baret'e baktı, sesini yeniden yükseltti.

"Gitmek bile para ister. Her şeyin başı para. Önce para."

Tekrar misafire döndü.

"Yirmi Sınıf* zamanı, fakirler onun bunun çamaşırını, tabak çanağını yıkayıp, *uşak*lık ederek hayatlarını sürdürdüler. Tüccarlar *bey* gibi yaşadı."

Baret hemen, "Suren dayım da tüccarların elbiselerini, tabaklarını yıkamış olmalı," diye düşündü. Kızardı; kendisi de para karşılığında işlerini başkasına yaptırmıştı.

Bu düşüncelerin çağrışımıyla sarsılırken Suren'in birden parıldayan gözlerle, oturduğu yerden fırladığını gördü.

"*Buyursunlar Refik Bey, buyursunlar beyefendi, bu ne şeref...*"

Yirmi Sınıf: Hicri takvimle 1312-1332 doğumlu gayrımüslim erkeklerin ihtiyat askerliğine çağrılması olayı. Manisa Akhisar'ın başlıca merkezi olduğu ihtiyat askerliği, Alman askeri kuvvetlerinin Sovyetler Birliği'ne saldırarak İkinci Dünya Savaşı'nda "Rus Cephesi"ni açtıkları 1941 yılına, o zamanlar "Milli Şef" olarak anılan İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığı dönemine rastlar.

Uzun boylu, iyi giyimli bir adam girmişti sokak kapısından. Suren yeni geleni karşılamak, masa ve sandalyelerin arasında yol açmak için çaba sarf ediyordu. Baret, kendisine garip bir sertlikle, memnuniyetsiz bir bakış fırlatan Suren'e yol açmak için, duvara yapışıp aceleyle geri çekildi. İçinden bir ses belki de yanıldığını söylüyordu. Diğer misafir gibi içeride kalmalı ve dayısının akraba olarak kendisini tanıştırmasını beklemeliydi. Adam yerine konulur, sohbete katılırdı, ama bu ses çabucak sustu. Suren kendisine bakmaya bile tenezzül etmeden Refik Bey'i içeri buyur etti. Saygıyı hak eden biri gibi ağır bir yürüyüşü vardı. İçerideki misafirle tanıştılar. Oturdular. Hiç kimse Baret'i tanıştırmayı düşünmedi.

Baret sessizce dışarıdaki tezgâhın ardına geçmişti. Son dakikaya kadar Suren'in "Neden dışarı çıktın, içeri gel," demesini ümit etti.

Müthiş bir sıkıntı duydu. Bırakıp kaçmak istiyordu. Böyle hareket etmesi gerektiğini hissediyordu. Yapamadı, içeride konuşma başlamıştı.

Biraz siyaset, biraz ticaret, biraz şaka, çokça övgü. Suren'in sesi yüksekti. Adeta bir otoriteymiş gibi konuşuyordu. Baret onun konuşmalarını komik buluyordu. Bastırılmış öfkesi ve sıkıntısı göğsünün altında büyüyordu. Aklı bir noktaya takılmıştı. Kimseye verecek bir şeyi olmayan biri olmak, kendisinden hiç kimsenin bir şey beklemediği biri olmak ne demekti?

Kahveler, sular getirildi. İçeriden kahkahalar yükseldi. Gitmesi mi, yoksa beklemesi mi gerektiğini bilemiyordu. Suren'den çekindiğini fark etti. Kendisini iradesinde ve kararlarında özgür hissetmiyordu. Bir hareket yapmadan önce onun arzusunu bilmek istiyordu. Oysa henüz bir sa-

at önce dayısını aşağılıyordu, tıpkı anasının üç-dört yıl önce yaptığı gibi. Niçin şimdi onun gölgesi baskı yapıyordu üzerinde? Duruşunda, oturuşunda bile onun bakışının ağırlığını hissediyordu. Şu dayısı, hani annesinin eskiden "Karnını doyurmak için bize gelirdi" dediği dayısı şimdi artık zengindi de ondan mı? Kendisine iş buluyordu da ondan mı? Ne olacaktı sanki, iş mi bulamayacaktı? Bundan bu kadar korkacak ne vardı ki? Bu korkudan kurtulmak için silkindi.

"Ne var ne yok?"

Sesinde samimi, biraz da aşağılayıcı bir ton vardı. Armen ve Bedik, Refik Bey'in gelişinden sonra tezgâhın başına geçmiş, yan yana ayakta duruyorlardı. Bakışlarını Baret'e çevirdiler.

"İyilik."

Baret'e bakmaya devam ettiler. Baret yine bozulduğunu hissetti. Bir kez daha silkindi.

"Askerlik ne zaman?"

Oğlanlar belli belirsiz sırıtarak birbirlerine baktılar. Arto, tezgâhın arkasında heykel gibi oturmuş, hareketsiz bir ifadeyle Baret'e bakıyordu.

"Bizim *tecil*imiz var," dedi Bedik.

"Neyin *tecili*?"

"Biz okulluyuz," dedi Armen.

"Ne okulu?"

"Getronagan'a gidiyoruz."

Baret ayaklarının altındaki zeminin yine kaydığını hissetti.

"Siz ilkokuldan sonra bırakmamış mıydınız?"

"Sonra girdik."

"Hangi sınıftasınız?"

"Yedinci."

"Sizin yaşınızdakileri yedinci sınıfa alıyorlar mı?"

Armen ve Bedik tekrar birbirlerine baktılar. Bu kez sırıtıverdiler.

"Bugün okul yok mu?"

Bir an bocaladılar.

"*Boş ver*," dedi Bedik.

Baret sustu. Bedik'in yayık yayık konuştuğunu fark etti, ama her şeyden çok çocukların bu çekimser, örtülü ve yarım yamalak cevaplarından yaralandı. Sanki onunla alay ediyorlar ve kendisine her şeyi söylemek istemiyorlardı. Kafaları doğru dürüst çalışmayan o salaklar, ilkokulu güçbela bitirmişlerdi, bol bol bütünlemeye kalıp her sınıfı iki sene okuyarak...

Oysa kendisi Nafıa'dan geliyordu. Üç buçuk yıl. Zamanında yiyeceğini, eski oyuncaklarını, eski giysilerini vermişti onlara, daha kaç sene önce!

Gözü çırağa kaydı, o da bakışlarını indirdi. Çırak sanki bir köpekmiş gibi hissetti.

Müthiş bir sıkıntı duydu. Şans eseri iki müşteri girdi içeri. Arto ve Armen onları karşıladılar. Bedik ellerini arkasında bağlamış bir halde, duvara dayandı. Bir babasının bürosuna, bir müşterilere bakarak sessiz durdu.

"Bir dakika," dedi Arto.

Baret yerinden hoplamaktan ve o kadar aceleyle öteye çekilmekten utandı çırağın önünde. Kendi akrabasının dükkânında hem de. Ayağa kalktı. Arto'yu ezecekmişçesine sert, emredici gözlerle baktı ama Arto tezgâhın gözünden iki kutu alarak müşterinin yanına gitmişti. Kendisine dikkat bile etmemişti. Arto, Baret'in gözünde büyüyüverdi. Bir şey yapmayı bilen, sorumluluğu olan biriydi ve

onun sayesinde dükkânın sahibi para kazanıyordu. Kendisi bir şey yapmayı bilmiyordu. Kimseye bir yararı olamazdı. Hiç kimse için kıymeti yoktu. Suren'in dediği doğruydu. Okumak "*para*" etmemişti. Bilgisi, yuttuğu kitaplar, dükkânın tozları altında yok oluyordu. O sayısız kutunun yerini ve içindekileri bile bilmiyordu. Kim bilir, Arto kaç senede alışmış, öğrenmişti. Kim bilir, yaptığı hatalar için ne kadar azar işitmişti. Kim bilir?

"Bir dakika."

Bu kez onu sığındığı köşeden kovan Armen'di. Dükkânın ortasında şaşırmış kalmıştı. Nereye gitmeli, nereye oturmalı, ne yapmalı bilemiyordu. Büyük ihtimalle, hepsi de niçin ortalıktan kaybolmadığını, ayak altında dolaşıp durduğunu düşünüyorlardı. Belki dayısı da onu nasıl başından savacağını düşünüyordu. Olduğu yere mıhlanmış gibiydi. Gitmeye cesaret edemiyordu. Misafirlerin önünde içeri girip Suren'e hoşça kal demeyi düşünemiyordu. Dayısından korktuğunu itiraf etti kendine. Eğer Suren oradan dışarı çıksaydı, sokağa çıksalardı, kendi evlerinde karşı karşıya otursalardı, bu büyü bozulacak, korku kalmayacaktı ama burada, Suren'in dükkânında, açıklayamadığı o karşı konulmaz korku vardı içinde.

İçeride bir hareketlenme oldu. Sandalyeler çekildi. Refik Bey gidiyordu. Arto müşteriyi bırakarak koşup sokak kapısını açtı. Misafirin ve patronun son konuşmaları ve karşılıklı nezaket gösterisi bitene kadar kımıldamadan bekledi.

Suren tekrar dükkâna girdiğinde dikilmiş, boyu sanki daha büyümüştü. Suratı hafifçe kızarmıştı. Memnuniyet ve gücün ateşiyle gözlerinde şimşekler çakıyordu. Arto'ya ve Bedik'e hızlı bir bakış fırlattı. Hepsinin duruşunu ince-

ledi. Müşterilerden birine yaklaştı, Arto'yu bir kenara itti ve tuhaf bir biçimde fedakârca görünen nazik bir tavırla tezgâhtarlık yapmaya başladı.

Az sonra müşteri, talep edilen parayı verip, malı aldı gitti.

Suren adamın arkasından anlaşılmaz bir tebessümle baktı. Gözlerini hepsinin üzerinde gezdirdi, büroya girdi. Bir şeyler söyledi. Misafir, başını onaylar şekilde salladı, camın ötesinden gençlere sevgiyle baktı.

"Yemeğe gideceksiniz, gidin," diye içeriden bağırdı Suren, Armen ve Bedik'e. "Dur, Baret'e de yemek söyle. Ne yiyeceksin Baret?"

"Ben gideceğim dayı."

"Nereye gideceksin be! Bir et, bir *pilav*, bir de *komposto* söyle Baret'e. Sen ne yersin Karekin?"

"Ben gidiyorum."

"İyi, yiyelim gidersin."

"Benim gitme vaktim geldi."

Misafir ayağa kalktı.

"İyi. Biraz daha otur, gidersin. Öyleyse bana da bir *enginar*, bir *döner*, bir *pilav*, bir *salata* ve bir *komposto*. Çabuk getirsin."

Baret, Suren'in yemek yemeden kendisini asla bırakmayacağını anladı.

Garson tepsileri getirip tezgâhın üzerine koyduğunda, Suren, "Enginar benim," diye seslendi.

"Ötekisi?"

Suren eliyle Baret'i işaret etti.

"Dışarıda."

Arto çatalı alüminyum sefertasına uzatıp inek gibi geviş getirerek gözünü ete, pilava, kompostoya dikti. Baret

tepsiye yaklaşmadı. Yerinden kımıldamadı, kalbi sıkışıyordu.

"Yesene be, soğuyor."

Bir hükümlü gibi Arto'nun karşısına oturdu. Çırak, gözlerini kendisine dikmiş, durmadan geviş getirerek bakıyordu. Yüzünde hiç gülümseme yoktu. Lokmalar Baret'in boğazına diziliyor, taş gibi inip midesine oturuyordu.

Midesi bulanıyordu.

- 9 -

Eve vardığında sırılsıklamdı. Bu kendisi için bir kurtuluş oldu. Üstünü değiştirme bahanesiyle odasına girdi ve bir daha çıkmadı.

Eve geç gelip sorulardan kurtulmayı kararlaştırmıştı ama yağmur, işi bozmuştu. Sağda solda zaman öldürecek parası yoktu.

Kuru bir gömlek ve eski bir pantolon giyip yatağa uzandı. Açık pencereden yağmurun sesini dinledi karanlıkta. Yağmuru küçüklüğünden beri sevmezdi. Sonbahar demek denizin, gezmenin, oyunun, Ada'nın sonu demekti, çamur demekti, Ada'nın kırmızımtırak yapışkan çamuru. Dışarısı çamur oldu mu anası bahçeye veya sokağa çıkmayı yasaklardı. Mahkûmiyet devri başlardı. Kasım ayında yağmur günler boyu yağdığında pencerenin önünde oturur, elektrik tellerinin üzerinde damlaların birbirini kovalamasını hüzünle seyrederdi.

Bir damla diğerini takip eder, onunla birleşir, birleştiği gibi de yere düşerdi, sonra ardından başka bir damla. Sonra bir başkası. Durmaksızın, hep aynı şekilde, *teleferik* gibi kayarlardı. Nefesinden buğulanan cama alnını dayar, saatlerce sayardı. O zaman yazın büyüsünü hatırlardı hayal gibi, ama bu acı verirdi ona. Camın buğusunu silerdi. Issız sokakta birkaç kişi taştan taşa atlıyor olurdu. Uzun güneşli günlerin hemen ardından gelen İstanbul'un kışı çok hüzünlü bir şeydi. Belki de bunun için İstanbul'un muhteşem yazı ile gri kışı arasındaki çelişki bu kadar sarsıcıydı.

Şimdi aynı hüznü hissetmiyordu yağmur sesinden dolayı. İlerideki günlerin sonbahar değil de yaz oluşundan mıydı acaba bu? Yoksa –bu düşüncesinden ürktü– köreli-

yor muydu? Acaba büyüdükçe, belleğinde masalsı bir dünya yaratmış olan o duyarlılığını, etkilenme gücünü mü kaybediyordu? İyisiyle kötüsüyle o dünyayı kaybetmek istemiyordu. Acısıyla tatlısıyla, gülüşüyle gözyaşıyla sımsıcak bir dünyaydı o, kaçıp sığınma ihtiyacını gittikçe daha güçlü hissettiği güvenilir bir yer. Ancak bunun imkânsız olduğunu da o ölçüde, hatta daha da güçlü bir biçimde hissediyordu. Ne o dünya geri gelebilir ne de kendisi artık orada barınabilirdi, onu daha çok ürküten de buydu. Yağmur, şimdi onun için üç buçuk sene boyunca dağlarda, ormanlarda savaşmak zorunda kaldığı bir belaydı. Nehirler taşar, Akhisar'dan Başlamış'a veya Esece'ye kamyon işlemezdi. Ekmek, azık gelmez, aç kalırlardı. Sırılsıklam bir halde yolda kazma kürek sallarlar, ayakları çamura gömülürdü. Çadırın altından içeri su girerdi. Islak toprağa serili saman yatak suyu emerdi. Toprak yumuşar, rüzgâr eser, ipleri tutan kazıklar hamura dönmüş topraktan çıkıverirdi. Sağanak altında durmadan kazıkları çakmak gerekirdi. İki kez gece yarısı çadır başına yıkılmıştı. Ne kadar gayret etse de, yağmur artık, gökkuşağını yansıtan o billur damlacıklar değildi, hani fırtına dinince, gecikilmiş kısa sefalar vaat eden yazdan kalma bir günü müjdeleyip yürek kıpırdatan sisli, hoş bir sabah vakti Çiftehavuzlar'ın ıssız sokaklarını halı misali kaplayan sarı-kızıl yaprakların üstündeki o billur damlacıklar... Hayır, yağmur hayatına karşı doğrudan bir tehditti. Fiziksel bir acı, hastalık, ölüm için bir sebep... Yağmurun içeri girmeyeceğini ve evin başına yıkılmayacağını düşünerek kendini güvende hissetti.

Merdiven gıcırdadı. Hemen gözlerini kapadı. Arus kedi gibi odadan içeri girdiğinde oğlunu uykuda buldu. Açık pencereye baktı düşünceli gözlerle. Kapatmaya cesaret

edemedi. Çekinerek pikeyi Baret'in üzerine örttü. Ayak uçlarına basarak dışarı çıkıp kapıyı dikkatle kapattı.

Baret gözlerini açtı. Kalbi sıkışıyordu. Hayatı beğenmiyordu. Dünyadaki hiçbir şeyi beğenmiyordu.

Köhne merdivenin gıcırtısı henüz dinmemişti. Koca demir anahtar itildi, eski kilitte döndü.

"Şışşşt. Yavaş kapat!"

Arus'un sesiydi.

"Islandın mı? Neden geç kaldın?"

"Keyfimden!"

Dönüşünün üstünden haftalar geçmesine rağmen, Baret ablasının cevaplarından hâlâ sarsılıyordu.

Sesler kendi yatak odasının altına doğru ilerledi. Bu evde hiçbir ses gizli kalmıyordu.

"Gitmiş mi?" dedi Hilda.

"Bilmem. Hemen yukarı çıktı. Uyumuş."

Baret ablasının sorusunda bir hoşnutsuzluk hissetti. İş bulmasının onu bu kadar yakından ilgilendirdiğini düşünmemişti.

Arus'un sesi yine duyuldu.

"Kaldır şunları, şimdi gelir görür."

"Yağmur dinene kadar gelmez, geç gelmek için bahane."

"Belli olmaz."

"Dışardan iş aldığımı nereden anlayacak? Benim olamaz mı?"

"Bu sefer de, bak paraları var, elbise dikiyorlar der, artık hiç para çıkmaz cebinden."

"Sanki şimdi çıkıyor da."

Baret, Arus'un verdiği cevabı duymadı. Sesler gitgide uzaklaşıyordu. Uyuşukluk hali ağırlaşmaktaydı. Karışık mırıltılar aşağıdan mı geliyordu, yoksa rüya mıydı anlamı-

yordu. Zaman ve mekânın kargaşası içinde, hayaller çevresinde dans ediyordu.

Kapının zili kuvvetlice çaldı. Baret gözlerini açtı. Önceden büyük bir mutluluktu bu ses, babasının işten dönüşü ve hep birlikte yemeğe oturma mutluluğu.

İnmedi. Ne kadar zaman geçtiğini bilmiyordu. Çağırmalarını bekledi. Bu kez merdivenler gıcırdadığında yine uyur numarası yaptı. Buna karşın Arus fısıltıyla sordu.

"Baret, Baret, yemeğe inecek misin?"

Bir ümitsizlik duygusu sardı benliğini. İstediği bu değildi. Bu ses, bu sözler değildi.

"Baban geldi, yemek yiyoruz."

Bu ses, bu insan değildi istediği.

"Baret, uyuyor musun?"

Midesi bulanıyordu. Üstüne eğilmiş olan bu suratın ne anlama geldiğini biliyordu. Onu görmek istemiyordu. Kaçmak istiyordu. Ne kendisi, artık o eski çocuk olabilirdi, ne de onlar, önceki ailesi.

"Geleceğim," dedi hırıltılı bir sesle.

Arus bu seste boğulmuş olan düşmanlığı hissetti mi acaba? Baret gözlerini açmamıştı. Gitmesini bekledi. Bu kadının yatağının başucunda durmasına dayanamıyordu, varlığına, ürkek şefkatine... Aşağıda, herkesin yanında, ışıkta, farklıydı.

Diran ıslak paltosunu çıkarmış, masaya oturmuştu. Gazeteye göz gezdiriyordu.

Tavada yağ cızırdıyor, güzel bir koku yayılıyordu.

"Bu ne hava," diye mırıldandı Arus, balık dilimlerini siyah bir maşayla çevirerek, "adamakıllı soba yakılır."

Diran gözünü gazeteden ayırmadan, "Yak biraz" dedi.

Cevap anında geldi.

"Evde yakacak şey mi var?"

Diran sustu. Arus devam etti.

"Ev değil, mağara! Bir lokma güneş bile almıyor. Ağustosta soba yaksan yakılır. Nereden düştük bu sokağa? Bahariye'den aşağı inilir mi! İndik işte! Bu gidişle bakalım daha nerelere ineceğiz?"

Diran'ın suratındaki rahatsızlık gözle görülebiliyordu, ama ağzını açmadı. Hilda dikişini kaldırıp saklamış, geliyordu. İfadesi donuktu. Bakışları hiç kimsenin yüzüne yönelmiyor, çevrede geziniyordu. Makineleşmiş bir halde sofranın eksiklerini tamamladı. Sanki dört yabancıydılar.

Baret, başı önünde, sofranın bir ucuna oturdu. Dirseklerini yıpranmış muşamba örtüye dayayıp kafasını omuzlarının arasına gömdü. Laf açmamaları için, suskunluğunu haklı göstermek için çok düşünceli bir ifade takındı.

Bunu sonuna kadar sürdüremeyeceğini biliyordu. Diran'ın balık üzerine tuz ekip limon sıktıktan sonra sesine doğal bir ton vermeye çalışması, bunu başaramaması onu şaşırtmadı.

"Ne oldu? Bugün gittin mi?"

"Nereye?"

"Suren'e."

Babasının "Suren" demesine memnun oldu. Anasının "dayın, Suren dayın" sözleri sinirlerini bozuyordu.

"Gittim."

"Ne oldu?"

"Bir şey olmadı. Ne olacaktı ki?"

Diran ısrar etti.

"Bir şey söylemedi mi?"

"Ne hakkında?"

"İş falan."

Diran doğrudan konuya girmek zorunda kalmıştı. Bundan hoşlanmadığı belliydi ama başka çaresi yoktu.

"O adamdan ne umulur ki," diye mırıldandı Baret.

"Bir şey demedi mi iş için?"

"Yanına istiyor..."

Arus gayet atak bir şekilde ocaktan masaya doğru döndü. Yüzü parıldıyordu.

"Ha? *Aferin* Suren!"

Hilda başını kaldırmış, dikkatle kardeşine bakıyordu. Diran'ın gözlerinde bir ümit ışığı vardı. Memnuniyetini saklıyamıyordu.

Anasının "*Aferin* Suren" sözü zaten Baret'in sinirlerini bozmuştu. Herkesin ilgileniyor oluşu büsbütün sinirlendirdi onu. İlgilerinden çok, o ilgiyi göstermemek için harcadıkları bariz çabaya sinirleniyordu. Hepsi de ilgisiz kalmaya çabalıyor, ancak başaramıyorlardı. Neden samimi bir şekilde sevinçlerini belli etmiyorlardı? İçinden isyan etti. Hepsinin sevincini kursağında bırakacağı zaman duyacağı zevki sabırsızca tatmaya başladı.

Diran başını salladı.

"Eh, iyi, iyi. Suren'in işi gelecek vaat eden bir iş. Gittikçe büyür. Yabancı da değil, gelecek vaat eder orası."

Baret'in aklına "geleceği" geldi. Dükkânda, babalarının sağında solunda, heykel gibi dikilmiş Armen ve Bedik. Sinirli bir gülüşü bastırdı. Diran bu yarım gülüşü yakaladı.

"Ne oldu?" diye sordu.

Baret omuzlarını kaldırdı.

"Ne zaman başlayacaksın?"

"Bir şeye başlamaya niyetim yok."

Hilda tekrar başını kaldırıp kardeşinin yüzüne baktı. Arus arkasını döndü. Maşa havada kaldı, Arus kızarmış

balığın son dilimini almayı unuttu. Diran'ın alnında bir kırışıklık oluştu.

"Niye istemiyorsun?"

Baret omuzlarını silkti. Boğazına takılıyor, açıklayamıyordu. İstemeyiş nedeni hakkında hiçbiri kendisine hak vermezdi. Kendisi apaçık biliyor muydu sanki? Sebeplerini ikna edici bir şekilde anlatabilir miydi? Denemedi bile. Ödün vermek gibi geldi bu ona.

"Öyle işte," deyip çıktı işin içinden.

İntikam alma isteği duydu. Göğsünde hepsine karşı bir düşmanlık kıpırdıyordu. Bunun verdiği acı, düşmanlığı daha da derinleştiriyordu. Şimdi bu insanların kendi üzerinde hakları olmasına dayanamıyordu.

Arus son balığı da tavadan alıp ocağa su koydu. Gidip çeşmede ellerini yıkadı. Son tabağı da masaya getirdi. Hilda çatalın ucuyla balığın kılçığını ayıkladı. Sofrada tam bir sessizlik hâkimdi. Her biri diğerine bakmaktan kaçınıyordu. Tüm dikkatler hayret verici bir şekilde balık kılçıklarında toplanmıştı.

Bu sessizlik içinde Diran'ın sesi beklenmeyen bir etki yaptı.

"Bir şey mi oldu?"

"Bir şey yok!"

Baret ses tonunun saldırgan olduğunu hissetti. Sessizlik bu kez çok uzun sürdü. Arus'un çehresi üst üste yığılmış kara bulutları hatırlatıyordu. Babasının sıkıntısını belli edip, "Eh, madem çalışmak istemiyorsun, git başının çaresine bak, sana her gün para yetiştiremem," demesini bekledi. Göz ucuyla baktı. Diran'ın ümitsiz bir hali vardı ama ağzını açmadı. Bir taraftan gazete okuyordu. Baret çatlayacaktı. Boş midesinde garip bir baskı vardı. Konu-

nun kapanmamasını tercih ederdi. Tartışsalardı, kabalık yapsaydı, içini boşaltsaydı.

"Salata da tuzlu olmuş," diye mırıldandı Arus, yapmacık bir sesle.

"Sen tuz koymuş muydun?"

"Koymuştum."

"Düşünemedim."

Sessizlik çöktü yine.

Baret lokmaları ağzına tıkıp yukarı kaçtı. Kulak kabarttı, kendi uzaklaşınca lafı tekrar açacaklarından emindi.

Çok geçmeden bir mırıltı başladı, anlaşılmıyordu. Bazen sesler yükseliyordu. Sinirli sesler geldi kulağına. Ne konuştuklarını merak ediyordu. Kendisi hakkında konuşulduğunu biliyordu. Ne dediklerini bilmek istiyordu. Her birinin kendisine karşı tavrını bilmek istiyordu. Hepsinin kendisine karşı olduğunu bilmekten neredeyse garip bir zevk duyacaktı. Artık anası sabahları kahvaltısını hazırlamayacak, ablası yüzüne bakmayacak, babası da sadece gazete okuyacaktı. Şimdiki kadar acı çekmeyecek, kendisini suçlu hissetmeyecekti.

Merdiven olabildiğince az gıcırdasın diye duvara yaslanarak, çoraplarıyla, birkaç basamak indi. Harap korkuluktan aşağı eğildi. Kulak kesilmiş, adeta nefesini tutmuştu. Sesler bir yükseliyor, bir alçalıyordu. Her yükselişinde Arus'un uyarısı duyuluyordu.

"*Suuus*! Yukarıdan duyar."

Biri köpürüp farkında olmadan tekrar bağırmaya başlayana kadar sesler fısıltıya dönüşüyordu. Sonra, Arus'un uyarıları da kesildi. Sesler gitgide güçlendi. Baret ümitsizleşti. Kendisi hakkında konuşmuyorlardı. Çok geçmeden Arus, kocasını susturmayı bırakıp kendi bağırmaya başladı.

"İstediğin zaten o! Dağ ayısı gibi yaşayalım. Yemeğini pişirelim, çamaşırını yıkayalım, tahtalarını ovalım! Bana bak, böyle gitmez, bilmiş olasın!"

Diran'ın cevabı duyulmadı.

"Ne olur bilmem. Yalnız, böyle gitmez, sana söyleyeyim. Başımın çaresine bakarım. Çocuklarımı alır giderim. İnsan gibi yaşarız."

Diran'ın sesi sinirliydi. Baret "Sadece benim kazancımla..." sözlerini duydu.

"Hah, istediğin o! Ama ümidini kes. O zaman kimsesiziz, kimsemiz yok deriz, yabancı bir yere gideriz. Kimse ayıplamaz. Gerekirse ben de çalışırım."

"Sen mi? Ömründe bir lokma ekmek parası kazandın mı?"

"Bu kadar aşağılık olduğunu bilmiyordum. Ben bir lokma ekmek değil, neler kazanabilirdim! Hayatımı sana, evine, çocuklarına feda ettim. Yedirdiğin bir lokma ekmeği yüzüme vurmaya kalkışıyorsun. Benim gibi kadına! Biliyorum, istediğin o zaten, biz çalışalım, sen de ayaklarını uzatasın! Unut bunu, gözün ötede beride. Nereden para gelecek? Suren'den aldığın iki yüz lira duruyor. Yüzlerine bakamıyoruz."

Diran kısık bir sesle bir şeyler söyledi.

"Suren benim neyim? Kardeş torunlarıyız sonuçta. Mecbur muydu? Yine de çocuk insanlık gösterdi. Sen kendi kardeşine bak. Kardeşin hiç, şu adama biraz yardım edeyim, dedi mi?"

"Kardeşimin nesi var ki yardım edecekti? O harabe evi mi..."

"Ev harabeyse bile arsası var."

"Kim ne verirdi ki o arsaya Varlık zamanı, Ada'nın tepesinde?"

"*Hayde*! Öteki kardeşini de biliyoruz. Bir mektup yazdığı mı var?"

Arus'un sesi gittikçe yumuşuyordu ama homurdanması uzun sürdü. Diran cevap vermiyordu. Baret tam odasına dönmeye hazırlanıyordu ki Diran'ın sesi karısının homurtusunu bastırdı birden.

"Suren, Suren! Senin kaptıkaçtı Suren'in! Ben, Suren gibi arkadaş hakkı yemedim."

"Keşke yeseydin!"

"....."

"Tabii, zenginleşti ya!"

"....."

"*Ama*, onun sayesinde evden çıkabildin. O beğenmediğin Suren olmasaydı... Ona muhtaç oldun."

Babası sanki küfrediyordu. Bir çatal şiddetle tabağa çarptı. Bir sandalye kabaca çekildi. Mutfak kapısı gümledi, evin tüm duvarları zangırdadı. Baret odasına saklanmaya ancak vakit bulabildi. Diran basamakları eze eze merdiveni tırmanıyordu.

"Almaz olsaydım. Almak nasip olmasaydı o parayı. Ne delilik ettim! Aaah... Ah..."

Baret ürperdi. Bu "ah"lar başka türlüydü. Bir an babasının, odasına girip kendisine kafa tutmasından korktu. Bir suçlunun korkusunu hissetti içinde. Diran geçip gitti. Çatı katının merdivenlerini aynı kuvvetli adımlarla çıktı. Artık söylenmiyordu.

Birkaç dakika evde bir sessizlik hüküm sürdü. Baret nefesini tutarak kulak kabarttı. Aşağıda çatal kaşık sesleri vardı. Yukarıda bir kibrit çaktı. Aşağıda lıkır lıkır bir su sesi duyuldu. Yukarıda karyolanın yayları gıcırdadı. Baret karanlıkta tahtakurularının kan lekeleriyle kaplı çarşafı ve

kirden kararmış yastık yüzünü gördü. Aşağıda musluk açıldı. Musluk sustu, alçak sesle bir konuşma başladı. Baret odanın ortasında ayakta dikilmiş, aşağıdan veya yukarıdan gelecek bir ses bekliyordu. Sesler ve hışırtılar arasında kayboluyordu. Kalbinin atışları hafiflemiş, neredeyse durmuştu. Kulakları uğulduyordu. Sanki boşlukta sallanıyordu.

Bahçe kapısı açıldı. Yemek kırıntıları kapının yanında çöp tenekesi görevi gören bir tenekeye boşaltıldı. Bir kedi miyavladı. Arus "Pist!" deyip içeri girdi.

Baret'in işitme yetisi olağanüstü keskinleşmişti. Uzağı, sokaktan geçenlerin ayak seslerini gayet net duyabiliyordu. Birisi inliyordu, ağıt gibi. Aşağıda konuşma bitmişti. Ayak sesleri sofaya çıktı. Yukarıda biri inlemekteydi.

Biri merdivenlerden yukarı çıktı, gelip kendi kapısı önünde durdu. Baret, gelenin içeri girmesini bekledi, yerinden kıpırdamadı. Gelen, kapıda birkaç dakika sessiz durdu, muhtemelen içeriyi dinliyordu. Yukarıda inleme sesi tekrar başladı. Ayak sesleri merdivenlerden aşağı indi. Sofada bir fısıltı duyuldu, sonra Hilda'nın sesi.

"Dert etme, ona bir şey olmaz. Biraz az içsin, kötü düşler görmesin."

Ön odanın kapısı kapandı. Artık hiçbir konuşma duymadı.

Yukarıda ara sıra bir inleme sesi yükseliyor, biraz sürüyor ve susuyordu. Aşağısı sessizdi.

Dışarıda şiddetli bir bahar yağmuru başlamıştı.

Sırtını uçuruma vermiş olan küçük koy durgundu. Tepeden aşağı rengârenk çiçekler yayılıyordu. Mor, pembe, sarı ve beyaz. Onların adlarını bile bilmiyordu. Deniz kıyıda yağ gibiydi, kıyıdan elli metre ötede nazenin bir kadın teni gibi titriyordu, yüz metre açıkta, burundan ötede ise, kuzeyden gelen akıntılara karşı köpürüyordu. Gökyüzü masmaviydi.

Topal martı döndü. Üçüncü kez dönüyordu. Baret sinirlendi. Ömründe bu kadar çirkin bir kuş, bu kadar itici, bu kadar çirkin bir yürüyüş görmemişti. Nefret ederdi bu hayvandan. Kanadının biri kırık, tüyleri döküktü. Bu haliyle, kimsesiz ve yaşamak için çöpleri karıştıran pejmürde bir ihtiyar gibiydi, ama "Kışt!" demeye cesaret edemedi. Ağır bir korku hissediyordu bu suskun, zavallı yaratık karşısında. Kıyının çakılları üzerinde, yakıcı güneşin altında iki saattir uzanıyordu ve aklı hep martıdaydı. Onun geliş gidişlerinden dolayı kaygılı ve rahatsızdı. Bu meymenetsiz kuş günün tüm cazibesini alıp götürüyordu.

Martıya bakmamaya karar verdi. Kuşun sessizce, topallaya topallaya yaklaşıp sırtından saldırarak kendisini parçalayacağı düşüncesini aklından kovmak istiyordu. Uzun süre, denizin yüzeyindeki kıpırtılarla birlikte suyun dibinde dalgalanan deniz bitkilerinin tatlı yeşilini seyretti. Karşıki kayaların ve taşların üstünde topal martının türdeşleri o ünlü haykırışlarıyla durmadan uçuyorlardı.

Saat henüz biri geçmişti ki, sandalın burnu kayaların arkasından göründü. Baret duyduğu sevince kendi de şaştı.

"Beni mi bekliyordun? Geleli çok oldu mu?"

Denizin ortasından seslenmekteydi Dırtad.

"Ben aşağı indiğimde sen açılıyordun. Arkandan bağırdım, duymadın."

"Bu kadar saat bekledin mi oğlum? Vah vah."

"Zararı yok, biraz uyudum."

"Geliyor musun, yoksa çıkayım mı?"

"Gel amca, yorgunsundur."

"Yooo."

"Yukarıda otururuz."

Dırtad çıplak ayaklarıyla yavaşça kıyıya, suyun içine atladı, sandalı çekmeye başladı. Baret atılıp yardım etti. Kayık, çakıl taşlarının üzerine yattığında, Dırtad kürekleri, balık tenekesini ve olta takımlarını çıkardı. Kalın kenarlı eski hasır şapkasını arkaya itti.

"Sen şu balıkları al, ben de şu kürekleri sırtlanayım," dedi.

"Kürekleri bana ver."

"Yooo... Sen balıkları al, içindeki suyu boşalt. Dikkat et, balıkları kaçırmayasın."

Baret kendisini çocuk yerine koymalarından hoşlanmıyordu ama amcasına cevap vermedi.

"Ulan, bizim Quasimodo buradaymış!"

Baret, sağa sola sallana sallana yaklaşan topal martıya şaşkınlıkla baktı. Dırtad tenekenin içinden birkaç küçük balık alıp kuşun önüne fırlattı.

"Quasimodo'yla tanıştınız mı?"

"Ne çirkin yaratık be amca!"

"Ona laf yok, *invalide*dir*."

Tepeye çıkan patikayı yarılayınca, Baret aşağı doğru bir göz attı. Quasimodo yemeğe oturmuştu.

---

* invalide: Fransızca "sakat" anlamında.

"Alıştı bana. Bazen eve gelir karnını doyurur. Eğer birkaç gün balığa çıkmayacak olsam... Uuuf!"

Bir an soluğu kesilip durdu.

"Yaşlanıyoruz oğlum. Lulu nerede?"

"Yanımdaydı ama, uyandığımda gitmişti."

"*Çapkın*lığa gitmiştir. Genç de sayılmaz kör olasıca."

Baret'in dinlemediğini görünce lafı değiştirdi.

"Sen de benim kadar açsındır. Kömürde pişirelim, çabuk olur. Bir kibrit çak, bitti gitti."

"Bu balıkları satamaz mısın amca?"

"Satarım ama bugün büyük bir şey çıkmadı. Kayığı doğruca çarşıya çeker, Todori'ye veririm. Todori'yi hatırlar mısın? Sen hatırlamazsın. Baban iyi tanır. Bizim çok paramızı almıştır. Şimdi o benim müşterim oldu. İyi adamdır, faydalanmaya kalkmaz, hep Müsü Dırtad diye hitap eder."

Başını onaylayıcı biçimde salladı.

"İyi çocuktur. Bugün çok akıntı vardı. Adanın etrafında dönmeyi gözüm yemedi. Bir *motor*um yok ki canına okuduğum."

Gazyağı dökülmüş kömürden alev sıçradı.

"Mangalı öteye koy biraz, ev tutuşmasın."

Bir tahtanın üzerinde balıkları temizlemeye başlamıştı. Balığın iç organlarını bir kesekâğıdına dolduruyordu.

"Lulu bulursa mideye indirir, bunları yemesi iyi değil" dedi.

Baret bu yıpranmış, hançer şeklini almış, sapı paslı bıçağı sanki tanıyordu.

"Bu kadar balığı yiyebilir miyiz amca?"

"Burası ada oğlum. Bu havayı görüyor musun, bu havayı?..."

İştah açıcı bir duman yayılmaya başlamıştı.

"Lulu kokuyu aldı mı koşar gelir. Yalnız ekmek önceki günün. İki günden beri aşağıya inmedim."

"Ziyanı yok."

Dırtad salatalığı eliyle kopartıyordu.

"Bu ziyafet be amca!"

"Dur, şarap da var ama meyve yok. Kirazlar, erikler olmadı daha. Bu kör olasıcalar da yumurtlamadı bugün. Üç tane tavuğum var biliyor musun? Ne yapacaksın oğlum, böyle yaşıyoruz işte. Sebzeye de para vermiyorum."

Başını salladı.

"Para değerli Baret. Ya!"

Baret'in kulaklarında anasının sözleri çınladı.

"Amca..."

"Efendim."

"Hiç bu evi satmayı düşünmedin mi?"

Dırtad bu beklenmedik soru karşısında şöyle bir doğruldu. Hayretle Baret'in yüzüne, sonra başının üzerinde yükselen kütleye baktı. Ağır ağır gelip salatalığı masaya bıraktı. Tekrar, uzun uzun baktı eve.

"Yooo, satmam. Böyle yeri, böyle binayı kim alır? Kaç para verir, o da başka. Zaten satmam. Artık burada ölürüm. Yalnız başıma ölmem. Hepsi burada olurlar, anam, babam, büyükbabam, halalarım, teyzelerim, kız kardeşlerim, erkek kardeşlerim. Siz de, hepiniz..."

Avucuyla binanın duvarına vurup mutfağa girdi. Az sonra içeriden sesi duyuldu.

"Kokuyu alırsa gelir demedim mi? Neredeydin ulan?"

Lulu koca sıçrayışlarla selam verdi, masayı kokladı, mutfağa gitti, bir solukta evin çevresini dolanıp döndü. Pişmekte olan balıklara bakan Baret'in yanına gitti. Balık artıkları-

nın sarılı olduğu kesekâğıdının önüne gelip burnunu öne uzatarak durdu.

"O senin için değil. Bekle de balık pişsin," dedi Dırtad.

Lulu kulaklarını sarkıtıp kuyruğunu salladı. Yerleri koklayarak binanın çevresinde döndü. Her şeyin yolunda olduğuna inanınca, gelip usulca ateşin başına oturdu.

Baret şarap bardağını masanın ortasına itti. Başı hafifçe dönüyor, ama ağrımıyordu.

"Dayıya gittim."

"Hımmm."

Dırtad tahta sandalyeye biraz daha yerleşti, sandalye gıcırtılar çıkararak arka ayakları üzerinde salınmaya başladı. Dudağındaki sigaradan çıkan dumandan korumak için bir gözünü kısmıştı. Öbür gözüyle de, gruplar halinde bağrışıp, saldırırcasına kayalara üşüşen martıları seyrediyordu.

"Quasimodo uçamaz," dedi.

Sigarasını dudaklarından çekerek öbür gözünü de açtı. Sandalyeyi itip çevirdi, Baret'in tam karşısına getirdi.

"Anlat."

"Bir daha gitmeyeceğim."

Bir an sessiz kaldılar. Baret, Dırtad amcasına bile anlatamayacağını düşünmemişti. Lafla anlatamayacaktı.

"Oralı olmadı mı?"

"Öyle değil, yanında çalışmamı istedi."

Dırtad öylece kalakaldı. Sanki beklemediği bir haber duymuş da, anlamını kavramaya çalışan biri gibiydi. Sonra onaylarcasına başını salladı.

"Haaa, tabii."

Baret niye olduğunu anlamadı. Amcasının alaycı gülümseyişini dikkatle izledi. Gülümseyiş, hızla, ağız dolusu bir kahkahaya dönüştü.

"Belki iyi de para verir, karnını doyurur."

Dostça bir alayla Baret'i izledi.

"O Baret'i değil, Diran'ı yanına alacak."

Bu kez Baret öylece kalakaldı. Bir an sonra mırıldandı.

"Babamdan çok mu nefret eder?"

Amcasını bir anda derin düşüncelerin sardığını gördü. Gözleri dalmıştı. Güneşten ve rüzgârdan parşömene dönmüş suratındaki sayısız kırışıklıklar daha da derinleşmiş gibi geldi Baret'e. Sonra gözkapakları ağırlaşmaya başladı, kirpikleri arasında ince bir çizgi kaldı. Dırtad gözle görülür bir çaba harcadı gözlerini açmak için ama başaramadı. Öylece kaldı birkaç dakika. Baret bir kez daha ümitsizlik duydu. Karşısındaki uykuya karşı savaşan ihtiyarı, tiksintiyle karışık bir acıma duygusuyla seyretti. Uyku bastırınca sıradan bir ihtiyar ortaya çıkmıştı. Şimdi bu ihtiyar ile hatırladığı genç amcası arasındaki farkı daha da iyi anlıyordu. Gözün görmekte yetersiz kaldığı yılların yıkımını fotoğrafta görmek gibiydi bu. Arus'un şimdiki halini seyrettiği zaman çok kere hissettiği o kalp sıkışmasını yine hissetti.

"Acaba senden de nefret etmiyor mu?"

Sarsıldı. Sanki bir ölü konuşmuştu birden. Dırtad'ın, uykusunu iyice alıp uyanmış bir insanınki kadar temiz ve parlak gözleri, kendi üzerine çevrilmişti. Uzanıp masanın üzerinden bir sigara aldı.

"Red mi ettin?"

"Bir şey demedim."

"Başka iş ümidi var mı?"

Baret başını salladı, önüne baktı. Kendi kendini suçlamaktan çok, amcası tarafından suçlanma düşüncesi rahatsız etti onu. O, dostluğunu kaybetmekten korktuğu tek kişiydi.

"Henüz aramaya başlamadım."

Dırtad cevap vermedi. Baret'e öyle geldi ki, kendisi hakkında düşündüğü kötü şeyleri söylemiyordu. Açıklama aradı.

Babası hakkında anasından duyduğu laflar... Nasıl söyleueydi? Kendisini iki kardeş arasında yabancı hissetti. Bu duygu belli belirsiz bir kıskançlık da doğurdu içinde ve bir an babasını suçlamak istedi. Yapamadı. Doğru olmadığını biliyordu. Kendisini haklı çıkarmak için babasını suçlarsa Dırtad gene küçümseyebilirdi onu. Onun tarafından küçümseniyor olmak kuşkusuna dayanamazdı. Kendisine karşı dürüst olmalıydı, çünkü ancak böyle yapmakla amcasına karşı dürüst olabilirdi ve bunu yapmalıydı da. Dırtad'dan önce kendine itiraf etti bu yükten kurtulmak için.

"Canım çalışmak istemiyor."

Ve hemen ekledi.

"Sadece kendimi düşünüyorum."

Dırtad'ın yüz hatları değişmedi. Gerisi çorap söküğü gibi geldi.

"Özgür olmak ve yaşamak istiyorum amca."

"Yaşamak sözünden ne anlıyorsun?"

Baret sustu. Şaşırmıştı.

"Bilmiyorum," dedi.

Ancak beyni hızlı bir şekilde çalışıyordu. Susmak, kendini tutmak alışkanlığı parçalanıyordu. Amcasıyla açık konuşma zorunluluğu kendine karşı da dürüst olmaya zorluyordu Baret'i.

"Karmaşık bir şey olmamalı amca. İstediğim zaman yatmak, istediğim zaman kalkmak, istediğim zaman yürümek, istediğim zaman oturmak, istemediğim zaman konuşmamak, istemediğim zaman selam vermemek, konuşmamak,

istediğim saatte başımı alıp istediğim yere gitmek. Hiçbir şeyi, hiç kimseyi düşünmemek. Herhangi bir sorumluluk hissetmemek. Herhangi bir şeye mecbur olmamak... Bilmem işte. Sanırım istediğim şu. Bu üç buçuk sene nasıl yaşadımsa onun tam tersi. İçimde garip bir şey var... Bunca yıl içimde kaldı, sanırım artık hiç çıkmayacak da içimden, bugün, ya da yarın, sanki var olmayacağım."

Dırtad güldü.

"Yarın sabah uyandığında var olduğunu göreceksin."

"Fark etmez. Yarın da, öbür gün için aynı şeyi düşüneceğim. Bazen öyle bir noktaya geliyorum ki yaşamak istemiyorum."

Söylediklerinin farkına varıp gülümsedi.

"Bana ne dediğini bilmiyorsun deme sakın. Yaşamak istemediğim için değil, tersine, yaşamak istediğim için! Açıklayamayacağım. Ben de bilmiyorum..."

Dırtad hayranlık ve ilgiyle baktı Baret'e.

"Aileye bir filozof yetmez miydi?" dedi alayla. "Dikkat et, bizim toplum filozofları sevmez, karıncaları sever."

Ciddileşti.

"Özgür olmayı kolay mı sanıyorsun? Hayatına karışma hakkını başkasına vermemek için özgürlüğünü feda etmek zorundasın. Özgürlük bile, bedeli özgürlükle ödenerek korunur. Ne tarafa dönsen çıkmaz oğul. Hayat ne zaman senin olur biliyor musun? Hayat senin olmadığında. Artık kimse dokunamaz bana. Şimdi kendimin efendisiyim. Yakamı bıraktılar, kimse uğraşmıyor benle, ama artık kendimin efendisi olmamın önemi yok. Yaaa. Çıkmazdır işte, çıkmaz..."

Kendi kendine konuşur gibi ekledi.

"İnsan bir kez yaşar ve hayat çok kısa."

Gözleri tekrar alaylı bir hayranlıkla parıldamaya başladı.

"Özgür olmayı unut, ama günü gününe yaşamak... Bu kafayla benim gibi sen de serseri olursun."

"Ben seni serseri olarak kabul etmiyorum amca."

"Sen kabul et etme, sizinkiler serseri diyor. Sadece karıncalar saygındır."

Anamdan nefret ediyor, diye düşündü Baret. Neden? Suren de babamdan nefret eder, neden? Anamla babam da birbirinden nefret eder, neden?

Birden kendisini de, amcasını da unutmuş, uzaklara gitmişti, hatta Dırtad'ın bu konudan dolayı nasıl köpürdüğünün bile farkına varmadı. Sanki sesi uzaktan geliyordu kulağına.

"Halin vaktin iyi olursa ve istikbalini hazırlarsan serseri demezler. Onlar sanki benim gibi yaşadılar mı, benim kadar tat aldılar mı hayattan? Hayatın tadı her saat çatlayacak kadar yemek değildir ki. Acı tatlı, insanın başından geçen her şey, bunlardır hayatın tadı. Tatlı veya acı, insanın başından ne kadar çok şey geçerse o kadar çok tat almış demektir yaşamdan. Onlar tat almayı bilirler mi, karıncalar? Küçük bir çocuğa yatmasını söyle, hangi saatte olursa olsun, bak bakalım ister mi? Biraz daha uyanık kalmak için bin bir numara yapar, çünkü yaşamak ister. Uyumak yaşamak değildir. Yaşamak oynamaktır. Biz yaşamımızı çalışarak ve uyuyarak geçiriyoruz. Yaşamaya zaman kalmıyor. Güya yaşamak için çalışıyoruz. Nefes almayı yaşamak sanıyoruz. Nefes almayı da bilmiyoruz ya! Nefes almak burası, yaşamak bu..."

Kaykılıp göğsünü şişirdi. Gözbebeklerinde Marmara'nın gümüşten dalları parıldadı. O an gördüğü, bir ihti-

yarın gözbebekleri değildi artık. Rüzgâr kafasındaki birkaç beyaz teli havalandırdı.

"Karıncaları hep mükemmel örnek diye gösteriyorlar. İnsanı karıncaya dönüştürmek istiyorlar. Başarıyorlar da. Tüm sevimsiz ve çirkin şeyleri insanların tapacağı, hayranlık duyacağı araçlara dönüştürmekte gerçekten çok ustayız. Ben karıncadan nefret ediyorum. Hayatım boyunca ne karınca olmak istedim ne de olabildim. Çalış, çabala, taşı, depola, kışın ye, sonra yeniden çalış çabala, taşı, depola. Koca bir hayat. Sonra da öl... Piramitler yap, şehirler yap, binalar, fabrikalar, makineler, sanayi, uygarlık. Bütün bunlara hizmet et. Koca bir hayat. Sonra da öl... Kim için? Ne için? Kim yararlanıyor? Kim keyfini sürüyor? Dört kişi. Yani hiç kimse. İş, iş için. Uygarlık, uygarlık için. Hepimiz bu oyunun içindeyiz. Oyunun kurallarını da koymuşuz. Tembel derler diye ödümüz kopar. Tembel bir evlada sahip olmaktan en fazla korkanlar da zengin olanlardır. Babasının altınlarının üstüne yenilerini koymamasından, olan biteni yemesinden korkarlar."

Neşeli bir kahkaha attı.

"Benim gibi. Bana serseri dediler. Parayı üst üste dizeceksin ki, çalışkan adam deyip hayran olsunlar. Çalışkan halktır, yaratıcı millettir deyip hayran olacaklar. Toprağı kazıp saraylar, tapınaklar, mezarlıklar ortaya çıkaracaklar, hayran kalacaklar. Piramitleri seyredip hayranlık duyacaklar. Uygarlığı piramitlerle ölçerler, Keops ya da Empire State, fark etmez. Keops'un taşları altında yüz bin insan ölmüş. Milyonlarca insan Empire State altında gömülmüş. Bunca asırdan beri, bunca milyar insan ne kazanmış bu piramitlerden, saraylardan, anıt mezarlardan, *building*lerden? Uygarlık yaratmış, çalışmış, karınca gibi yaşamış, karınca

gibi ölmüş... İnsana bir alın yazısı vermişiz. Ter döküp yaratmak, ama yarattığının tadına varamamak... Dört kişinin keyfi ve bin sene sonraki arkeologun zevki için karınca olmak ve serzenilmesin diye de, Tanrı böyle istedi demişiz."

Bu kez Baret'in üzerine uyuşukluk çöktü. Dırtad'ın sözlerini takip etmek için çaba harcıyordu. Bu sözler, bir öğretmenin konuşması kadar çekicilikten uzak ve anlaşılmazdı onun için. Artık kendi sıkıntılarını da düşünmüyordu. Dertsiz tasasız, tam bir rahatlığın özlemini duyuyordu. Eğer ağaçların altında, arılar, kelebekler ve hoş kokular arasında uyumasına izin verselerdi çok mutlu olacaktı. Çocukluğundaki gibi. Dırtad'a sinirlendi. Amcası konuşuyor, zevkle konuşuyor, beynini işletmeye zorluyordu, hem de kendisinin artık hiç ilgilenmediği bir konu üzerinde, ama hiç bu kadar uzun konuşacağını aklından geçirmemişti. Konuyu ağzından almış, alıp başını gitmişti. Niye bu kadar çok konuşuyordu? Kendisini dinleyen birinin olmadığını görmüyor muydu? Yine kendi hayatını anlatmaya başlamıştı. Dönüp dönüp oraya geliyordu.

"...Başka türlü yaşasaydım daha mutsuz olacaktım. Bizim *şirket*te yaşlanmış pek çok memur gibi ya *ülser*im olacaktı ya da kalp, şeker veya sinirsel ağrılar. Benim hiçbir şeyim yok. Korkusuz yaşamak gerekir oğlum, korkusuz. Tek kelimeyle, kendinden korkmayacaksın. Her korkunun temeli kendinden korkmaktır."

Yine böbürlenmeye başlamıştı. Baret, şimdi her zamankinden daha fazla sinirleniyordu.

"Bak, sana şunu söyleyeyim. Bugününü yaşamanın yolunu mutlaka bulursun merak etme. Gelecek, uzaktan

baktığında korku verir. Her tehlike için geçerlidir bu. Gelecekten korkmak hayattan korkmaktır. Eğer hayattan korkmazsan, gelecekten de korkmazsın. Sonra, eğer kafan biraz çalışıyorsa, gelecek şimdiki zaman, yarın bugün olunca, görürsün ki olağanüstü bir şey yok bunda. Tüm bugünler gibi bir bugün olacaktır o da. *Débrouillé** olmanın bir yolunu bulursun. Mesele korkmamak."

Suren de bu vurguyla konuşmamış mıydı?

"Yaşadığım hayattan pişman olmadım. Çok renkli bir yaşam sürdüm, çok çeşitli. Ben çocukluğumda da öyleydim, çabuk bıkardım, değişiklik arardım, baban öyle değildi. Hayatım da öyle geçti. Hayatımda her şeyi bulursun, ışık-gölge, renk-sis. Kötü mü oldu? Şimdi arkama baktığımda güzel bir roman okur gibi oluyorum. Şimdi sizinkiler buna, düşmüş bir adamın avuntusu derler. Yooo... Ben bu felsefeye baştan sahiptim. Onu hayatıma uydurmadım. Hayatımı ona uydurdum. Eğer isteseydim, fırsatlar vardı. Sizin lafınızla 'başarılı olma'yı denedim de, yaşamama engel olmayacağı noktaya kadar. Yaşamayı, özgürlüklerimi feda edemezdim. Öyle şey olmaz tabii, ve olmadı. Büyük piyangonun büyük ikramiyesi bir kişiye vurur. İlle senin o kişi olman için herhangi bir neden yok."

Ellerini göbeğinde birleştirip rahat bir tavır takındı ve karşısında oturanı hatırladı.

"Hayattan korkuyor musun?"

Baret sarsılarak iyice kendine geldi.

"Evet, yaşamdan değil, işten."

"Aynı şey."

---

* débrouillé: Fransızca, "kafası rahatlamış, sorunun içinden çıkmış" anlamında.

Dırtad elini aşağı sarkıttı, Lulu'nun başını okşadı usul usul. Lulu da başını ona doğru dikiverdi.

"Başlangıçta ben de korkmuştum. Herkes korkar. Savaşa girmeye benzer. Sıcak çatışmayı atlattıktan sonra aynı korku kalmaz. Her şeyden önce başın döner. Kimsenin sana ihtiyacı olmadığını, doğru dürüst bir şey yapamayacağını, hiçbir işe yaramadığını düşünür, kimse beni istemeyecek dersin. Sonra bir iş yapabildiğini görürsün. Yaptığın işi beğenirlerse kendine güvenin yerine gelir. Yaşamı sevmeye başlarsın. Sevinç, çalışma isteği, başarılı olma umutları... Rüyalar. İki ay sonra seni müdür yapacaklar, patron kızını sana verecek, zenginliğini de sana bırakacak... Sonra... Her şey ondan sonra olur, ama artık önceki gibi korkmazsın. Ondan sonra, başkadır..."

İşaret parmağını inatla salladı.

"Eğer kendinden korkmuyorsan, hayatta kimseden, hiçbir şeyden korkmazsın. İnsanın başkaları karşısındaki durumu, kendisine karşı durumunun aynısıdır. Beni şirketten attıklarında bu benim için bir şey ifade etmedi. Çünkü kendimden çok emindim. O ana dek yirmi savaşa katılmıştım. Tekrar sıfırdan başlamak için hemen aklımdan hazırlıklara başladım, ama bir de bizimkine sor..."

Baret garip bir heyecanla kulaklarını dört açtı. Anlatacak mıydı?

"Cenaze evine döndü evimiz. Korkusu neydi anlamıyordum. Belki de korkmaya alışmamıştım ya, ondan, çünkü ailem varlıklıydı. Her neyse... Sinirlendim. İnsanlar aptalca şeyler için çevremde telaşa düştüklerinde hep sinirlenirim. Sonradan anladım. Karım bir gün bana, eğer paraya ihtiyacım olursa halıları satmamamı söyledi. Ben de halıları istemediğimi, mücevherlerini satacağımı söyledim. Çok cid-

diye aldı. O zaman beni hiç tanımamış olduğunu anladım. Hangi kadın kocasını tanır ki? O mücevherleri ben vermiştim. 'Biliyorum, gözün onlarda zaten,' dedi. Gözlerinde gördüm, o gün nefret etti benden. O lafı söylediğinde anladım ki aramızda her şey bitmişti."

Başını arkaya atıp yarı aralık kirpiklerinin arasından bulutları seyretti.

"Benim aklım ermez. Ne demek mala bağlanmak? Kazanır, kaybeder, yine kazanırsın. Kazanacak bir şeyin olacak ki yaşamak isteyesin. Bir hedefin, yapacak bir şeyin olmazsa yaşamak için neden de kalmaz. Sen benim bu halimi görüyorsun. Ben *viveur*düm* ulan. Biri bitmeden başka bir şeye yönelirdim. Şunu yapacağım, bunu yapacağım, sonra bilmem nereye yetişeceğim... Hep yetişir miydim? Yooo, yetişemediğimi görünce başka bir yöne doğru yola düşerdim. Artık yetişecek yerim olmadığını görünce de bıraktım yolları, yerime oturdum. Ya!"

"Amca, ben bir şey yapma arzusu duymuyorum, ne olacak, diyorum."

"Ne olacak deme, bunu dedin mi yatarsın. Ne olsun istiyorsan, hayatını onunla dolduracaksın."

"İyi de, ne olacak?"

Dırtad buna verilecek bir cevap olmadığını belirten bir hareket yaptı, sonra koca bıyıklarının altından kararmış dişlerini göstererek güldü.

"Değişirsin, geçer. Önemli olan, oyunu kendi istediğin gibi oynamandır. Sana zevk veren şekliyle."

Sustu. Baret ümitsizliğe kapıldı. O "büyük olay"la ilgili konuşmak için soru sormaya ise cesaret edemiyordu.

---

* viveur: Fransızca, "yaşamaktan zevk alan, her anın hakkını veren kişi".

Amcasının bu kadar konuştuğuna bile pişman olduğunu sanıyordu.

Derken, Dırtad birden ayağa kalktı, denize doğru döndü ve uzun süre denizin üzerinde ışıldayan yakamozları seyretti.

"Bana *serseri* dediler. Bunu söylemek onlara büyük zevk veriyordu. Hepsi de hasta, o yüzden. Dolap beygirlerine benziyorlar. Onun için bu konularda konuşmam onlarla. Ağabeyimle bile konuşmam. Gerçi o anlayabilir. *Serseri* demeleri umurumda değil."

Baret onun sesinde bastırılmış bir öfke hissetti.

Anamdan nefret ediyor, acaba babamı da küçümsüyor mu, diye düşündü.

"Ben sana bir şey demedim. Sen açtın konuyu. Sen düşünmüş, bir şeyler fark etmişsin. Fark ettiğin şeyler belirsiz, ama bir şeyler, bir şeyler... Onun için bu konuları seninle konuşuyorum. Tecrübesizsin. İstediğin ne, istemediğin ne, iyice karar veremiyorsun. Ben de bu şeyler üzerinde çok düşünmüşümdür. Hâlâ düşünüyorum. Zaten başka bir şey kalmadı ya, hayat *bilançosunu* yapmaktan başka. Gerçi yapsan ne olacak? O da başka. Yaptığının doğru olduğundan emin olmak istersin. Doğru olsa ne olacak? O da başka. Pişmanlık, öfke duyacaksın. Mesele pişman olmamakta. Hiçbir şey için. Şimdi sen bir yol arıyorsun. Bu yolu bilinçli tut, daha iyi. Kararında değişikliğe yol açar mı, açmaz mı bilmem. Bilinmez. Ancak, eğer kararlarını bilinçli verirsen pişman olma tehlikesi az olur. Ne yaparsan yap emin olamazsın ama yanıldığın takdirde bile pişman olmayacaksın. Belirli bir yaştan sonra pişmanlık öldürücü bir zehirdir. Pişman olmayacaksın, bu da oyunun kuralı."

Volta atmaya başlamıştı. Lulu da ayağa fırlamış, bahçede, görünmeyen böceklerin arkasından koşuyordu.

"Hayatla pazarlık etmeyeceksin. Ben dört kuruşluk bir şey istedim, dört bin kuruşluk *proforma* çıkardı bana. Baktım pazarlık yapana kadar, istediği fiyatı verene kadar, istediğimi alana kadar akşam olacak, beni yutacak. Çok kurnaz tüccardır. Sendekini hiç karşılık vermeden almanın mutlaka bir yolunu bulur ya da en azından sana verdiğinden çok çok fazlasını alır senden. Eğer pazarlığa oturursan aldanan her zaman sen olursun. Ben hayatı kandırdım. Kendisinden hiçbir şey istemedim, ne alabiliyorsam aldım, ne almak istiyorsam aldım. Evet, bazen bulduğumun istediğim olduğu konusunda kendimi kandırdım. Pek çok kez istediğimi bulamadım tabii. Ancak elde ettikten sonra bunun bir önemi olmadığını anladım. İstediğin de, bulduğun da birdir. Mesele, istediğinin şu veya bu oluşu değildir. *Obj*enin önemi yoktur. Pazarlık etmeden sonsuz şeyler isteyebilirsin, sayısız şey elde edebilirsin. Hayat bu kadar geniştir oğlum. Biz ne yapıyoruz? Yıldızları istiyoruz, isteyecek başka şey kalmamış gibi. Yıldızları verseler sana ne yaparsın, bilmiyorum. Daha da zevklisi var, istemeden, hatta düşünmeden bulmak. Bu, pazarlıksız ve zaman kaybetmeden olur. Şöyle, ellerini cebine sokup ıslık çalarak al başını git. Etrafını seyret, ne rastlarsa, neye uzanabilirsen onu ele geçir. Zevk almaya bak sen. Zevkin büyüğü veya küçüğü, bize zevk veren şeylerin cinsiyle ilgili değildir. Zevki az veya çok hissetme yeteneği bizim içimizdedir. Bir ahlâk ve keyif meselesi aslında. Senin çocuğun yok, bilmezsin. Yüz liralık bir hediye ver çocuğa, bir de bakmışsın verdiğini bırakmış, gidip yerden bir taş almış, saatlerce onunla oynuyor, hem ne büyük bir mutlulukla. Şaşırıp kalırsın, çünkü

anlamazsın. Kim anlar ki? Kaç kişi *intense** zevk duyma yeteneğine sahip ki?"

Dırtad'ın yüzünde olağandışı bir coşku vardı. Yılların yükünü atmıştı birden. Baret ağzını açmadı. Yepyeni bir Dırtad amca duruyordu karşısında. Şu yarım saat içinde kaç kez tanınmayacak kadar değişmişti.

"Ben çok ufak yaştan beri düşünmüştüm bunları, ya! Senden de küçüktüm."

Bunu gururla söylüyordu.

"Bana serseri diyorlar sizinkiler, değil mi? Öyledir, geleceği düşünmeyene serseri derler. Bana geleceğin ne olduğunu söyleyebilir misin? Yarındır, gelecek aydır, gelecek yıldır... Geleceği düşünen adamsan, ne yaparsın? Yarın için çalışırsın, yani bugünü yaşamaktan vazgeçersin. Bugünü yarına feda edersin. Yarın bugün olur, yarını da öteki gün için feda edersin. Böyle uzar gider bu zincir. Öbür günler gelip geçer, sen hâlâ hayali bir yarın için bugünlerini feda edersin. Hâlâ beklersin. Yeni yeni gelecek günleri. Tüm öbür günler art arda bugün olur. Sen yine hayatı yaşayamazsın, çünkü geleceğini düşünen bilge bir insansındır. Serseri olmak istemezsin. Ulan hayatta bundan daha aptalca bir şey var mı?"

Tekrar oturdu yerine ve masadan bir sigara aldı.

"*İntense* yaşamak önemlidir. Eğer, her biri değişik bir günü doldurabilecek şeyleri bir gün içinde yapabilirsen, bu bir gün içinde birkaç gün yaşamak demektir. Hayatı ikiye, dörde, ona katlamaktır. Bir yıl içinde birkaç yıl. Bir ömür içinde birkaç ömür. Benim için yılların sayısı önemli değil. Önemli olan olayların, yaşanılanların sayısı ve gücüdür.

intense: Fransızca, "yoğun" anlamında.

Zaman bizim uydurduğumuz bir şeydir. Hayat sınırlarla bölünmez. Sabah şu saatten şu saate iş, şu saatten şu saate yemek, şu saatten şuna... Yooo, her dakikayı, her saniyeyi değerlendirebilirsen yaşamak olur. *İntense* yaşamayı açıklamak için Ermenice bir kelime bulamıyorum. Belki biz Ermeniler *intense* yaşamayı bilmiyoruz, ondan. Belki de dünyanın en karınca milletiyiz."

Yüzünde bir tiksinti ifadesi belirdi.

"Bak, sana bir örnekle anlatayım. Yaşananı birkaç katına çıkarmayı açıkçası o gün öğrendim. Bir gün sabahtan Boğaz'a gittik. İtalyan bir sevgilim vardı. Yan yan bakma ulan! O zamanlar gençtim. Boğaz'dan karşıya geçip orada yemek yedik. Vapura binip Üsküdar'a çıktık, orada da kahve içtik. Oradan arabayla Kadıköy'e inip sandalla Haydarpaşa'ya geçtik. Arabayla doğruca Haydarpaşa'ya da inebilirdik, ama hayır! Haydarpaşa'dan trene binip Pendik'e gittik. Ordan vapura binip Büyükada'ya çıktık, faytonla Küçük Tur yaptık. Lunapark'ta içtik, dans ettik, *barba*larla *sirto* yaptık. Ormana çıktık. Son vapurla kızı evine götürdüm. Sonra arkadaşlarla *hovarda*lığa, Pera'ya gittik. Yattığımda, saat sabahın üçüydü. O gece *intense* yaşamanın ne olduğunu sonuna kadar hissettim. Yatakta o günü gözümün önüne getirdim. Sanki sabahtan beri bir hafta geçmişti. O kadar çok şey yapmış, o kadar çok çeşitli şey yaşamıştım ki, sabah gittiğim yerler hafızamda bulanıyordu. Oysa yarım gün bile geçmemişti. Normal bir günle karşılaştır bakalım. Evden çıkar, bir araca biner işe gidersin, öğlen olmuş, akşam olmuş, ne fark eder? Eve dönersin, sanki hiç sokağa çıkmamışsın. Bir gün bitmiş, haberin yok. Bir hafta geçer, farkına bile varmazsın. Pazar olduğunda anlarsın. Bir ay geçer, fark etmezsin. Aylığını aldığında anlarsın. Sene geçer,

yılbaşını şaşkınlıkla karşılarsın. Ömrün geçer, öldüğünde aklın başına gelir. Bir ömür yaşarsın, ne yaşadım ki dersin. Arkana bakarsın bir çöl. Tüm hayatının bir çöp kadar değeri yoktur. Kendi bir günümü senin aylarınla değişmem. Sizinkiler bana serseri diyorlar. Ben keyif adamıyım çünkü. Eğer işadamı olsaydım yere göğe sığdıramazlardı. Kendileri işadamı olmuş da, ne olmuş? İnek gibi yaşıyorlar."

Dırtad heyecanından hiçbir şey kaybetmeden ve nefes almadan hep aynı konuya dönüyordu.

"Serseri diyorsunuz, çünkü kıskanıyorsunuz. Siz haklı olduğunuzu kendinize ispatlamak zorundasınız. Karanlık bir delikte günlerinizi hareketsiz geçirmeye, yaşamak diyorsunuz. Geçiminizi kazanacaksınız. Peki ne zaman yaşayacaksınız? Çalışmak için çalıştığının farkına varmazsın. Hayatın amacı çalışmak değil ki! Ne demiş Tanrı? Çalış çabala diye bir şeyler zırvalanmış. Bir kişi çalışmadan yaşasın diye, bin kişi yaşamadan çalışır. Okul kitaplarımız çalışmanın övgüsünü yapar. *Enayi*ler çoğalsın diye. Çalışmadan yaşayanlar oldukça, çalışmak enayiliktir. *Forsa*lık. Forsalar kürekleri çeker, gemi yol alır. Forsalar gökyüzünü görmez ama kaptan denizin karşısında keyif çatar. Eğer gemi batarsa kaptan canını kurtarır, forsalar da farelerle birlikte boğulur. Vay, vay, vay, sen gel bak Tanrı'ya ki, bu kadar aptal bir yaratığı güya kendine benzer yaratmış. İyi iş dediğin nedir? Temiz bir ev, yeni giysiler. Dostun sana kravatını nereden aldığını sorduğunda sevinir ve gururlanırsın. Günün iki üç saati zaten yemek, yıkanmak ve tıraş olmaya gider. Ötede bir şey kalmaz. Ev sahibin için, bakkal için, kasap için, devlete vergi vermek için, polise, jandarmaya aylık vermek için çalışırsın, kafana vursunlar diye. Çamaşırcıya, terziye, ayakkabıcıya çalışırsın. Kazandı-

ğını verirsin. Sana ne kalır? Pazardan pazara bir yarım gün kalır sana hayatından. Eğer o yarım gün de yaşıyorum demek için yetiyorsa, işin iş. Sen yaşadığını sanırsın. Eğer yaşamak, senin için yemek, giyinmek, bir delikte başkası için çalışmaksa, eğer nefes almaksa, hazmetmek için ilaç, uyumak için ilaç, sevişmek için ilaç almaksa, yaşıyorsun tabii. Benim için yaşam bu değil. Ben tenimde, kanımda hissetmeliyim dünya yüzünde yaşadığımı. Her dakika, uykumda bile. Evrenin ortasında olduğumu, onun bir parçası olduğumu hissetmeliyim."

Birden ağır bir kaya düşercesine sessizlik çöküverdi. Dırtad sanki yorgun düşmüş gibi hareketsiz duruyordu. Yüzündeki coşku çabucak söndü. Dalıp gitti. Çizgiler yanık teninde tekrar derinleşmeye başlamıştı, günbatımını izleyen gölgeler gibi. Baret amcasının tekrar konuşmasını beklemiyordu. Onun yorgun sesini duyunca sarsıldı.

"Benim tahammülsüzlüğüm daha çok insanlara karşı olmuştur. Pek çok şey, insanlarla paylaşıldığında tahammül edilir olur ama insan diyorum sana, ha! Aksi halde o ne yalnızlıktır! Hey, sen daha çok küçüksün, anlamazsın. Esas yalnızlık, insanların arasındayken hissettiğindir. Ben, biraz da, bu yalnızlıktan kaçtım. Yapayalnız yaşayarak bu yalnızlıktan kurtuldum. Yapayalnız olduğun zaman ancak, kendinle baş başa kalır, her bakımdan kendinle arkadaş olursun. Ve dünyadaki her şey canlanır, seninle beraber yaşar, sen de her şeyin yaşadığını *intense* şekilde hissedersin, görürsün, ayağının altındaki taştan denizdeki kuşa, kırdaki böceğe, bahçendeki ota varıncaya kadar..."

Baret amcasının sözlerini harfiyen anlamaya çalışmaktan vazgeçmişti ama sözler iç dünyasında garip bir güçle yankılanıyor, resimlere dönüşüyordu. Aklı eve kayıyordu.

İnsanların birbirini paralaması, şaşkınlıklar... Eee, yok, ne yapayım! Para, ekmek parası, elbise, kira, komşunun karısı, ele güne rezil olduk, kız çalışmasın, oğlan ne yapsın? Ne yapsın? Oğlan geldi artık... Oğlan geldi, çalışacak, evin hayatı değişecek. Çalışmak istemezse? Mecbur mu? Evin hayatı niye değişsin? Mecbur mu? Forsa mı? Kim için? Haybehasıl amcası gibi serseri olacak! Ailevi kusur. Ağabeyi de tembel değil mi? Herkes iki yılda yine zenginleşti, o aç kaldı. On para etmez, zenginleşmenin yolunu bilmez. Oğlu da kendine çekti. Onun da geleceği berbat. Babası, amcası gibi...

Baret ürperdi. Korkuyla baktı Dırtad'a. Tedirgin bir geri çekilme duygusuna kapıldı. Onun istediği, amcasının sergilediği manzara değildi. Öyle bir şey düşünmemişti. Esas istediği kafasında şekillenmekteydi. Özgür olmak, bağımsız olmak, ama paralı olmak, başarılı biri olmak, saygı görmek, insan yerine konulmak. Ya şu ya bu! Hangisi? Nasıl?

Zihni altüst olmuştu. Dırtad'ın sözlerini dinlemiyordu artık. Duymuyordu. Şaşkınlığının etkisiyle ümitsizliğe kapılıyordu. Korku, pişmanlık. Anasına sığınmak, af dilemek, anasını savunmak. Amcasına tiksintiyle baktı. Karşı çıkış kendiliğinden geldi.

"Bazı hesaplar vardır ki..."

Ne söyleyecekti? Ne söylemek istiyordu, kendisi de bilmiyordu ama Dırtad sanki anlamıştı. Tepkisi şiddetli oldu.

"Sizin dünyanızda, hesapsız adım atılır mı hiç?"

Baret şaşırıp duraksadı. Amcasının gözlerindeki nefretin kendisine yöneldiğini gördü. Acaba duygularındaki değişimi anlamış mıydı? Neden hep "sizin dünyanız", "sizinkiler", "siz" diyordu hiç durmadan? Amcasının gözünde

kendisi de o dünyanın bir parçasıydı ve açıkça söylemiyordu ama, amcası ondan da nefret ediyordu.

"Şunu söylemek istedim amca, insan kendi duygularının..."

"Duygu mu? Hangi duygu var ulan sizin dünyanızda? Hangi ahlâk var? İki kuruş fazla kazanmak için yapmadığınız alçaklık var mı? Sen tüccarsın. Araban var, sen araban için neler feda etmezsin! Karın bir duygu için kürkünü feda eder mi? Bir mücevher için feda etmeyeceği şey var mı? Delikanlı, sen kendini kandırıyorsun. Ne sanıyorsun hayatı? *Bono* imzalamak mı sanıyorsun? Sen kendinden, işinden, hayatından memnunsun. Hayattan, dünyadan, dünyanın düzeninden. Her şeyden memnunsun. Bu da senin hiçbir şeyden tat almadığını gösterir. *Saman* gibi adamsın. Anlamaz etmez, bir şey bilmezsin hayatta, bir şey sevmezsin, çünkü hiçbir şeyi lanetlemezsin. Ne sever ne sevilirsin. Kafatasındaki sünger işlemeyen cinsten. Hayatın ne rezil bir şey olduğunu aklından geçirmemişsindir. Çünkü araban var, buzdolabın var, karının kürkü var, elması var, çocuğunun karnı tok, sırtı pek. *Apartman* sahibisin, kaynananın mirasını da yiyeceksin. Hayat tozpembe, dünyanın en mutlu adamısın. Geleceğin, çocuğunun geleceği, torununun geleceği garanti. Gerisi vız gelir sana. Hastalıktan, ölümden korkmazsın. Sağlığını satın almak için Avrupa'ya bile gidebilirsin. Eğer ölüm kapımı çalarsa, pazarlık eder, bir *çek* imzalarım dersin, değil mi? Neden memnun olmayasın hayatından? Aklından hiç geçti mi hayatın ne rezil bir şey olduğu? Seni doğuranı gömeceksin, bazen senin hayat verdiğin kişiyi bile gömeceksin. Tüm sevdiklerini birer birer kaybedeceksin. Yalnız kalacaksın, yaşlanacaksın. Bir gün elin ayağın da tutmayacak. Bütün bunlar olacak. Her

şeyi kaybedeceksin ama unutma ki, hatıralarını kaybedemezsin. Onlar canına okuyacak. Tam sabah olmuşken bir de bakacaksın ki akşam olmuş. Gözünü açıp kapamışsın akşam olmuş ama sabahtan akşama kadar neler görmüşsün. Sana en tatlı şeyleri göstermişler, sonra birden elinden almışlar. Bari güzel şeylerin tadını almamış olsan, dert değil. Tadını alırsın, bir daha da vermezler. Ne tarafa dönsen kaybetmek var, kazanmak yok. Kelebek bir gün yaşar ve ışığın sevdasına ölür."

Yüzü değişmişti. Başını öte tarafa, denize doğru çevirdi. Gözleri bulandı. Baret, bıyıklarının titreyişinden, amcasının kendini zor tuttuğunu fark etti. Tüm bunlara nasıl bir nokta koyup yola koyulacağını düşünüyordu. Gitmek istiyor ama cesaret edemiyordu. Gittikçe hırıltılı bir hal alan ve zayıflayan bu sesi tekrar duyduğunda, sıkıntısı biraz daha dayanılmazlaştı.

"Suç sende değil oğlum. Suç bende değil. Suç kimde artık bilmiyorum. Kim doğru, kim yanlış? Dün doğru bildiğin bugün yanlış gelir sana. Öfkelenirsin. Günün birinde hayat öfke zincirine dönüşür. Bazen yalan söylediğini hissedersin, hepsinden kötüsü de kendi kendine. Her şey döner dolaşır, yalana dayanır."

Baret, amcasının dudaklarının kıpırdadığını fark etti, ama bir süre hiçbir şey duymadı. Artık gitmek de istemiyordu. Halsizlik hissediyordu. Amcası da orada olmasın, onu öylece orada bıraksınlar, dilediğince hareketsiz kalsın istiyordu. Tekrar o uzaktan gelen sesi, sanki gerçek olmayan o sesi duyarak ürperdi.

"Bir kızım vardı. Bebekliği hatırımda, bir-bir buçuk yaşındaki hali. Ne *lokum* şeydi, bir görseydin. Nasıl severdim anlatamam. Yıllardır öyle özledim ki. O bir yaşındaki..."

Baret önce fark etmedi ama bir anda Dırtad amcasının feri sönmüş gözlerinden boncuk boncuk yaşlar indiğini gördü. Aptallaşmış bir halde, ağlayan amcasını seyretti. Anlayamıyordu. Rüya sandı.

Sessizlik bu kez çok uzun sürdü. Sanki Dırtad amcası kendi kendine konuşuyordu. Sanki karşısında oturan, hani çocukluğundan beri kendisini neşeye ve keyfe boğan Dırtad amcası değildi. Bu uzun sohbet de bir oyundu sanki. Işık yanmış, oyun bitmişti. Sanki kitabı kapatmıştı da bakkala gitme zamanı gelmişti.

Böyle bir son hayal etmemişti.

- 11 -

Dört gün sonra Dırtad amcasından gelen mektup Baret'i şaşırttı.

Ada'dan dönüşünden beri içinde değişen bir şeyler vardı, büyü bozulmuştu. Dırtad'ın boncuk boncuk yaşlarla dolu feri sönmüş gözleri aklından çıkmıyordu. Bir korku, ağır bir korku benliğini sarmıştı. Amcasının yanında, amcasının mekânında kendini boşalmış, yaşlanmış hissediyordu. Ona karşı bir tiksinti, hatta nefret hissediyordu. Anasını da tanınmaz bir kocakarı olarak karşısında bulduğunda aynı şeyi hissetmişti.

Sabah hava soğuk, gökyüzü de bulutluydu. Bahar sisi ürpertiyordu insanı. O saatte vapurda ancak bir iki kişi vardı. İstemeyerek gidiyordu Ada'ya, ancak, amcasının iki gün sonra kendisini neden çağırdığını da merak ediyordu.

Yorgun bakışlarını vapurun penceresinden, kurşuni denizin üzerinde dolaştırdı. Sonbahar, sonbaharlar, okulların yeniden açılışı aklına geliyor, fakat düşünceleri uçuşup duruyordu. İstediği şeyi düşünmek bile artık elinden gelmediği için öfke duyuyordu.

Nafıa'daki gibi yine ekmeği, suyu, yatağı düşünmeye başlamıştı. Ağzına bir lokma koymadan dışarı çıkmıştı. İki gündür, akşamdan akşama iki lokma bir şey yiyordu. Mümkün olsa onu da yemeyecekti. Emin değildi, acaba ana kız kendisine duyurmak için mi bu ümitsiz *tablo*yu çizmişti? Şeytan girmişti içine bir kere. "Bu adam"ın artık gündelik ekmeği bile düşünmediği yollu şikâyetlerini yüksek sesle söylemek için, kendisinin Suren'in teklif ettiği işi reddetmesini mi beklemişlerdi? Evde aç kalıyordu. Kahval-

tılık bir şey yoktu. Bir çeşit yemek zar zor pişmekteydi. Hilda'ya da yeni iş çıkmamış. Ne yapacakmışız? Bunun sonu nereye varacakmış?

Defteri kapatmıştı, ancak bakkala bile gidemiyordu. İki gündür, öğlenleri simitle geçiştiriyordu. Sürekli açlık hissediyordu. Eski elbiselerinden birini satmaya karar vermişti ama Suren'e evet deme fikrine karşı koyuyordu. Bunu, açlıktan ve evdekilerin suçlayıcı bakışlarından bile dayanılmaz buluyordu.

Heybeli Ruhban Okulu'nun ormanından bir duman yükseldi. Sarı bir duman, yanan kükürt gibi. Kuzeye doğru yayıldı. Çamdan çama, tepeden tepeye tüm adayı sardı. Rüzgârın kaldırıp yaydığı çam polenleriydi bunlar. Baret bu uyanış ve üreme tozunu seyretti. Küçükken elleriyle dalları silkeler ve bu sarı yağmurun altında dururlardı. Anası da çok kızardı.

İskelenin deli rüzgârından kaçtı ve bir anda hayal kırıklığına kapıldı. Onun istediği, her tarafın soğuk, donuk, sonbahar gibi olması ve kendisinde bir an önce dönme arzusu uyandırmasıydı. Ancak büyü yeniden doğmaktaydı. Ilık hava çiçek kokuyordu. Dünya içinde başka bir dünyaydı burası. Farklı bir iklimdi. Güneşin önünün kapanmış olması burada hiçbir şey ifade etmiyordu. Bahçelerde ağaçlar pembe-beyaz gülümsüyordu. Yokuşlar yer yer ıslak bir yeşille parlıyordu. Toprak her yerde yoğun bir bitki örtüsüyle kaplanmıştı.

Ormanda, Marmara'nın sisinden artakalan pus bulutları rüzgârdan kaçmış, çamların sık dalları arasında, uslu uslu, mavi mavi oturmuş, arıların ve kuşların sevincini emiyorlardı. Her yan, görünmeyen kuş kümelerinin patırtısıyla canlanıveriyordu. Rüzgâr, esecek yol bulamıyordu.

Baret yine kaygılanmaya başlamıştı. Siyahla beyaz birbirine karışıyor ve o bunları ayıramıyor, hiçbirini yerine koyamıyordu. Büyük evin üstünde gök bir an aralandığında, beyaz sanki tüm diğer renkleri örtmüştü.

"Aklımdan bugün gelirsin diye geçti," dedi Dırtad memnuniyetle. "Oyalandım. Beraber gelir misin, yoksa burada oturalım mı?"

"Çıkalım."

Baret kürekleri ve demiri sırtladı. Dırtad oltayı, kutuları ve içme suyunu aldı. Artık ne şekli ne de rengi belli olan hasır şapkayı kafasına geçirdi. Sigarasıyla çakmağının cebinde olup olmadığını kontrol etti. Aşağıya inip sandalı denize sürdüler. Baret gömleğini çıkarıp küreklere asıldı.

"Quasimodo buralarda değil mi amca?"

"Buralarda olmalı."

Yemleri hazırlamaya başladı.

"Baban nasıl?" diye sordu ama aldığı cevapla ilgilenmedi. "Yazık oldu oğlana. Son döneminde kötü durumlara düştü. Benden hayır yok ki yardım edeyim. Böyle hallerde insan pek çok şeye pişman oluyor."

Başını salladı. Baret onun samimi olduğunu gördü.

"Babamız yumuşak adamdı. Belki de bu yüzden hepimiz bir tarafa dağıldık."

Birden anasının kindar ses tonu geldi aklına. Belki de bu yüzden Dırtad amcasının, küçük kardeşinden hiç bahsetmeyişi dikkatini çekti ama doğrudan yardım lafını açmayı gurur zedeleyici buldu.

"Paris'teki amcam hiç yazmaz mı?"

Dırtad bir kaşını kaldırdı, uysal denizi seyretmekte olan Baret'e kaçamak bir bakış fırlattı. Bu sorudaki asıl niyeti anlamaması imkânsızdı.

"Baban hiç sözünü eder mi?"

"Yooo."

"Paris'teki amcanı tanımazsın, Mütareke'de gitti, bir daha da dönmedi. Bizle çok samimi değildi zaten. Hiç kimseyle samimi değildi. Şimdi de adamakıllı hasta. Son gördüğümde tanıyamadım. Zengindir ha!"

Amcasının küçük kardeşinden nefret ettiğini fark etti Baret.

"Bir dakika boş durduğunu görmezsin. Evde bile gazeteyi bırakıp kitabı alır, kitabı bırakıp hesap yapardı. Kendisini de günde yirmi kez örnek gösterir herkese. *Kompleksi* var. Kayınbabasının parasıyla yan gelmiş yatıyor demesinler, çok çalışkan, iş canlısıdır, işadamıdır desinler diye kendini paralar. Başarılı adam olmak... Kayınbabası gibi. Olamaz ki. İşten anlamaz, kafası iyi çalışmaz. *Tik*ler içinde boğuluyor, *ülseri* de var. Tam bir salak."

Sinsi sinsi güldü.

"Bana da patron gibi hükmetmeye kalktı. Bir aralar birlikte bir şeyler yapmaya çalıştık. Hayatta nasıl davranmak gerektiği konusunda fikirler verirdi. Kendisi işten başka hiçbir şeyden zevk almadığı, yapacak bir şey bilmediği için, benim bir dakika boş durmama ya da aklıma eseni yapmama dayanamazdı. Kendisi gibi bir makine olmamı isterdi. Başkasını da hayatın bu olduğuna ve bunun doğru olduğuna ikna etmeye çalışırdı. Düşün, bana bunu yapıyorsa, yanında çalışanlara neler yapmaz? Hepsi de nefret ederdi ondan. Ne kavgalar ettik. En sonunda, patronluk zevkini benim üzerimde de tattı. Beraber çalışamayacağız dedi. Dediği zaman gözlerini görmeliydin. Asi bir işçiyi kovan bir patronun gözleriydi. Müthiş bir iktidar duygusu fışkırıyordu gözlerinden. Oydu tüm gücü, işçi kovmak! Deli olur

bunun için. Hayata ve ölüme egemen olmak. Başka gücü yok, başka eğlencesi de yok."

Gergin durumundan sıyrılmak için belli belirsiz bir gayret sarf etti.

"Tüm yaşamını zengin olma yolunda harcadığı için, en doğru ve en iyi şeyi yaptığına inanma ihtiyacındadır. Başka birinin değişik bir dine inandığını görse, yok etmek ister. Bir inançtır savunduğu. Eğer o inanç yıkılırsa kendi de yıkılır. Zaten sallantılıdır. Devamlı sağlamlaştırmaya ihtiyaç duyar. Kendini korumak için sürekli kurban arar."

Ciddiyetle başını salladı.

"Hastadır, mektuplaşmam bile."

"Zengin dedin, amca."

"Ha, zengindir. Kayınbabasının zenginliği. Adamın başka evladı yok. Kayınbabası kendisinden daha salak, üstelik de daha cahil olduğundan, çok çalışkan bir damadı olduğunu sanır ve her yerde damadını över."

Dırtad'ın sesinde hiç bu kadar hakaret sezmemişti. Baret bu hakaretten kendine de pay çıkar endişesiyle bu tehlikeyi savuşturmaya çalıştı.

"Bizim ekmeğimizi kazanmaktan başka derdimiz yok, onu da yapamıyoruz."

"Çok erken doğmuşuz oğlum."

Baret hâlâ amcasının bu lafı hangi anlamda söylediğini anlamaya çalışmaktayken Dırtad birden soruverdi.

"İyi bir iş olursa çalışır mısın?"

Hiç düşünmeden mekanik olarak cevapladı.

"Tabii çalışırım."

Ve hemen ekledi:

"Canım çalışmak istemiyor demiştim, o başka..."

"Biliyorum, o başka. Biliyorum."

Güldü.

"O filozofluk, hayat başka! Yooo, ben öylesine sordum. Aklıma sana uygun bir iş geldi de. Birdenbire geldi. Bunca zamandır akıl edemedim. Eee... Oğlum, işte söylüyorum sana."

Oltayı oturağa bırakıp bir sigara sarmaya başladı.

"Geçen gün sen gittikten sonra durumunu düşündüm. Birden aklıma geldi. Bizim şirkette çalışırsın."

"Hangi şirket?"

"Benim. Sigorta şirketi."

Kürekler suların üzerinde hareketsizleşti.

"Beni alırlar mı?"

"Alacaklar, dün telefon ettim. Eski arkadaşlarımdan biri şimdi personel şefi. Samimiydik. Bu halimle gitmek istemedim, telefon ettim. Yolla dedi. Gider misin?"

Baret tekrar küreklere asıldı. Heyecanını belli etmiyordu. Dırtad amcasının büyük bir yabancı şirketteki eski işi ona hep ulaşılmaz bir mevki gibi gelmişti.

"Çok açılma, sonra dönüş zor olur. Açıklarda epey rüzgâr var."

Baret sandalın burnunu saptırdı. Kalbi gittikçe daha hızlı atmaktaydı.

"Başlangıçta büyük bir para vermezler, ama yavaş yavaş artar. Sen her yerde çalışamazsın. Çarşı senin yerin değil. Suren gibi adamların yanında yapamazsın. Burada hiç değilse insan gibi davranırlar. Bazen *kazığın* şekli de önemlidir. Yağlı *kazık* var, yontulmamış *kazık* var..."

Baret'in aklında tek şey vardı, büyük bir kuruluşta memur olmak. Hem de Dırtad amcasının ŞİRKET'inde. Suren dayısı, kendisinin büyük bir kuruluşta memur olduğunu, bildiklerinin işe yaradığını, "kitap okuma"nın işe yara-

dığını duysaydı... Kalp atışları hızlandı ama hemen ümitlenmekten de kaçındı.

"Gâvurum ben, amca!"

"Şimdi de San Francisco'ya gidiyoruz ulan! Böyle kürek çekmeye devam edersen kıyıyı zor bulacağız. Ha, bak, seni ister mi diye boşuna endişelenme. Eğer mümkün olmasaydı, gelsin demezdi."

Baret bir türlü inanamıyordu.

"Belki seni reddetmek istemedi. Bir yolunu bulur, savar beni. Sınavda başaramadın derler. Sınavdan geçirecekler tabii."

"Saçma! Kazanırsın. Bana oyun oynayacağını sanmam. Samimi olarak söylüyordu. Onunla samimiyiz, samimiydik."

Dırtad birden konuşmasını kesip, büyükçe bir balığı sandala çekti.

"Öğlen yemeği geldi. İkimize de yeter, nasıl?"

Gururlu bir gülüşle Baret'e baktı.

"Seni çağırmama değdi mi? İş için diyorum. Ne yapacaksın oğul? Öyle şeyler vardır ki, yapmak gerekir, ama yapamazsın, yapmamak zorundasındır ya da istemediğin bazı şeyleri yapmak zorunda kalırsın... Her halükârda temiz bir iş bu."

Sinsice güldü, "Suren senin karnını doyurma zevkinden mahrum kalacak," dedi.

"Suren dayım nasıl zenginleşti, amca?"

"Ne, bilmiyor musun?"

"Nereden bileyim? Geçen gelişimde soracaktım, unuttum. Babam geçenlerde anama dedi ki..."

"Tartıştılar mı?"

"Biraz tartıştılar. Arkadaşımın malının üstüne oturmadım ben, dedi. Nedir bu hikâye?"

"Dediği gibidir."

"Arkadaşı?"

"Suren'in bir arkadaşı vardı, ona iş yapardı. Suren'in çalıştığı yerde, üst katta bir oda vardı ya. Arkadaşı buna bilmem kaç bin kutu çivi ve... bilmem ne vermiş, orada, boş odada kalsın diye. Koyacak yeri yokmuş da ondan. Yirmi Sınıf askeri topladıklarında, evden, sokaktan tutup götürdüler, bilirsin. Dönüşlerine kadar Suren'in de, arkadaşının da dükkânları olduğu gibi kapalı kaldı. Arkadaşı 1332 doğumluymuş. Suren'den birkaç ay sonra *terhis* olmuş. Gelip bakmış ki malları elli kuruştan beş yüz, altı yüz, yedi yüz kuruşa yükselmiş. Suren'e koşmuş, mallar yok. Ne oldu? Sattım. Buradan çıkacaktım, onca malı beraberimde götüremezdim, yeni dükkânımda koyacak yer yoktu, sattım? Eee... Parası? Parayı vereyim demiş. Çıkarıp elli kuruştan hesap etmiş. Bu nedir? Para. Sen deli misin, ne elli kuruşu? Eee, sattığım zaman elli kuruştu, demiş Suren. Adam yalan olduğunu anlamış ama ne yapabilir? Suren isteseydi elli kuruştan da vermezdi. Otuz kırk bin liranın iki üç bin lirasını tabii ki memnuniyetle vermiştir."

"Otuz kırk bin mi!"

"1942'nin parasıyla, düşünebiliyor musun? Üç senedir kullanıyor o parayı. Böyle bir sermaye savaş esnasında ne demek. Mal al, sakla, sat. Tehlikeli iş, ama kim düşünür *Milli Koruma*'yı*. Öyle büyük kâr var ki. Mesele, önce başlangıç sermayesini bulmak. Şimdi *milyon*u bulmuş olmalı."

"Milyon mu?"

* Milli Korunma (Kanunu): II. Dünya Savaşı sırasında, seferberlik ve harpte uygulanmak üzere çıkarıldı (Ocak 1940). Bu kanuna göre her türlü mala değer fiyatından el konulabilecek, ticarette stok yasaklanabilecek, çeşitli malların fiyat sınırları belirlenebilecekti.

"Ne sandın?"

Baret milyoner bir Suren dayıyı düşünemedi. Babası en parlak döneminde bile milyoner olmamıştı. Milyoner, masalsı bir yaratıktı. Suren, milyoner...

"Arkadaşı bir şey yapmamış mı?"

"Ne yapacaktı ki? İhbar edebilirdi, ama önce haberi olmalıydı. Bak, Suren işçi almaz. Çocukları bu yaştan sonra okula yazdırdı ki yanında kalabilsinler. Onları çalıştırıyor."

Baret'in içinde bir şeyler kaynıyordu. Suren'e karşı keskin bir kin duyuyordu. Tekrar oraya gidip hırsızlığını yüzüne vurmak istiyordu. Dükkânda saygıyla karışık bir ürkeklik gösterdiği için büyük bir utanç hissediyordu şimdi.

"Çalışmakla olur mu?"

"Ya! İnsan havadan zengin olur mu zannediyorsun!"

Baret amcasının sözünü kafasında tekrarlıyordu: "Çalışmak enayiliktir, çalışmak enayiliktir, çalışmak..." Amcasına bakışında saygı dolu bir ürkeklik vardı.

"Amca, şey... Anam bilmiyor mu?"

"Bilmez olur mu!"

Uzun bir sessizlik oldu. İkisi de bu konuda daha fazla konuşmaktan çekiniyordu. "Haydi gidelim," dedi birden Dırtad. "Bugün keyfim yerinde değil. Dün biraz da üşüttüm sanırım."

Oltayı çekti.

"Zaten bu havada fazla açılamayacağız. Şu balığı yiyelim, istersen sonra erken in, doğruca şirkete git... Bugün gider misin?"

"Giderim," dedi Baret derin bir heyecanla.

"İstersen yarın git."

Baret ilk kez okula giden bir çocuğun telaşını hissetti.

"Giderim," dedi kendini sıkarak.

"İyi. Bir an önce gitmen daha iyi. Çekinme, cesur ol. Orada çalışanların hepsinin çok yetenekli, çok yüksek olduklarını sanma. Ne hımbıllar var, göreceksin. Eminim, iyi bir mevkiye geleceksin orada."

Baret sınavda başaramazsa Dırtad amcasına rezil olur diye endişe ediyordu.

"Sen sterlin, şilin hesabı bilir misin? Nereden bileceksin! Haydi, yemeğimizi yiyelim, sonra biraz göstereyim sana. Gerisini halledersin, bir şey değil."

Baret'in dizleri titremeye başladı. Sandalı güçlükle kıyıya yaklaştırdı. Uzaktan Lulu'nun havlaması duyuluyordu.

Kayaların üzerinde Quasimodo onları gizli polis gibi izlemekteydi.

Vapur Kadıköy'e yaklaştığında, saat beşe epeyce zaman vardı. Baret vakit kaybetmemek için vapurun kenarında durmuştu. Gömlek değiştirmek, kravat takmak ve iyi kötü bakımlı görünmek gerektiği aklına biraz geç gelmişti. Acaba hazır temiz gömleği var mıydı? Ancak dört-beş tane aşınmamış gömlek kalmıştı. Her şeyin dibi görünmüştü. Yaşamak gerekiyordu veya yaşamamak. Yaşamak, yani gömlekçi için çalışmak, kasap için çalışmak, kunduracı için çalışmak...

Hızlı adımlarla iskeleden çıktı.

Hilda'yı fark ettiğinde henüz kiliseye* varmamıştı.

Rastlaşma o derece beklenmedik oldu ki her şeyi unuttu. Kaldırımda durdu, gözden kaybolana kadar uzun süre izledi onu.

Burada sözü geçen kilise, Kadıköy Çarşısı içindeki Surp Takavor Ermeni Kilisesi olmalı.

Hilda onu görmemişti. Sanki boşluktaymış gibi dosdoğru önüne bakıyordu. Vücudu dik, başı yukarı da. Baret dönüşünden beri onu hiç böyle görmemişti. Sarı ışık altında dikiş diken, çatlaklarla dolu tahta döşemeyi süpürdüğü zaman dişlerini sıkan, olduğundan daha yaşlı görünen kız değildi bu kız. Özel günlere ait giysilerin özenle özel bohçalarda saklandığını bilirdi. Bu bohçalar da özel ziyaretler için veya bayram günlerinde dolaptan çıkarılırdı, ama kendisi hiç görmemişti. Hilda'nın böylesine süsleneceği aklından geçmemişti. Eski giysilerden birkaçını "onun bunun yanında rezil olmamak için" sakladıklarını sanıyordu. Bu gösterişli ve kibirli kadının kendi evlerinden çıkmış olduğuna inanamıyordu.

İlk an şaşkınlığı geçince birden bir soru geldi aklına. Nereye gidiyordu? Vapura mı gidiyordu? İskeleye gittiği belliydi. Vapurla nereye? Kime? Ne yapmaya gidiyordu? Bu halde...

Düşünmeden geri döndü. *Gişe*nin önünde Hilda'yı gördü. Biletini alıp bekleme salonuna geçmesini bekledi. Ablasının ardından bakanları karışık hislerle seyretti. İskelenin sarsıntısından kendine geldi, vapur yanaşmıştı. Mekanik hareketlerle gişeye gidip ikinci mevki bir bilet aldı, "Yarın sabah giderim, zaten geç de oldu," dedi kendi kendine. Kapılar açıldıktan az sonra vapura girdi. İyice bakınıp Hilda'nın bekleme salonunda olmadığını saptadı. Vapurun burnuna gidip oturdu. Kafasında sadece bir şey vardı: Nereye gidiyordu böyle?

Ona görünmeden aynı tramvaya nasıl bineceği konusunda epey kafa yordu ama Hilda vapurdan inince tramvaya binmedi, Tünel'e yöneldi, gazeteciden bir *Realite* aldı. Baret'in ikinci *vagon*dan içeri süzülüşünü görmedi.

Tüm dikkatlerin üzerinde olduğunu hisseden birinin edasıyla, lütfedip de kimseye veya herhangi bir şeye bakmıyordu.

Tünel'in yukarı başından da tramvaya binmedi. Galatasaray'a doğru, yeni modayı yansıtan vitrinlere ara sıra ilgisiz bakışlar atarak yürümeye başladı. Arkasından birden fazla adam gidiyordu ama hepsi de yarı yolda takipten vazgeçtiler.

Taksim'e kadar çıktı. Baret karşı kaldırımdan yürüyordu. Hilda Taksim'den geri dönüp yine Galatasaray'a inmeye başladığında, gizlenmeye gerek görmedi. Ablasının Kadıköy'den Pera'ya piyasa yapmak için geldiğine inanmıyordu.

Onu kaybetmesine ramak kalmıştı. Hilda büyük mağazalardan birinin kapısından giriyordu. Baret karşıya geçip içeri baktı. Satıcı tezgâhı mallarla doldurup dil döküyordu. Baret geri çekildi, yine karşı kaldırıma geçti ve gözünü mağazanın kapısına dikip bekledi. Hiçbir şey düşünmüyordu, bu durum kendisine çok tuhaf geliyordu.

Epeyce bir süre geçtikten sonra Hilda dışarı çıktı, elinde herhangi bir paket yoktu. Bir adam arkasından kapıya çıktı. Deminki satıcı değildi. Kısa bir konuşma oldu. Adam onayladığını belirten işaretler yaptı, saygıyla eğildi. Hilda yürüyüp gitti. Artık hiçbir vitrine bakmadı. Ölçülü adımlarla Galatasaray'a indi. Degüstasyon'un önünde kısa bir kararsızlık geçirdi. Bir an içeri girmeyi düşündü gibi geldi Baret'e, ama yoluna devam edip, Hatay'a girdi.

Baret kalbi çarparak Galatasaray Lisesi'nin duvarını dönüp köşede durdu. Fazla tedbirliydi. Hilda yukarı çıkıp pencerenin önüne oturdu ve hiç dışarı bakmadı. Garson koca bir tepsiyle bir sürü şey getirip masanın üzerine diz-

di. Baret böyle bir kahvaltının Hatay'da kaça patlayacağını düşünüyordu. Birinin gelip Hilda'yla buluşmasını ve hesabı ödemesini bekledi. Kimse gelmedi. Garsonun saygısı iyi bir *bahşiş* aldığını gösteriyordu. Hilda burada tanınan bir müşteri olmalıydı.

Baret, Hilda'nın şimdi nereye gideceğini bilmek istiyordu. Tam bir hayal kırıklığına uğradı. Hilda önde, o arkada, aynı yolu gerisin geri yürüdüler. Tünele girip köprüye vardılar. Aynı vapurla Kadıköy'e döndüler. Hilda *lüks* mevkide yolculuk ediyordu. Baret mıknatıslanmış gibi hissetti kendini. Ablasını kendi sokaklarına kadar takip edip köşeden döndü. Hiçbir şey düşünmeden beş-on dakika dolaşıp durdu, sonra da eve gitti.

Giysi bohçasının başında buldu Hilda'yı. Eski ev elbisesini ve yırtık terlikleri giymişti. Ancak ruju ve yapılı saçı duruyordu. Gözlerinde bir pırıltı vardı.

"Annem Surenler'e ziyarete gitti," dedi.

İKİNCİ BÖLÜM

- 1 -

Baret'in gözleri birden *şefe* kaydı. *Mösyö* Baltacı bakışını ona çevirmiş, herhalde o anı bekliyordu. Gülerek göz kırptı. Tuvalete gitmek isteyen bir öğrencinin öğretmenden izin istemesi gibi işaret parmağını havaya kaldırdı.

"Bir dakikanızı rica edecektim."

Kendisini doğrudan çağırmaması ve aşırı nazik tonu Baret'i rahatsız etmişti. Aceleyle yerinden sıçradı, gidip şefin masasının önünde durdu. Bu derece kibar birinin önünde nasıl davranması gerektiğini bilmiyordu. Özellikle ellerini nereye koymalıydı? Arkasında mı kenetlemeli, cebine mi sokmalı, önünde mi tutmalı, göğsünün üstünde mi çaprazlamalı ya da iki yana mı sarkıtmalıydı?

"Oturun lütfen."

Oturdu. Ellerini masanın üstüne koydu. Mösyö Baltacı bir deste kâğıt ve bir de kalem koydu önüne.

"Not alabilirsiniz değil mi?"

"Elbette."

Acaba bu "elbette" ukalalık gibi mi oldu? Artık demişti bir kez. Bu şüphe mektubun yarısına kadar rahatsız etti onu. Aynı aceleyle gidip daktiloya çekti. Yanlış yazdığı harfi iki kez düzeltmek zorunda kaldı. Mösyö Baltacı yine gülümseyerek teşekkür etti. Okudukça gülüşü gitgide kayboldu, ciddileşti. Başını salladı.

"Bravo!" dedi.

Mektubu imzalayıp geri verdi, servis şeflerinin günlük toplantısına gitti.

Baret bu "bravo"yu beklemediğini ve bundan büyük bir mutluluk duyduğunu oldukça geç fark etti. İlk düşündüğü şey Suren oldu. O hiçbir zaman yüksek sesle takdir etmeyecekti. Memnuniyetsiz bir ifadeyle ağzını burnunu buruşturacaktı. Asla kuraldan şaşmayacaktı, işçiyi şımartmamak gerekirdi. İşçi yaptığı işin iyi olduğunu asla düşünmemeliydi. Evet, evet, kültürlü biriyle çarşılı bir *çorbacı** arasındaki büyük fark buydu. Özellikle Avrupalı... Gerçi Mösyö Baltacı Avrupalı değildi. Düpedüz bir *tatlı su** idi ama sonuçta yabancı bir şirkette çalışmış, hep Avrupalılarla ilişkisi olmuş, onlarla iç içe yaşamıştı.

Şefin yokluğundan faydalanarak askıdaki günlük işleri halletti. İşinden bu derece hoşlanıp, bu kadar severek yapacağını hiç düşünmemişti. İşi bittiğinde saat on bile olmamıştı. Uyuşmuş ayaklarını hareket ettirmek için ayağa kalktı. Pencereye gitti, dışarıdaki havayı teneffüs etti. Aşağıdaki sokağı seyretti, kendisini izleyen hayret dolu bakış-

çorbacı: İş sahibi, varlıklı Ermeni veya Rum erkeklerine, "bey" veya "usta" anlamında eski bir hitap şekli.
tatlı su (frengi): Kendisi Yakın Doğu ülkelerinden olduğu halde Avrupalılık taslayan, giyim ve davranışlarıyla Avrupalı gibi görünmeye çalışan Hıristiyan.

ları fark etmeden odanın içinde iki tur attı. Yerine döndü, ellerini beline koyarak ayakta durdu.

Sınav kâğıtlarını teslim etmekte geç kalmış öğrenciler gibi başlarını eğmiş çalışan iş arkadaşlarını biraz da küçümsemeyle izledi. İki adımda hiyerarşi merdivenlerini tırmanacağından emindi.

Masa arkadaşı Necla Hanım'ın, elinden kalemi bırakmadan gözlüklerinin üzerinden kendisine baktığını gördü. Güldü. Necla Hanım belki karşılık vermek istedi, ama yapamadı. Baret zaten ilk günden bu kadının gülmeyi unutmuş olduğuna karar vermişti. Aynı masada otuz yıl geçirmek zorunluluğundan dolayı kırışıklarla dolmuş eğri büğrü suratına soğuk bir ifade yerleşmişti.

Necla Hanım'ın dudakları kıpırdadığında şaşırdı.

"Bitirdiniz mi?"

"Evet."

"Çok hızlı çalışıyorsunuz."

"Alışkanlık."

Gülüyor diye düşündü, ama gülüşe benzemiyordu. Bir çift ince dudak dişlerinin üzerine gerilmişti sanki.

"Tavsiye etmem."

Necla Hanım, Baret'in sorgulayan bakışları üzerine burnunu kalemine gömdü.

"Burada çok hızlı çalışmak doğru değildir."

"Ben bir saatlik işi yarım saatte bitirip, kalan yarım saatte de soluk almayı tercih ederim."

Bu kez gülüşü belirgindi.

"İşsiz durmanız doğru değil. Sonra bin türlü iş yükler. Ağır çalışıp hep meşgul görünün."

Baret şaşırdı. Bu kadının herhangi birine iyilik yapabileceğini aklından geçirmemişti. İşine gelmedi diye düşün-

dü. "Başkalarının iki saatte yaptığını yarım satte yapacak olsam kendi beceriksizlikleri ortaya çıkacak, bunu beğenmediler. Mahsus söylüyor ki işleri bozmayayım. Benim iyiliğimi düşündüğü için değil."

Kendisi de hafifçe gülümsedi. Necla Hanım söylediklerine önem vermeyen genç adamı sırıtarak inceledi.

"Daha yenisiniz, anlarsınız," dedi.

Bu laf Baret'i sinirlendirdi. Zamanında da "Sen daha küçüksün" lafına sinirlenirdi. Nafia'da da çok çekmişti "yeni" olmaktan. Evet yeniydi, ancak karşısındakinin aklındakileri anlayabilecek kadar aklı vardı. Yooo, sıradışı bir memur olduğunu gösterecekti. Sakat sandalyeler üzerinde küflenmiş fosiller tabii ki bu sona layıktılar. Varsın, kaplumbağa gibi iş görmeye devam etsinlerdi. Hangi patron böyle aptalları takdir ederdi ki?

Necla Hanım kaşlarını kaldırdı. Çok nazik, anlaşılmaz bir gülümsemeyle, her zamanki ağırlığıyla işine devam etti.

Mösyö Baltacı hızlı adımlarla dönüp yerine oturduğunda, rica eden bir işaretle Baret'i çağırdı.

"Önemli bir mektubumuz var," dedi aceleyle. "Not alın lütfen."

Uzun bir mektuptu. Türkçe. Baret mektubun önemini düşünerek çok acele etmedi, dikkatli ve hatasız yazmaya çalıştı. Sayfaları kirlenmemesi için özenle tuttu. Mösyö Baltacı'nın önüne koydu.

"Bitti mi? Ooo, iyi, mersi."

Gözlüğünü koyup kalemi eline aldı ve dikkatle okumaya başladı.

Baret adamın karşısında beklemenin yersiz olduğunu düşündü. Onca şeyi baştan sona okumak zaman alacaktı, gidip yerine oturdu. Ancak, Mösyö Baltacı'nın yüzüne za-

man zaman göz atmadan duramadı. Yüzü ciddiydi, çok ciddi. Kaşlarının arasındaki hafif bir çizgi bu ciddiliği belirginleştiriyordu. Baret, daha farklı, daha memnun bir ifade ümit ediyordu. Derin bir endişe duydu.

Mösyö Baltacı başını kaldırıp göz göze geldiklerinde, sanki gözlerinde bir sevinç parıltısı var gibi geldi. Baltacı işaret parmağını kaldırıp rica eder bir tavırla gözlerini kırptı. Baret yerinden fırladı.

"Çok güzel yazılmış, tebrik ederim," dedi. Sesi son derece nazikti ve bir o kadar da hayret doluydu.

Baret şefin her seferinde kendisine hitap ettiğinde duyduğu sıkıntıyı tekrar hissetti.

"Sadece burada..."

Gözlerini mektubun üzerine eğdi, kalemin ucuyla cümleler arasından arayıp bulduğu bir kelimenin üzerinde durdu.

"Burası. Eleştirdiğim için kusura bakmayın... Burası sanırım tek 'h' ile olmalı..."

Baret daha beter küçüldüğünü hissetti. Yanlışı yapan kendisiydi, halbuki bulduğu hatayı göstermek için suçlu gibi parça parça olan şefti. Ürkek bir şekilde mektuba eğildi.

Birden utandı, ne yapacaktı şimdi? Nasıl ısrar edebilir, nasıl olur da şefini küçük düşürebilirdi? Üstelik kendisini küçük düşürmemek için ne yapacağını şaşıran, o kadar yumuşak davranan birini.

"Sanırım..."

Hafızasını zorluyor göründü, oysa çok emindi.

"Sanırım... iki 'h' ile olmalı... Bilmiyorum, yanılıyor muyum? Ama ben iki 'h' ile biliyorum..."

Mösyö Baltacı rica eder bir tebessümle boynunu eğdi. Baret acıdı ona. Onun da kendisi kadar zor duruma düştüğünü ve kendisini incitmekten korktuğunu sandı.

"*Sui tefehhüm** tek 'h' ile olmalı."

Sesi o kadar yumuşamış, ama o yumuşamayla birlikte öylesine kendinden emin bir ifade almıştı ki, Baret tatsız bir sarsıntı geçirdi.

Bu derece yumuşak bir sesle söylemenin ne yeri vardı? Bu, aramızda kalsın, kimse duymasın anlamına geliyordu. Bir savunma öngörüyor, dolayısıyla bir suçlama içeriyordu. Bu düşünce Baret'in ürkekliğini dağıttı.

"Ben iki 'h' ile yazıldığını biliyorum."

Mösyö Baltacı yine boynunu eğdi, kaşlarını biraz kaldırdı. Gözlerini açtı, nefes alırcasına hafif bir ses tonuyla ve gülümsemeyle tekrarladı.

"Ben resmi mütercimim haaa," dedi ciddiyetle, "Yeminli mütercim..."

Birden ciddileşti.

"Zararı yok, ben elle düzeltirim."

"İsterseniz makineyle..."

"Yo, yo, *voyons**, değmez."

Bir oldubittiye getirilmişti. Baret kendi kendini yedi ama, Baltacı, masanın üzerinde, elinin altında duran sözlüğü açmayı hiç düşünmüyordu. Baret önermeye cesaret edemedi. Israr edemedi. Korktu. İçgüdüsel olarak şefin böyle bir yenilgiden dolayı kendisini affetmeyeceğini düşündü. Bildiğini inkâr etmeyi tercih etti. İçinde bir yıkım hissetti, tıpkı Suren'in dükkânında ısmarladığı yemeği yemek zorunda kaldığı an gibi. Gözünün ucuyla, mektubu hızla imzalayan Baltacı'yı izledi.

"Çok iyi," dedi memnun bir ifadeyle.

---

sui tefehhüm: Eski kullanımda, "yanlış anlama, anlaşmazlık, kötüye çekme" anlamında.

voyons: Fransızca, "yok canım" anlamında.

Baret kalbinin normalden daha hızlı attığını fark etmedi.

Ancak ertesi gün morali bozuktu. Önceki günün şevki yoktu. Şeytan, içine girmişti. Aşağılık duygusu büyüyordu içinde. Dünyanın dönmediğini kabul etmişti, üstelik, ucunda ateşe atılıp yakılmak da yokken. Gecikmiş bir hazımsızlık duyuyordu. Bütün gün, bunun önemli olmadığını telkin edip durdu, kendisi dünyanın döndüğünü nasılsa biliyordu. Varsın, o tersini iddia etsindi. Sonuçta patronu sayılırdı. Patron. Suren gibi. Kabuk farkıyla. Oysa ne kadar sevmişti burayı, patron yoktu, herkes memurdu, hatta müdür bile.

"Mösyö Baret."

Sonsuza kadar rica eden gülüşü eşliğinde, Baltacı'nın işaret parmağını gördü. Bu çağırma şekli sinirlerine dokunmaya başlamıştı. Aceleciliğin de kendisinde bir alışkanlık haline dönüştüğünü düşünmeden şefin yanına gitti.

Bugünkü Fransızca idi. Baltacı'nın tavrının daha emredici, daha ciddi ve daha kendinden emin olduğunu hissetti. Sözlüğün tozlu sayfalarından çıkardığı sözcüklerin cirit attığı *précieuse** bir üslupla, konuşurcasına döktürüyordu. Göz ucuyla notları izliyor, ancak pek bir şey okuyamıyordu. Baret stenografiye benzer bir şeyler karalıyordu.

Eğer Baret'in bu *hiyeroglifin* içinden çıkamayacağını düşünmüşse yanılmıştı. Mektup doğru dürüst bir halde önüne geldi. Bu kez Türkçeden daha dikkatli, daha önemle inceledi sayfayı. Baret masanın önünde bir sanığın ruh haliyle bekliyordu. Bir şeyler olacağını hissediyordu, çünkü Türkçe kadar emin değildi. Üstelik karşısındaki Fransızca konuşan bir "tatlı su" idi.

---

* précieuse: Fransızca, "özentili, yapay, süslü, gösterişli" anlamında.

Ve hemen geldi işte! Baltacı birden değişmişti. Yüzündeki rahatsız, ancak aynı zamanda zafer kazanmış ifade bir eleştiriye öncülük ediyordu.

"*Différend**, sanırım 't' ile..."

Ne gerek vardı şu "sanırım"a, tabii ki "t" ileydi. Baret şimşek hızıyla hafızasını yokladı. Emindi. Sakinleşip cevap verdi.

"Peki, 'farklı' manasında mı yazdırmıştınız?"

Baltacı derin düşüncelere dalarak hareketsizleşti, gözlerini boşluğa dikti.

"Ah *non*, haklısınız, 'd' ile. Özür dilerim."

Gözünü kısarak samimi bir ifadeyle, Türkçe, "*Dalgadayız!*" dedi.

Argo konuşmanın verdiği cesaretle de sinsice güldü. Baret gülüşüne karşılık verdi. Bekledi. Baltacı, ciddileşerek, kafasını takdirle sallayıp ara sıra "*Très bien**" diye mırıldanarak mektubu okumaya devam etti. Birkaç kez kafasını kaldırıp hayretle Baret'in yüzüne bakarak "Bravo!" dedi.

Kalemin ucu satırın ortasında durup Baltacı tekrar başını kaldırınca, Baret bu sefer bravo demeyeceğini anladı.

"Peki, '*faite*' olmayacak mı?"

Baret her zamanki gibi telaşla eğilip baktı.

"*La solution que nous avons faite... 'fait'* yazmışsınız. Önemli değil, elle düzeltirim."

Baret kızardı, bu kadar kaba bir yanlış yapmış olmayı istemezdi. Dikkatle cümleyi okudu, böyle bir hata yapmış olmasına hayret etmiş gibiydi.

---

* différend: Fransızca, "anlaşmazlık, uyuşmazlık" [différent: değişik, ayrı].
très bien: Fransızca, "çok iyi".

"Ziyanı yok, olur öyle şeyler," dedi şef.

Baret birden doğruldu. Rahat nefes aldı.

"... *que nous avons fait acceptée...*"

Sesinin tonu kendi kulağına bile o denli zafer yüklü geldi ki, sesini yumuşattı.

"*Faite* olan *solution* değil."

Baltacı yine boynunu eğip kaşlarını kaldırdı, takma dişleri parladı.

"Hep *accord** hep, öyle değil mi?"

"Evet ama burada... Sanırım..."

Yeniden utandı. Bunun bir imla kuralı olduğunu hatırladı ama kural aklına gelmiyordu. Hangi kural aklındaydı ki zaten? Bu böyle yazılır, işte bu kadar.

Baltacı aynı gülüşle başını salladı ve "fait"nin arkasına "e"yi yapıştırdı.

Bu kez Baret hazmedemedi. Akşam ilk işi okul kitapları arasında imla kitabını aramak oldu. Yarım saatini aldı, ancak sonunda kuralı buldu.

Baltacı borunun biriydi.

Zafer sevinci uzun sürmedi. Nasıl gidip de *fait*nin *solution*la *accord* olmadığını tespit ettiğini söyleyebilirdi?

Nitekim yapamadı. Kendini yedi ama yapamadı. İçgüdüsü şefin bunu affetmeyeceğini söylüyordu. Sadece, bir dahaki sefere sabretmeyip sıcağı sıcağına ısrar edeceğine yemin etti. Fırsatın doğacağından emindi.

Ertesi gün fırsat doğdu. Baltacı, dikte edeceği mektubu doğrudan daktilo edip edemeyeceğini sordu, böylece zaman kazanacaklardı. Baret bunun gerçekte zaman kazanmak için olmadığından kuşkulandı.

---

accord: Fransızca dilbilgisinde fiillerin özneye, sıfatların da özneye bağlı olarak ulanması kuralı.

"Daktiloyu nerede öğrendiniz?" diye sordu Baltacı, mektubu yazdırmaya ara vererek.

"Babamın bürosunda, küçük yaşta."

"İngilizce bilir misiniz?"

"Okulda öğrendiğim kadarıyla."

Mektup tam bir sayfaydı ama yarı yarıya zaman kazandılar. Baltacı koltuğa yerleşip mektubu aldı. Doğrudan daktiloda yazılmış mektupta daha fazla hata bulacağından emindi.

Sekizinci satırda kalemin ucu durdu.

"*Exaucer* mi? *Exhausser**!"

"Hayır, *exaucer*!"

Bu kez Baret kesin konuşmuştu. Baltacı'nın gülüşünde sinirli bir hava vardı. Her seferinde önce bir itirazla karşılaşıyordu.

"Emin misiniz?"

"Eminim!"

Baltacı boynunu eğmeden ve gülmeden Baret'in suratına baktı.

"Ben *exhausser* sanıyorum."

Baret şefle tartışmaya girmesine engel olan aynı korkuyu yine hissetti. Ancak bu sefer geri çekilmemeyi aklına koymuştu. Geri çekilse ne olurdu? Sonuçta ne kaybederdi? Ama sorun o değildi. Kendisi de hayret ediyordu, ama elinde değildi. Bu adama tahammül edemiyor, nedenini de bilmiyordu.

Duraksamış göründü, aklını yokladı ve emin olamadı, belirsizliği dağıtmak için bir emrivakiye yöneldi.

"Garip. Çok emindim. Sözlüğe bakayım mı bir?"

exaucer: Fransızca ["egzose" okunur], "kabul etmek, yerine getirmek," anlamında; / exhausser: Fransızca ["egzose" okunur], "yükseltmek" anlamında.

Baltacı bu numarayı yutmuş muydu belli değildi ama yapacak başka bir şey kalmamıştı.

"Bir kez bakın. Ben de şaştım. Madem eminim diyorsunuz."

Baret hummalı bir şekilde sözlüğün sayfalarını karıştırırken, benim görüşümü de artık dikkate alıyor, dedi kendi kendine. Baltacı dalgın bir şekilde mektubu okuyordu. Ancak Baret aklının kendisinde olduğunu hissediyordu. Sözlüğü kapadığında Baltacı da aynı anda başını kaldırdı.

"Evet," dedi Baret, onaylayıcı bir baş hareketiyle.

"*Exhausser* değil mi?"

"Hayır, *exaucer*! *Exhausser*, bulunduğu yerden daha yukarı kaldırmak anlamındadır."

Baltacı, kuşkusunu belli eden bir hareket yaptı. Her halükârda Baret'in görmeyi umduğu şaşkınlık ve kızgınlığı göstermedi.

"*Allah Allah!*" diye mırıldandı, yarı şaka yarı ciddi.

Uzanıp sözlüğü aldı, sayfalarını çevirmeye başladı.

"Nasıl olur!"

Baret, kendisine karşı bu açık güvensizliği onun aşırı nezaketine yakıştıramadı. Böylesine ani, beklenmedik kaba davranışlarıyla ilk kez karşı karşıya kalmıyordu. Bu da Baltacı'daki aşırı nezaketin doğal olmadığı kuşkusunu doğruluyordu.

Baltacı başını salladı.

"Hakkınız var. Aklımda öyle kalmış."

Baret, özür dilemesini veya teşekkür etmesini ve mektubun geri kalanını ağzında yuvarlayarak okumasını bekliyordu. Öyle olmadı.

Mektubun geri kalan kısmını da Baret'in ilgili bakışları altında dikkatle okudu. Birden eğildi, "i"lerden birinin üze-

rine *accent circonflexe** koydu ama devam etmedi okumaya. Anlaşılmaz bir duraksama yaşadı. Bakışlarını kaldırdı, Baret'le göz göze geldi. Garip bir bakıştı bu. Hem küçümseme, hem davet, hem kendini savunma, hem dostluk hem de alay vardı. Belirgin bir şekilde neşeli gülüşünü bastırdı. Sahte bir ciddiyetle ağzını açtı, ancak bir şaka patlattı.

"Hiç olmazsa bu kadarcık bir düzeltme zevkinden mahrum etmeyin beni, *que diable**! Anasını satarım böyle işin. Sonuçta bir şeyler düzeltmem gerek, öyle değil mi?"

Kendi dediğine kendisi de güldü.

Baret kendini tutmaya çalıştı. Bu çabası, gerilmiş sinirlerine ters etki yaptı. Sessizce, uzun uzun ve sarsıla sarsıla gülmeye başladı.

---

* accent circonflexe: Fransızcada bir noktalama işareti.

* que diable: Fransızca, "(el) insaf", "fesuphanallah" anlamında.

Baltacı, başkalarının yanında, aşırı bir nezaketle Baret'in sinirlerini bozmaya devam ediyordu. Ancak, baş başa kaldıklarında davranışları çok değişiyordu. Önceki kadar gergin değildi. Kelimeleri aramıyor, her zaman uzun cümleler kurmuyordu. Çoğu kez konuşmasına Türkçe kelimeler, hatta büyük bir zevkle *argo* kelimeler karıştırıyor, gözleri, bir yiğitlik yapmışçasına parıldıyordu. Birkaç kez, Fransızca veya İngilizce bir kelimenin Türkçedeki en uygun karşılığını bulmak için fikir alışverişinde bulundu ve bir seferinde de Baret'in önerdiği kelimeyi kabul bile etti.

Bazen çok uzatıp da bir cümlenin içinden çıkamadığında (ya da öyle göründüğünde), aklındaki düşünceyi söylüyor, Baret'ten bunu en uygun şekilde ifade etmesi için ricada bulunuyor ve büyük bir takdirle teşekkür ediyordu. Çoğu kez de Baret'in, bu yetenekleriyle parlak bir geleceğe aday olabileceğini tekrarlıyordu. Kendisine eşit düzeyde bir iş arkadaşı gibi davranıyordu. Bir gün havadan sudan konuşurlarken, "Biliyor musun, ben biraz *manyağım*!" diyerek Baret'i şaşırttı. Garip alışkanlıklarından birkaçını, nasıl tıraş olduğunu, nasıl yıkandığını filan anlattı. Baret, onun, bunları zevkle, övünür gibi anlattığını fark etti. Sanki kendisinden de hayranlık ve hayret bekliyordu.

Bir defasında ilginç bir şey de oldu. Baret denedi onu. İkinci kez iki "h" ile yazdı sui tefehhümü. Kalbi çarparak bekledi, ancak Baltacı'dan ses çıkmadı. İmzaladı bitti. Baret onun sözlükten kontrol etmiş olduğunu anladı.

Bu durum servisteki diğer elemanların gözünden kaçmamıştı. Baret şefin samimiyetinin iş arkadaşlarının samimiyetine mal olduğunu fark etti. Kıskanıyorlar dedi. Ger-

çi bu açıklama kendisini o kadar da tatmin etmedi. Saygılı ve güleryüzlüydüler ona karşı ama çok ender konuşuyorlardı. Öyle durumlarda da aralarında hep bir uçurum vardı. Yalnızca işle ilgili konuşuyorlardı. Hiçbiri gerçek anlamda dost değildi. Tek başına yiyor, işten tek başına çıkıyordu. Sabahları kapıdan büroya kadar, merdivenleri bile tek başına çıkıyordu. Yalnızlık hissi gitgide daha fazla baskı yapıyordu. Dışarıda, hayatta da yalnız kalmış, ancak yalnızlığın acısını bu kadar hissetmemişti. Oysa diğer çalışanlar, gruplar halinde, en azından ikişerli konuşuyor, şakalaşıyor, girip çıkıyorlardı. Kendisi onlara yaklaştığında konuşmaları fısıltıya dönüşüyordu. Belirli konularda konuşmaktan kaçınıyorlar, havadan sudan ya da haftanın filminden konuşuyorlardı, sonra da hoşça kal, güle güle.

Necla Hanım'dan çıt çıkmıyordu. Gizemli bir Buda'ydı karşısında oturan bu kadın. Kalemi kâğıtta, sol dirseği masaya dayalı, gözü kapıda, neredeyse hareketsiz bir halde, dokuzdan on ikiye ve bir buçuktan beşe kadar oturuyordu. Kalemi, şefin bakışlarına veya kapıdan girip çıkanlara bağlı olarak, bazen yazıyor, bazen duruyordu. Baret'in sorularını tek kelimeyle cevaplıyordu. Eğer Baret soru sormasa, tek kelime etmeden günler geçirebilirlerdi. Yalnız bir kere onun balıkgözü bakışlarını yakaladı. Sanki bir şey söyleyecekti. Dikkatle bekledi. Necla Hanım hafifçe kızardı. Gülümseyecekti. Gülümsemedi. Şekilsiz dudakları kısıldı. Bana kızgın, diye düşündü Baret. Neden kızmıştı? Neden söylemiyordu? Necla Hanım bakışlarını indirmişti zaten. Uçurtma biçimindeki suratı daha da asıldı.

Baret içerideki ortamdan sıkılmaya başlamıştı.

Çalışma arkadaşlarının görüntüsü bile içini karartıyordu. Dazlak kafalar, kamburlaşmış sırtlar, her türlü dişiliğini

kaybetmiş, saç diplerinde boyaların altından asıl rengi sırıtan ve ruj sürünce dudakları çürümüş meyveye dönen kadınlar. Servisin havasında bile tuhaf bir koku vardı, tavanaralarındaki tozlu sandıkların, eski iç çamaşırlarının kokusu.

Ancak değişikliğin bu kadar çabuk gerçekleşeceğini düşünmemişti. Personel Müdürlüğü odasına yönelirken sıkıntılı olmadığı söylenemezdi. "Ora"da, müdürün yanında, Baltacı'yı ayakta görünce sıkıntısı daha da depreşti. Çalışma masasının önünde durdu. Boynunu biraz eğdi.

"Sizi o servisten alacağız."

Müdürün yumuşak sesi, karşısındakinin üzerinde dolaşan vahşi bakışıyla garip bir şekilde çelişiyordu.

"Yooo, hoşnutsuzluk sebebiyle değil, tam tersi."

Başını ağır ağır Baltacı'ya çevirerek ona manalı bir bakış yöneltti. Baltacı gülümsedi.

"Mösyö Baltacı sizden çok memnun. Çok iyi dil biliyormuşunuz."

"Çoğumuza ders verebilir, Muhsin Bey."

"Sizi daha faal bir servise vereceğiz. Mösyö Baltacı'nın servisi pasif bir servistir. Faal bir serviste işe yaramayanları orada tuttuğumuzu herhalde fark etmişsinizdir. Orada kokuşmanız yazık olur, aşağıda sizden daha fazla faydalanabiliriz. Gençsiniz, enerjiksiniz. Geleceğiniz açısından, sizin için iyi olur."

Baltacı sevgiyle başını salladı. Sempatiyle Baret'e bakıyordu.

"Mösyö Baltacı sizin hakkınızda oldukça olumlu bilgiler verdi. Kendisine çok yardımcı olmanıza rağmen, bu fedakârlığı yapmayı tercih ediyor."

Baret memnuniyet ve gururla gülümseyen Baltacı'ya, bakışları ve tebessümüyle minnettarlığını belirtti.

"Şimdi yarım kalan işlerinizi Necla Hanım'a aktarın. Yarın sabahtan itibaren yeni *servise* geçeceksiniz."

Bir baş hareketiyle görüşmenin son bulduğunu anlatmak istedi. Baret onları saygıyla selamladıktan sonra dışarı çıktı.

"Mösyö Tarhanyan."

Telaşla geri döndü.

"Eğer Mösyö Dırtad'ı görürseniz selamımı söyleyin, uğrarsa çok seviniriz. Özledik kendisini."

"Hay hay, efendim."

"Benden özel selam söyleyin."

"Hay hay, efendim."

Baret tekrar dışarı çıktı. Personel müdürünün bu son sözlerini Baltacı'nın duymuş olmasından memnundu.

Değişik bir ruh haliyle eve geldi. Konuşmak, anlatmak, başarısını herkese duyurmak istiyordu. Özellikle Dırtad amcasını görmek, onu utandırmadığını anlatmak. Bir hafta bile geçmeden takdir belirtme ihtiyacı hissetmişlerdi.

Babası henüz dönmemişti. Baret coşkusunun birden söndüğünü hissetti. Eğer hemen anlatmazsa, belki de bir daha asla anlatmak istemeyecekti. İstemiyordu zaten, neden istemediğini de bilmiyordu. Babasının yokluğunda sadece anasına ve ablasına anlatmak vardı ama istese bile yapamayacaktı. Jermen Hanım onlardaydı. Hilda'ya iş getirmiş olmalıydı. Dönüşünden beri ilk kez gördüğü Baret'i büyük bir sempatiyle karşıladı. Takdiri yapmacık olmasa gerekti. Elli hazan devirmiş olmasına rağmen, karşısında duran genç adamı tepeden tırnağa inceleyen gözleri değişik bir ışık saçıyordu.

"Görürsünüz, Arus Hanım, her şey olur, yeter ki sağlık olsun," dedi, karşısındakinin ruhunu okşayıcı bir ses to-

nuyla. "Bakın, Baret geldi, iyi bir işe de girdi... Asker olduğunda ne kadar dert etmiştiniz. Her şey geçti, önemli olan sağlıktır."

Arus'un gözleri nemlendi, onaylayarak başını salladı.

"Hayatta insanın başına her şey gelir Arus Hanım. İnsan düşer, kalkar. Hep aynı çizgide giden yaşam yoktur, karşı koymayı bilmek gerekir. Kaç kişi sizin yaptığınızı yapardı? Sizin sabrınız, Hilda'nın babasına yardım için çalışması..."

Arus alçakgönüllülükle bakışlarını indirdi.

"Ne yapabilirdik Jermen Hanımcığım? Kocam artık genç değil. Her şeyi kaybettikten sonra, bu yaşta tekrar ayağa kalkmak kolay değil. Zaten zayıf. Bizim görevimiz bu. Ne diyelim, alın yazısı. Böyle olmamalıydı ama oldu. Şerefimizle yaşayalım, Allah utandırmasın, başka şey istemem. Çocuklarım büyüdü. Tabii her şey düzelecek. Kocam da yaşlılık günlerinde biraz rahat eder."

Jermen Hanım şatafatlıydı.

"Fedakârlığınız takdire şayan..."

Arus da, Hilda da, konuşmadan ayakta duran, kâh kendilerini kâh Jermen Hanım'ı dinleyen Baret'e bir kez bile bakmadılar.

Arus, Jermen Hanım'ı uğurlayıp döndü. Telaşlı ve düşünceliydi. Kaş göz işaretiyle gizli bir diyeceği olduğunu belli etti. Hilda yukarı çıkmıştı.

"Ablan için gelmiş," diye fısıldadı.

Gözü kapıdaydı, bir solukta döküverdi içini.

"Kadın utana sıkıla söz açtı. Şimdi neme gerek, söylemeye cesaret edemiyorum ama benden rica ettiler, dedi. Bir çocuk varmış, size uygun değil ama çok ısrar ettiler, dedi. Zanaatkârmış. Çalışkan, namuslu çocukmuş. İşte, öyle-

sine biri anlayacağın. Bilmem ne dersiniz, dedi. Kadını kırmak istemedim, kocama söyleyeyim, dedim."

Sesini daha da alçalttı.

"Hilda ağzını açmadı ama ben halini gördüm, *put* kesildi. Yaaa, bu duruma düştük! Eskiden ablana göz koymaya kim cesaret ederdi? Bir zanaatkâr parçası. Şu hayata bak."

Baret susup dinledi. Hilda yukarıda yürüyordu. Anası bu fırsattan faydalandı.

"Ben de bilmiyorum. Kendi düşünsün. Ablanın yaşı geçiyor. Çok endişeleniyorum. Ne olacak bu kızın geleceği? Eğer biri almazsa hayatının sonuna kadar çalışacak mı? Baban eve bir şey bırakmıyor."

Acıyla başını iki yana sallayıp derin bir ah çekti.

"Nasıl kaçırdık o *parti*yi? Büyük tüccardı. Evler, bir sürü eşya. Kadın onca kızın içinden bizimkini gördü, başka kimseyi görmedi. Kaç kere evimize kadar geldi. Tüm Kadıköy'de araştırmış, her şeyimizi duymuş. Eh, tabii döner etrafımızda, ablan gibi kızı nereden bulacak? Hayatında hiç eline erkek eli değmedi. Şimdi böyle namuslu kız nerede? Hilda da istiyordu eminim ama gururlu kızdır. Hangi eve adam kabul edeceğim dedi. Hakkı da vardı. Nişanlı gelirse insan akşam alıkoymaz mı? Yatak var mı? Bir pijama veremezsin. Yemek takımı yok ki birkaç kişiye yemek veresin. Olacak şey değil! Babasını adam yerine koymaması boşuna değil... Sus, geliyor, bildiğini fark etmesin."

Hilda hızlı adımlarla geldi, gözleri alev alevdi.

"Odanın ampulü bozuk, bir ampul almıyor, karanlıkta yatıyor," dedi içeri girer girmez.

Onun köpürmüş halini gören Arus hemen lafı yetiştirdi:

"Onlar alsın diyor, anlamıyor musun? Kaç paralık şey bir ampul, mahsus almıyor!"

Arus'un kızgın sesi Hilda'nın üzerinde sakinleştirici bir etki yaptı.

Baret devamını duymak istemedi. Tek kelime etmeden odasına çıktı.

"Ciddiyim, işim bitti. Boş duracağıma yardım edeyim."

Tonietta yalvartmadı. Evrak destesini, masanın üstünden uzanarak Baret'in önüne koydu. Baret bir anda Tonietta'nın açılmış yakasından göğüs çizgisini görünce neye uğradığını şaşırdı.

"Mersi," dedi Tonietta. Kocaman düzenli dişlerini uzun bir dizi gibi ortaya çıkararak dikkat çekici bir şekilde güldü.

"Yavaş çalış, sonra çok iş yüklerler, diyordu yukarıdakiler."

"Öyledir."

"Ne olur ki? Çalışmak boş durmaktan iyidir."

"Benim için de öyle."

Baret söyleyecek bir söz aradı, bulamadı. Tonietta'yla ilk kez bu kadar samimi konuşma fırsatı bulmuştu. Devam etmek istiyordu ama yapamıyordu. Kız o kadar rahat, o kadar doğal davranıyordu ki, kendisinin her sözü, her hareketi yapmacık kalıyordu ve Tonietta'nın kendisini gülünç bulmasından korkuyordu. Yeni servise geldiğinden beri, herkesle, hele hele Tonietta'yla tıpkı Vincent gibi konuşmak, şakalaşmak, gülmek için kendini paralayıp duruyordu, ancak bir türlü olmuyordu. Bir pençe takılıyordu boğazına ve onu taşlaştırıyordu. Tonietta ile Vincent'ın samimiyeti, onların şirket dışında da bir ilişkileri olduğu kuşkusunu uyandırıyordu içinde. Nesi vardı sanki saçları çirkin bir halde ağzına burnuna düşmüş bu kısa boylu çocuğun? Çoğu zaman da *zevzek*ti üstelik.

"Ne yapıyorsun Baret?"

Mösyö Kazal başına dikilmişti. Samimi ve şakacı ifadesine rağmen, Baret ilk günden beri sevmemişti onu, çün-

kü tekil şahısla ve adıyla hitap etmişti. Şakaları da tatsızdı. Sulu bir samimiyetten sonra, birden son derece ciddi, hatta otoriter olurdu. Kaşlarını çatar, emirler verir, hatta azarlardı, özellikle de Tonietta'yı. Baret, Kazal'ı, Vincent'dan daha antipatik buluyordu, üstelik Kazal ilk günden kendisine dostluk gösterip ilgilenmiş, yardım etmiş, öğüt vermiş, bilmediklerini öğretmişti. Adamın, şef mef değil de sadece basit bir memur olduğunu duyana dek, onu servisin şefi zannetmişti. Şef hastalık sebebiyle gelmediğinden, Mösyö Kazal kıdemli memur olarak görevi devralıp işleri kontrol ediyordu. Vincent, onun için "*Torpilli*dir, müdürlerden birinin akrabasının adamıdır" demişti, kendine has utanmazlığıyla. Bunu duyduğundan beri, Kazal'ın elleri belinde, ortalıkta dolaşması Baret'in sinirlerine dokunmaya başlamıştı. Kendisiyle konuştuğunda da o ilk günlerin ürkekliğini hissetmiyordu artık.

"İyilik," diye cevapladı hafif bir gülümsemeyle.

Mösyö Kazal bu gülüşten Baret'in kendisine önem vermediğini hissetti. Geçip gitmek yerine masaya eğildi.

"Tonietta'nın işini mi yapıyorsun?"

"Yardım ediyorum."

"İşin bitti mi?"

"Bitti."

"Şimdi yeni iş geliyor, bırak elindekini."

"İş gelirse bırakırım."

"Şimdi gelir. Sen onu Tonietta'ya ver."

"Boş duracağıma yardım ediyorum."

"Oğlum, sen dediğimi yap!"

"Neden?"

Mösyö Kazal'ın kaşları çatıldı. Koca ağzını açtı, yalandı, ağzının kenarlarını iki kez ta kulaklarına kadar çekti, iki

kez tüm dişlerini gösterdi. Bu *tik* acayip bir gülüşü andırıyordu.

"Ne diyorsam onu yap," diye tekrarladı.

Tonietta başını kaldırıp nazik ama alaylı bir gülüşle, Mösyö Kazal'a baktı ve çalışmaya devam etti.

Baret birden şahlandığını hissetti. Sakin ve güleryüzle, "Yapayım bitsin," dedi ama içi rahat değildi.

Mösyö Kazal bu itiraza şaşırmış görünüyordu.

"Çok inatçısın," dedi, yürüyüp salonun ucuna gitti, dönüp öbür uca geldi, ikinci kez Baret'in önünden geçerken durdu. Buruşturduğu suratına sanki bir gülümseme yerleştirmeye çalışıyordu.

"Sen burada yenisin. Eskilerin lafını dinle. Sana dostça söylüyorum, bak."

Sesini tatlılaştırmayı başaramadı. Şefin masasına gidip oturdu, gözlüklerini çıkarıp masanın üstüne koydu. Gözlerini tüm salonda dolaştırdı. Çenesini titretmeye başladı, sanki bir şey çiğniyordu. Bazen otuz iki dişi görünüyordu.

Tonietta, Mösyö Kazal'a ve Baret'e baktı. Olan bitene çok önem vermiyor gibiydi, ama Baret'in yüzü gittikçe kızarıyordu. Az sonra, elleri normal halini kaybedip kontrol edilmez bir şekilde titremeye başladı. Çalışırken gereksiz hareketler yapıyordu. Serviste hava normaldi. Görünürde Mösyö Kazal'ın sözleri etkili olmamıştı. Her şey bir anda beklenmedik bir şekilde patlak verdi. Baret birden işi bırakıp ayağa kalktı, gidip Mösyö Kazal'ın önünde durdu ve avuçlarını masaya dayadı. Mösyö Kazal başını biraz geç kaldırdı, gülümsedi.

"Söyle Baret."

"Sözleriniz ciddi miydi?"

"Elbette Baret."

Çok tatlı bir sesi ve gülüşü vardı.

"Tabii sen yenisin. Söz dinlemen gerekir. İşin şeyini daha bilmiyorsun."

"İşin neyini? Eski memurun yeniyi yönettiğini mi?"

"Yönetmek değil... *Kıdem*... Her işte öyle değil midir?"

"Burası asker *ocağı* mı Mösyö Kazal?"

Baret çok sakin konuşmuştu. Ancak bu son sözü o kadar değişik bir tonla söylemişti ki Mösyö Kazal sarsıldı, kaşlarını çattı. Başını dikip sertçe baktı. Baret, daha yüksek sesle tekrarladı.

"Burası kışla mı Mösyö Kazal?"

Adam etrafına baktı, bütün başların kendilerine dönmüş olduğunu gördü. Serviste iş durmuştu. Vincent alaycı bir şekilde gülüyordu.

"Her işyerinde dostum..."

"Burası kışla mı Mösyö Kazal?"

Kazal taş kesildi. Baret'in sağ topuğunun sinirli bir ritimle zemini dövdüğünü görmüyordu.

"Bana bak Mösyö Baret, burası..."

"Mösyö Kazal, ben buraya iş yapmaya geldim, bana karışamazsın, ne şefimsin ne de müdürüm. İşim dışında kimse beni yönetemez."

Umulmadık bir şey yaptı (buna kendisi de şaştı). Sağ eli kalkıp tüm gücüyle masaya indi. Kalemler, dolmakalemler, topluiğne kutusu havaya fırladı. Oluşan cereyandan bir kâğıt uçuştu. Kazal'ın benzi attı, ağzını açtı, ancak bir şey söyleyecek zaman bulamadı.

"Benimle bu şekilde konuşamazsın!"

Bu kez Baret ses tellerinin olanca gücüyle bağırmıştı. Yüzündeki bütün damarlar ortaya çıkmıştı. Elleri, dudakları, burun delikleri titriyordu.

Kazal gözlüğünü alıp taktı. Sonra çıkarıp tekrar masaya koydu, koltuğa dayandı. Yapmacık bir şekilde güldü. Gevşemişti.

"Haaa, sen sinirliymişsin. Özür dilerim, senin çok sinirli biri olduğunu düşünmemiştim. Pekâlâ, pekâlâ, özür dilerim. Anlaşıldı. Sen çabuk sinirleniyorsun."

Baret bu sonucu beklemiyordu. Ne beklediğini kendisi de bilmiyordu. Ne yaptığının bile farkında değildi. Yaptığına kendisi de şaşmıştı, sanki başka birinin yaptıklarını seyrediyordu. Hayatında ilk kez böyle, bir *kabadayı* gibi davranıyordu. Bunu nasıl yapabilmişti bilmiyordu. Şaşkınlık, sıkıntı ve gururla karışık bir hisle, sarhoş gibi yerine döndü. Kimsenin yüzüne bakmadı.

*

Vincent yanına gelip oturdu. İlk kez yemekhanede masasına geliyordu. Şimdiye kadar hep başkalarıyla yemişti. Baret sabahki olayın bir şeyleri değiştirdiğini fark etti. Birkaç kişinin daha bakışları değişmişti. Vincent hemen söze başlamadı. Cesur, biraz da saygısız bir tonla, yüksek sesle yemeği eleştirdi, aşçıyı ve gözlüğü burnunun ucunda masaların arasında dolaşan mutfak sorumlusunu iğneledi.

Mutfak sorumlusu, "*lanet*" Vincent'ın söylediklerini duymazdan geliyordu.

"Yüzüne tükürsen yağmur yağıyor der bu adam. Bu kadar aşağılık bir adam gördün mü sen?"

Vincent kimseden korkmadığını gösterdiği için övünüyor gibiydi. Baret hayranlık duymadı. Bu çocuk kendisini ürkütüyordu, sokak serserisine benziyordu. Herkese laf atmaktan, milleti kışkırtmaktan zevk alıyordu. Meydan okuyan gözleri, kötü gülüşü ve alaycılığıyla kavgacı bir horoza benziyordu.

"İyi benzettin Moris Kazal'ı!" dedi birden.

Baret başını tabağa eğdi.

"Değmezdi, balon gibi söndü."

"Öyledir. Ben çıldırtıyorum onu. Benden ödü kopar."

Baret, Vincent'ın böbürlendiğini fark etmedi. Birden bu olayın sebebini düşünmeye başlamıştı.

"Sanırım, sen yenisin, eskilerin sözünü dinlemelisin, lafına dayanamadım. Evet, galiba bu yüzden kendimi kaybettim. Nafıa'da da böyleydi. Bir gün önce giden, bir gün sonra gidenin sırtına binerdi. Onbaşı gibi gördüm adamı karşımda. Bilirsin, Nafıa..."

"Bilmem, ben İngiliz uyrukluyum."

"Ha..."

"Burası bir savaş alanı," dedi Vincent.

Ağzımı mı arıyor, acaba dost mu düşman mı, diye bir soru geldi Baret'in aklına. Zaten kuşkucu ve güvenmez olmaya başlamıştı.

"Yukarıda ne kadar kaldın sen?"

Vincent'ın gözleri onun için olağan sayılmayacak ciddi bir ifadeyle kendi gözlerine çevrilmişti.

"Ancak bir hafta. Neden?"

"Baltacı aktif bir servise geçmen için aracı oldu değil mi?"

"Nereden biliyorsun?"

Vincent sessizce gülmeye başladı.

"*Yaman*dır Baltacı. Senin gibi elemanı servisinde yaşatır mı!"

Baret cevap vermedi. Gözü bir anda açıldı. Henüz çok saf olduğunu anladı. Bu şaşkınlık içindeyken de, kendinden başka kimseyi beğenmeyen Vincent'ın ağzındaki "senin gibi elemanı" lafını tam anlamıyla değerlendiremedi.

"Kazimir, yarın para alıyor muyuz, ha?"

Baret başını kaldırdı, güleryüzlü bir adam dikkatle ona bakıyordu: "Paraya ihtiyacın varsa vereyim oğlum."

"Maaşı bu adamdan alacaksın," dedi Vincent. "Kazimir'i tanımıyor musun? Üzerimizde her türlü hakkı var. Yarın alıyor muyuz?"

"Yarın. Beyefendi..."

Vincent tamamladı.

"Beyefendi yeni memur. Bay Baret Tarhanyan."

"Ah evet, kaydını yapmıştım. Memnun oldum, haberim var, methini duydum."

Ses tonu gönül okşayıcıydı. Baret'in yüzüne bakarak Vincent'a laf atıyordu.

"Ateş gibi bir arkadaşımız vardı, şimdi iki oldu."

Gözlerini kırptı: "Müthiş bir adamdır bu..."

Vincent'ı kastediyordu.

"Hepimiz korkarız ondan ama bir tanedir. İşi yutar, belki beni bile geçer."

Vincent'ın alay dolu tebessümü, Kazimir uzaklaştıktan sonra da, artarak devam etti.

"İkiyüzlü serseri," dedi. "Müdürün kıçını yalayarak bu duruma geldi. Benden daha fazla para alıyor. Kendini benimle kıyaslıyor."

Sesini alçalttı.

"Bu adamdan sakın. Ne konuşursan, kelimesi kelimesine müdürün kulağına gider. Sen bana bakma, ben ağzıma geleni söylerim. Korkmam, herkes de kimseden korkmadığımı bilir. Kazimir benden korkar."

Güldü.

"Kazimir'e Kazmiryan de, halin yaman. Ermeni olduğunu reddeder ama ben biliyorum. Kazmiryan da derim, korkmam. Milletin içinde bozmayayım diye benle iyi geçinir."

Baret, Vincent'ın kötü sözlerinden tedirginlik duyuyordu. Kendini beğenmesinin boş bir böbürlenme olmadığını görüyordu. Çalışırken gerçekten ateş gibiydi. İşini iyi biliyordu. Serviste herkese ders, herkese akıl veriyordu. Kararsız kalanlar ona danışıyordu. Vincent memnuniyetle öğretiyor ve açıklıyordu. Bildiğini kendine saklama gibi bir cimriliği yoktu. Ancak o kadar saygısızca yapıyordu ki bunu... Baret hoşlanmıyordu, evet, hoşlanmıyordu bu çocuktan. Kazimir-Kazmiryan hakkında söylediklerinde Ermenilere karşı bir küçümseme hissetmişti. Bu küçümsemeden kendine de pay çıkardı.

Para ve maaş hakkında öyle yüksek sesle konuşması da biraz ürkütmüştü onu. Kendisi, eğer iki ay bile ödeme yapmasalar, gidip para istemeyi aklından geçirmez veya para lafı bile edemezdi. Zaten ertesi gün gidip nasıl, "Ben paramı almaya geldim" diyeceğini sıkıntıyla düşünüyordu. Hele o erzak yardımı? Sadaka gibi bir şey değil miydi? Nasıl alırdı? Vincent herkesin önünde "Evde pirinç, şeker bitti!" diye nasıl bağırabiliyordu? Baret evinin durumunu anlatabilir miydi?

Buna karşın, kendisi de bir süreden beri içinden hesaplar yapmaya başlamıştı. İlk aylığını nasıl kullanacaktı? (Her şeyden önce, o ay harcadıklarını babasına geri verecekti.) Kaç ayda ne kadar para kalacaktı elinde? (Bir şey kalmamasından korkuyordu, yapacak o kadar çok şey vardı ki...) Ne zaman bir takım elbise kestirebilecekti? Ne zaman dişçiye gidebilecekti? (İki kırık dişi yüzünden gülmeye utanıyordu, gülünce karşısındakiler inadına ağzına bakıyorlardı.)

Babasına ne zaman yardım edebilecekti? En büyük üzüntüyü de bunu düşündüğünde duyuyordu. Ne zaman? Ne zaman? Hepsinden sonra tabii. Zorunlu değildi bu.

Önce önemli ihtiyaçlar. Yapacak o kadar çok şey vardı ki... Önce bir elbise. Bu savaş öncesinden kalma elbiseyle servisten içeri girmemek... Vincent *bopstil* tarzı giyiniyordu. Her gün giyim kuşamdan, modadan söz ediyordu arkadaşlarıyla. Tonietta'nın bakışı biraz üzerinde duracak olsa Baret kızardığını hissediyor, yerin dibine girmek istiyordu. Bütün bunlar ne zaman mümkün olacaktı?

Eve girdiğinde kafası yine bu içinden çıkılmaz hesaplarla meşguldü. Arus fısıldadı.

"Zımarolar burda. İşe girdiğini duymuşlar. Jermen Hanım söylemiş. Gözün aydına gelmişler."

Odanın kapısı kapalıydı. Baret, Zımaro'nun sesine karışan babasının sesini tanıdı.

"Gel, hemen yemek ye. Yemek sıcak. Misafir gelecek diye biz erken yedik."

Arus her misafir geldiğinde olduğu gibi yine telaşlıydı. İpek çorap ve ayakkabı giymişti. Saçları arkada toplanmıştı. Mutfağa girdiklerinde, Baret, ışığın altında, anasının yüzündeki pudra tabakasının, kırışıklıkları beyaz çizgilere dönüştürdüğünü gördü.

"Allahtan kız çikolata almıştı, saklamıştım. Artık evimize gelen giden de yok ama belli olmaz. Mesela Jermen Hanım geldi, rezil olacaktık. Geçen seneki likörden de biraz kalmıştı. *Nışğar** gibi kullanıyorum. Ne yapayım oğlum..."

Baret sıkıldı. Aklı başka yerdeydi ve anasının gevezelikleri düşüncelerini sürekli bulandırıyordu. Yarın para ala-

nışğar: [Ermenice] Pazar ayininde İsa'nın kanını temsil eden şaraba batırılarak kutsanıp halka minik minik dağıtılan, ince, mayasız ekmek. Papazlarca ev takdisinde de verilir. Bütün halinde çoğu kez saklanır, bereket getirmesi için zahire küpüne konulur. Nışğar, azizlerin vücutlarından arta kalan kutsal emanet anlamına da gelir.

caktı. Bürodan çıktıktan sonra içini dert kemirmeye başlamıştı. Acaba Kazal kin tutar mıydı? Ne de olsa "*torpilli*" biriydi. Yaptığına pişman olmuştu. Hâlâ nasıl yaptığını anlayamıyordu. Kazal öğleden sonra doğal, samimi ve dostça davranmış, işle ilgili konuşmuştu ama belli mi olurdu? O zaman, Vincent'ın yiğitliği onu kurtarabilir miydi? İşsizlik günlerini anımsadı. Yine beş parasız, evdekilerin bezgin suratı, sessizlik, o ağır atmosfer...

Kalbi hızla çarpıyordu. Sıkıntısını dağıtmak için, ertesi gün Kazal'la muhabbet etmeye, önceki günkü olayı unutturmak için samimileşmeye karar verdi.

Aceleyle iki lokma yiyip içeri gitti. Zımaro'nun kocasını parlak, şen şakrak Zımaro'nun yanında çökmüş, bunamış olarak göreceğini sanıyordu. Hayal kırıklığına uğradı. Adam çok değişmemişti. Zımaro'nun süsü püsü ise boynunun, çenesinin, yanaklarının ve gözkapaklarının halini saklayamıyordu. Ellerinin üstünde mavimsi damarlar kıvrım kıvrımdı. Sadece bacakları, ince ipek çoraplı bacakları geçmişi hatırlatıyordu. Baret, dönüşünde Zımaro'ya sokakta rastladığı gün hissettiği kalp sıkıntısını yine hissetti. Bakışları kendiliğinden anasına yöneldi. Aradaki farka şaştı. Zımaro bu kadar küçük müydü Arus'tan? Beş yıl önce bu denli göze çarpmıyordu.

Bir tiksinti duydu yeniden. Etrafı moruklarla sarılmıştı. Hava ağırdı. Kesik kesik, hırıltılı sesler. Baltacı'nın servisini hatırladı. Niye bu ortamdan bu kadar tiksiniyordu? Önceleri yaşlılarla oturmaktan hoşlanırdı. Ona huzur verirdi yaşlı insanlar. Şimdi kaçmak istiyordu. Tonietta'nın ezgili sesi kulaklarındaydı. Zımaro'nun şen gülücükleri, kendisine baktığında parıldayan ateşli gözleri hiçbir şey ifade etmiyordu.

Bir şey yapmış olmak için, paketi çıkarıp Zımaro'yla kocasına sigara ikram etti, sonra babasına uzattı. Diran'ın bakışları pakete takıldı. Sanki bu jesti beklemiyordu. Bir zevk ve gurur ateşi yandı gözbebeklerinde. İlk kez Baret sigara ikram ediyordu ona. Sesindeki heyecanı bastırdı.

"Ooo... Biz *Yenice*'ye alışık değiliz oğlum. Biz mütevazı insanlarız."

Baret bu sözleri alay, daha da ötesi bir suçlama kabul etti. İlk düşündüğü şey, bir aydan beri her sabah, işe gitmek için günlük masraflarını babasından aldığıydı. Paketi aceleyle cebine koydu. Utançtan kızararak dönüp Zımaro'nun sigarasını yaktı. Diran gözleri dalmış bir halde, bir an hareketsiz kaldı. Gülüşü kayboldu. Yavaşça cebinden bir *İkinci* paketi çıkarıp bir sigara yaktı, dumanı çekti ve düşünceli bir ifadeyle susmaya devam etti.

Baret odadan kaçmak ve yalnız kalmak için bir bahane düşünüyordu.

- 4 -

Güneş daha yeni yeni çekilmişti damlardan.

Seyyar satıcılar akşam postasına çıkmışlardı. Gökyüzünde kuşlar, dar sokaklarda yorgun çocuklar dayanılmaz bir gürültüyle kurtlarını döküyordu, sabahtan beri hâlâ kurt kalmışsa tabii. Göktekiler tasasızdılar, ancak aşağıdakiler, az sonra her evden bir kadının çıkıp kendilerini döve döve içeri alacağını biliyorlardı. Bu yüzden daha da azıyor, daha çok bağırıyor ve güçlerini son damlasına kadar harcıyorlardı.

Baret eski Kadıköy'ü hatırladı. Aynı semt, aynı sokaklar değildi buralar ama kuşların cıvıltısı, nerede, ne zaman olursa olsun değişmiyordu. Çoktan beri eve ne bu ruh haliyle ne de bu saatte döndüğü olmuştu. Bu akşam, bu paketlerle orada burada sürtmeye imkân yoktu. İskeleden bir tramvaya atlamak yerine, dükkân dükkân dolaşmıştı elindeki paketlerle. Şirketin lütfettiği erzağa ek olarak kendi cebinden de alışveriş yapmak istiyordu.

Evdekilerin her birinin en sevdiği şeyleri almıştı. Daha lezzetli, daha pahalı şeyler. Artık eli kolu başka bir şey taşıyamayacak kadar dolmuştu. Bir aydır denizden, kayıktan, hareketten uzak kalmış kolları, mahalleye vardığında kopuyordu ama sevinçliydi.

"Bunlar da ne, neler almışsın oğlum!"

Şirketin savaştan beri erzak dağıttığını söylememişti. Cevap vermeden mutfağa gitti, hepsini birden masaya koydu. O anda kaslarının gerildiğini daha çok hissetti.

Arus'un çığlıklarını duyan Hilda da mutfağa gelmişti. İlgiyle paketlere bakıyordu. Arus sabredemedi. Gülümsemesini bastırmaya çalışarak, birer serzeniş eşliğinde paketleri ardı ardına açmaya başladı.

"Niye para harcıyorsun oğlum? Dünyanın parasını vermişsindir bunlara. Ne gerek var. Hiç gerek yoktu buna. Bu ne? Parana yazık değil mi oğlum, ne gerek vardı... Aaa!"

Zedelenmiş kesekâğıdının köşesinden şeker masaya dökülmüştü.

"Şekeeer... Oğlum, paranı bir günde tükettin..."

"Onlar erzak. Her ay şirket dağıtıyor."

"Yalan söyleme... Gerçek mi?"

Hayranlıkla Hilda'ya döndü.

"Gördün mü, yabancı şirket ne de olsa! Büyük şirket. Şekeeer..."

Uzun süredir, bu kadar şekeri bir arada görmemişti.

"Piriiinç... Kahve..."

Baret biraz da hayretle anasını seyrediyordu. Hilda'nın suratı değişmemişti, sadece bir noktaya dikili gözleri daha fazla parlıyordu.

"Bunları görürse, artık bir şey bekleme babamdan," dedi birden.

Bu sözler Arus'un üzerinde derin bir etki yarattı. Neşesi söndü. Bir an düşünceli bir halde kalakaldı.

"Evet, duymasın. 'Beş liradan şeker alınır mı' der durdu zaten. Duyarsa artık hayrını gör. Ben bununla reçel yaparım. O zaman anlasın!"

"Gelecek ay ne yapacaksın?"

Arus, Hilda'nın bakışındaki küçümseyici acımayı gördü. Aptallığını örtmeye çalıştı telaşla.

"Hiç göstermeyiz. Görmesin. Ben reçeli de saklarım."

Sonra aceleyle ekledi. "Baret'in kahvaltısında görürse, oğlan yesin diye Hayganuş getirmiş, derim."

Baret rahatsızlığını belli eden bir hareket yaptı.

"Niçin saklayacaksın? Almazsa almasın. Bu şeker yeter."

"Niye almasın? Senin getirdiğinle reçel yaparım. Meyve mevsimi. Yıllardan beri reçel yüzü görmedik. Sen karışma. Sen bilmezsin."

Dişlerini sıkıp başını iki yana salladı. Hilda bir baş hareketiyle Baret'in aldıklarını gösterdi.

"Ötekileri görecek..."

Arus yeniden uyandı.

"Sen artık bir şey getirme Baret. Ev için alışveriş yaptığını görürse... Sen bilmezsin... Bir daha bir şey almayasın. Daha dişçiye bile gidemedin."

Hilda'ya bakıp devam etti.

"*Thé dansant** gelecek ay. Ablan da davet edildi. Hâlâ bizi adam yerine koyanlar var. Herkes nereden bilsin bu derece dilenci olduğumuzu. Dünkü açlar adam oldu, biz... *Hade* bakalım, gel de gitme. Kalk başkasına bilet sat, sen alma! Bilet al, gitme! Ne diyeceksin? Elbisem yok mu diyeceksin? Param yok mu diyeceksin? *Thé dansant* günü Hilda'nın görevi de olacak tabii. Yalnız mı gidecek? Herkes kardeşinin döndüğünü biliyor. Zaten kızcağız yıllardan beri öyle yerlere gitmedi. Parayı bırak, götürecek kimse var mıydı ki? Sana da elbise ister, ayakkabı, gömlek ister..."

Elbise, ayakkabı, gömlek... Baret yere baktı.

"Bu adam, hiç... Hiç..."

Elbise, ayakkabı, gömlek... Diş... Evet, istiyordu, *thé dansant*a da gitmek istiyordu... Elbise, ayakkabı, gömlek...

Arus paketleri sarıp bağlamaya başlamıştı.

"Bakarsın birden gelir şimdi."

Hilda sessizce anasına yardım ediyordu. Telaş içinde, paketleri saklayacak yer arıyorlar, masada kalan son şeker

thé dansant: [Fransızca "danslı çay"] Çay; müzikli, danslı toplantı.

ve pirinç taneciklerini topluyorlardı. Toplamayın diye bağıracak, neredeyse tüm pakettekileri masaya boşaltacaktı ya da babasının yüzüne bakamayacaktı.

Yavaşça mutfaktan dışarı sıyrıldı, kalbi çarpıyordu. Diran karşısına çıkabilirdi. Sokak kapısını açarken korkudan titriyordu. Korkuyla bir aşağı bir yukarı baktı, babasını görmedi. Hızlı adımlarla ters yöne doğru uzaklaştı. Kaldırım taşlarına karanlık inmişti.

İskeleye varınca düşünebildi ancak. Nereye gidecek, ne yapacaktı? Şaşkın, kalakaldı.

Bilmemek bir yana, istemiyordu da. Evini istiyordu, bir ev. Kendisine ait bir ev.

Vapur yoktu, gişeler kapalıydı. Kumluk'un karanlıklarında kaybolmak için yürüdü. Ay da yoktu. Sarayburnu'ndan dönen vapurun projektörü, birbirine sarılmış bir çifti gözler önüne seriyordu ara sıra. Baret her seferinde uzaktan geçmek için yolunu değiştiriyordu.

Sessizlik, karanlık ve denizin serinliği, sakinleştirici bir etki yaptı üzerinde. Kolu bacağı gevşedi. Bir an ağlayacağını hissetti, sebebini bilmiyordu. O ana kadar kendisine söylemediği bir şeyi düşündü, "Talihsizim," dedi. Sebebini sormadı. Talihsiz bir insan olma fikri ona yetti ve sanki avuntu buldu. O an ağladı.

Babasını sabahleyin de görmedi. Pazar günleri geç kalkardı zaten. Kendisi hepsinden önce uyanmıştı. Arus gürültüyü duyarak kahvaltıyı hazırlamak için mutfağa koşturdu. Baret'in aceleciliği onda kuşku uyandırmadı. Baret de nereye gittiğini söylemedi, ama anasını kederli bir meraka boğduğunu hissetti. Bu kadar erken çıktığı için başka bir şey zannedeceğini düşündü. Bu, garip bir zevk verdi kendi-

sine. Öyle sanılsın diye de sessiz kalıp gizemli havalar takındı. Acaba çıktıktan sonra arkasından ne konuşacaklardı? Arus elbette anlatacaktı, hiç olmazsa Hilda'ya. "Eh, artık genç çocuk, neden yapmasın," diyecekti, başkaları için söylediği gibi. Veya belki de tam tersi olacaktı, mesele oğlu olunca... Her halükârda hepsinin merak konusu olacaktı. İyi de olacaktı. Uslu çocuk görünümünden bıkmıştı.

Biraz iskelede gezindi, sahilde oturdu, üzerinde hafif bir sis dolaşan denizi seyretti. Sonra vapura bindi.

Bir görevi yerine getirmek üzere gidiyordu Ada'ya. Hiçbir arzu duymadan. Bütün günü geçireceği bir yeri olmadığı için. Evdekileri kandırmış olmanın sevinci bitmişti. Gerçek değişir miydi? Boşluk boşluktu. Bir hayatın boşluğu *blöf*le dolmazdı ki. İnsan başkalarının düşünceleri için mi yaşar, yoksa kendisi için mi? Sıradan bir arkadaşı bile yoktu. Okul arkadaşları bile okuldayken arkadaştı. Sosyal yaşama pek alışık değildi, kalıcı bir dost edinememişti. Askerlik arkadaşları da askerde kalmıştı, tıpkı şimdi şirketteki arkadaşlıklarının şirkette kalışı gibi. Mesela Vincent'la çıkıp gezmek, eğlenmek, içki içmek falan aklından geçmiyordu. Neden? Sanki korkuyordu. Hepsinden bir zarar, bir kötülük bekliyordu. Arus onu dış dünyadan o kadar tecrit etmişti ki... Arkadaşlarıyla bilye oynamaya bile bırakmamıştı. Hepsini hor görmüş, hepsine karşı uyarmıştı.

Aynı vapurla gruplar halinde denize giden gençleri kıskançlıkla seyretti. Kendisi mayo almayı bile düşünmemişti. Yıllarca denizin hasretini çektikten sonra girmeye hevesi yoktu.

İskeledeki hengameye yabancı gözlerle baktı. Kahveler, lokantalar doluydu, sanki savaş yeni bitmemişti. Sanki erkekler evlerinden hiç ayrılmamıştı, ama şimdi kendi ailesi

yoktu bu kalabalığın içinde. Aceleyle uzaklaştı iskeleden, hızlı adımlarla sokaklardan geçti, kan ter içinde ıssız patikalara vardığında rahatladı.

Daha şimdiden geldiğine pişmandı. Amcasının yüzünü görmek istemiyordu, ama geri de dönmedi. Amcası denize açılmışsa o zaman beklemez, dönerdi.

Dırtad yukarıdaydı. Baret onu morali bozuk bir halde buldu. Bir karış sakalla güneşin altında oturuyordu. İki günden beri yüzüne su vurmadığı belli oluyordu. Kendini adamakıllı bırakmış bir hali vardı. Baret onu hiç bu halde görmemişti.

"Evet, biraz rahatsızım," dedi Dırtad ilgisiz bir sesle. "Dün üşüttüm sanırım. Fırtına çıktı, ama çok balık vardı. Bugün pazar, ne tutsan satılır. Zaten ben pazarları aşağıya inmem yazın. Deniz kıyıları kalabalık, gürültülü, hoşlanmıyorum."

Gözlerinden ateşi olduğu belliydi.

"Bir şey ister misin, sıcak bir şey pişireyim mi amca?"

"Yo, biraz önce içtim."

"Bir ilaç falan?"

Dırtad dalga geçti.

"İlaç nedir ulan bana? İlaç, doktor, tedavi! Sigaran var mı?"

Dumanı çeker çekmez ifadesi değişti.

"İlaç, tedavi! Bir nokta var, oraya geldin mi, artık bu tür şeyleri bırakmalısın. Hayata yapışıp kalmak kötüdür, çirkindir. Bıkkın sevgililerine yapışan karılar gibi! İnsan değişmeli oğlum, eskimeli, yıpranmalı, bozulmalı, karmakarışık olmalı ki hayatın geçtiğini anlasın. Ölmeye razı olmalı. Yola çıkmaya hazırlanmalı. Bir yer gelir ki, içinde değişiklik hissetmediğin için korkarsın. Ve kendini biraz

sarsmak için elinden gelen her şeyi yaparsın. Yapmalısın. Hamile kadınlar da doğumu kolaylaştırmazlar mı? Eee, hayırdır? Bu güzel havada denize gitmedin mi?"

"Ahbabından selam getirdim."

"Haaa. Muhsin'den mi?"

"Özledik, dedi."

Dırtad sessizce güldü.

"Sahi, bir gün aşağı inersem uğrayayım. *Kostüm* giymeliyim. Alışkanlığımı kaybettim oğlum. Belki de güveler yemiştir, yukarıda dolapta. Bakalım, bir gün... İşinden memnun musun?"

"Memnunum, iyi gidiyor."

"Altı ay sonra zam alırsın. Her yeni elemana yaparlar. Ondan sonrası da sana bağlı."

"Sahi, bana mı bağlı?"

"Hem de nasıl!"

"Vincent diyor ki..."

"Vincent kim?"

"Servisten bir arkadaş. Adamı limon gibi sıkar, kabuğunu atarlar, diyor. Sonun yukarıdaki oda olur, diyor."

"*Fosil*lerin odası mı?"

"Evet. Senin zamanında da var mıydı amca?"

Dırtad sessizce güldü. "Söylediği doğru. Eğer gözü açık olmazsan sonun orası. Kendini gösterdin mi çok beklemeyeceksin. Meyveleri çabuk toplamalısın. Canlılığını, becerini, yaşını henüz yitirmeden. Bir deri bir kemik kaldıktan sonra hayrını gör artık, ama bu her yerde böyledir. Her işçi yarım limondur. Son damlana kadar sıkmalarına izin vermeyeceksin. Hemen koparacaksın tuttuğunu. Zamanı geçerse hiçbir şey kopartamazsın. Biraz edepsiz olacaksın."

Kuşkuyla baktı.

"Yapabilecek misin?"

Baret sessiz kaldı.

"Ne var?"

"Olmuyor amca."

"Ne olmuyor?"

"Yeni girdiğimde maaşım önemli bir miktar gibi görünmüştü gözüme. Şimdi farklı bakıyorum."

"Göreli bir şeydir para."

"Sahi, amca. Cebimde para kalmayacağından korkuyorum. Cebimin boş olmasını istemiyorum. Para harcamak istemiyorum."

"Vay, demek başladı. Çok çabuk... Böyle başlar işte, ilk kez kendi kazandığın parayı harcıyorsun değil mi?"

"Hayır amca ben... Ben cimri değilim. Niye böyle oluyor? Kazanmadığım zaman daha serbest harcıyordum. Beş kuruşum olsa beşini de harcardım. Şimdi sinemaya bile gitmeye kaçınıyorum. Aklım fikrim parada. Ayın kalan günlerini hesaplıyorum, masraf, toplama çıkarma... Ay başına kaç lira kalacak? İki ay sonra? Üç ay sonra? Hesap, hesap, hesap! Yapılacak şeyler, önem sırası... Her gün baştan hesap! İçinden çıkamıyorum. Rakamlar oyun oynuyor, hesaplar yalan söylüyor. Hep planladığımdan daha fazla harcıyorum. Eriyip gidiyor. Nereye gidiyor? Sen altı ay diyorsun, ben daha şimdiden zam düşünüyorum, ama sonuçta ne zam yapacaklar ki? Yine içinden çıkamayacağım."

"Ya ya, insan değişir işte!"

Dırtad alaycı bir gülüşle başını devamlı sallıyordu. Baret açık yüreklilikle konuştuğuna pişman olmuştu. İşi o bulmuş olsa da, amcasının bu hızlı değişim için kendisini ayıplayacağını düşünmeliydi. Ne kadar çok şey yapması gerektiğini amcası anlamayacaktı. Onun, hayatında yapa-

cak bir şeyi yoktu, sorumluluğu yoktu, özlemi yoktu, olmasını da istemiyordu. O kopmak istiyordu, "eskimek, aşınmak, bozulmak..."

Lulu kendisini bu zor durumdan kurtardı. Fırtına gibi gelip dizlerine atladı, Dırtad'ı sarstı, nefes almadan döndü, çevresini inceledi, dili dışarıda, gelip sahibinin yanına yere yıkıldı.

"Neredeydin ulan edepsiz?"

Dırtad'ın sesi bile yorgundu. Elini uzatıp hayvanı okşadı.

"Güzel oğlum."

Amcasının Lulu'ya bu seslenişinden Baret sarsıldı. Kendisine bu ses tonuyla hitap ettiğini hiç duymamıştı.

Dırtad yumuşak bakışlarla köpeğe gülümsüyordu. Lulu gözlerini zevkten kısmış, burnunu havaya dikmişti. Sahibinin parmakları alnında gidip geliyordu. Dırtad'ın kirpikleri ağır ağır kapandı, parmaklarının hareketi yavaşladı, sonra durdu. Eli aşağı sarktı. Tatlı bir hırıltı çıkarıyordu. Uykusu sakindi, ancak derin olduğu anlaşılıyordu. Lulu da burnunu yine patilerinin üzerine koyup gözlerini kapadı.

Baret ihtiyarı ve köpeği seyretmeyi sürdürdü. Belki yarım saat, kim bilir, belki de bir saat. İkisi de kıpırdamıyordu. Kalkıp gitti. Dırtad duymadı. Lulu gözlerini açtı, kafasını kaldırıp arkasından baktı. Sonra yeniden burnunu patilerine dayadı.

Baret'in ağzında acı bir tat vardı. Aklı Dırtad'ın alaylarından çok, Lulu'ya yumuşacık seslenişine takılmıştı.

Şimdi de geri dönmek istiyordu, şehre gitmek, Beyoğlu'nda sürtmek. Acaba Tonietta karşısına çıkar mıydı? Yaz günü Pera'da ne işi vardı! Plaja gitmiş olmalıydı. Hangi plaja? Kiminle? Herhalde Florya'ya ya da Boğaz'a. Baret

artık pazar gününü sevmiyordu. İşgününü istiyordu. İşe gitmek, masasına oturmak, kendi makinesini kullanmak, işini yapmak, dostlarıyla konuşmak. Şirket de, şirketin binası da, içindeki eşyalar, hatta insanlar bile biraz kendinindi. Bu hislerini amcasına da söylemek istiyordu ama artık hiçbir şey anlatmayacaktı ona. Bu kez kararı kesindi. Aralarında bir uçurum oluşmuştu.

Kafası o kadar meşguldü ki, bir patikanın ucunda uzaktan bir çift gördüğünde şaşırdı. Bu kadar ıssız bir yeri nereden bulmuşlardı? Dışarıdan hiç kimse buraya *pikniğe* gelmezdi. Nasıl oluyor da korkmuyorlardı? Kendisi asla böyle bir şey yapmamıştı, onların adına korku duydu. Ya karşılarına biri çıkıp da kızı almak isteseydi...

Görünmemeye çalışarak onları izledi. Bir kayanın üzerine çıktılar. Önce oğlan atladı aşağı. Koltuk altlarından kızı kucaklayıp aşağı çekti.

Genç adamın beyaz gömleğine yapışan kızın sarı elbisesini görene kadar ormanın yokuşundan sessizce yukarı doğru tırmandı. Genç adamın elleri kızın sırtındaydı. Sarı-beyazın üzerinde, kestane rengi bir saç yumağı. Birkaç dakika boyunca hareketsiz kaldılar. Sonra kız oğlanın ağırlığı altında çöktü. Artık görünmüyorlardı.

Ağaçtan ağaca, çalıdan çalıya ilerledi. Derken küçük tepenin göründüğü bir noktaya ulaştı. Tepenin düzlüğünde sarı-beyaz pantolonla birleşmişti. Yüzleri yine görünmüyordu. Oğlanın saçları kızın suratını kaplıyor, bir el sarının üstünde dolaşıyordu. Baret, fidanın aralıklarından, kımıldamadan, nefesini tutarak seyretti. Kafasındaki bütün düşünceler silinmişti. Yavaşça yere uzandı. Zamanı unuttu.

Sarı-beyaz siluetlerin ağaçlar arasında kaybolduğunu gördüğünde, gün ormanın içine gömülmeye başlamıştı.

Sırtüstü döndü. Başının üzerinden göğe uzanan çamları ve onların dikenlerinin arasından gökyüzünün mavisini seyretti. Bir sigara yaktı. Hiçbir şey düşünmüyordu. Kafası boştu. Gevşemişti, biraz mutluydu, biraz da tiksinmişti. Bulutları seyrederek yok olmak istedi. Ağzının içindeki acılığın gittikçe kuvvetlendiğini hissetti.

Paçavra gibi döndü eve. Bir başka türlü bıkmıştı her şeyden. Dalıp giden sönük gözlerinde karanlığı yansıtan o boşluğu kimse görmedi. Arus "Sofra hazır," dediğinde kuzu gibi yemeğe indi. "İçeri git de kahveni getireyim" dediğinde kuzu gibi odasına gitti.

Diran mutfaktan çıkıp doğru yatmaya gitmişti. Çoktandır oturma odasına gidip ailesiyle birlikte oturup konuşmuyordu. Hayatı, yatak odası ile mutfak arasında geçiyordu.

Hilda zaten elbisesinin üzerine eğilmişti. Yakaya boncuk işliyordu. Baret ilk kez yakından görüyordu *thé dansant* elbisesini. Hilda, haftalardan beri, babası yatmaya gittikten sonra bunun üzerinde çalışıyordu.

Arus kahveyi getirdi, gidip divanın üzerine bir torba açtı. *Dantel*ler, boncuklar, kurdeleler çıkardı dışarı. Beyaz tüyler, bembeyaz bir beze özenle sarılmıştı. Gözleri garip bir şekilde parladı.

"Bunları hatırlıyor musun?" dedi.

Baret başıyla öylesine bir hareket yaptı.

"Hatırlamıyor musun? Ne harika tüyler. Moda olsa da yeniden kullanılsa."

Hilda'nın diktiği elbisenin üzerine tuttu, başını bir tarafa eğerek hayran hayran seyretti. Hilda tüyleri sinirle bir tarafa itti.

"Aman anne, çek şu *tapon* şeyleri!"

Arus sızlandı.

"Eh, şimdi kullanılmıyor ama belli olmaz. Bir gün gelir yine moda olur. O zaman arasan da bulamazsın. Bunları baban Paris'ten getirtmişti. En nadide cinsiydi. Bunca yıldır bak bir şey olmuş mu?"

Özenle beyaz beze sardı, bohçayı topluiğnelerle kapadı.

"Benden istediğin başka bir şey var mı?"

"Hayır."

Arus özenle tüm süsleri torbaya koydu, koluna aldı, sandığa yerleştirmek için yukarı gitti.

Dönüşünde suratı kararmıştı. Hilda'nın karşısına oturdu. Düşünceli bir halde dikiş kutusunu düzeltmeye başladı.

"Yine inliyor," dedi. "Kaç gecedir yine inlemeye başladı."

Hilda başını kaldırmadı.

"Hasta görüntüsü de yok."

Baret anasının yüzüne baktı. Arus da başını onun tarafına çevirmişti.

"İstersen bir de sen git sor, bir şey ister misin de."

Hilda başını kaldırmadı yine.

"Bir şeyi yok, numara yapıyor. Hasta adam öyle mi olur?"

Arus cevap vermedi. Birkaç saniye kimse konuşmadı. Sonra Baret ayağa kalktı, yukarı çıktı. Hilda kardeşinin arkasından baktı, çalışmaya devam etti.

Baret babasının odasına girmek istemiyordu. O odayı sevmiyordu. O odayı düşünmek bile onu rahatsız ediyordu. Merdivenlerin son basamağında, kirli iç çamaşırı kokusu ve anasının deyişiyle zifir kokusu onu karşıladı. Harap kapı, zemine sürtünerek gıcırdadı. Işığı yaktı, Diran gözlerini açıp ona baktı.

Tahammül edilemeyecek kadar tatlı ve ürkek bir bakıştı. Yorganı göğsüne kadar çekmiş, başını alçak yastığa koymuştu. Saçları darmadağındı. Yastık yüzü yine kararmıştı. Yanaklarında ve çenesinde sakalının telleri sivri sivri dikilmişti. Baret gözlerini bu dikenlerden ayıramadı.

"Bir şey istiyor musun?"

Kelimeler Baret'in ağzında can çekişiyordu. Feci utanıyordu.

"Yooo, ne isteyeyim?"

"Rahatsız mısın?"

"Yooo, bir şeyim yok. Bunun için mi yukarı çıktın?"

Baret sessiz kaldı, diyecek bir şeyi yoktu.

"Bir şey yok," diye tekrarladı Diran. Sesi de bakışı gibi tatlıydı. "Nasıl gidiyor?"

"İyi."

"Erzak dağıttılar. Her ay verecekler," demek geldi dilinin ucuna ama dili bağlanmıştı.

"Orası gelecek vaat eder. Dırtad'a gittin mi ondan sonra?"

"Bugün gittim."

"Nasıl Dırtad?"

"Selam söyledi."

Bir an sessiz kaldılar yine. İkisi de sıkılmış gibiydi.

"Işığı söndüreyim mi?"

"Söndür, sen de yat, sekiz saat uyumuş olursun bari. Yarın işgünü."

"Yatacağım, iyi geceler."

"İyi geceler oğlum."

Baret hüzün duydu birden. Babasının ses tonu kahvedeki ilk karşılaşmalarını hatırlattı. Yanaklarında diken diken sakallar, aynı yumuşak gözler. Babasını yine öpmek is-

tedi, yapamadı. Sanki merdiven karanlığından anasıyla ablası suçlayıcı bakışlarla kendisini izliyordu. Diran'ın da, yüzünde bir suçluluk ifadesi gördüğünü asla fark etmedi.

Babasının sesini duyduğunda odadan dışarı çıkmak üzereydi.

"Dişçiye gittin mi?"

"Hayır."

"Git."

"Olur."

Kalbi çarparak odasına sığındı.

Aşağıda bir kapı açıldı. Arus'un ayak sesleri merdivenin başında durdu. Baret anasının kendisini sorgulayacağını düşündü sıkıntıyla ama Arus gelmedi. Hilda'nın yanına döndü ve gecenin sessizliğinde belirsiz bir mırıltı başladı.

"*Paparayı* yediğinden beri Kazal'ın arası sizinle çok iyi," diye dalga geçti Tonietta.

İşten başka konularda niçin konuşmuyordu kendisiyle? Zoraki bir gülüşle karşılık verdi. Kazal olayını çoktan unutmuştu. Herhangi bir sıkıntısı yoktu onunla. Hiç kimse Kazal'a önem vermiyordu, Kazal'ın kendisinden başka.

"Pazarları ne yaparsınız?"

Sesinin titremesini önlemek için büyük çaba harcadı.

"Hiçbir şey yapmam. Ben pazarları sevmem."

"Sinema falan?"

"Pazarları sinemaya gidilmez ki."

Baret utandı. Beyoğlulu olmadığını belli etmişti. Kadıköy'de pazarları da sinemaya gidilirdi. "Biri yok öyleyse," diye düşündü. Ve hayalinde heyecanla erkeksiz bir ev canlandırdı, bir ana kızın birçok şeyi yapamadan burun buruna geçirdikleri renksiz bir hayat.

"Akşam gidersiniz tabii, hafta içi daha iyi."

"Akşam ya da işten sonra."

"Biri var," dedi Baret kendi kendine.

"Pazarları evlerde toplanmak veya pikniğe gitmek daha eğlenceli."

Baret hayal kırıklığını bastırdı.

Tünel kuyruğuna gelmişlerdi.

"Öyleyse..."

"Ben de yukarı çıkacağım," diye sözünü kesti Baret. "Terziye uğrayacağım."

Zevkle söylemişti bunu. Yalandı. Elbiselerini Kadıköy'de bir terzi dikerdi. Yalanı anlaşılmasın diye sesine ilgisiz bir ton verdi. Tonietta tepki göstermedi. Bu kızın do-

ğallığına bayılıyordu. Her şeyde, herkesle böyleydi, kız olmasına rağmen. Oysa kendisi, başkalarının karşısında her zaman gergindi. Bu akşam "tesadüfen" beraber çıkmak, "tesadüfen" beraber Tünel'e yürümek için ne ter dökmüş, ne Sherlock Holmesluklar yapmıştı. Kafasına koymuştu. Kafasına pek çok şey koymuştu bugün. Bütün gün rol provaları yapmıştı. Baylan'ın yakınlarında, "Korkunç açım!" diyecekti. Büyük ihtimalle, Tonietta "ben de" diye karşılık verecekti. Öğlenki yemek berbattı ve hiç kimse doymamıştı. Sonra "tesadüfen" Baylan'ın tabelasını görecekti. Ağzının suları akacaktı. "Buna dayanamam!" diye bağıracaktı şakayla karışık, "şantili" diyecekti, "çikolatalı" diyecekti. Tonietta'nın pastaya dayanamadığını biliyordu. Mırın kırın etmeyecekti. O zaman "Gelin, artık dayanamam," diyecekti. Tonietta taklitçiliğine gülmeye mecbur kalacak, ayak direyemeyecekti.

Şimdi işler yoluna girmişken, Tonietta'nın doğal ve sakin görünüşü onu silahsız bırakıyordu. Kız o kadar samimiydi ki utanıyordu. Aklından geçenlerden şüphelenir de aşağılayıcı ve alaycı kahkahasının ardından yine bir *çav* yapıştırıverir diye ödü kopuyordu. Olur ya, arkadaşlarına, mesela Vincent'a anlatsa... Herkes kendisiyle alay edecek, "Zavallı budala, kalkmış Tonietta'nın arkasına düşmüş, pis *zampara kolpa*ları yapmış, Tonietta gibi kız bunları yutar mı hiç" diyeceklerdi. Zamanında kendi ablasının arkasına düşenleri anasıyla Hilda da çekiştirirlerdi hani, işte öyle. Artık Vincent'tan kurtulamazdı. Onun diline düşmek dehşet bir şey olurdu. Belki onun da Tonietta'ya karşı...

Tüm kararlılığı bir saniyede tükendi. Kendisini tüm gün gayret içinde tutan mutluluk ümitsizliğe dönüştü. Geri çekilmek için yol arıyordu. Niye yaparsın? Nereye gider-

sin? Nereye kadar gidebilirsin? Diyelim ki evet dedi. Sonra? Her akşam birlikte çıkarsınız, sonra? Her akşam Baylan, her akşam sinema, pazarları plaj... Aylığın bir hafta dayanmaz. Evine davet edebilir misin? Hikâye mi anlatacaksın? Biz zamanında şöyleydik böyleydik mi diyeceksin? Yoksa Ada'ya götürüp, bunu görüyor musun, zamanında bu bizim evdi mi diyeceksin? Nereye gidiyorsun? Nereye gitmek için yola çıktın?

Terlemişti ama vagonun sıcağından değildi. Soğuk bir terdi. Terlemek istemiyor, terlemekten korktukça bedeninden su boşalıyordu. Gömleği ıslanmaya başlamıştı. Kız ter kokusunu duyacak, ondan tiksinecekti. Tamamen rezil olacaktı. Şirkette kravatsız ve ceketsiz çalıştırmıyorlardı. Bu havada terlememek imkânsızdı. Bari hafif bir yazlık ceketi olsaydı. Arada bir denize girmek yeter miydi yazın! İşe başladığından beri her sabah tıraş oluyor, tırnaklarına özen gösteriyor, gömlek yakasının kirli olmamasına dikkat ediyordu. Peki ya hamam? Her gün gidebilir miydi? Zamanı olsa bile bütçesi elvermezdi. Evde bir *duş* bile yoktu!

Tünelin durduğunu hissetti. Otomatik kapılar açıldığında, Tonietta'nın arkasından bir otomat gibi dışarı çıktı.

"Öyleyse..."

Birden kendine geldi, "öyleyse"nin ardından "*çav*" gelirdi, bunu biliyordu.

"Tramvayla mı?"

Tuzağa düştü. Örtülü bir davet sandı bunu.

"Evet," dedi.

"Öyleyse, *çav*."

Bir tokat gibi indi suratına. Taş kesilmiş bir halde kaldırımda kaldı. Gözleri caddeyi hızla geçen uzun bacaklara

takılmıştı. Sanki Tonietta çam ağaçları arasında yürüyordu, onun elbisesi de sarıydı. Her şey bir anda unuttuğu arzuyu uyandırmıştı. Ne para ne de başka şey düşünüyordu. Tek düşünce vardı kafasında. "Benimle görülmek istemiyor." Neden? Doğulu bir kızın alışılmış kaçınması değildi. Kaç kez Vincent'la şakalaşarak gittiğini görmüştü. O şen hali kendisiyle birlikte olduğunda yoktu. Neden? Kendisine yüz vermek istemiyordu, kesindi. Kendisini istemiyordu. Bunun niyesi var mıydı? Belki de kendinde eksik olan bir şey vardı, öyle bir şey ki, kadınlar tam da bunun için erkekleri beğenirdi. Neydi o şey? O şey...

Ağır bir aşağılanma hissetti. Modası geçmiş bir elbisenin değerini yitirmesinden farklı bir şey. Artık elbise üzerine düşünmek istemiyordu. Kendisi asla Vincent'ın gardırobuna sahip olamayacaktı. Nereden buluyordu, nasıl yapıyordu? "Herkes" (anasının lafıydı bu) nasıl yapıyordu? Böyle, bir yerde çalışarak imkânsızdı. Dırtad amcasının hakkı vardı, eşek gibi çalışarak olmazdı bu iş, ama ne yapıyorlar, nasıl yapıyorlardı? Suren nasıl yapmıştı? Babası yapamamıştı. Kendisi de yapamazdı. Her şeye karşın Dırtad amcasının hakkı vardı. Ne demişti? "Ağzın gevşek..." Zayıf adamsın demenin başka bir şekli. Babası hakkındaki düşüncesi de aynıydı. Kendisi de babası gibi, savaşmayı öğrenememişti. Sevmemişti de. Hep hayal kurmaktan hoşlanmıştı. Şimdi de hayal kurmak istiyordu, ama artık bırakmıyorlardı. Erkek oldun, büyüdün diyorlardı. Büyümek istiyor musun diye soran yoktu. Bir büyük gibi, erkek gibi davranmalıydı. Erkek gibi. Belki de kendinde eksik olan buydu.

İki vagonlu bir tramvay gelip önünde durdu. İtiş kakışın ortasında kaldı. Kurtulmaya çalışmadı. Aklı Toniet-

ta'daydı. Şimdi öncekinden daha ulaşılmaz buluyordu onu. Nefret ediyordu ondan. Aşağılanmaktan başka ne getiriyordu o kız kendisine? Bu komik denemeyi yaptığına pişmandı. Utanıyordu. Ve bir kelime, zaman zaman kusmuk gibi dilinin ucuna geliyordu: "Orospu... Orospu..."

Galatasaray'da tramvaydan indi. Tramvayla demiş, gerçekten de tramvayla çıkmıştı. Eğer Tonietta kendisini tramvayda gördüyse yalan söylemediğine inanmış olmalıydı, gerçekten Pera'ya çıkmak için ona eşlik etmişti. "Orospu!" Şimdi ne yapacaktı? Geri dönmekten başka yapacağı ne vardı?

Taksim'e doğru yürüdü. Karşıya geçti ve sanki tesadüfen kendini Baylan'ın önünde buldu. Çikolatalı, şantili... Yalan değildi, gerçekten açtı. Son anda engelledi kendini. Dırtad'ın alaycı gözlerini ensesinde hissetti. "Öyledir... İnsan değişir."

Kalabalıkta kolu bir şeye takıldı.

Bir eldi. Kolundan tutmuş, kendisini durdurmuştu. Boş bulunup korktu. Aklına ilk gelen şey *inzibat*tı. İstiklal Caddesi askere kapalıydı. Uyandı. Kendi haline kendi de güldü. Arkaya baktı, tanıdı. Çamur'du.

Başka zaman olsa belki sevinirdi. Nafıa'daki arkadaşlarına rastladığında hep sevinir, heyecanlanırdı. Çamur'un, arkadaşı olduğunu söyleyemezdi, ama yine de Akhisar'ın dağlarını, Adana'yı, İskenderun'u hatırlatıyordu ona, çadırları, borazanları, *içtima*ları. Çamur kötü hatıraları çağrıştırıyordu. O zaman *for*su vardı. Subayın işlerini görürdü. Az *çamurluk* yapmamıştı, Baret'e de! Şimdi samimi ve alçakgönüllü konuşuyordu.

"*Merhaba abi.*"

Gülüşü alaycı ve sırnaşıktı. Baret, onun kendisinden daha kötü giyinmiş olduğunu fark etti. Bundan dolayı biraz güven hissetti.

"Neredesin abi?"

"Buradayım."

"Yo, yani neredesin, ne yapıyorsun?"

"İyiyim."

Çamur geriye dönmüş, dostça koluna girerek Baret'in gittiği yöne doğru yürümeye başlamıştı. Bu geç kalmış samimiyet, her şeye rağmen Baret'in hoşuna gitti. Askerde onlar rakı, iskambil, seks, küfür yarışında ayrı bir *kumpanya* idiler. Baret gibilerine ise küçümseyerek tepeden bakarlardı.

"Nereye böyle abi?"

"*Hiiiç.*"

Çamur'a alay konusu olmamak için, hangi lisanla konuşması gerektiğini düşünüyordu dikkatle.

"Yoksa hovardalığa mı?"

Gizemli bir gülüşle karşılık verdi. Bu gülüşle başına iş açtığını fark ettiğinde artık çok geçti.

"Seni bir yere götüreyim abi. Öyle yerlere gitmezsin *elbet ama...*"

Baret, askerliğin başlarında, evden ayda elli lira alan, iç çamaşırlarını ve tabaklarını para karşılığında başkasına yıkatan mutlu kişilerden olduğunu hatırladı.

Çamur'un sözlerini değişik manada algıladı. Kendine yedirremedi.

"Öyle yerler dediğin nedir? Ben severim öyle yerleri."

"Bir şarap içireyim sana abi. Bizim Haybeden burada bir yer açtı."

"Hangi Haybeden?"

"*Amma* yaptın ha, bizim *kahveci, kantin*deki!"

"Sahi mi?"

Ağa Camii'nden Tarlabaşı'na indiler. Ağır bir ürperti hissetti. Bu semti tanımıyordu ama Peralı arkadaşlarından en ince ayrıntılarına kadar duymuştu. Hem büyülüyor, hem de korkutuyordu onu bu semt.

"Nerede çalışıyorsun abi? Çalışıyor musun?"

"Şirkette."

"Hangi şirkette?"

Baret onun merakına sinirlenmedi. Tam tersine, Nafıa'da yüzüne bile bakmayan Çamur'un her bir sözü, biraz daha güven veriyordu ona. Şiir gibi zevkle dinliyordu bu sözleri.

"Eee... elbet. Herkes öyle bir yerde işe girebilir mi? Kafan dolu olacak, *efendi evladı* olacaksın, elbet ya."

Baret "*efendi evladı*"nı duyunca kızardı.

"Bizim gibiler girecek değil ya öyle yerlere."

Haybeden'in kafasında orman gibi saç bitmiş olmasına rağmen Baret uzaktan tanıdı onu.

"Ulan..."

Haybeden'in şaşkınlığı da, gülümsemesi de samimiydi. Nafıa'da Baret'in çok parasını almıştı ama kötü çocuk değildi.

"Sana müşteri getirdim ulan *dürzü*. Ne ikram edeceksin?"

Haybeden, Baret'in elini kuvvetle sıktı. Tezgâhın yanında duran küçük tabureye oturttu. Baret, ancak bir tramvay kadar alanı olan meyhaneye şöyle bir göz gezdirdi. Duvardaki aynaları, rengârenk içki şişelerini, tezgâhın gerisinde cızırdayan tavayı, masa gibi bir şeyin etrafında sessizce bardak boşaltan bir çift müşteriyi seyretti.

"Güzel, *sempatik,*" dedi, meyhaneden anlarmış gibi bir ses tonuyla.

"Eh, ne yaparsın, bundan iyisini yapamayız."

"Nasıl gidiyor?"

"Allah'a şükür yaşıyoruz. *Daha* erken, iki saat sonra yer bulamazsın. Allahtan arkadaşlar, dostlar var. Bunun gibi dürzüler de var."

Çamur okkalı bir küfür savurdu, sonra birden sustu.

"Hadi ulan, dua et Baret'e, onun yanında yakışık almaz, yoksa ananı bellerdim şimdi senin."

Haybeden kısa bir küfürle cevap verdi, Baret'e döndü.

"Sana ne vereyim abi?"

Çamur araya girdi.

"O şaraptan. *Hani,* rahibe veriyorsun ya."

"Hangi rahibe?"

"Rahibi bilmiyor musun? Sen gazete okumaz mısın abi?"*

Baret gazete okumadığını söylemedi.

"O içkiden herkese vermez, vermez dürzü."

Başını iki yana salladı.

"Ah, kafası kesilecek adamsın sen."

"*Sus ulan, nankör!*"

Haybeden sırtını döndü, tezgâhın altından bir şişe çıkarıp iki bardak doldurdu. Birini Baret'in önüne koydu, diğerini de Çamur'a uzattı. Çamur hoş bir küfürle teşekkür etti. Haybeden tavanın başına gitti. Yanık yağın cızırtısı

Yazar burada büyük olasılıkla o yıllarda hakkında söylentiler yayılıp suçlanan ve sonunda alkolizme kapılarak genç yaşta ölen "Vosgi apeğa (Terziyan)" (1913-1953) adlı rahibe atıfta bulunuyor. Konuya tümüyle insani kaygılarla yaklaşan Zaven Biberyan, bu genç rahibin yanında tutum alarak edebi-felsefi yaklaşımlar içeren Ermenice bir broşür de kaleme almıştır.

şiddetlendi. Tezgâhın camlı bölümünden çerezlerle dolu küçücük tabaklar çıkarıp çocukların önüne koydu. Bir taraftan da habire Nafıa'daki olaylardan, arkadaşlardan bahsediyordu.

Baret, bardağının yarısını bir yudumda boşalttıktan sonra, iki tabaktakini de yuttu. Dünyadan bağını kopardığını hissetti. Kendini bıraktı, Haybeden'in anılarını tatlı tatlı dinliyordu.

- 6 -

İnatçı bir bulantı midesinde dolanıp duruyordu. Sanki dili şişmişti. Yatmıştı, uyandığından beri bulantı daha hissedilir olmuştu. Belki de ondan uyanmıştı. Daha erkendi. Beynine inen her bir çekiç vuruşu aynı tırmalayıcı sesi çıkarıyordu. "Haydi, çabuk ol. Haydi, acele et." Oysa fena parça değildi. Yirmi beşinden fazla yoktu. Baret, kerhanenin karanlık köşelerinde hep dişleri dökük karıların oturduğunu düşünürdü. Neredeyse güzel denebilecek bir kızı karşısında görünce şaşırmıştı, ama şu "haydi, çabuk ol" ve aynı odada sıra bekleyen Çamur! Çamur'dan, daha doğrusu kendi kendinden duyduğu korku... Çamur acaba hayatındaki ilk kadın olduğunu anlamış mıydı? "İlk kadın"ı böyle hayal etmemiş, böyle düşünmemişti. Midesi bu düşünceden daha da bulandı. Kalkıp yatağın içinde oturdu. Ağzında toplanan tükürüğü tiksinerek yuttu. Demir karyolayı aklına getirmemeye, kızın "haydi, çabuk" diyen hırıltılı sesini duymamaya çabaladı.

İmkânsızdı. İlk kadın... Çoraplarını giydi. Çamur şimdi tüm tanıdıklarına böbürlenerek Baret'le Abanoz'a gittiklerini, aynı kızı sıradan geçirdiklerini anlatacaktı. Çamur'un bu sabah aniden ölmesini diledi. Veya kimsenin tanımadığı bir yere kaçıp gitmek istedi.

Pantolonunu aldı ama giymedi. Çekmeceyi açtı, iç çamaşırı yoktu. Sarardı. Bu evde yıkanmak uzun meseleydi, bu saatte herkesin meraklı bakışları altında. Ümitsizleşti. Pantolonunu çekti. Kendi kendinden tiksindi. Ayağa kalktığından beri başı çok ağrıyordu, ama bulantısı biraz hafiflemişti sanki. Pişman değildi. Çamur'la beraber Haybeden'e gitmeye mecburdu. Kendisini o cüzzamlı eve davet

ettiğinde Çamur'la oraya gitmek zorundaydı. Hayır diyemezdi. Başına geleceklere önceden razı gelmişti. Şimdiyse artık geceyi düşünmek istemiyordu. İçinde bir şeyin yırtılıp eskidiğini hissediyordu. Paçavra gibi. Para umurunda değildi. Çamur her şeyi ona ödetmişti. Zaten kendisi de öyle istemişti. Çamur'a karşı üstünlüğünü damla damla içmiş ve içirtmişti. Birkaç saat içinde cepleri boşalmış, Çamur'a duyduğu hayranlıkla karışık ürkeklikten kurtulmuştu. Şimdi ona karşı, onun o sarhoş rezil hali karşısında sadece küçümseme hissediyordu. Oysa kendisinin aklı başındaydı. Kendi hareketlerini bile, bir yabancı gibi, dikkatle seyretmişti. Cebinde büyük bir delik açılmıştı şimdi. Şu an bunu düşünmüyordu. Ve artık Çamur'un eriyip gitmesini bile düşünmüyordu. Aşağı indiği zaman hiçbir şey düşünmüyordu. Beş-on dakikada her şeyi içine tıkmayı başarmıştı, kirli iç çamaşırlarını da torbaya.

Mutfağa girdiğinde bulantısı neredeyse geçmiş, ancak baş ağrısı, tam tersine, daha da artmıştı. O arada, çoktan uyanmış olan Arus ve Hilda'nın da aşağıdaki odada oturmakta olduklarını gördü. Arus arkasından yetişiverdi.

"Erken kalktın, sen yıkanana kadar kahvaltını hazırlayayım."

Baret yüzünü de yıkamak istemiyordu. Adamakıllı bir hamamdı istediği. Suratına bir avuç su vurmanın ne faydası vardı ki!

"Hilda da erkenden dikişe oturdu. Şimdi baban kalkar, dikişini saklamaya mecbur olur. Bugün ben de çamaşır yıkayacağım. Hiç iç çamaşırı kalmamış."

Soğuk su Baret'in gözlerini biraz açtı. Anasının söylediklerini duymuyordu, duymak istemiyordu. Düşünmek de istemiyordu. Düşünmemeyi başarabildiği için sevindi.

Düşünmeden yaşamak. Bu imkânsız bir idealdi. Arus söyleyeceğini söylemek için fırsatı değerlendirirken Baret konuşmalara tamamen ilgisiz kaldı.

"Bir daha kahve alma. Alırsan da bana ver saklayayım, iki günde bitiriyor. Biraz *idare*li iç, çocuk dünyanın parasını vermiştir dedim dün gece, ters ters yüzüme baktı. Misafir gelse, bir kahve bile pişiremeyeceğiz. Şimdi savaş yılları da değil ki, eh, ne yapalım, yok diyesin. Rezil oluruz. Üşüyor musun?"

"Biraz."

"Rahatsız mısın?"

"Bir şeyim yok."

"Akşam geç yattın, uykusuzsun, ondan. Çok geç yatma, sabahları erken kalkıyorsun."

Ağzını mı arıyordu?

"Kahvaltın hazır, sütünü doldurdum."

Bu sabah çayı tercih ediyordu. Ancak midesinin altüst olduğunu söylemek istemedi.

"Ben gidip yorgan çarşaflarını sökeyim, erkenden çamaşıra başlayayım. Belim de öyle ağrıyor ki, nemden olmalı. Mutfaktan çıktığım yok ki. Bu mezardan kurtulamadık."

Baret gözünün ucuyla anasına baktı. Tabii ki, bir gün, bir saat olsun, düşünmeden, bomboş bir kafayla yaşamasına izin vermeyeceklerdi. Gazı kapattı. Avucunu yüzüne sürdü, ne olursa olsun tıraş olmayacaktı. İmkânsızdı. Canı hiçbir şey yapmak istemiyordu. Uyumak istiyordu, görmemek, işitmemek, düşünmemek. Ancak "işi asmaya" cesaret edemedi.

Daha ilk lokmasındayken, Diran bir gölge gibi mutfağa girdi. Arus'un parça parça olmuş eski terliklerini ağır ağır sürüyerek yürüyordu. Ceketini omzuna almıştı. Altında

uzun bir don vardı. "Anamın hakkı var, bir pijama almıyor, kaç paralık şey ki? Paran var derler diye korkuyor." Ben alayım demiş, Diran kabul etmeyince, o da ısrar etmemişti ama yılbaşında bir pijama hediye etmeyi aklına koymuştu.

Babasının bu döküntü görünüşünden dolayı morali daha da bozuldu. Neredeydi o eski Müsü Diran, fötr şapka, eldivenler...

Sütten bir yudum aldı, dili yandı. Canı biraz daha sıkıldı.

Diran cezveye su doldurup ateşin üzerine koydu. Şekeri suya karıştırdı. Kahveyi alıp içeri gitmek yerine masaya gelip Baret'in karşısına oturdu. Baret babasıyla göz göze gelmemek için abartılı bir telaşla davranıyordu. Kendisiyle konuşacağını düşününce içine garip bir duygu yerleşmişti. Kara sıvıyı düzenli fırtlarla içiyordu babası. Gözleri masaya takılıp kalmıştı. Paltosunun cebinden sönmüş bir yarım sigara çıkardı, mutfaktaki kibritle yaktı. Kibrit kutusunu aldığı yere koydu. Baret bakmadan da her şeyi görüyordu. Onun her hareketini, farkında olmadan, Arus ve Hilda'nın ağzıyla değerlendiriyordu: "Mahsus yapıyor. Bak, *izmarit* içtiğini ima ediyor. Kendini acındırmak istiyor. Rol yapıyor..."

Son lokmaları tereyağı ve reçelle yuttu, süt bardağını boşalttı.

"Sen öğlenleri yemeğe çıkıyorsun, değil mi?"

Beklediği olmuştu. Başını "evet" anlamında salladı.

"Sana bir şey söylesem yapar mısın?"

"Ne?"

"Eğer zamanın varsa?"

Diran'ın gözleri çok yumuşak, nemli nemliydi. Baret'in sinirli sesi karşısında tamamen ürkek bir hal aldı. Baret'in daha çok onun bu ricacı tavrından dolayı sinirlendiğini ve

kendisiyle "bir baba gibi" konuşmasını isteyebileceğini aklına getirmedi.

"İstanbul tarafına geçebilir misin?"

"Nereye gideceğim?"

"Eminönü yakınlarına. Batı Han'ın içinde Omniya Şirketi var. Batı Han'ı biliyor musun?"

"Bulurum."

"Çok kolay. Atabek'ten git..."

Arus, kucağında kirli çarşaflarla içeri geldi. Kocasına ve oğluna baktı. Çarşafları musluğun yanına, yere bıraktı. Kulağı onlardaydı. Diran rahatsız olmuştu. Daha yumuşak bir sesle devam etti.

"Orada Mösyö Mayer var. Çok efendi bir insandır, göreceksin..."

Yarı Arus'a dönük söylüyordu bunları.

Baret sabırsızlığını belli eden bir hareket yaptı. Mösyö Mayer'in nazik bir insan oluşundan ona neydi. Ne isterse, o olsundu. Diran için kendi tanıdıkları, dostları, hepsi nazik, namuslu, yüce insanlardı. Anası söylediklerinde haklıydı.

Bir şey yapmış olmak, meşgul görünmek için, ayakkabısının bağlarını çözüp yeniden bağlamaya başladı. Diran bir an sustu, sonra kararsızca devam etti.

"Mösyö Mayer'i sor. Hep oradadır. Kendini tanıt, Müsü Diran'ın oğluyum de. Beni çok sayar..."

Arus dırdırlandı.

"Bak, saygı karın doyuruyor mu? *Hade*, kısa kes, çocuk geç kalıyor."

Diran cevap vermedi ancak yüzü hafifçe kızardı.

"Babam rahatsız de, birkaç gündür evden çıkamıyor, de..."

"Çocuğa niye yalan söyletiyorsun?"

"De ki... Gelemedi, de... Yüz lira rica etti, de..."

Arus birden başını kaldırıp kocasına baktı. Baret'in kaşlarının arasında bir çizgi oluşmuştu. Babasının yüzünde o kadar derin bir yakarış gördü ki, ağır bir tedirginlik hissetti. Diran'ın çenesi bir aptalınki gibi sarkmıştı. Gözlerinin feri sönmüştü. Yüzünde yer yer kırlaşmış iki günlük sakal vardı. Tedirginliğini öfke izledi. Bu adamdan tiksiniyordu, sarkık çenesinden, yalvaran gözlerinden. Bu tür bir görüntüsü olan bir babaya sahip olmak bir işkenceydi.

"Çok selam söyledi, kendisi sonra uğrayacak, de."

"Alacağın mı var?"

Diran anlaşılmaz bir sesle başını salladı, biraz geç cevapladı.

"Onlar bana çok borçlu. Sen dediğimi söyle. Babam rahatsız, gelemedi de."

Baret'in yüzü tümüyle karardı. Reddetmeye cesaret edemiyordu. Kabul etmek de istemiyordu.

"Para gerekiyorsa ben vereyim."

Elini cebine götürdü.

"Yirmi lira vereyim istersen. Bende de fazla yok."

Arus birden araya girdi.

"Ne vereceksin? O bulur. Sen biraz para biriktirip dişlerini yaptırmaya bak. Askerden geldiğinden beri bunca zaman geçti, bir dişçiye gidemedin."

Kocasına döndü.

"Neden çocuğu gönderiyorsun? O dilencilik yapabilir mi? İsteyeceksen sen iste. Bir de yalan konuşturuyorsun!"

Baret kaba bir şekilde anasının sözünü kesti.

"Al!"

Arus'a bakmadan masaya iki onluk fırlattı. Yeni elbise ısmarlayarak yanlış yaptığını düşündü. Bu şartlarda... Öf-

kesi anasına yöneldi. Kendisinin de bu yeni elbiseyi çok istediğini itiraf etmek, bunu kabul etmek istemedi. *Thé dansanti* da.

Diran'ın bakışı, sadece bir an paralardan kayıp, masa örtüsüne çakılmış kalmıştı. Yalvaran ifadesi gittikçe dağılıyordu. Bir sessizlik oldu.

"Zararı yok, ben giderim," dedi.

"Al!" diye tekrarladı Baret ümitsizce.

"İstemez, sen dişçiye git gerçekten."

Merdivenin basamakları gıcırdadı.

Arus kaşlarını çatıp Baret'e yaklaştı.

"Niye alıştırıyorsun?" diye payladı yumuşak bir sesle. "Daha bir elbise bile almadın terziden, cebine koy şunu."

Paraları Baret'in cebine tıkıştırdı. Oğlunun gözlerinde parıldayan düşmanlığı fark etmemişti.

"Ben zaten bir şeyler olduğundan kuşkulanıyordum. Ne zamandan beri akşamları erken geliyordu eve. Demek kahveye uğramıyor, içmiyor da. Belli ki parası yok. Çalışmıyor, ne yapıyor kim bilir? Demek büsbütün böyle oturmak istiyor. Onlar çalışıp bana baksınlar diyor."

"İnan, inan!"

Hilda sessizce içeri girmişti.

"Şimdiye kadar buluyordu da Baret işe girince mi parasız kaldı? Mahsus yaptı. Parası yokmuş diyelim de bir şey istemeyelim diye..."

"Ha, rahatsız numarası yapması da bundan. Adam hasta, çalışamaz diyelim diye... Külahıma anlat!"

Hilda'nın alayında anasına karşı da bir küçümseme vardı.

Arus dertli bir halde dikkatle Baret'e baktı. Baret ayakta hareketsiz durmuş, yere bakıyordu, sanki derin bir rü-

yaya gömülmüştü. Hilda da susup gözlerini kardeşine çevirdi.

Baret birden canlanıp aceleyle kapıdan çıkıp gitti.

Kötü kadınlara gidilir mi be, gidilir mi? O *pis*, iğrenç...

Tamam, ben de iğrencim, ne yapalım? İsteyerek gitmedim ya, mecbur oldum.

Sen artık o eski uslu çocuk değilsin, senelerce yetiştirdiğim çocuk.

Tamam, değilim, ne olacak? Çocuk değilim ben, erkeğim, erkek!

Kötü kadınlara giderek mi erkek olacaksın? Biri görse, duysa ne der? Sana en zengin ailelerden kız alabiliriz...

Abi, gerçekten ilk mi! Ne biçim erkeksin ulan? Ulan Haybeden, *kız oğlan kız*mış bu be!

Hade lan, *dalga* geçiyorsun!

Nah ulan, kendi anası söylüyor...

Toni, seninki bakireymiş, bakire!

Aaa!

Valla...

O zaman hayatında ilk kadın...

Yirmi dört yaşında...

Hah hah ha...

Ben olmasaydım, sen hayatta gidebilir miydin abi? Ayağını sokaktan içeri atamazdın, yalnız başına ne biçim korkardın. Bize bakma abi, biz buralarda büyüdük. Sen efendi evladısın.

Bonjur Mösyö Tarhanyan.

Bonjur Mösyö Dübua.

Yirmi dört yaşında...

Sayemde abi...

İğrenç şey, pis şey... Senin gibi çocuk...

Ağzın gevşek oğlum... Ağzını beğenmiyorum...

Bonjur Baret. Dinle! On kilometre çaplı bir alandaki tüm canlılar bir dakikada yok olur. Yirmi kilometre çaplı bir yerde, tüm canlı varlıklar, bitkiler...

Bonjur Baret. Şimdi kaç kişi ölmüş Vincent?

Yüz yirmi bin, bir dakika içinde.

Sen erkek miydin ki Tonietta seni erkek olarak görsün. Tonietta'yı bırak, bir başkasını al. Bunun yolu oradan geçer.

Bir milyon ton TNT'ye eşdeğer... Duyuyor musun Baret, bir milyon ton TNT...

Bir milyonun milyarda biri kadarı yetmez mi yok olmak için? Ya da, Akhisar'daki dinamitin onda biri...

Ne olmuş?

Gazete okumaz mısın sen?

Ne yapayım gazeteyi? Bir milyon yıl yaşasan da oğlum, on milyon yıl sonra sağ kalsan da, ne olacak? Ya da bu gece yatağında buhar olsan... Buharlaşınca bekâretini korumuşun, kirlenmeden buharlaşmışın diye memnuniyet duysan, ne olacak yani? Artık aynı nakaratları duymayacağın için sevineyim bari! Ne olacak? Haybeden'in meyhanesinde, Abanoz'daki odada, o kadının yatağının içinde bir gece geçirmişsin ne olacak? Ağzın mutlaka gevşek mi olmalı? Olmazsa ne olur? Hamama gider tertemiz olursun. İki lira. Bir de Çamur, beş lira. Yeni elbise, elli lira. Hesaplar, hesaplar... Sizin dünyanız hesapsız olur mu? Ne duygusu ulan! Sizin dünyanızda duygu var mı? Terziye, gömlekçiye, çamaşırcıya, kasaba... Yaşamaya zaman kalmadı! Hesaplar, hesaplar... Bir dakika, bir milyon ton, bir milyon beden... Bir milyon lira, bir lira... Hesap, hesap! Bun-

ca haftadır hesapla yaşıyorsun, ne oldu? Hesap, mahrumiyet, mahrumiyet... Bir maaş, hayatından bir ay... Bitsin, bitsin, maaş zamanı yine gelir, hayatına yeni bir ay gelmez. Hamama git, sinemaya git, Toni'yi Baylan'a götür, elbise al. Babana doktor getir. Belki de gerçekten hasta. Belki de gerçekten parası yok. Eğer parası olsaydı ağız eğer miydi sana? Eğer gerçekten yoksa, eğer gerçekten hastaysa...

*

"Hayganuş geldi bugün. Tam da çamaşır gününü bulmuş, şans eseri bitirmiştim. Hamam torbana sabun da koyayım mı? Şirketi övüp durdum, mahsus yaptım. Suren, Öyle yerde insan ilerlemez, memur olarak kalır, demiş. İşte Dırtad ortada, ne oldu demiş. Bir gün dışarı atarlarsa, *meteliksiz* baştan başlar demiş. Benim işime tenezzül etmedi, ama burada, Çarşı'da fırsatlar çıkardı demiş. Ben de, Diran piyasadaydı, bunca senelik tanınmış adamdı da ne oldu, kim elinden tuttu, dedim. Aylık aylıktır, hiç olmazsa *bütçe*ni bilirsin dedim. Yanına gitmediğin için Suren sinirlenmiş, anladığıma göre."

"Yanıma aldım diyecekti, onun için sinirlenmiştir."

"Yanına alıp da ne verecekti? Yabancı şirket gibi olur mu? Uşak gibi kullanacaktı dükkânda. Akrabadır, para lafı da edemezsin. Onun eline bakacaktık. Hem oğlanı çalıştıracaktı çırak gibi, üstelik minnettar kalacaktık. Başka iş bulamadı, ben iyilik ettim diyecekti. Dün karnını bizim evde doyuran adam. Bugün de Hayganuş oğlumun patronunun karısı olmuş olacaktı. Şu Allah'ın işine bak sen, dünkü dilenciler bugün adam oldu. Biz desen, ne idik ne olduk! Neyse, her işte bir hayır vardır derler, doğru. Baret iyi ki gitmedi. İki kuruş sahibi oldular mı, dün aç olduklarını hemen unuturlar. Oh, oğlum ona muhtaç olmadan

güzel bir iş buldu. Bunu hazmedemiyor o... Of, yeter, bana ne Suren'den!"

"Kuru iç çamaşırı yok mu?"

"Sabah hamama gideceğini söyleseydin ya oğlum. Biraz nemli, şimdi ütüyle kuruturum. Sen biraz otur, on dakikada hazır olur. Zararı yok, bu akşam çok erken geldin. Ben torbanı hazırlayana kadar Hilda ütü vurur, nemi gider."

Anladık, yeter, anladık.

"Baban da bugün işe gitmedi."

Ne yapayım? Gitmesin, otursun.

"Hastaymış. Akşama kadar gazete elindeydi. Amerikalılar bir bomba mı atmışlar nedir? Bunu söyleyip durdu. Sanki onun başına atmışlar! Siyaset karın doyurmaz dedim, kalkıp odasına gitti."

"Hastaysa doktoru çağır, muayene etsin."

"Deli misin sen, doktor da nesi?"

"Ben veririm parasını."

"Doktorluk hasta böyle mi olur? Bencil insana bir şey olmaz. Ben ayaklarımın üstünde duramıyorum, yine de doktora gitmeyi aklımdan geçirmiyorum. Her şeyi sen harcayacak olursan, nereye varır işin sonu? Onun da beklediği bu zaten."

Yeter, anladık. Doktor gelmesin. Yalnız kısa kes, uzatma. Hesap, para, para... Ne olacak? Bitsin be, bitsin! Yeni aylık gelir arkadan. Ne olacak? Olan ne ki? Zaten bitti. Ne yapsam zaten bitecek. Bari bir şey yapayım ve bir şey yaptım diyeyim. Yine gideyim Haybeden'e. Yine Pera'ya çıkayım, yine sinemaya. Biterse bitsin, durmaz ki...

"Bunlar kurudu."

"Evet evet, çamaşırın hazır Baret. Yemeğe bekleyeceğiz seni. Zaten o sadece bir çorba içeceğim dedi."

"Rol yapıyor. Zaten kaç gündür iki lokma ancak yiyor evde. Öğleyin dışarıda karnını doyuruyor, evde rol yapıyor. Niyeti ne? Masrafı her kısışında, işte benim yediğim budur, ben size yük değilim demek..."

"Yani, siz başınızın çaresine bakın, ben size bakamam demektir bu..."

Yeter, bakmasın! Anladık, her gün on kere aynı şeyi tekrarlamayın. Biliyorum ne söyleyeceğini, yeter artık, bıktım.

"Çok sıcağa oturma oğlum. Dokunmasın, dün geceden uykusuzsun zaten."

Dokunursa ne olur? Bir milyon seneden bir milyon saniye... Bir bomba, bir şehir, bir milyon ton iğrençlik.

Baret mutfağa girdiğinde, Diran çorbasını doldurup masaya oturmuştu.

Garip bir şekilde, kendini değişmiş hissediyordu. Tertemiz, sıhhatli, kuvvetli. Bedenini bir gevşeklik sarmıştı. Beynindeki ateş dinmişti. Geçmişteki her şeyi unutmuş, sanki yeni baştan bir hayata başlamıştı. Sabahki olayı bile hatırlamıyordu. Babasının önünde, tabağın yanında masanın üzerinde yayılı duran gazeteye baktı dikkatle. Diran bakışını gördü.

"Okudun mu?"

"Hayır, duydum."

"Korkunç bir şey, nasıl yaptılar bunu?"

Arus kocasına baktı. Baret'in babasını keyifle dinlediğini fark edince ses çıkarmadı. Diran da oğlunun keyifli halinden cesaretlenmişti. Kaşığı çorbanın içinde bırakıp sandalyenin arkasına yaslandı.

"Bizim zamanımızda kolejde bir hocamız vardı. Mr. Hooks derlerdi, Protestan vaiziydi. Bize tüm dünyadaki

değerlerin, hep beraber, bir insanın tırnağı kadar bile değerli olmadığını söylerdi. Kitabı Mukaddes'ten alıntılar yaparken araya Bağımsızlık Bildirisi'nden bölümler katardı. Jefferson'ın, Tom Paine'in, Franklin'in, Lincoln'un sözleriyle yetiştik biz. Öleceğimi bilirdim de, Amerika'nın böyle bir şey yapacağı aklıma gelmezdi. Nasıl yaptı, neden yaptı? Savaşın sonuna gelmişken..."

"Eh, bak işte dost bildiğin insanlar da böyledir. Yüzüne gülene inanır, güvenirsin. Hep de hayal kırıklığına uğrarsın."

Diran dönüp uzun uzun, hülyalı bir şekilde Arus'a baktı. Cevap vermedi, ama, Arus, bu müstesna konuşma atmosferinden faydalanmak istiyordu. Hilda'ya bir göz attı.

"Bu gidişle savaş artık biter. İşler zaten açılmaya başladı. Herkes mal getirme peşinde. Yeni bir işe başlasana."

"Beş kuruşsuz mu?"

"Para şart mı?"

"Bir yer kiralamak gerekmez mi, para istemez mi?"

Arus cevap vermedi, sinirlendi.

"Sana mutlaka bir yer aç diyen yok. Herkes Ali'den alıp Veli'ye, Veli'den alıp Ali'ye veriyor, işini yürütüyor. Herkes savaş yıllarında para kırdı, laf değil. Biz de günden güne aç kaldık. Herkes..."

"Bırak şu herkesi! Ben herkes değilim."

"Sen çok özel bir adamsın, büyük adamsın, herkesin yaptığını yapamazsın... Beceriksizim desene şuna! Herhangi bir iş bile bulamıyorsun. Herkes eleman arıyor şimdi, dil bilen, işten anlayan. Bunca senelik deneyimli adamsın. Bari düzenli bir aylık..."

"Sanki ben düşünmüyorum! Benim yaşımdaki adamı kim eleman olarak alır, genç istiyorlar."

Ürkek, suçlu bir gülümsemeyle Baret'e baktı.

"İnsan iş aradığında yaşlanmış olduğunu anlıyor. Kimse istemiyor, kibarca başlarından savıyorlar."

Arus sustu. Baret, Hilda'nın kaşlarının çatılmış olduğunu gördü.

"Eee, niye demişler, geleceğini zamanında hazırla diye. Bunun yaşlılığı da var."

"Biz geleceğimizi hazırlayamadık. Bu duruma düşmemek elimizde miydi?"

Arus başını hızla kaldırdı. Baret anasının sağlam bir dayanak bulduğunu anladı. Her zaman duyduğu lafları duymamak için, aceleyle ayağa kalktı. Mutfaktan çıkarken, hamam sonrası hissettiği o müthiş keyfi ve morali tümüyle kaybetmemek için büyük bir çaba harcadı. Ancak karnındaki ve kalbindeki basınç yeniden başlamıştı bile ve sesler beynini bulandırıyordu.

Baret'in masadan kalkmasıyla Arus'un başlatmak üzere olduğu saldırı yarım kaldı. Arus oğlunun arkasından sofaya çıktı.

"Yemeğini bitirmeden niye kalktın?"

"Doydum."

"Gel meyveni ye."

"Sonra yerim."

Işığı yakmadı. Sırtüstü uzanıp gözlerini kapadı. Biraz önce kaçan o keyifli gevşekliği geri çağırdı. Kanında karıncalar dolaşıyordu. Kendisini iki gün üç gece heyecan içinde ayakta yolculuk yaptırarak İskenderun'dan İstanbul'a getiren o özlemi hamamdan dönüşünde yine hissetmişti. Üç buçuk yılın yorgunluğunu atıp gevşeme özlemi. Şimdi o yorgunluk, uyuşmuş bacaklarında, hele zonklayan beyninde, daha ağır bir şekilde devam ediyordu. Gevşeme rü-

yası boşunaydı. Bu rüyayı her seferinde, ancak evin kapısına kadar yaşayabiliyordu.

Yine nefret etti evden. Yorgunluğu arttı. Hamamın sıcak mermeri üzerinde, *tellak*ın geniş avuçları altında ezilirken masalsı bir akşam düşlemişti. Posta katarında hayal ettiği gibi. Güzel bir yemek, kahveyle sigara. Şöyle bir dinlenme. Kısa bir uyku belki. Sonra belki bir sinema. Temiz bir yatakta pembe rüyalar ve mutlu bir uyku. Zinde bir yeniden doğuş. Sağlık ve güç hissi. Zevkli bir çalışma, karmaşasız, dengeli bir kafa. Mutlu bir uyku... Pembe rüyalar... Gevşeyen, tekrar yenilenen organlar... Kanında karıncalar... Tatlı... Tatlı... Tatlı...

Birden uyandı. Arus'un sesi sokağa kadar taşıyordu.

"...Bu yıkık dökük eve sokmuşuz başımızı, buradan da dışarı atılacağız. Bir kulübenin kirasını bile veremeyeceğiz, sokakta yatacağız. Dilencilerin bile yatacak bir yerleri vardır. Biz dilencilerden de aşağı düştük. Sokakta mı oturalım, bu mu istediğin? Bilmiyorum da ne demek! Sen bilmezsen kim bilecek? Kira bu... Akla hayale sığacak şey değil!"

Sofanın taşları sarsıldı. Arus kıpkırmızı kesilmiş bir halde odaya girdi.

"Kirayı ne zaman vereceksin, bir hafta geçti diyorum, param yok diyor bana. Sorumsuzluğa bak sen. Hayvanı bağlasan yaşamaz, biz razı olmuşuz, ses çıkarmıyoruz, her yoksunluğa boyun eğiyoruz, şimdi de kirayı vermemeye kalkıyor. Parası yokmuş!"

Hareketlerini dengeleyemiyordu. Odadan çıktı. "Yalan!" diye bağırdı. "Parası yokmuş! Mahsus yapıyor."

Sofada Diran'la karşı karşıya geldi.

"Ben mi? Param var da saklıyorum, yok diyorum, ha! Ben mi?"

"Evet, sen!"

Baret birden atıldı, kendini babasıyla anasının ortasında buldu.

"*Sus*!" diye haykırdı. "*Sus* olun! Sesiniz tüm mahalleyi tuttu. Ne bağırıyorsunuz?"

Diran merdivenin ilk basamaklarında Baret'e döndü. Alçak, biraz da titrek bir sesle:

"Duyuyor musun, param varmış, kasten vermiyormuşum! Ben... Dediklerini duyuyor musun?"

"Kavga etmeyin, yeter, yeter be! Ev mi, yoksa cehennem mi burası?"

Sesi hepsinin sesinden daha keskin çıkmıştı ama kendisi farkına varmadı.

Diran mırıldana mırıldana basamakları çıkmaya devam etti.

Arus mutfağa girdi, söylenmesini orada da sürdürdü.

"Mahsus yapıyor, kime yutturacak? Şimdi Baret çalışıyor ya, onlar versin diyor."

Hilda'nın sesi Arus'unkini bastırdı.

"Şimdiye kadar verebiliyordu da birdenbire bu ay mı veremez oldu!"

Baret sert bir hareketle kapıyı itti. Gözlerinde şimşekler çakıyordu.

"Kısa kesin, konuşmayın artık! Ben vereceğim kirayı. Var mı başka bir diyeceğiniz?"

"Sen vermeyeceksin!" diye kükredi Arus.

Yukarıdan, merdivenin başından Diran'ın sesi duyuldu.

"Sen ne diye veresin?"

Arus köpürdü.

"Kim verecek ya, dostum mu? Yoksa kızı sokağa mı çıkarayım, satışa?"

"Utanmaz!"

"Utanmaz sensin!"

"Şimdiye kadar kim veriyordu? Her şeyi, kim..."

Diran lafı yarım bırakıp aceleyle tavan arasının merdivenlerini çıkmaya başladı.

Baret'in kafası allak bullak oldu. Arus'u susturamayacaktı. Daha fazla dinleyemezdi de. Sanki beyninde tüm kanın hücum ettiği yerden bir şeyler kopacaktı. Koşarak sofadan geçip dışarı fırladı. Kapıyı çarpmadan önce "Allahından bulsun!" cümlesini duydu. Nereye gittiğini bilmeden, alabora olmuş bir halde yürüdü gitti.

"Senin bir *efkârın* var abi," dedi Haybeden.

Tarlabaşı'ndaki meyhaneyi üçüncü ziyaretiydi bu. Bugün, her zamankinden daha fazla pişmandı geldiğine. Denemek gereksizdi, şarap bile bunalımını hafifletemezdi. Daha meyhanenin kapısını gördüğünde kalbi sıkışmıştı. Kendisinden nefret ediyordu. Düşüş duygusu ümitsizlik veriyordu kendisine. O odayı hatırlıyordu. Pis hava, ağır kir kokusu. Sanki kızın üzerine de yapışmıştı. Sarhoş Çamur'un hali geliyordu gözlerinin önüne. Ve kendi hali, üstü başı dağılmış... "Haydi, çabuk ol!" Ve anında midesi bulanmaya başlıyordu. Kendisini zorlaması boşunaydı. Onun yeri değildi burası. Asla alışamayacaktı. Ne mutlu Çamur'a! Ne mutlu Haybeden'e! Onlar orada büyümüş, orada yaşamışlardı. Kendisi o aynı efendi evladıydı. Ağa Camii'nin köşesinden aşağıya doğru her dönüşünde ümitsizliğe kapılıyordu, hatta Ağa Camii'ni görür görmez, daha uzaktayken başlıyordu tiksintisi. Boşuna kendini zorlamış, katılaşmaya çalışmıştı. Düşüşü unutması gerekiyordu. Bu, dayanılmaz bir duyguydu.

Hesabı ödedi. Çamur'un her an gelebileceği endişesiyle alelacele dışarı çıktı. İstiklal Caddesi'ne çıkarak ışıkların içinde bir nefes aldı. Baylan'ın önünde tatlı bir heyecanla durdu. Kendisini içeri çekiyorlardı sanki, Abanoz'dan sonra hamama koştuğu zaman olduğu gibi. Karşı konulmaz bir yıkanma ve temizlenme özlemi. Tonietta kolundaydı. Hiçbir zaman Ağa Camii'nden aşağı inmemişti. Tarlabaşı'ndan, Sakızağacı'ndan, Yenişehir'in çürük dişli, kötü kokan bir ağza benzeyen sokaklarından hiç geçmemişti. Sırtında yeni elbisesi, ayağında parlak ayak-

kabılar, kolunda Tonietta, müşterilerin kıskanç bakışları altında, ışıklar içinde ilerliyordu. Parlak örtüler, şantili *çikolatalı kafe glase*, garsona cömert bir bahşiş, hoşça muhabbet, sohbet. *Sinema*nın ışıklı holü, kadife koltuklar, müzik, sevgi, zenginlik, neşeli şakalar. Kol kola caddeden yukarı. Ev, yumuşak koltuk, temiz yatak, mutlu bir çift, sakin, kavgasız, tartışmasız. Gülüşmeler, yumuşacık, sakin bir uyku, pembe rüyalar. Mutlu bir uyanış. Zevkli bir çalışma...

Sıraselviler'in köşesinde kendine gelip durdu. Düşleri dağıldı. Tonietta'nın Sıraselviler tarafında oturduğunu biliyor, ancak hangi sokakta, hangi evde oturduğunu bilmiyordu. Kendisiyle baş başaydı. Baylan'da, sinemada, sokakta, kimse yoktu kolunda. Gece yarısıydı, caddenin ışıkları azalmıştı. Kristal'den ıssız meydana alaturka bir müzik dökülüyordu. Son vapura yarım saat vardı. Zar zor yetişebilirdi. İlk tramvayı kaçırmamak için aceleyle karşıya geçti. Aklı başına geliyordu. İki haftadır hesapsız harcıyordu, ama otel parası veremezdi. Sınırı aşıyordu. Terzinin parasına dokunmamak gerekirdi. İyi ki babası yirmi lirayı kabul etmemiş, iki gün sonra da kirayı ödemişti.

"Gördün mü, zılgıtı yiyince nasıl çıkardı parayı. Evvelki gece o *sapartay*ı yemeseydi, bu kirayı da vermezdi, artık iyice suyunu çıkarırdı."

Anası haklı mıydı? Haklı olan kimdi, yanılan kim?

Tramvaydan atladı. *Elektrot*tan gözü kamaştı. Gece vardiyacıları Köprü'de tramvay raylarını yeniliyordu. Haliç'ten Marmara'ya doğru hafif bir sis yayılıyordu. Köprü'nün altından gecenin sessizliğinde bir tekne geçti, pata pata pata. Siste *fanus*ları bulanık görünüyordu.

Baret rüyasına dönmeyi denedi. Evi aklına getirmemek, kimsenin yüzünü görmemek, kimseyle konuşmamak için, iki haftadan beri gece yarısından sonra eve dönüyordu. Hele babasının yüzü, neredeyse hafızasından siliniyordu. Aile albümünde sararmış eski bir resim gibi. Bundan acı duyuyordu. O evde kendisini yabancı hissediyor, bundan da acı duyuyordu. Haybeden'in meyhanesini denemiş, başarılı olmamıştı. Ev istiyordu. Sıcak, güvenli. Rüyası daha güzeldi. Her gece, Haybeden'den çıktığı gecelerde, uyuyana kadar sonu gelmez bir sohbete girişiyordu kendi kendine. Toni, benimle evlenir misin? Ben sizin eve gelirim, ikimizin kazancıyla geçiniriz. Sabah birlikte işe gider, akşam birlikte kol kola çıkarız. "Öyleyse çav!" yok artık. Sinema, tiyatro, gazino gezeriz. Bazen ananı da alırız beraber. Eminim iyi kadındır, seveceğim... Anam mı? Anamı da severim tabii, ama size gelmek isterim... Hayır, babam sağ, henüz bana ihtiyacı yok. O kadar yaşlı değil ki... Eğer gerekirse, bazen yardım ederim tabii... Fakirim Toni, ama önceleri fakir değildik. Varlık'tan oldu. Bir gün seni Ada'ya götüreyim, bizim evi görürsün. Şimdi bir harabe, zamanında koca binaydı. Şimdi amcam yaşıyor tek başına, o da bitmiş. Onunkisi Varlık'tan değil ama. Yiyip içti, çarçur etti. Çapkındı. Ben mi? Çapkın olmamı ister miydin? Hayır, ben seni istiyorum. Denedim, başaramadım. O yaşam bana hitap etmiyor. Sadece sen... Ben herkesle yapamam... Seninle de nasıl cesaret ettim bilmiyorum hâlâ... Birkaç kez denemeye kalktım, başarısız oldum. Gülme! Kızacağını ya da benimle alay edeceğini sanmıştım. Buna tahammül edemezdim. Hayalimde ne planlar yaptım, olmadı, ama sonunda başardım. Kabul ettiğinde kulaklarıma inanamadım. Havalara uçtum o gece. Bir manyak kadar ince ayrıntılarla hazırlamıştım tuzağı, kuşkulanma di-

ye her ayrıntıyı hesaplamıştım. Hatırlıyor musun, o zaman "siz"li konuşuyordum seninle, "sen" demeye cesaret edemiyordum. Sadece, büyük çabalarla "Toni" diye seslenmeyi başarmıştım. Vincent'tan aşağı kalmamak için... Kaç gece, kaç gece denediydim yalnız başıma. Heyecandan nefesim tutuluyordu. Söyleyeceklerimi ezberliyor, ertesi gün mutlaka söyleyeceğim diye kendime söz veriyordum. Ertesi gün cesaret edememiştim. Bu haftalarca sürdü. Her akşam aynı şeyleri tekrarlayarak eve gidiyordum, ama sabahları seni görünce cesaretim kalmıyordu. Sonunda o gün...

"Toni, bu hafta gideceğiniz bir yer var mı?"

"Hayır, neden?"

"Tiyatroya gider misiniz?"

"Tiyatro mu?"

"Sever misiniz?"

"Severim."

"Cumartesi akşamı gider misiniz?"

Tonietta hafif şaşkın bakışlarla onu sorguladı. Baret doğal bir şekilde güldü.

"İki kişilik davetiye verdiler. Gazeteci bir tanıdık, kendi gidemeyecekmiş. Şimdi birden düşündüm, sizi davet edebilir miyim?"

Yüzünden hiç belli olmuyordu korkunç heyecanı. Ancak kalbi çılgınca çarpışlardan ağrıyordu. Tonietta'dan bir mazeret, en azından ikircim bekledi.

"Olur."

Tonietta cevabını verip işine devam etti.

Bu karşılık inanılacak gibi değildi ama yanlış duymamıştı. Aynı olağanüstü çabayla, doğal halini korumayı başardı. Oturduğu yerden seslendi.

"Vincent, bu *poliçe*de adres yok, ne biçim şey bu?"

Belgeleri çevirerek kaşlarını kaldırdı, gayet ciddi bir şekilde işini yaptı. Sonra yerinden kalktı, adresi doğrulamak için gitti, dönüp gayretle çalışmaya devam etti.

Akşama kadar tiyatro lafı açılmadı. İşten başka hiçbir şey konuşulmadı. Ancak düşünceler içini kemiriyordu Baret'in. Teklifine "olur" diye bir cevap verebileceğini hayal etmemişti. Tonietta'nın, teklifini bu derece basit şekilde kabul edişinde kuşkulu bir şey arıyordu. İlk kez biri, birden haydi seninle tiyatroya gidelim diyecek ve sen de hemen olur diyeceksin. Tek kelime. Başka herhangi birinin önerisini de böyle kabul eder miydi? Belki de uzatmamak için öyle demişti. Cumartesi bir bahane uydurup kendisini yüzüstü bırakacaktı herhalde. Biletlerin parası da havaya uçacaktı.

Belki de gerçekten gelecekti.

Aklı kıyafet ayrıntısına takıldı. Tonietta'ya yeni elbisesiyle eşlik etmeliydi. Bundan daha uygun bir fırsat olamazdı. Bu komik takım üzerindeyken, Tonietta kuşkusuz onunla tiyatroya gitmekten hoşlanmazdı.

Tonietta'yla aynı saatte işten çıkmaya çabalamadı. Tam tersine, bundan kaçındı. Tonietta çıkıştan önce makyajını tazelemeye gittiğinde Baret sessiz sedasız çıkıverdi. Tonietta'yla yalnız kalmaktan ürküyordu.

Acele adımlarla Tünel'e indi. Dükkânlar kapanmadan terziyi yakalamalıydı, dünya kadar işi vardı. Neredeyse koşarak çıktı Tepebaşı'na. Bilet işini ertesi güne bırakamazdı. Belki de boş koltuk kalmamıştı. O zaman loca kiralamak zorunda kalacaktı. Eğer loca da yoksa...

Çok da uygunsuz bir yerden olmayan biletleri cebine koyduğunda rahat bir nefes aldı. Altıncı sırada ve ortadaydı yerleri.

Daha karanlık basmamıştı. Uzun zamandır bu kadar erken dönmemişti Kadıköy'e. Bu kadar zinde ve bu kadar keyifli de olmamıştı.

Takım elbise hazırdı, ama omuz kısmında bir hata vardı. Sökülüp düzeltilmesi gerekiyordu. Umurunda değildi. Cumartesiye kadar zaman vardı, terziyse yarın hazır diyordu.

"Ben çocukla eve gönderiririm, buraya kadar yorulma."

"Olur," dedi zevkten kızararak.

Zamanında babasının gömleklerini, elbiselerini de eve getirirlerdi ve getiren çocuğa bahşiş verilirdi. Şimdi kendi de...

Dikiş ücretini ödedi, bir ikibuçukluk da ustaya bıraktı. Bir kuş gibi hafif ayrıldı dükkândan.

Oturma odasının ışığı yanıyordu. Tavan arasında da ışık vardı. Diran yatmış olmalıydı. Baret bu gece herkesin ayakta olmasını arzuluyordu.

Kapıyı anahtarla açtı. Sofada, mutfakta, her yerde ışık yanıyordu. Hilda'yı gördü, sofada eğilmiş yerleri süpürüyordu. Doğrulmadan başını kaldırıp kardeşinin gözlerinin içine baktı. Birkaç saniye sürdü bu bakış. Başını eğip tekrar süpürmeye devam etti.

Baret bu bakıştan sarsılmıştı. Dayak yemiş bir kedi bakışıydı ablasının gözlerindeki. Bu bakışta bir korku vardı, gizlenemeyen bir korku. Hilda bir şey söylemedi. Baret odaya girdi, eşikte durdu. Madam Zımaro oradaydı. Kocası Müsü Stefo oradaydı. Jermen Hanım vardı. Arus da içerideydi. Arus hariç hepsi yüzüne bakıyordu. Arus karalar giymişti. O anda Hilda'yı da baştan ayağa karalar içinde görmüş olduğunu fark etti. Belki de bundan dolayı, ablasının görünüşünde doğal olmayan bir şey hissetmişti.

Kurulmuş bir makine gibi kendiliğinden kapının yanına oturdu, bakışlarını odadakilerin üzerinde dolaştırmaya başladı. Hepsi tek tek bakışlarını indirdi.

Hilda içeri geldi, olağandışı bir şekilde ortalığı topluyordu, durmadan.

Müsü Stefo birkaç saniye Baret'le göz göze geldi, sonra zorlama bir kabalıkla, normalden yüksek bir ses tonuyla konuşmaya başladı.

"Yaaa, ne yaparsın oğlum, dünya budur. Ne yaparsın oğlum..."

"Sokakta düşmüş, çamurun içine... Biri koluna girmiş, alıp getirdiler. Üstü başı hep çamurdu. Soyup yatırdık. Anam, bir çay yapayım içsin, dedi. Aşağı indik. Ben de doktora gideyim, doktoru çağırayım dedim. Orada değildi, hastaya gitmişmiş. Bekledim, gelmedi. Daha fazla duramadım, eve geldim. Anamı görsen... Meğer çayı pişirip yukarı götürmüş..."

"Çayı götürdüm, Diran, kalk iç diyorum, cevap yok... Diran, çayı getirdim..."

"Aşağı koşmuş. Önce arkamdan sokağa atılmış. Sonra düşünmüş ki, ayağında terliklerle nereye gidecek? Kapının önünde beklemiş. İçeri de girememiş..."

"Her şeyi unuttum, kıza ne diyeceğim, dönüşünde nasıl söyleyeceğim, onu düşünüyorum. Çıldırmak işten değil... Düşünebiliyor musunuz, Madam Zımaro'yu birden görünce... Ne rastlantı! Çarşıya gidiyormuş. Allah'ın işi, sağ olsun, bin yaşasın..."

"Baret'e telefon edelim dedik... Sonra düşündük, böyle bir haber aniden verilir mi?"

"Kaldık, yalnız ikimiz..."

"Verdik, haber verdik... Cenaze arabası orada değilmiş, o saatten sonra gönderemezlermiş. Yarın sabah alırız demiş, *jamgoç**. Ziyanı yok, bu gece evinde kalsın..."

"Kalsın, Arus Hanım, bu gece misafir... Son gecesi..."

"Odasının ışığı sabaha kadar yansın..."

"Ah, Jermen Hanımcığım, çok teşekkür ederiz. Hepinize de minnettarız, ama kalmanıza gerek yok. Rahatsız olmayın. Allah'a şükür çocuklarım yanımda, yalnız değilim."

"Çok teşekkür ederiz. Allah sevdiklerinizi saklasın..."

"Elimizden ne gelir ki? Alın yazısı..."

"Böyle birdenbire, çok acı. Bir şeyi yoktu, hiçbir şeyi."

"Ben yarın sabah cenaze arabası gelmeden gelirim."

"Çok teşekkür ederiz Madam Zımarocuğum. Yaptıklarınızı unutmayacağım."

"Neler söylüyorsun *kale* Madam Arus?"

"Allah sevdiklerinizi saklasın."

"İyi geceler *ağorimu*. Ne yaparsın! Sen akıllı çocuksun. Bu budur, kuraldır. Yapacak bir şey yok. Artık ananı, ablanı düşün. Evin erkeği şimdi sensin. Hade, *manitsamu**... Başın sağ olsun."

"Tükendim. Bu üzüntü bitirdi beni. Ayakta duracak halim kalmadı. Hade, siz gidin yemek yiyin. Yo, yemeden olmaz. Siz bana bakmayın. Baret oğlum, mutfakta yemek var, ısıt, şu kız iki lokma yesin, bitti bugün... Hasta olacak."

"Ağlama kız, hasta olacaksın, sinirlerine hâkim ol."

"Anam şaşırmış, korkmuş kalmış. Madam Zımaro gitti kocasını da çağırdı. Jermen Hanım'a da haber ver dedik."

jamgoç: [Erm. sözcük anlamı "kiliseye çağıran"] Kilisenin çanını çalan ve diğer işlerini gören görevli. Türkçeye zangoç olarak yerleşmiştir.
manitsamu: Rumca, "anneciğim" anlamında.

"Yalnız kalmamak için insan arıyorduk, sana telefon etmek istemedik."

"Biraz sonra haberi alan gelir. Kiliseye haber verilecek, almaya gelecekler."

"O odaya çıkacaklar, o yatak, o yırtık çarşaflar... Rezil olacağız... Tüm mahallede konuşulacağız."

"Kimse gelmeden, temiz yeni bir çarşaf çıkardım, yukarı götürdüm."

"Tut dedim... Daha tümüyle soğumamıştı..."

"Ağlama kız, kendine hâkim ol biraz... Hasta olacaksın."

"Babamın kollarından tuttum, anam da ayaklarından, yataktan aşağı indirdik..."

"Yeter Hilda, anlatma artık, yeter... Şu yemek işine bak Baret..."

"Babamı soydum... Anam, ben ölmüş adama el süremem diyor, sarsılmış bir halde. Ben yaptım her şeyi, çarşafa koyup sardım... Yatağı da katladık ki gelen görmesin... Ölüyü orada kapının dibinde yere bıraktık, aşağı indik, geleni kabul etmeye..."

"Siyah çorap yok. İnsanlar gelecek, rezil olacağız... Evi öyle bırakıp dışarı çıkamayız. Neyse ki Zımaro, siyah nesi varsa toplayıp getirmiş. Sağ olsun, doğrusu kardeş yapmaz onun yaptığını."

"Neyse ki kahve vardı evde..."

"Bugün almaya gelmemeleri daha iyi. Yarın sabah ya Baret'in odasına ya da bizimkine indiririz, oradan kaldırılsın. Papaz da, diğer gelenler de oraya girerler. Baret'in odasını da temizlemeli, derleyip toplamalı..."

"Anam, ben yapamam diyordu... Titreye titreye anca ucundan tutuyor, baygınlıklar geçiriyordu. Ne yapayım, se-

ni çağırmak istemedim. Yüreğime taş basıp her şeyi elimle yaptım."

"Yeter kız, on kere anlatma artık. Hasta olacaksın, başımıza bela açacaksın."

"Bedeni daha katılaşmamıştı... Gözleri yarı açıktı. Kapamak istedim, gözleri kapamak gerek derler, kapanmıyor. Kaç kere yaptım..."

"Artık yeter Hilda! Titriyorsun, hasta olacaksın."

"Kapatamadım, yarı açık kaldı gözleri, ama ellerini göğsünde çapraz kavuşturdum... Bedeni daha katılaşmamıştı. Şimdi soğumuş olmalı..."

"Ağlama öyle, normal ağlama değil bu... Korkuyorum kızım, kendini tut biraz. Sinirleri bozuk... Nedir bu başımıza gelen? Uykusuz kalamazsın kızım, yarın dünyanın işi var yapılacak, gel yat."

"Ben yukarı çıkmam."

"Delilik bu yaptığın."

"Ablan çok etkilendi. Bu kadar sarsılacağını tahmin etmezdim. Bir şey olur diye korkuyorum."

"Sarhoş gibiyim... Bütün vücudum ağrıyor... Benim gibi zayıf bünyeli bir insan geceyi böyle kanepe üzerinde nasıl geçirir? Hem de bu üzüntülerle... Bir şey değil, cenazeden önce hastalanmaktan korkuyorum."

"Bir sürü iş var... Nereden tutalım, nereden başlayalım ben de şaşırdım."

"Bu şapka giyilir mi? Modası geçmiş ama üstüne tül gelince, belli olmaz."

"Bak, ne kadar ters oldu! Bir ay sonra olsaydı bir manto giyerdim, her şey kapanırdı... Şunun eteğini biraz uzatabilir misin? Bunca işin arasında böyle şeyleri de düşünmek! Ne yaparsın, Tarhanyan'ın karısı diyecekler... Nasıl

çıkacağız bunun altından, ben de bilmiyorum. Bir sürü masraf ister. Ölüyü yıkamak bile paradır. Tek papazla mı alıp götürecekler? Rezil olacağız. Herkes yoktu demez, yapmadılar der. Daha odun bile almadık, kış geliyor..."

"Suren'den de istemeye yüzümüz yok ki. Borç hâlâ duruyor."

"Dur bakalım, belki Suren bir şey yapar."

"Önce şu işleri yapalım. Şimdi bakarsın cenaze arabasını erkenden gönderirler."

"Baret yukarı gelmesin, biz indiririz..."

"Sen gelme Baret, burada kal. Biz kefenin iki ucundan tutar indiririz, artık o kadar zor değil."

"Sen bırak, gelmene gerek yok. Bir de senin derdin olmasın bunca dert arasında."

"Görmeye ne gerek var?"

"Baret buraya gel, yukarı çıkma diyorum, görüp de ne olacak!"

"Baret!"

"Baret!"

"*Hadi*, sen artık burada durma. Neredeyse şimdi gelir cenaze arabası. Sen bir an önce gidip Suren'e haber ver."

"Dırtad'a da haber vermeli. Nasıl yapacağız? Ada'ya kadar gitmek gerek, ama haber vermeden olmaz ki! Ya, acele etmek gerek, zaman yok. Önce ilan işini hallet ki, bugünkü gazeteye yetişsin*."

"Paris'tekileri unutmayalım..."

"Şimdi ne yapacağız? Dırtad için 'Bay' mı yazdıracağız, yoksa 'Bay ve Bayan' mı? Bir sorun da bu!"

...bugünkü gazeteye yetişsin: İstanbul'da yayımlanan Ermenice günlük gazeteler öğleden sonra piyasaya çıkan akşam gazeteleri olduğundan, sabah verilen ölüm ilanı aynı gün yayımlanabilir.

"Sen, Suren'in adını bizim adımızın ve amcalarının isimlerinden hemen sonra koy. Suren böyle şeylere önem verir. Adını ilanın yukarılarında görürse, başka olur..."

"Ne diyorsun be! Ne diyorsun be!"

"Ne zaman? Nasıl?"

"Vay Müsü Diran vay..."

"Du bakalım oğlum, du bakalım! *Koca* Müsü Diran öyle mi kaldırılır!"

"Sen bana bırak bakayım! Yarın kalkmasın, bir gün sonra olsun!"

"Bırak şimdi ölüm ilanını, ben telefonla hallederim. İki gün çift sütuna ilan. Türkçe gazetelere de veririz. Piyasada sevilen, tanınmış adamdı baban. Hepsi de gelirler. Muhteşem bir cenaze olmalı."

"Ne demek? Bizden yakın akrabası var mı?"

"Sen bana bırak bakayım bu işi!"

"Dırtad'ı mı diyorsun? Gideceksen git, haber ver. Helbet, kardeşi!"

"Şu ilanı bana ver. Hadi, artık karışma, rahatça işine bak oğlum."

"Kadıköy'de değil, Yerrortutyun'da* yaparız. Ben bizim korodan da arkadaşlar getirtirim, yabancıların ağzı açık kalır. Hadi, sen vapura yetiş... Armen ulan, telefon aç şu gazeteye!"

Yerrortutyun (Kilisesi): Beyoğlu Balıkpazarı'nda Ermeni kilisesi. Beyoğlu bölgesindeki Ermeni kiliselerinin merkezidir. Üç Horan Kilisesi olarak da anılır.

"Gördün mü? Eee, *aferin* Suren, doğrusu bu kadarını beklemezdim!"

"Hayganuş da duyar duymaz koştu geldi. Daha biraz önce gitti. Tepeden tırnağa karalar giymişti. Hiç mecbur da değildi hani. Elli lira da verdi, cebime sıkıştırdı, bir şey söylememe bile fırsat vermedi. Ben yabancı mıyım, insan insanla olur, dedi. Hayganuş'un gönlü zengindir... Ağlayıp durdu."

"Suren de iyi kalplidir, bakma sen. Sonuçta en yakın akrabam. Sonra, baban da az mı yaptı ona? Unutmaz tabii... Şimdi güzel bir cenaze töreni yaptırır. Onun *hatır*ını sayarlar."

"Dırtad ne yaptı? Hiç, ne yapacak desene! Karıyı, çocuğu dert etmeyen, kardeşini mi dert edecek? Dert etseydi sağlığında düşünürdü. Cenazeye gelecek mi bakalım? Evet, gelir tabii, artık o kadarını da... İster misin acayip bir kıyafetle gelsin, bizi de rezil etsin! Kim bilir ne kalabalık olacak... Baban düşmüştü, ama piyasada saygı duyulurdu ona. Eee, zamanında koca Müsü Diran'dı..."

"Sen de yeni takımını giyin Baret. Zaten son bir saygı... Ha, terzinin çırağı bugün getirdi takımını. Bir lira verdik eline. Eee, ne niyet etmiştik, ne oldu! Alın yazısı..."

"Arkadan nasıl görünüyor eteğim?"

"Siz rahmetlinin oğlusunuz sanırım. Asker olan değil mi? Sizi hep merak ederdi... Ben Mösyö Mayer, babanızı çok eskiden tanırdım. Gerçek bir asilzadeydi. Yürekten başsağlığı dilerim. Başınız sağ olsun!"

"Değerli bir insanı, nadide bir dostu kaybettik. Taziyelerimi sunarım, samimi taziyelerimi..."

"Taziyelerimi..."

"Başın sağ olsun oğlum..."

"Asil bir insandı, asil..."

"Taziyelerimi..."

"Taziyelerimi..."

"Amca, doğru bize gidelim."

"Yooo kızım, orada yapabileceğim bir şey yok. Kalabalık içine giremiyorum. Yalnızlığa alıştım. Baret, ne zaman gelebilirsen uğra!"

"Sofanın ışığını söndür Hilda... Cenazeden sonra bu kalabalık da hiç çekilmez evde, ama gelmeyin de diyemezsin ki!"

"Ah ayaklarım, ayakkabı çok sıktı. Yeni ayakkabıyla bunca saat ayakta..."

"Çok görkemli bir cenaze töreniydi, öyle değil mi?"

"Evet, güzeldi!"

"O ne kalabalıktı! Bu kadarını beklemiyordum!"

"Suren'in yaptığı unutulacak gibi değil. O olmasaydı rezil olacaktık. Biz ne yapabilirdik ki, kim bilir ne pahalıdır her şey! Tabut... Tabuta dikkat ettin mi? Harika bir tabuttu. Nur içinde yatsın. Hiç olmazsa şanına layık bir cenaze töreni oldu."

"Dur bakalım, belki bizim çelengin parasını da almaz, diğer masraflarla beraber onun parasını da kendi öder. Ne olur, nesi eksilir ki?"

"Evet, biraz da kendisi için yaptı tabii... Gazeteler daha çok ona başsağlığı dilediler. Akrabasını tek bir papazla kaldırtmak ona yakışır mıydı? Ayıp olurdu! Sonuçta, tanıyan herkes bizim tükenmiş olduğumuzu biliyor. Her neyse, güzel oldu ya... Ne yanık bir sesi vardı o ilahiyi okuyanın, herkes ağladı... Kimdi acaba?"

"Sağ olsun Hayganuş! En güzel çantasını, eldivenlerini göndermişti. Yüzümüzün akıyla çıktık. Tülüm nasıldı? Güzel durmuş muydu? Nasıl koyduğumu bilmiyorum, doğru dürüst aynaya bile bakmadım o kargaşada..."

"Sen çelenklere dikkat ettin mi? Ben hepsini okuyamadım o kalabalıkta. Herkesin gözü üstünde..."

"Dırtad siyah takım giymişti sanırım. Varmış, elinde tutmuş demek ki. İnsan bir ütü vurur da öyle giyer! Ama yine bir Dırtadlık yapmıştı, siyah takımla kahverengi ayakkabı! İnsan birinden ödünç alır! Herkes yok demez, bilmiyor der. Ölenin kardeşi!"

"Ah, ayaklarım! Acaba Suren ne kadar bağış yaptı? Gazetede okuruz..."

"Hadi, şimdi yatın artık!"

"Kız, böyle gecelerce uykusuz kalmak olmaz. Git, yerine yat rahatça!"

"Ne demek uyuyamıyorum! Ne zamana kadar dayanabilirsin? Anlamı yok ki. Ölen geri gelmez ki. Allah rahmet eylesin."

"Bak, aferin Suren'e. Gazeteye cenaze törenini bütün ayrıntılarıyla yazdırmış. Kim bilir bunun için de kaç para verdi. Oku bakalım, kimler varmış?"

"Herhalde bunu yazan babanı tanıyan biriydi. Ne güzel yazmış... Herkes onu söyledi, ne asil adamdı dediler... Eh, Müsü Diran da Müsü Diran'dı yani. Bunca yıllık... Şu mendili ver Hilda!"

"Suren yirmi beşer lira bağışlamış. Yüz yirmi beş lira..."

"Bu kızın sinirleri fena halde bozuk, ne yapacağız?"

"Ablanın sinirleri tepesinde, konuşulmuyor hiç! Babasının ölümünden bu kadar etkileneceğini düşünmemiştim."

"*Thé dansant* bu gece değil miydi? Birden aklıma geldi. Şu dünyanın işine bak sen... Bunca senedir öyle bir yere gitmemişti. Nasıl hazırlandıydı. Gece gündüz göz nuru döktü kız. Bir kere sırtına geçirmek kısmet olmadı."

"Görüyor musun? Paris'ten bir telgraf bile gelmedi başsağlığı için... Yine benim adamlarım yetişti."

"Bugün ne pişireceğiz?"

Arus içeri girdi, kapıyı kapatıp sızlandı.

"Ayaklarım dondu. Sonbahar gelmeden soğuk başladı. Allahım! Ne zaman kurtulacağız bu evden?"

Hiç cevap alamadı. Hilda düzenli olarak iğne çekiyordu. Baret gözlerini elindeki gazeteden ayırmadan kıpırtısız oturuyordu. Hilda odaya oturmaya geldiğinde Baret her zaman gazetenin arkasına saklanırdı.

Arus sağanağa kulak verdi.

"Bu ne fırtına birden? Şimdi kömürlüğü su basacak."

Yüzünde bir acı ifadesiyle dizlerini ovaladı.

"Yo, artık bu evde oturamam, şeytan görsün. Gidip adam gibi bir yer tutalım. Beş-on kuruş fazla olsun. Birkaç yeni eşya alır, adamdan sayılırız. Birkaç parça mücevher satarım olur biter. Burada kötürüm olacağız."

Hilda, anasına, sonra Baret'e baktı. O da gazeteyi biraz indirmiş, anasına bakmaktaydı.

"Ne mücevheri?"

"Varlık'tan birkaç parça kaçırmıştık. Dar günde lazım olur diye saklamıştım. Eh, Allah'a şükür, şimdi artık çocuklarım çalışıyor. Nasıl olsa *bece*ririz. Korkacak bir şey yok."

Sokağa hızla hücum eden rüzgâr çerçeveleri çürümüş pencereleri zangırdattı. Yağmur camları döverek geçip gitti.

Baret bakışlarını tekrar gazeteye çevirdi. Bir şey okuyamadı. Evde hiç mücevher konusu olmamıştı. En dar günlerinde, en acı tartışmalar sırasında bile. Oysa Diran mücevherlerin varlığından habersiz olamazdı. Sonuçta kendisi satın almıştı onları. Mücevher... Birden hatırladı. Dırtad amcasının karısının mücevherleri...

Konunun açılmasını boşuna bekledi. Arus başka bir konuya geçmişti. Jermen Hanım iş getirmişti. Öğlenki konuyu açtı yeniden.

"Hovsepyan'ı görüyor musun? Sen gel o kadar peşimize düş, sonra da öyle bir aileden kız al! Tabii şu var ki, zenginler. Dünya kadar drahoma vermişler, diyor Jermen Hanım. Eee... Öyledir, para her şeyi yapar. Elinden alırlar adamı."

Hilda başını birden kaldırdı, gözlerinde şimşekler çaktı. Arus'a ateş püskürdü.

"Ya! Elimden almışmış... Aptal! Duyan da gerçek sanır. Eğer isteseydim, elimden alabilirler miydi? Yüz kere etrafımda döndüler, yüz vermedim. Sanki bilmiyorsun!"

Baret sarsılmış bir halde ablasına baktı. Hilda'nın, anasına hakaret ettiğini ilk kez duyuyordu. Ablasının gözlerindeki nefretten korktu. İkisi arasındaki gerginliğe ilk kez tanık olmuyordu. Diran'ın ölümünden beri, birbirlerine karşı daha sinirli, daha öfkeliydiler. Hilda çok az konuşuyordu, ama şimdiye kadar hiç hakaret etmemişti. Ya da Baret duymamıştı.

Arus'un ifadesi de bozulmuştu. Bakışları ve lafları sertleşti.

"Sen de burnundan kıl aldırmazsın. Züğürt tesellisi."

Baret ikinci kez sarsıldı. Arus'un ses tonu da bir ananınki gibi değildi. Kötü niyetli bir kışkırtıcılığı vardı. Garip bir rahatsızlık hissetti Baret, sözlerden çok, ses ve yüz ifadelerinden.

"Ne oluyorsunuz," diye homurdandı.

"Tuttuğunu koparsaydın, kaçırmasaydın!"

"Ben mi kaçırdım? Tutmak istedim de kaçırdım ha? Aptal!"

İkinci "aptal" Baret'i daha kötü etkiledi.

"Neden hayır dediğimi bilmiyor musun? Bilmiyorsun, değil mi? Ailem olarak umrunuzdaydı sanki!"

"Nankör. Az şey mi yaptım ben senin için?"

"Ne yaptın? Babamın, oğlunu sevdiğini bilmiyor muydun? Sen ne yaptın?"

"Mücevherler, mücevherler," dedi Baret, elinde olmadan. Anasına baktı yeniden, tırnaklarını çıkardığını, kavgaya hazır olduğunu gördü. Karnında bir rahatsızlık hissetti. Yine de sakin konuşmaya çalıştı.

"Ne oluyorsunuz, neyin kavgasını yapıyorsunuz? Şimdiye kadar babamı yiyordunuz, o öldü, şimdi de birbirinizi yiyorsunuz. Birbirinizden ne istiyorsunuz?"

Bu sözler iki kadın üzerinde garip bir etki yaptı. Baret'e baktılar ve gözlerindeki kızgınlık kaygıya dönüştü. Bir sessizlik oldu. Arus ve Hilda, karşılıklı cevap bekleyerek birbirlerine baktılar. Arus'un yüzü kardardı, anormal ölçüde yumuşak bir sesle konuştu.

"Biz babanı yemedik. Şimdi Allah rahmet eylesin, ama o yedi bizi. Ablanın Hovsepyan'ı reddetmesinin sebebi de odur dolaylı olarak. Biliyorsun."

Başını sallamaya başladı ve iç geçirdi.

"Geçen gün laf açıldı da, Hayganuş dayanamadı, ah, rahmetli, zamanında düşünmedi, dedi. Zamanında başka türlü yapabilirdi, dedi. Senin üstüne veya çocukların üstüne birkaç gayrimenkul yapsaydı..."

Hilda'ya döndü.

"Ben anladım ne demek istediğini. Hayganuş biliyor ya..."

Ana kız bir daha bakıştılar. Suç ortakları gibi. Hilda kaçamak bir şekilde kardeşine baktı, dikişine devam etti.

"Suren de hazmetmiş değil. O öyle bir şey yapmamıştır doğrusu. Çocuklarının hakkını başkasına yediriyor, diyordu o zaman da."

Baret başını kaldırdı.

"O ne demek?"

"Biz sana söylemedik. Bilmenin bir yararı yoktu. Babana karşı saygını yitirmeyesin diye bağrıma taş bastım oğlum. Çocuklarımın hatırı için her şeye katlandım."

Baret ablasına döndü, ondan bir tepki bekliyordu. Hilda ilgisiz görünüyordu. Demek biliyordu! Şaşırdı. Bir şey söylemek istedi. Söyleyecek bir şeyi olmadığını fark etti. Belki bunun için dramatik bir tepki bekleniyordu ondan. Yüreğinden bir sarsıntı koparmak için kendini zorladı. Hayır, sakindi, hatta garip bir şekilde avundu. İçinde de babasına karşı hiçbir olumsuz his bulamadı. Onu yargılamak için hiçbir istek yoktu içinde. Tam tersine, değişik bir hayranlık, gizli bir takdir vardı kalbinin derinliklerinde, ve belli belirsiz bir kıskançlık. Diran'a hiç bu gözle bakmamıştı. Bir an babasının yüzündeki dikensi kılları adeta yanaklarında hissetti.

Arus bu ciddi ifşaatından dolayı endişelenmişçesine, rahatsız gözlerle izliyordu Baret'in hareketlerini. Baret onun beklentisini fark etti. Yüzünde bunalımdan eser arıyordu, ama mümkün değildi. Baret, kendini daha da hafiflemiş hissediyordu. Buna karşın yerinde oturamadı. Ayağa kalktı, suratını olabildiğince asarak odadan dışarı çıktı. Arus arkasından baktı, bekledi, sonra fısıldadı.

"Bilsin, artık bilsin!"

Hilda cevap vermedi.

Sofanın taşlarında ayak sesleri yankılandı.

"Dışarı mı çıkıyor?"

Kulak kabarttı. Kapı aniden çarptığında atıldı ama yetişemedi. Mırıldanarak odaya döndü.

"Bu havada!"

Uzun bir sessizlik oldu. Yağmurun sesi dinmişti. Rüzgâr daha kuvvetli uğulduyordu. Arus, omuzları düşmüş, elleri öylece dizlerinde, avuçları dua eder gibi açık bir halde sandalyeye oturmuştu. Gözü dalmıştı.

Bu iki taraflı yalnızlık içinde sesi garip bir şekilde çınladı.

"Onunla hiç konuşulmuyor. Sanki düşmanız evde."

Bir cevap bekledi.

"Neydi o, bir hafta ağzını açmadı. Ağzından tek kelime çıkmadı. Zehir kesilmişti. Şimdi de bir laf etse küfür eder gibi söylüyor. Niye böyle ters davranıyor?"

Hilda, düşünceli bir şekilde yere bakan Arus'a soğuk bir ifadeyle baktı. Bir an sonra Arus'un yüz hatları canlandı.

"İyi yapmadım mı? Niye saklayayım artık, bilsin."

Baret'in aklı o konuda değildi oysa. İskelenin oradaki Kumluk'un başından gökteki yıldızları ve İstanbul'un ışıklarını seyrederken, mücevherler parıldamaktaydı hâlâ gözlerinin önünde. Yeni bir ev kiralama, "adamdan sayılma" planı eski bir düşünce gibi geliyordu ona.

Kumluk yine karanlıktı. Lodos ve yağmur geniş göletler oluşturmuştu. Burası da, Çarıkçı gibi yasak bir bölge olmuştu onun için. Aşağı tabakadan insanların uğrak yeri. Şimdi özgürce yasak meyveyi tadıyordu. Her seferinde buraya sığınıyordu.

Uzun uzun Mühürdar tepesini seyretti. Bir zamanlarki dünyasının sınırı. Dönüşünden beri o taraflara ayak basmamıştı. Zayıf bir anına rastlar da gidiverir diye sırtını

dönmüştü oralara. Titredi. Hayal gücü tepeyi aşıp Moda'ya doğru gitti. Oradan...

Tepenin eteğine ulaşmıştı bile. Yukarı tırmanıyordu. Marmara'dan Kadıköy'e saldıran fırtınanın izin verdiği ölçüde giderek daha hızlı yürüyordu. Darmadağınık saçları ve ceketi denizden gelen su tanecikleriyle nemlenmişti. Üşümüyordu. Tepeden tırnağa yanıyordu, özellikle de başı. Dışarıda kimsecikler yoktu. Fırtına taşları kurutmuş, birkaç sararmış yaprak ezilmiş kuşlar gibi taşlara yapışmıştı.

Birden ulaşmış olduğunu fark etti.

Müthiş gerilmişti. Sabırsızlığına karşın o tarafa bakmadı. Başını önüne eğdi, bir bakışta her şeyi görebilmek, ilk izleniminde hiçbir şeyi kaçırmamak için en iyi bakış noktasını arandı ve sonra başını kaldırıp baktı.

İnanılmaz geldi ona. Biraz korkuyla biraz da hazla beklemiş olduğu o paralayıcı sarsıntıyı hissetmedi.

Bina kapkaranlıktı. Bahçenin ortasında bıkkın bıkkın dikilmiş duruyordu.

Şaştı. Bunca aydır aklına bile getirmekten niye kaçınmıştı? İşte, şimdi karşısındaydı. Hiçbir şey hissetmiyordu. Oysa yeni döndüğü zaman, eski şarkılar bile ne kadar çok hüzün vermişti kendisine.

Dört yıl önce bu evden askere gitmişti. Arus ardından bir kova su dökmüştü. O, babasıyla sokağın köşesinden dönene kadar, Arus ve Hilda bahçe kapısının önünde bekleyip arkasından bakmışlardı. "Ben de geleyim şubeye" demişti Arus. Baret kabul etmemişti. Köşeden son kez görmüştü bu iki insanın yüzlerini. Üç buçuk sene sonra dönüşünde artık bulamamıştı o yüzleri. Bu cansız kütleyi Ada'daki evle kıyaslamak mümkün değildi. İçinde birinin yaşayıp yaşamadığını bile bilmiyordu. Hiç sözü edilmemişti.

Bahçenin etrafında ümitsiz bir arayışla döndü. Tutunacak bir şey, içinde bir şey uyandıracak bir şey...

Şu, servis kapısıydı. Arus alışverişleri oradan yapardı ve karpuzları kavunları buradan içeri taşırlardı. Mutfak taşlarının üzerine bir köşeye sıralarlardı. Kedi mutfak kapısının yanında durur, verilen yiyecekleri yutardı. Kedi yoktu. O kadar çok şey yok olmuştu ki, kedi neden var olsundu?

Şu pencere kendi yatak odasıydı, büyük dut ağacının karşısında. Derslerini orada çalışırdı. İlk romanlarını orada okumuştu. Garip şey, hiç şiir yazmayı denememişti. Resme de yeteneği yoktu. İlkokuldayken ama, elişi işlerdi. Oysa Hilda resimde iyiydi. O pek çok şeyde kendisinden daha yetenekliydi.

Burada başlamıştı çikolatalardan çıkan artist resimlerini toplamaya. Sonra askere yazıldığında, burada hayal etmişti Alis'i. İlkokulu bitirdikten yıllar sonra sokakta rastlaşmış, "biraz dolaşmak" üzere iki-üç kez randevulaşmışlardı. Zaten zaman zaman birlikte dolaşmaktan başka ne yapmışlardı? Komik şey. Alis... Ne yapmak istemişti ki onunla? Herkes gibi olma arzusu mu? Başka? Hangi kadın için erkekçe arzu duymuştu hayatında? Bilmiyor muydu? Çamur'un peşine takılıp gittiğinde bilmiyor muydu? Bir şey yapamayacağını bilmiyor muydu? Sinemada Alis'e kendini ağırdan satarken bilmiyor muydu? Diran'ın ölümü onu Tonietta'dan zamanında kurtardığında bilmiyor muydu? Ne diye yerinde duramıyordu, neden kaşınıyordu, neydi istediği? Okulda ne yapmıştı ki? İlkokulun son sınıfında diğer çocuklar azgın atlar gibi kızların peşinde dolaşırken, zemin kattaki karanlık köşelere süzülürken, kendisi uslu uslu oturur, kız arkadaşlarıyla konuşurdu. Kızlar

acaba ona erkek gözüyle bakarlar mıydı? Ya Alis? Hangi kızın göğsüne veya bacaklarına utanmadan, arzuyla bakabilmişti?

Kızardığını hissetti. Kendi kendinden daha çok utanıyordu şimdi. Tekrar baktı penceresine. Bu kez antipatiyle. Belki de her şey hayaldi. Hiçbir zaman mutlu, renkli olmamıştı hayat, bir rüya, başka hiçbir şey değil.

Geldiğine pişman oldu. Boş yere bir şeyler arandığına derinden inandı. Var olmayan bir şeyi arıyordu.

Bu düşünce hem bezdirdi, hem de sakinleştirdi onu. Daha fazla durmadı. Karanlık sokağın köşesinden geri döndü, bir kez daha arkasına baktı, belki de son bir ümitle. Hiçbir şey. Sadece içinde hüzün, bir yağ lekesi gibi yayılmaya başlamıştı.

Kararlı bir şekilde caddeye çıktı. Aynı anda, kafasında sabırsızlıkla bekleşen güncel kaygılar hücuma geçtiler, geçmişi boğup onun yerine zaferle yerleştiler. Baret onları sıraya sokamadı. İtişe kakışa geldiler, gittiler, yine geldiler, karmakarışık resimlerle, sözlerle, duyarlılıklarla...

Aradaki bağlantıyı kendisi kurmaya çalıştı. Başka ev istemiyorum, dedi, doğru dürüst ev istemiyorum...

"...Allah'a şükür, şimdi artık çocuklarım çalışıyor..."

Başka hiçbir ev bunun yerini tutamazdı. Belki birisi ona gel burada otur dese, kabul etmeyecekti. Neden kabul etmeyeceğini bilmiyordu. Anasının "mezarlık" diye nitelendirdiği o harabeden çıkmak istemiyordu...

"...Zamanında düşünmedi, Allah rahmet eylesin..."

Babasına karşı hiçbir kin duymuyordu. Ortaya Varlık diye bir şey çıktıysa suç onun muydu?

"...Babam oğlunu severdi..."

Oğlunu severdi. Oğlunu severdi.

"...Çocuklarının hakkını yabancıya yedirdi..."

Bir insana kim yabancı, kim değil? Ne zaman yabancı, ne zaman değil? Kim, kim? Anasına sormayacaktı, onun dramatik jestlerine dayanamıyordu. Acaba Dırtad amcası biliyor muydu? Sormak istiyordu, ancak tersini beklediği için değil, aksine, bunun gerçek olmasını istiyordu. Bu fikir onu avutuyordu. Gerçek olduğunu onaylatmak istiyordu. Anasına güvenmiyordu. Özellikle de ne zaman olduğunu bilmek istiyordu. Kendi askerliğinden önce miydi, sonra mıydı? Arus ne zamandan beri biliyordu? Savaştan önce miydi, sonra mıydı? Eğer önce idiyse, niye yaşamlarında değişiklik olmamıştı? Niye kimse ses çıkarmamıştı ve neden, SONRA, yaşamları değişmişti?

Kendi aklından asla geçmemişti. Kafasında ana babasına ait pembe bir resim yaşatmıştı hep. Ana baba ve mutlu çocuklar. Baba, sensiz bayramın tadı yok...

Anası ve babası birbirlerine... Garip şey... Birbirlerinden ayrı dünyaları olabileceğini hiç düşünmemişti. Ana, baba, abla, kardeş... "*Çocuk gibi*" düşünmüştü hep. Evden uzakta üç buçuk yıl hep bu resim, bu özlemle yaşamıştı. Ana, baba, abla, kardeş... Bir aile masası... Hediyelerle dolu, pırıl pırıl bir Noel ağacı... Çalışkan baba, tapılası ana, iyi yürekli melek... Anaokulundaki *kartpostal* aile yuvası, boya kaleminin renkleri gibi canlı kalmıştı. Şimdi bu renkler ucuz bir makyaj boyasıymışçasına akıyor, buruşuk bir zeminde acayip siluetler çiziyordu.

Yağmur sokağın kara çamuruna yeniden boşalmaya başladı.

Dırtad bahçede oturmuştu. Lulu yoktu.

"Hayırdır, bu saatte?"

"Bu vapura anca yetişebildim. Öğleden sonra da çalıştım."

"Çok mu iş oluyor?"

"Bazen."

"*Overtime** veriyorlar mı?"

"Kalmamın sebebi o değil, zaten vermiyorlar."

Dırtad başını salladı.

"Şaşardım zaten."

"Ben kendim kalıyorum, ama isteyerek değil. Canım işe de gitmek istemiyor artık. Elimden iş çıkmıyor. Devamlı hata yapıyorum, önceleri böyle değildim."

Bu kadarıyla bile fazla şey söylemiş olmaktan korktu. Sustu. Ancak canı o kadar konuşmak, anlatmak istiyordu ki, içinden devam etti. "Ne yapayım? Nereye gideyim? Eve mi gideyim? İnsan gibi konuşan bile yok. Ana kız ağızlarını açtılar mı mutlaka kavga çıkıyor. Kanlı bıçaklı düşman gibiler. Görmek istemiyorum onları, duymak istemiyorum o sözleri. Babamın zamanındaki tartışmalar, bunlara kıyasla masum şeylerdi. Hilda yokken anam köpek gibi hırlıyor. Gözlerinde bir çeşit korku görüyorum. Evet, ablamdan korkuyor. Konuştuğu zaman da var o korku. Hep yumuşak başlıyor söze. Rüzgâr hep Hilda'dan geliyor ve fırtınaya dönüşüyor."

Kendi kendine anlatmak bir yarar sağlamadı. Başkasına anlatmak istiyordu. Anlatacak kimsesi yoktu. Şimdi

overtime: İngilizce, "fazla mesai" anlamında.

öncekinden daha da yalnız hissediyordu kendini. Tonietta'dan kaçıyor, uzaklaşıyor, uzaklaşıyor, kız, yukarıda gittikçe ufalan bir ışıklı noktaya dönüşüyordu, oysa birine ihtiyacı vardı. Açıklamaya ihtiyaç duyuyordu. Birkaç ay içinde, neler olduğunu anlamamıştı. Belki daha eskilerde olmuştu olan.

Mutlaka bilmek, anlamak istiyordu, her şeyi.

Dişlerini sıktı. Amcasının yine aynı küçümseyen gülüşle alay etmesinden korktu. Dırtad'ın hırıltılı sesiyle kendine geldi.

"Yorgunluktan yıkılacak kadar çalışmak... Kafası kazan gibi olmak... Tabii, bazen."

Baret aşağı doğru, akşamın hissettirmeden yaladığı ormana uzun uzun baktı.

"Amca, bu gece burada yatsam olur mu?"

Dırtad hayretle yerinden kalktı, dağılmış hasır koltuk çatırdadı.

"Yat oğlum, istiyorsan yat, evden merak etmezlerse eğer... Nerede yatacaksın ama? O yüzden şimdiye kadar kal diyemedim. Yukarıdaki odalar yıllardan beri açılmadı. Rahat yatak yorgan, bir şey yok."

"Biz asker adamız amca, toprağın üstünde de yatarız, taşın üstünde de. Az mı yattık?"

"İyi, sevinirim. Geceleri yapayalnız geçirmek her zaman hoş bir şey değil. Bir *tavla* atarız. Yarın sabah da beraber balığa çıkarız. Deniz mevsimi geçiyor, artık çok insan olmaz burada Pazar günleri. Yarın akşam dönersin. Yalnız, senin için yiyecek bir şey..."

"Gerek yok amca, ne varsa."

"Et yok, balık yok..."

"Neyin varsa, ne varsa."

Dırtad'ın onayını aldıktan sonra rahatladı. Oysa buraya kalmak amacıyla gelmemişti. Birdenbire doğmuştu bu istek, karşı konulmaz bir şekilde hem de. Sandalyenin üzerinde yayıldı, bacaklarını çaprazlamasına üst üste koyup gökyüzüne baktı.

"Burada arınıyorum. Dediklerin doğruydu. Orası bir *çirkef*. Senin sandığından daha da büyük, daha kokuşmuş bir çirkef."

Dırtad'ın yüzünde bir zafer işareti aradı. Amcası sönük gözlerle ona bakıyordu.

"Eğer istiyorsan, gel. Burası senin. Zaten senin olacak. Başka mirasçım yok, şimdiden gel."

Çökmüş, yorulmuş bir hali vardı. Onun bu hali Baret'e sempatik göründü. Ürkekliğini yendi.

"Suren'e selam bile vermeyeceğim bundan sonra."

Dırtad böyle bir söz beklemiyordu.

"Ne oldu?"

"Babam hakkında dedikodu yapıyor."

"Ne dedikodusu?"

"Çocuklarının hakkını yabancıya yedirmişmiş!"

Dikkatle amcasının gözlerinin içine baktı.

Dırtad kaşlarını hafifçe kaldırdı, cevap vermedi. Baret'in sesi üzüntüden titremeye başladı.

"Ona mı kalmış babamı yargılamak? Babam hangi şeyden mahrum etti bizi? Hangi istediğimi yapmadı? Hesapsız harcardı. Bir gün bile bugün çok masraf ettik, tutumlu olmak gerek dediğini duymadım. Para lafı bile etmezdi. Her istediğimizi yapardı. Şimdi de dil uzatıyorlar ona."

Tekil şahıstan çoğula döndüğünün farkında değildi. Dırtad farkına vardı ama ses çıkarmadı. Hiçbir şey söylemeden, çocuğun gözlerinden akan yaşları seyretti.

"Ben babamı tanımam mı?"

Dırtad'ın ademelması aşağı yukarı hızlı hızlı hareket etmeye başladı. Birkaç dakika sonra, "İlk ağlayışın mı?" diye sordu.

Baret onaylarcasına başını salladı.

"İyi," dedi Dırtad.

Baret elinin tersiyle gözlerini ve yanaklarını sildi, burnunu çekti. Gözleri çakmaklaştı.

"Ne istiyor babamdan? Öldü gitti. Ne istiyor hâlâ?"

Dırtad gözlerini kıstı, kararmaya başlayan engin Marmara'yı uzun uzun seyretti.

"Önem vermeyeceksin," diye mırıldandı. "Elinde değil ki."

Bir an düşüncelere daldı.

"Çok değişmiş gördüm Suren'i."

"Yaşlanmış mı?"

"Yo, tam tersi, gençleşmiş, güzelleşmiş. Yoksa bilirsin Suren çirkindi. Süpürge sapına benzerdi. Oysa Hayganuş bozulmuş, çok bozulmuş. Suren'den çekeceği var. Bazı insanlar var, Suren onlardan nefret ediyor, öç almak istiyor, elinde değil. Hayganuş'tan da öç alacak, göreceksin, bu dediğimi aklında tut."

"Niye öç alsın Hayganuş'tan? Babama karşı hissettiklerini anlıyorum. Belki kendini babamdan çok aşağı görmüştü. Babam güzel adammış. Eski resimlerde... Zarif, yakışıklı..."

"Hayganuş da çirkin oğlum, çünkü Suren de çirkindi, üstelik yoksul. Artık şimdi yoksul değil. Eğer zenginlik varsa çirkinlik bir şey ifade etmez. Karısının Hayganuş oluşunu affetmeyecek Suren. Hırpalayacaktır Hayganuş'u."

İlgisiz bir gülüşle başını salladı.

"Göreceksin, belki ben görmem, sen görürsün."

Gökyüzüne, birbirini yiyen martılara baktı.

"Quasimodo öldü, biliyor musun?" dedi. Sonra ekledi. "Hayatını yaşamamıştır Suren. Kendi eksikliklerinden veya yoksunluklarından kompleks sahibi olan insan, dünyanın en tehlikeli insanıdır."

Baret, Suren konusunun sürmesini, gelip babasının "yabancı"sına bağlanmasını boş yere bekledi. Dırtad yeniden hareketlendi.

"Haydi bir şeyler atıştıralım."

Gerçekten bir şey yoktu evde. Duvardaki gömme dolapta bir kutu sardalye buldu. Bahçeden biber, maydanoz, domates topladı. Çürümüşlerdi artık. Haşlanmış kabak vardı, zeytinle, soğanla yediler. Parasal bir sıkıntısı olup olmadığını sormak geldi aklına, ama utandı. Daha dünkü çocuk, kalkıp da Dırtad amcasına yardım edecek!

"Ucuzundan," dedi Dırtad bardağı doldururken, "ucuzundan ama şarap."

Baret, Haybeden'in yerinden koca bir şişe şarap getirmeliydim, diye düşündü, ama çoktan beridir meyhaneye gitmemişti.

"Akşamdam akşama iki tek atmasam çıldırırım. Gündüz geçiyor, ama karanlık bastıktan sonra, bazen canın yaşamak istemez. Özellikle kışın."

Baret amcasının sesinde bir dehşet hissetti. Daha önce hiç böyle konuşmamıştı.

"Yine kış geliyor... Neyse ki Lulu var."

"Aşağı inmez misin amca?"

"İnerim. Ahbaplarla içeriz. İnsan biraz canlanıyor hiç olmazsa, ama her zaman olmuyor. Para harcayacaksın. Sonra yağmur yağdığında nereye inersin? Geç vakit, bu ka-

ranlıkta nasıl çıkarsın ormanın içinden? Bastığın yeri bile göremezsin."

Üçüncü bardağı boşalttı. Pelteleşmiş bir dille mırıldandı.

"Kışın sıcaklık da verir bu. Tatlı tatlı, başın döne döne yatar, zıbarır gidersin. Çoğu kez canım soba yakmak istemez. Şu gaz lambasını yakmak bile zor gelir, mumu yakarım."

Dazlak alnı yağdan parlarken daha fırlak görünüyordu. Gözkapakları şişmişti, ya da lambanın gölgesi öyle gösteriyordu. Baret'in gözleri gazın alevine daldı, gitti. Lamba şişesinin ağzı hafif bir isle kararmıştı.

"Eski... eski günleri hatırladım" diye mırıldandı, hülyalı bir şekilde.

Dırtad, Baret'in bakışlarını izledi, başını salladı.

"Hatırlıyorsun değil mi? Ben her akşam hatırlarım. Her akşam. Burası eski günlerdeki gibi dolar. Bu kör olası sıvıyı onun için içiyorum biraz da. Büyücü, beraberinde kalabalıkları getiriyor. Mezarları açıyor, hepsini eski halleriyle getiriyor buraya."

Baret, hüzünlü bir şekilde aynı sözleri bir kez daha işitmiş olduğunu belli belirsiz hatırladı, ama bu ses tonuyla değildi. Çok derinden, uzaktan bir sesti o. Ürperdi. Dırtad'ın sözleri gerçekdışı yankılarla, kafasının ve tüm binanın içinde, duvardan duvara, kattan kata çınlıyordu. "Şarap beni de etkiledi," diye düşündü. Doğruydu. Bu geceki iki bardak başka türlü etkilemişti. Bazen amcasının sesini duymuyor, kulağına bir mırıltı geliyordu yalnızca. Belki de gerçek bir mırıltıydı da ondan. Bazen de tane tane, net olarak duyuyordu.

"Yarın benim olmayabilir, ama bugün benimdir. Bizim sloganımız buydu herhalde. Sanırım hepimiz böyle düşü-

nürdük veya hissederdik. Sadece ben bunun felsefesini yapmış ve uygulamıştım. Biz garip bir aileydik oğlum."

Baret, amcasının dikensi sakallarına uzun uzun baktı. Şimdi babasına o kadar benziyordu ki.

"Müthiş bir büyükbabamız vardı. Eğer bu zenginliği sultan palamut zamanında düzmemiş olsaydı, şimdi hepimiz açtık. Yemekten başka bir şey bilmiyorduk. Zaten bir şey de kalmadı..."

Boğuk boğuk güldü.

"Sana yiyecek bir şey kalmadı oğlum... Haaa, bir de korkunç bir halam vardı, onu hatırlıyorum. Ödüm koptardı ondan. Bize geldiğinde herkese emirler yağdırırdı. Kimseyi beğenmez, herkesi azarlardı. Herkes korkardı ondan. Anaları erken ölmüş, hepsi evlenip gidene kadar halam evin *diktatör*ü olmuş. Evlenmemiş. Erkek gibi karıydı. Her şey onun elindeymiş. Anlayacağın, canlarına okumuş. Büyükbabam öldükten sonra, payına düşeni kapan rahat bir soluk almış. Başlamışlar yemeye, şimdi bir şey kalmadı. Yalnız ben güzel yedim, rahat rahat, kendime eziyet etmeden... Yemekten başka bir şey yapamayacağımı biliyordum. İstemiyordum da. Ötekiler bilmiyordu. Utanıyorlardı. Büyükbabamdan aşağı kalmamak gibi bir cüretleri vardı. Öldükten sonra bile, halamın korkunç bakışı onları takip etti, rahat bırakmadı. Bunları sana anlatmıştım. Yazık ki sana yiyecek bir şey kalmadı oğlum."

Dalgasını geçip sustu. Düşüncelere daldı. Baret, amcasını kırmızımsı bir buğunun ardından seyrediyordu, ama yanaklarındaki, çenesindeki dikensi sakallar o kadar net ve büyüktü ki, sanki bir büyüteç altında gibiydi. Artık neden buraya gelmek istemiş olduğunu düşünmüyordu. Dırtad, ağabeyi hakkında konuşmuyordu. Demek ki o konu-

da konuşmak istemiyordu ya da ağabeyini savunmaya gerek görmüyordu. Baret kendini küçümsüyordu. Sorgulamaya ne gerek vardı? Babasının hayatının yargıcı mıydı? Dırtad'ın kederli ve acılı gözleri kendisini inceledi. "Özür dilerim baba," diyesi geliyordu. Boğazı düğüm düğüm olmuştu.

Zaten Dırtad da iyi geceler diliyordu. Tavlayı unutmuştu, ayağa kalkmaya çalışıyordu.

"Şu dolabı aç, üstte mumlar var. Birer mum alalım. Lambayı söndürelim."

Bir mum Baret'e verdi, bir mum da kendisi aldı.

"Kapıyı kapa. Lulu dışarıda yatsın, aklı başına gelsin. Zamanında eve gelseydi."

Mutfaktan, yalpalayan adımlarla çıktı. Mumların ışığı geniş sofada hareketli gölgeler oluşturdu.

"Sen yolu biliyorsun. Ben senle yukarı gelmeyeyim, kendi kendine hallet."

Baret merdiven korkuluğuna dayanıp, amcasının garip orantılarda büyüyen kamburlaşmış omuzlarını seyretti. Dırtad peltek bir dille kendisini haklı çıkarmaya çalışıyordu.

"İstediğin kadar kendini kandır. Yirmi yıl önce böyle mi dolaşırdık bu evin içinde? Mimoza gibi geçti ömrümüz, bir şey kalmadı. Kimse kalmadı. Tatsız bir şey oğlum, tatsız bir şey..."

Omuzları ve mumun ışığı sofanın sol tarafındaki kapının ardında kayboldu. Sözleriyse Baret'in kulaklarında çınlamaya devam ediyordu: "Kimse kalmadı... kimse kalmadı... kimse kalmadı."

Baret, gözleri derin bir hüzünle ahşap basamaklara takılı bir halde birkaç dakika, öylece kalakaldı. Kimse tanımadı amcamı, dedi. Babamı da tanımadılar. Kimse kimse-

yi tanımaz. Beni kim tanıyor ki? Kim kimi tanıyor? Herkes birbirine yabancı.

Basamaklar fena gıcırdıyordu. Her adımda kalbi küt küt atıyordu. Hilda'yı merdivenlerden aşağı yuvarlayıp sonra herkesten fazla korktuğu gün dünmüş gibi gözünün önüne geldi.

On yıl önce karanlıkta tek başına yukarı kata çıkmasına engel olan korkuları yine hissetti. Hayatında ne kadar çok şeyden korkmuştu. Nefesini tutarak yukarı baktı. Mum ışığında kapıları gördü. Heyecandan boğulmuş bir haldeydi. Geçmişteki yatak odalarının kapısını açmaya cesaret edemedi. Eskiden beklenmeyen misafirlerin yattığı dipteki odaya girdi.

Ortadaki üç ayaklı oval masanın üzerine koydu mumu. Elişi *chemin de table** bile üzerindeydi. Bu sararmış elişi, bir sürü hatıraları çekip getirdi, Baret'in önüne pat diye bırakıverdi.

Toz kokuyordu. Toz ve küf. Demir karyolada çarşaf yoktu, karyolanın sarı başlıkları kararmış, yer yer yeşil pas tutmuştu. Kirli bir yorgan serilmişti üzerine, kaplı değildi. Pencereye gitti, aşınmış perdeyi bir tarafa çekti, elinde bir yapışkanlık hissetti. Görmeden bile ellerinin simsiyah tozla kaplandığından emindi. Dışarıda rüzgâr dinmemişti. Hatta sanki daha da şiddetlenmişti.

Rüya gibi seyretti aşağıdaki ışıkları. Bakışları Marmara'nın üzerinden Maltepe'ye, Yakacık'a kaydı, oradan Bostancı'ya ve ötesine geçti. İstanbul'un uzak siluetindeki parıltılar Moda'nın ışıkları olmalıydı. Hava saldırılarına karşı konuşlandırılmış bir çift projektör Çamlıca'nın üzerinde

chemin de table: [Fransızca "masa yolu, yolluk"] Dikdörtgen, uzun, işlemeli örtü.

çaprazlar çiziyordu. Savaşın izleri henüz tümüyle silinmemişti.

Elini perdeden çekti. Giysileriyle uzandı karyolaya, karyola acı acı gıcırdadı. Rüzgâr evin deliklerinde ve yarıklarında ıslık çalıyordu. Çerçeveleri kurtlar tarafından yenmiş camlar, zaman zaman kuvvetli bir tokatla sarsılıyordu. Bir kepenk ikide bir çarpıp duruyordu. Belki kepenk değil de yerinden kopmuş bir tahtaydı bu.

Çocukluğunda yaptığı gibi tavandaki oyma ahşap süsleri saymayı denedi. Tavan mum ışığına göre çok yüksekti. Mumu söndürüp uyumaya çalıştı.

Dışarıdaki gürültüye karşı bir saat uyuma mücadelesi verdi. Aç tahtakuruları topluca saldırıya geçtiklerinde yenilgisi tam oldu. Üstündeki gömleği paralayarak yataktan aşağı atladı. Nereden gelmişti bunca tahtakurusu? Amcası nasıl uyuyordu bu evde?

Rüzgâr yarıklarda ıslık çalmadığında, tahtalar takırdamadığında, ev tam bir sessizliğe gömülüyordu. Dikkatle aşağı indi. Amcasının, merdivenlerin gıcırtısından uyanıp uyanmadığını anlamak için sofada nefesini tuttu. Uzaktan bir horultu duydu. Kapıyı açıp dışarı çıktı.

Rüzgârdan sürüklendi. Üşüdü. Aceleyle binanın kuzey köşesine döndü. Kulaklarının içinde patlayıp onu sağırlaştıran esinti hemen kesildi. O zaman ormana hayat veren tüm sesleri net olarak işitti. Çam ağaçlarının hışırtısı yabancı değildi ona. Yıllarca, uyumadan önce bu müziği dinlemişti. Evet, bu evde! Kapılar doğru dürüst kapanıyordu o günlerde, kepenkler rüzgârlara terk edilmemişti ve binanın ölümcül yaralarından tahta parçaları sarkmamıştı henüz. Biri gitmişti, diğeri içeride sırasını bekliyordu. Ümitsizlikle kendi sırasının çok uzak olduğunu düşündü, ne ka-

dar eskimiş hissetse de kendini. Bir yük hissetti omuzlarında. Onlarınkinden daha ağır, daha dayanılmaz bir yüktü onu korkutan. Bu yükü uzun süre taşımak zorundaydı. Oysa ne taşıyacak ne de üzerinden atacak gücü vardı. Hiçbir şey için gücü yoktu, ne tahtakurularıyla savaşmaya ne de ayakta durmaya. Duvardan kayıp toprağın üstüne oturdu. Pantolonunun paçalarından böcek girebileceğini bile düşünmedi. Bu hep ürktüğü bir şeydi. Dizlerini çenesine kadar çekip ellerini üzerine koydu. Uyku yavaş yavaş geliyordu. Bir uyuşukluk gibi. Filmler geldi, geçip gitti. Ellerinin ıslandığını hissetti. Hiçbir film geriye sarılamazdı.

Başını binaya yasladı, hâlâ çok sağlamdı. Güven duygusu bir sevinç yarattı. Babasının göğsüne yaslanıyor hissine kapıldı.

Uyudu.

Karanlıktı, titreyerek uyandı. Morali bozulmuştu. Küçük bir kayıkta, kudurmuş denizin üstünde hissetti kendini. Çok uykusu vardı, ama yukarı çıkana kadar uykusu kaçacaktı. Yukarıda tahtakuruları vardı. Dişleri birbirine vurmasın diye çenesini var gücüyle sıkmıştı. Çok üşüyordu. Kudurmuş denizin üzerinde sallanan kayığı hissetmemek, uyanmamak ve tahtakurularına yem olmamak için uzun uzun uyumaya ihtiyacı vardı.

Tahtakurularına yem olmak kötüydü. Ordu halinde saldıran tahtakurularının olduğu bir yatakta uyumak mümkün müydü? Kan lekeleriyle dolu bir çarşaf. İnsan ölmeden de böceklere yem olabilirdi. Böcekler...

Ormanın içine gömüldü. Çenesinin titremesi sadece soğuktan değil, böceklerdendi. Ağaçların ilk sırasına çarpıp kırılan rüzgârla beraber büyüyen seslerden, gözle gö-

rülmeyen milyonlarca böceğin verdiği korkudan titriyordu. Bir kuş cıvıldadı, fark etmedi. Başka bir kuş cevap verdi, bir karga bağırıp bir dalı kırdı, fark etmedi. Denizi gördüğünde gündoğumunun yakın olduğunu anladı.

Orman birden son bulmuştu. Ayaklarının altında zor fark edilen bir uçurum esniyordu. Yarım saat önce kıyısına varmış olsa, boşluğa basmış olabileceğini düşündü. Her şey biterdi. Aslında ne bitmiş olurdu? Çok emin değildi. Bitecek ne vardı? Başlangıç neydi ki? Bir adım ve yine bitebilirdi, ama ne?

Uçuruma eğilip baktı ve aşağı doğru sıralanmış çam ağaçlarını, kayaları seyretti. Kayanın sivri ucuna yetmiş kiloluk bir ağırlığın basıncıyla yapışan bir kafa düşündü. Ceviz gibi.

Telaşla geri çekildi. Dizleri üstünde sürüne sürüne gidip uçurumun kıyısından birkaç metre uzaktaki bir ağacın gövdesine yaslandı. Ve gittikçe sakinleşerek, paletin mümkün olan ve olmayan tüm renkleriyle birbiri ardına gelen fırça darbeleriyle çizilen engin tabloyu, ta güneş zaferini ilan edip, onca özenle hazırlanan tabloyu tek bir darbede silene kadar seyretti.

Baret'in vücudu ısınmaya başladı. Işık mucize yaratıyordu. İçinde bir mutluluk doğdu, yaşama mutluluğu, "iyi ki yaşıyorum"un gizli hazzı, bütün acılarını derin bir iç geçirişte boğarak dünya ile barışma keyfi...

Ayağa fırladı. Hızlı adımlarla aynı patikadan geri dönmeye başladı; ama eve yönelmek yerine, ters yönde yürüyerek vadiye indi ve iskelenin yolunu tuttu.

Birkaç dakika önce yaşama sevinci ve mutlu bir uyuşukluk hissettiğini düşünerek rahatsız oldu.

Toprak ayaklarının altında ısınmaya başlamıştı.

- 10 -

Arus hafif adımlarla aşağı indi. Alnındaki çizgiler çoğalmıştı.

"Bir sürü kâğıt var, anlamıyorum," dedi. "Not defterleri hesap dolu. Alacak mı, verecek mi? Okuyamıyorum."

Hilda anasının yüzüne bakarken gözleri daldı gitti. Sonra bakışlarını elindeki dikişe çevirdi.

"Akşam nerede kalmış?" dedi başını kaldırmadan.

"Ben nereden bileyim? Sormadım. Nerede kalmış olabilir? Bir arkadaş evinde mi? Öyle bir arkadaşı da yok ki. Birine tutulmasın da... Evlerine kapatıp alıkoyarlar. Tecrübesiz çocuk bu. Dur bakalım, bir biçimiyle anlarız. Gece uyumadığı belli. Doğruca gidip yattı, kahvaltı da yapmadı."

Bir an düşünceye daldı.

"Kumara falan alıştırmasınlar da... Arkadaşları kim? Onu da bilmiyoruz. Bir şey konuşmuyor ki. Şimdi şu... Geliyor!"

Merdivenden ayak sesleri geliyordu.

"Mutfağa gitti. Sabah bir şey yemedi. Bu saatte de kahvaltı olmaz. Gidip bakayım, yemeği hazırlayayım, hep beraber yiyelim. Şeyi de söyleyeyim bakalım... Madem evde..."

Mutfağa yöneldi. Baret giyinmişti.

"Artık doğrudan yemek yesen? Öğlen oluyor."

"Çay yok mu?"

"Süt içmez misin?"

"Çay."

"Soğuk."

"Isıt!"

Arus, Baret'in yanağındaki hafif şişliği fark etmedi, gazocağını yaktı. Çaydanlığı üstüne koydu.

"Tereyağı yiyecek misin?"

"Hiçbir şey yemeyeceğim."

Israr etmedi, suratını astı Arus. Oğlunun akşamki yokluğundan hoşnut olmadığını hissettirmek istiyordu. Çay cızırdamaya başlamıştı.

"Yeter, kaynatma" dedi Baret.

Bahçe kapısında durmuş, ağaçların sararmış yapraklarını seyrediyordu. Arus, şekeri karıştırıp çay bardağını eline verdi. Baret bir yudum aldı, yanağında bekletip sonra yuttu. Tabii, ormanda o kadar üşüdüm ki, diye düşündü.

"Yarım saat vaktin var mı?"

Kafasını çevirip anasına baktı.

"Ne var?"

"Düşünüyorum da, baban... Allah rahmet eylesin. Bunca yıllık piyasa adamı tabii, alacağı vereceği vardı, hesapları vardı şunla bunla. Bir şey bilmiyoruz. Sır vermezdi, Allah rahmet eylesin. İşleri hakkında hiçbir şey bilmiyoruz. Niye yabancılar evlatlarımın hakkını yesin? Yukarıda babanın valizlerinde dünyanın şeyi var. Not defterleri var, okuyamıyorum, İngilizce, pek çok rakam var. Resmi evrak var. Anlamıyorum. Sen bir gözden geçir. Önemli bir şey yoksa, yakalım gitsin. Nerede saklayayım onca şeyi?"

"Bakarız,"

"Yok, eğer bakmayacaksan atayım."

Baret, Arus'un kendisini aceleye getirmek için şantaj yaptığını fark etmedi.

"Bakarız" diye tekrarladı.

Arus dişleri sıkılı, ağzı kilitli bir halde odaya döndü.

"Bir şey yemiyor, dışarı çıkacakmış," dedi.

Cevap alamadı. Şikâyetinin Hilda'ya da dokunacağını düşünmeden, "Ağzından dirhemle laf çıkıyor," diye ekledi.

Yorgun bir ifadeyle koltuğun köşesine oturdu, pencereden dışarı baktı.

"Harika bir hava var bugün. Ne kadar zamandır adımımı dışarı atmadım. Bu mezarlıkta hapis kaldım, senin de bir yere gittiğin yok. Baret'e söyleyeyim seni de dışarı çıkarsın."

Ayağa kalkar gibi yaptı.

"Hayır."

Baret dışarı çıkmak üzereydi zaten.

Ağır bir sessizlik çöktü odaya.

Akşam sadece çorba içti Baret, anasının sorularını cevaplamadı. Sanki çenesine çivi mıhlıyorlardı, ama ne kadar surat astıysa da anasının ısrarından kurtulamadı.

"Uykun mu var? Şimdi bakamaz mısın şu kâğıtlara? Yarın toparlayayım..."

"Acelen nedir?"

"Yooo, öyle toz içinde duruyor da. Temizlik yapayım diyorum. Tahtakurusu dökülüyor yukarıdan. Bu akşam sabaha kadar uyutmadılar."

Kan lekeleriyle dolu çarşaflar gözlerinin önünde dalgalandı. Bir şeyler söylemek istedi, diyemedi. Gerildi. Odasına çıktı. Tavan arasına çıkmak istemiyordu. Ürperdi. Sanki yarı aralık kapının ardında, yerde beyaz çarşafların içinde uzanmış bulacaktı babasını, tertemiz bir çarşaf... Bezin aralığında da kırlaşmış sakalının diken diken telleri.

Ayak sesleri, merdivenlerin gıcırtısı onu kendine getirdi. Arus'un kapıyı itip aynı soruyu tekrarlamasını bekledi. Cevabını hazırladı, korkunç bir cevap.

Adımlar karşı odaya yöneldi. Kapı kapandı. Biraz bekledi, sonra ayağa kalktı. Hilda uyumuş muydu, yoksa hâlâ

aşağıda çalışıyor muydu, bilmiyordu. Evde çıt yoktu. Hafif bir hışırtı geliyordu açık pencereden. Bahçedeki yapraklara yağmur damlacıkları düşüyordu.

Kapıyı açtı. Anasının ve ablasının odalarında ışık yoktu, ama Arus'un uyumadığından emindi.

O günden beri yukarı çıkmamıştı. Yirmi beş mumluk çıplak ampul can sıkıcıydı. Karyola iskelet gibi duruyordu. Tahtakurusu yuvalarının göründüğü somyanın üstünde hiçbir şey yoktu. Tahtakuruları göç mü etmişlerdi ne, belli değildi.

Baret birden, uzun süredir buraya geri dönmeyi arzuladığını anladı. Bu mekânı yine görmek, orada yaşamak. Anasının ısrarına karşı ayak diremesi, kendini kandırmaktan başka bir şey değildi.

Tedirginliğinin çabuk yok olduğunu hissetti. Odanın çirkin çıplaklığı insanı soğutuyordu. Kirli döşemede hayal bile yaşayamazdı. Arus, Diran'ın valizlerini karyolanın altından çekip darmadağın ettikten sonra öylece ortada bırakmıştı. Bir köşede, tahta sandalyenin üstünde, bir ucu kırık cam bir küllük vardı. Eli onu alıp kullanmaya gitmedi. Kımıldamadan, uzun süre döşemenin o bölümüne, babasının ölüsünü gördüğü yere bakakaldı. Olacak şey değildi. Günlerden beri yakasını bırakmayan o manzarayı artık gözlerinin önüne getiremiyordu, ama buna sevinmek yerine kederlendi. Sert bir hareketle ilk valizi açtı.

Ağzına kadar kâğıtla doluydu. Arus altüst etmişti. İçinden çıkmak kolay olmayacaktı.

Önce yazışma *dosya*larını ayırıp bir tarafa koydu. Geri kalan yığının içinde kontratlar, sigorta kâğıtları, faturalar, elektrik, su, havagazı makbuzları buldu. On beş yıllık evrak vardı. Her şeyi saklamıştı. Birkaç buruşuk mektup çık-

tı. Amerika'daki kuzeninin yazdıkları. Diran'ın cevaplarının birer sureti. İstanbul'dan bir-iki tüccarın tanıtım yazıları. Dırtad amcasının Paris'ten gönderilmiş bir mektubu. Kızını soruyor ve geri dönüp Ada'daki evde oturacağını söylüyordu. Bu mektup yaklaşık on yıllıktı. Baret çarçabuk bir hesap yaptı, demek ki on yıl geçmiş, dedi hayretle. Demek ki Dırtad'ın karısı ve kızı, Dırtad döndükten sonra Paris'e gitmişler... Mektubu amcasına geri vermek üzere cebine koydu.

Tomarla reçete. Çok eski değillerdi. Hemen hepsi Dr. Bartoli'nindi. Önemli bir kısmı kendi adınaydı. Öksürük şurubu, kuvvet şurubu, sıtma ilaçları, uyuza karşı bir formül. Eczanelerin damgaları ve Diran'ın "gönderildi" diye notları vardı. Yiyecek ve ilaçlarla dolu kurtarıcı "*koli*"leri hatırladı.

Yığının içinden bir not defteri kaydı. Üstünde 1944 tarihi vardı. Karıştırdı, giriş çıkış hesapları kaydedilmişti. Birden dikkat kesildi. Babasının para durumu vardı orada. Döndüğünden beri çeşitli vesilelerle konu olmuş ve anası tarafından esrarengiz biçimlerde canlandırılmış bir tablo. Sayfaları daha dikkatle çevirdi. 1500 liralık bir giriş gördü. Yaklaşık bir yıl önceydi. Bu meblağ birden "*cash*"i artırmıştı ve her sayfanın başında "*report*" adıyla tekrarlanıyordu. 1500'den önce büyük bir şey yoktu. "*Cash*"te 1500'den önce birkaç yüz lira kalmıştı. 1500'den sonra aradı, ama uzun süre bir şey bulamadı. Giriş yok, çıkış vardı. Diran tüm masrafları kaydetmişti, hatta altmış paralık maydanozu bile. Sonra aylar ilerledikçe birkaç giriş. Girişlerde her türlü meblağ vardı. 325 kuruş da, 325 beş lira da, ama girişler ancak arada bir tekrarlanıyordu. Öyle aylar vardı ki hiç giriş yoktu. Çıkışlar "*cash*"i eritiyordu.

Baret birden sayfaları geri çevirmeye başlayıp 1500 liralık girişe geldi, tekrar tarihine baktı. Birden 1944 kışını hatırladı, iki ay üst üste ellişer lira gönderilmişti kendisine. Henüz Adana'dan İskenderun'a geçmemişlerdi. Mektupta da "Yanında para bulunsun, belki terhis olursun, ihtiyacın olur, burada terhis söylentileri var," diye yazmıştı, ama bu para cebinde kalmamıştı. 1944 sonu ve 1945 başlarında az ve düzensiz para geliyordu. Ayda ancak on lira. O yüz lirayı karnını doyurmak için harcamıştı. Evin durumunu bilmiyordu.

Yeni bir heyecana kapıldı. Tarihlerin cazibesinde bağlantıların çekiciliği de gizliydi. Bu kez 1944'ün sonuna ulaşmak için acele etti. Bir tek şey kesindi, tüm sene bu 1500 liradan başka önemli bir giriş olmamıştı. 1500'den bu yana ise "*cash*"ten daima eksilme vardı. Diran'ın, günlük ihtiyaçları 1500'den çektiği anlaşılıyordu. Durumu bu hesap kurtarıyordu. "*Cash*" ufak tefek girişlere rağmen devamlı erimekteydi. Harcamalar da gittikçe azalıyordu. Mevcut paranın ömrünü uzatmak için, Diran'ın elinden gelen tutumluluğu yaptığı görülüyordu. Yalnızca on beş günde bir düzenli tekrarlanan, "*medic*" [sağlık] diye bir harcama vardı. Bir-iki kez on lira çıkışla Bartoli ismine rastladı.

Baret kalbinin niçin daha hızlı çarptığını anlayamıyordu. Aralığın yirmi beşinde "*anuşabur*" kelimesini gördü Ermeniceyle. Bu kelime koca bir dünya uyandırdı içinde, yumuşadığını hissetti.* Not defterini atıp 1945'inkini aradı. Kendi dönüş tarihini bulmak istiyordu. 1941 geçti eline. 1941... Heyecanla Eylül ayını aradı. Elleri titriyordu. Uzun süren kazılardan sonra, yüzyılların tozlarının altından paslı bir ka-

Burada, Ermeniler'in Noel, yılbaşı münasebetiyle *anuşabur* (aşure) pişirmeleri geleneğine atıf yapılıyor.

pıyı ortaya çıkaran bir arkeologa benziyordu. İlk kez babası ve kendisi arasında bir köprü kuruluyordu.

1941'de çıkış, giriş, para hesabı yoktu. Sadece iş hakkında kısa notlar vardı. Notları okumadan hummalı bir şekilde sayfaları çevirdi. Eylül bitti. Ekim bir, iki...

"Oğlumu götürdüler!"

Aceleyle defteri kapattı. Hareketsiz kaldı. Gözlerinin önünde oğlu götürülen bir insanın resmi canlandı. Sonra parmakları kendiliğinden tekrar sayfaları çevirmeye başladı. Baret'e para, Baret'e ilaç, Baret'e yiyecek paketi, Baret'e yün çorap, Baret için İhsan Bey'e, Baret için Müsü Kevork'a. Baret için, Baret için...

Her ay bir koli, her ay 40-50 lira para geldiğini hatırladı evden, ta 1943'e kadar, Varlık'a kadar... Varlık senesininkini bulmak için yığınları altüst etti, yoktu. Bu kez de 1945 çıktı bir yığının içinden.

"*Cash*" erimeye devam ediyordu. Kira, elektrik, et, sebze, yağ...

"Baret döndü!"

Yarım yamalak İngilizcesine rağmen kolayca okuyordu. Babasının elyazısına alışıktı.

Dönüş tarihini unutmuştu. Ertesi gün "Baret'e beş." İki gün sonra "Baret'e üç." Birkaç gün sonra "Baret'e beş. Baret'e iki. Baret'e üç." Geri gidip baştan hesapladı. Kendisi için dünya kadar para vermişti. Ve devam ediyordu. "Baret'e iki buçuk." "*Cash*" azalıyordu. "Baret'e bir buçuk. Baret'e dört çift ayakkabı, bir. Ekmek, 0,10. Hilda'ya *sinema*, bir. Meyve, 1,25. *Medic*, 3,25..."

Başında bir sıcaklık yükseliyordu. Arus'un sesi inatla tekrarlıyordu. "İhtiyacın olursa çekinme, benden iste veririm. Hilda verir. Biz veririz. Ben veririm. Biz veririz..."

Ben, biz, "o", ben, sen, Hilda... "o".

"Baret'e iki buçuk... Baret'e kuvvet ilacı... *Medic*, 3,25... Giriş otuz iki, çıkış seksen yedi. Et, kira, ekmek, süpürge, sabun, soğan, su, vapura, Hilda'ya, Arus'a, Baret'e... *Medic*. "*Cash*" üç yüz. Hilda'ya, Arus'a, Baret'e, eve. *Medic*. "*Cash*" 206,50. Et, ekmek, sebze. Baret'e tereyağ, zeytin. Baret'e. *Medic*. "*Cash*" 142,50. Çay, şeker, peynir. Baret'e. Şeker..."

Demek şeker alıyormuş...

"*Cash*" 221,35. "*Cash*" 276,35.

Bir not. "Baret işe girdi." Her gün Baret'e iki buçuk. O esnada bir *medic* vardı. Giriş yoktu. "*Cash*" 112'ye düşmüştü. Aybaşında Baret'ten 50 lira giriş vardı. Ondan sonra Baret adına çıkış yoktu artık. Giriş de yoktu. Bir *medic*. Giriş yoktu. "*Cash*" baş aşağı düşüyordu. Sonra beş lira, yirmi beş lira, altmış yedi lira olmak üzere üç giriş. Baret'ten giriş yoktu.

Kulaklarına kadar kızardı. Kalbi korkunç şekilde çarpıyordu. Kafasında karmakarışık sesler çınlıyordu. "Verme, bir daha verme... Sana ümit bağlar. Niye çocuğu gönderiyorsun?... Duymasın! Görürse... Onun isteği de bu... Sen karışma!"

"Mayer'den yirmi beş. Kira, yirmi."

Çikolatalı, *şantili*. *Çav*.

Artık ne giriş vardı ne de *medic*... Harcamalar da önemsizleşmişti.

"Ben söylemedim mi? Oğlan işe girer girmez..."

Eylül 1'de "*cash*" 13,62'yi gösteriyordu.

Beş gün sonra tarih kaydedilmemişti. Ondan sonraki sayfalar boştu.

Çıplak somyanın üstüne oturmuş, kâğıt yığınlarına bakıyordu. Gecenin sessizliğinde kalbinin vuruşlarını dinliyordu. Saat üçtü.

Aşağı indi. Gazı yakıp kahve için su koydu. Merdivenler kedi adımlarıyla gıcırdadı.

Arus darmadağınık saçları ve beyaz geceliğiyle mutfağın eşiğinde belirmişti. Çirkindi.

"Niye uyanıksın Baret?"

"Git yat!"

Sesindeki kabalığa kendisi bile şaştı. Arus hiç kımıldamadan oğluna baktı, tek kelime etmeden ortalıktan kayboldu. Baret tuvalet kapısının açılıp kapandığını duydu. Gazı kapadı, kırıntılarla kaplı köhne yemek masasının önündeki tahta sandalyeye oturdu. Dirseklerini bir sürü tartışmaya neden olan yeni muşamba örtüye dayamıştı. Midesi bulanıyordu. Ne sokağa ne de yukarı çıkmak istiyordu. Işıktan da rahatsız oluyordu. Kendisini görmek, kendisini hissetmek istemiyordu. Kalkıp elektrik düğmesini çevirdi. Ürperdi. Güneş hiç ziyaret etmediğinden burası ağustosta bile kuyu gibi serin olurdu. Mutfağın tanıdık kokusu tiksinti uyandırdı. Karanlıkta el yordamıyla ön odaya gitti, ışığı yakmadan kanepeye uzandı. Sessizliğin anlatılmaz uğultusu kulaklarını tırmalıyordu. Hiçbir şey düşünmüyordu. Kafası bomboştu. Gözlerini kapattı ve bir baş dönmesi hissetti. Sanki bir kayıkta hafif hafif sallanıyordu. Sanki boşlukta asılıydı ve hissetmeden düşüyordu. Ayağının ucundan başına kadar bir uyuşukluk sarıyordu bedenini. Korkunç şeyler gördü, ama günün ilk ışıklarıyla uyandığında hiçbirini hatırlamadı. Ev ve mahalle hâlâ tam bir sessizliğe gömülüydü. Üşümüştü. Boynu, omuzları ve dizleri tutulmuştu. O korku ve şaşkınlık içinde çevreyi

dinledi. Acaba anası uyanmış mıydı, aşağı inip bir koşu kahvaltı hazırlayacak mıydı?

Ayak uçlarına basa basa odadan çıktı. Sokak kapısını açtı ve arkasından yavaşça çekti. Kilit sağır edici bir sesle kapandı. Baret kaçıp gitti, tüm evin bu patırtıdan uyandığından emindi.

Bir saatten beri sokak sokak, mahalle mahalle dolaştığını fark ettiğinde, güneş yakmaya başlamıştı. İşe gidenler iskeleye koşmaya başlamışlardı. Seyyar satıcılar dar sokaklarda atlarını dürtüklüyorlardı. Baret korkunç bir açlık hissetti, ama bir şey yemeyi düşünmedi. Tıraş olmamıştı ve tenine yapışan iki günlük gömleğin içinde kendini çok kirli hissediyordu. İş ise aklına bile gelmedi.

Bartoli'nin muayenehanesinin önünden iki kez geçti. İki seferinde de mermer merdivenleri çıkıp kapıyı çalmaya cesaret edemedi. Cesaretini topladığında saat dokuzu geçiyordu ve pencerelerden biri açıktı.

Hizmetçi çekinerek baktı.

"Doktor bu saatte bakmaz."

"Özel bir görüşme yapacaktım. Kalkmadı mı?"

"Kalktı, ama..."

Tereddüt etti. Sonra Baret'i bekleme odasına alıp adını sordu.

Beş dakika sonra döndü.

Ziyaretçiyi bir kez daha ölçüp biçerek "Buyurun," dedi.

Bartoli giyinik halde, ayakta karşıladı onu. Değişmemişti. Yüzündeki çizgiler biraz daha derinleşmişti o kadar. Kalın kaşlarının altındaki gözlerinin hareketliliği, parlaklığı azalmıştı.

"Gel bakalım. Hayırdır, neyin var?"

"Bir şeyim yok doktor, sizi rahatsız..."

"Rahatsız etmezsin, otur."

Baret sandalyenin ucuna oturdu. Bartoli, çalışma masasının yanındaki koltuğa yerleşip gözlerini Baret'e dikti.

"Sıtman nasıl?"

"Bir şey yok, geçti. Doktor... Babam hakkında... bir şey soracaktım."

"Başsağlığı dilemedim. Gerçekten üzüldüm, ne soracaktın?"

"Babam hasta mıydı?"

Bartoli'nin bakışları birkaç saniye Baret'in gözlerine takılı kaldı.

"Ne oldu?"

"Düzenli olarak ilaç kullanıyormuş. Ne ilacı olduğunu bilmiyorum. Neyi vardı babamın?"

Bartoli bir an sustu.

"Evdekiler bilmiyor mu?"

"Hayır."

"Bir şey söylememiş mi?"

"Hayır."

Doktor, Baret'in gözlerine bakmaya devam ediyordu, ama kendi düşüncelerine daldığı belliydi.

"Babanın kalbi vardı."

Bu söz Baret'i şaşırtmadı. Sakin bir şekilde sordu.

"Ne zamandan beri doktor?"

"Uzun senelerdir."

"Varlık'tan önce mi?"

"Önce."

"İyi ki Aşkale'ye gitmedi öyleyse."

"Evet, iyi ki gitmedi."

Gözlerini indirdi.

"İlaçla yaşıyordu öyleyse."

"Hemen hemen."

"Eğer ilaç olmasaydı..."

Bartoli suskun kaldı, kaşlarını ve omuzlarını hafifçe kaldırıp boynunu büktü.

Baret ayağa kalkarak gülümsedi.

"Kusura bakmayın, sabah sabah rahatsız ettim sizi."

"Rica ederim."

Bartoli de ayağa kalkıp arkasından gitti. Hafifçe omzuna vurdu.

"Kendine iyi bak. Bir şeyin olursa bana gel."

Sanki babasıydı konuşan.

Sokak kapısının önünde Bartoli kolundan tuttu.

"Anladın mı? Çekinme. Ne zaman istersen gel. Elimde büyüdün, şuncacıktın. Baban seni çok merak ederdi."

Baret geri döndü, boş gözlerle Bartoli'ye baktı.

"Asil bir baban vardı..." dedi Bartoli.

Ve kuvvetle elini sıktı.

Baret koşarak indi merdivenlerden. Arkasından kapının kapandığını duydu.

Kulaklarından inleme sesini kovamıyordu. İstemiyordu da. Dikkat kesilmiş, iyice dinliyordu. Aşağıdan duymalarından, yukarı çıkıp rahmetlinin odasında onu görmelerinden korkmasa, kendisi de inleyecekti. Aklı da, gözleri gibi yere çevrilmişti, kapının arkasında babasının çenesindeki dikensi kılları son gördüğü yere. Ve inleme sesi. Ve..."İyi geceler oğlum, dişçiye git."

Gizlice aşağı, odasına indi. Merdivenin önünde, Arus'un yağmurlu havalarda çamaşır astığı duvardan duvara gerili ipe çarpmamak için başını eğdi. Hep Diran'ın arkasından bağırırdı Arus: "Çamaşırlara sürünme, dikkatli geç!"

Bu hatırlayış, kulaklarındaki inleme sesini susturdu. Sanki uzun bir yoldan geliyordu. Garipti, şimdi sona yaklaştığında, şimdi her şeyin sonuna geldiğinde, birden manzaralar, olaylar, sözler düşüyordu aklına. Karışık, tümüyle unutulmuş şeyler. Hatta çok önemsiz, hatırlanmaya bile değmeyecek şeyler.

Yatağın altından tahta bavulu çekti. Tüm askerliği boyunca, Anadolu'nun bir ucundan diğerine birlikte götürmüş, kâh yemek masası, kâh çalışma masası kâh yastık olarak kullanmıştı onu. Kilidi bozulmuş, kapağı da bir köşesinden kopmuştu. Kalbi sıkıştı. Bu döküntü şey geçen üç buçuk seneyi hatırlatıyordu. Gözyaşlarını bastırıp iç çamaşırlarını içine doldurdu. Paltosunu yerleştirdi. Bir kere bile giymediği yeni takıma dokunmadı. Savaştan önceki eski elbiselerinden de bir şey almadı. Eski hatıra defterini bile bıraktı. Çocukluğunda yazdığı şeyler, okul diploması. Her şeyi bıraktı.

Aşağıdan tabak sesleri geliyordu. Baret hırsız gibi hareket ediyordu. Anası yukarı gelir, görür de anlar diye ödü kopuyordu. Yürek burkan şeyler olabilirdi. Kendinden emin değildi. Artık nefret, düşmanlık, öç alma hissetmiyordu. Gevşediğini hissediyordu. Bir paçavra gibi. Ve geriliyordu. Hiç bu derece mutlak ümitsizlik duymamıştı. Ölmek istiyordu. Aç kalmak, eziyet çekmek, ölmek. Başkası ölmesindi, eziyet çekmesindi. Her şeyi kendi çekmek istiyordu.

Tıraş makinesini, fırçayı bavulun bir köşesine atıp kapatmaya çalıştı. Bavul kapanmadı. Sabırsızlanmaya başlamıştı. Zaman geçiyordu. Korkuyordu. Yukarı süzüldü, çamaşır ipini söküp getirdi, bavulu sarıp iki düğüm attı.

Yavaşça kapıyı açtı, merak uyandırıp dikkat çekmemek için merdivenlerden her zamanki gibi indi. Anası gelme-

den, onu görmeden kapıyı açıp kendini dışarı atabilecek miydi?

Sokak kapısını çarptığında, Arus arkasından bakmaya yetişmesin diye neredeyse koştu. Köşeden döndüğü sırada arkaya baktı. Evin eşiğinden dışarı sarkmış bir gölge görür gibi oldu. Yan sokağa daldı. Her şey silindi gözünün önünden. Kalbi durdu sanki. Dizleri titriyordu. Bir kez olsun dönüp bakmak, o gölgeyi görmek, bir aşağı bir yukarı bakına bakına kendisini arayan o düşünceli yüzü görmek geçiyordu içinden. Çarpık çurpuk taşlar üzerinde ilerleyen cenaze arabasının tekerlerinin takırtısını duydu. Son bir gayretle karşıya geçip caddeye çıktı.

Askere gittiği gün bile bu derece boğulmamıştı hüzünden.

Fenerbahçe'den gelen tramvaya atladı. Bavulu yere bıraktı, demirlere dayandı. Gözlerini kapatarak sarsıntıya teslim oldu.

Dişi dayanılmaz bir şekilde zonkluyordu.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

- 1 -

Arkasında ayak sesleri duydu. Birden ürperdi. Yol çok karanlıktı, başını çevirdi. Bir çift gölge gördü. Öne geçmeleri için adımlarını yavaşlattı. Arkasından saldıracaklar diye korkuyordu.

Mustafa ile İhsan'dı, yetişip yanından yürümeye başladılar. Baret hem bir avuntu, hem de belli belirsiz bir rahatsızlık duydu.

"Sen nerede oturuyorsun?" diye sordu Mustafa.

"Yenişehir."

"Yerin uzak mı?"

"Evet."

"Yolun uzun."

"Evet."

"Eğer son vapuru kaçırırsan saatlerce yürürsün."

"Kaçırmamam gerek."

"Ama geç vakitlere kadar çalışıyorsun bazen."

"Ne yapayım?"

"Fazladan ödeme yapıyor mu?"

"Yok."

"Hakkı yok çalıştırmaya."

"Siz de çalışıyorsunuz."

"Ama hakkı yok."

"Hakkı yok," diye tekrarladı İhsan'ın çekingen sesi.

"Niye çalışıyorsunuz?"

"Hepsi çalışıyor. Olmaz diyen yok da ondan."

Mustafa durdu, Baret'i kolundan tutup durdurdu.

Yolun iki tarafında boş alanlar uzayıp gidiyordu. İlk ışık oldukça uzaktaydı. Baret aynı titremeyi yine hissetti. Mustafa'nın yüz ifadesini fark ederek amacını anlamaya çalıştı.

"Korkuyorlar," diye ekledi Mustafa, "Kovulmaktan korkuyorlar."

"Kovar," diye tekrarladı İhsan.

"Öyleyse?"

Mustafa'nın ses tonu birden değişti.

"Dinle arkadaş, seninle biraz konuşalım."

"Ne hakkında?"

"İşyerindeki bu sorunlar hakkında. Seni önceleri Keçeli'nin adamı sanıyordum, hatta seni ispiyoncu olarak yerleştirdiğinden de şüphelendim."

"İspiyoncu mu? Ne ispiyonu?"

Mustafa'nın alayı duyuldu.

"Sen işçi değilsin, değil mi?"

Baret cevap vermedi.

"Olmadığını biliyorum. İlk günden işçi olmadığını anladım. O yüzden şüphelendim zaten. Ne işin var burada?"

Cevap vermedi.

"Neden buraya gelip çalıştığını bilmiyorum, ama baktım ki senden de faydalanıyor, oradan anladım onun ada-

mı olmadığını. Ve sen sesini çıkarmıyorsun. Korkuyorsun, değil mi?"

"Umurumda değil."

Gene yürümeye başladılar.

"Nasıl umurunda değil? İki lira gündelik alıyorsun. Bazen on iki saat çalışıyorsun. Hakkını yiyor, değil mi?"

"Fark etmez."

"Sen İstanbullu değil misin?" diye seslendi İhsan.

"İstanbulluyum."

Mustafa'nın sesinde bir sinirlilik seziliyordu.

"Ben de İstanbulluyum. Sen okumuşsun, belli. Eğer bilinçli biri hakkını savunmasını bilemezse, diğerleri nasıl savunur?"

"Ne yapayım?"

"Hakkını niye savunmuyorsun?"

Birkaç saniye sessizce yürüdüler.

"Umurumda değil," diye tekrarladı Baret.

Mustafa'nın sesi yükseldi.

"Nasıl umurunda olmaz?"

Baret'in kolundan tutup durdurdu.

"Sen Ermeni'sin ama seni de sömürüyor. Bizimkiler bunu anlamaz. *Gâvur* derler. Sanırlar ki gâvur gâvuru sömürmez ya da gâvur olmasa kendilerini sömürmeyeceğini sanırlar, gâvur olduğu için sömürüyor sanırlar. Ben fark olmadığını biliyorum."

"Ne istiyorsun?"

"Neden hakkını aramıyorsun?"

Baret sıkıldı.

"Nasıl savunayım?"

"Hakkını iste!"

"Kovacağını sen söyledin."

"Yalnız olursan kovar, ama hep birlikte olursak bir şey yapamaz."

"Hepiniz birlik misiniz?"

Mustafa sustu, yürümeye başladı. Akşamın sessizliğinde ayak sesleri büyüyordu. İhsan söylenip duruyordu, sonunda patladı.

"İşte sorun burada. Cevap versene. Cevap ver!"

"Bu işler mucizeyle mi olur?" diye karşılık verdi Mustafa kızgınlıkla.

"Sen söyle. Mucizeyle mi olur? Bu işleri kiminle yapacaksın?"

"Eğer beraber çalışırsak olur."

"Bırak Allahını seversen. Şükrü ile beraber çalışmadın mı? Elli kuruşluk zamma sattı seni."

"Herkes Şükrü değil."

"Ne? Gündeliğine bırak elli kuruşu, yirmi beş kuruş zam karşılığında bile seni satmayacak birini göstersene bana! Dalga mı geçiyorsun sen? Ben kimseye güvenir miyim?"

"Sen kes sesini şimdi!"

Tekrar Baret'e döndü.

"Kolay değil, konuşmayı bilen, açıklamayı bilen insan lazım. Uyandırmak, öğretmek..."

"Sen çıkardan haber ver, çıkardan. Beş kuruşluk kişisel çıkarı gördü mü adam..."

"Ne için?" diye sordu Baret, Mustafa'ya tekrar.

"Hakkımızı savunmak için. Birlik beraberlik gerek."

"Yapamazsın," diye araya girdi İhsan.

"Eğer birlik olursak hepimizi birden işten çıkartamaz."

"Niye çıkaramaz?"

"İş durur."

"Başka adam bulamaz mı?"

"Bulur."

"O halde?"

"İş durur. Siparişlerin yetişmesi lazım. Devlet işi."

"Hepiniz birlik misiniz?"

Mustafa'nın sesi daha da sinirli olmaya başladı.

"Korkuyor musun?"

"Umurumda değil."

"Kovulmak umurunda değil mi? Geçimin var mı?"

"Yok."

"Kimsen yok mu?"

"Hayır."

"Nasıl umurunda değil o zaman?"

"Fark etmez."

Mustafa bir süre Baret'in yüzüne baktı. Sessizce yürüdüler. Sıkıcı bir sessizlik hüküm sürüyordu. İkisi de bir diğerinin konuşmasını bekliyordu.

"İyi geceler" dedi Mustafa birden. İhsan ve Baret'i yalnız bırakarak hızlı adımlarla uzaklaştı.

Ayak sesleri dindiğinde, İhsan başını sallayıp mırıldandı.

"Bir yıldır burada çalışıyor. İlk günden başkaldırdı. Keçeli'nin ne berbat adam olduğunu bilemezsin."

"Görüyorum."

"Şu birkaç senede nasıl zenginleştiğini biliyor musun? Ben en eskilerdenim burada. O zamanlar üç kişiydik. Bizim hakkımızı yiyerek zenginleşti."

İkisi de önlerine bakıyorlardı.

"Savaşta devletten siparişler aldı. Nasıl aldığını bilmiyorum. Müteahitler *gâvur*la iş yapmayı tercih ediyorlardı. Daha serbest, daha bağımsız hareket ediyorlardı. Anlarsın ya, sözde ülkenin hayrı için gece gündüz çalıştırdı bizi, sırf

gündelikle, başkaca on para bile ödemeden. Şimdi müthiş zengin."

"Varlık vermedi mi?"

"O zaman böyle değildi. Verdi, sonra zenginleşti."

Halıcıoğlu'nun ilk ışıklarına varmışlardı.

"Bir şeyler yapmak gerek," dedi İhsan, kendi kendine konuşur gibi.

"Ne yapmak?"

"Hakkımızı savunmak gerek, doğrusu bu."

"Nasıl savunacağız?"

"Bilmiyorum."

Birden ümitsizliğini açığa vurdu.

"Adam eğer istese canımıza okur. İki tane kozu var. Devlet işine karşı bozgunculuk yaptılar, der. Sonra grev yaptılar, der. Hepimiz birden iş bırakamayız ki, grev yasak."

"Hani, Mustafa birlikte davranalım diyordu?"

"Sen bakma, o söyler, korkmaz o. Benim aklım ermez. Mustafa başka. O tek başına bir adam. Benim ailem var, çocuklarım var. Mustafa'nın dediği doğru, ama onun kaybedeceği bir şey yok. Biz zar zor yaşıyoruz, ama yaşıyoruz. Beni hapse atsalar, evim ne olur?"

Baret sıkıntı duydu.

"Öyleyse?"

"İşimi kaybetmek istemiyorum ama bu parayla da yaşayamıyorum."

"İyi de, ne yapmak istiyorsun? Bir şey yapamayacağını söyleyen sensin."

İhsan acizce başını salladı.

"Vapuru kaçırmayayım," dedi Baret.

İhsan çöküntü içinde, kendi kendine mırıldanıyordu.

"Bir şeyler bulmamız gerek, ama işimi kaybedemem. Bu adamlarla da bir şey yapılmaz ki... İki kuruş için arkadaşın satar seni. Yapayalnız kalırsın. Kimseye güvenemezsin. Evde karı var, çocuk var, ihtiyar var, ama bu parayla da yaşayamıyorum."

"İyi geceler, vapur geldi," dedi Baret.

Koşarak indi iskeleye.

Mutfakta ışık vardı. Merdivenleri çifter çifter çıktı. Kendini yorgun hissediyordu. Mutfağın kapısı açılıp kapandığında odasına ulaşmıştı. Gelmesin dedi, ama kapıyı kilitlemedi. Giyinik olarak yatağa uzandı. Odanın ışığı her zamankinden daha zayıf göründü ona. Gaz lambası gibi. Nemli bir serinlik yapışıyordu tenine. Belli belirsiz bir küf kokusu. Eğer soğuk basarsa akşamdan akşama mangal koyacaklardı tabii. Şimdi henüz mangal istemeye cesaret edemiyordu.

Sabırsızlığı arttı, ta ki, mutfak kapısının sesini, sonra da merdivenlerin gıcırtısını duyana kadar. Gözlerini kapadı. Odada alkol kokusu hissediliyor olmalıydı.

"Baret, böyle uyuma, üşürsün."

Her şey altüst oldu. Bu anaç ses sinirlerini boşaltıyordu.

"Benimle ilgilenme."

Bu kadar kaba olmak istemiyordu, ama içinden öyle gelmişti.

"Bir derdin, bir ağrın olduğunu biliyorum."

"Bir şeyim yok."

"Var!"

Kaçıncı kez tekrarlanıyordu bu sahne, bıktırıcı bir tekdüzelikle. Siniri, bu oyunun tekrarından duyduğu hazza

engel olamıyordu. Gözlerini açtı, karşısında o ateşli kara gözleri ve o gülüşü, Lula gibi bir kızdan beklenmeyecek gülüşü bulacağını biliyordu. Kar gibi beyaz dişlerini ortaya çıkaran, olağanüstü nazik, aynı zamanda tahrik edici bir gülüşü vardı. Hayatında hiçbir şey onu her seferinde hep böyle değişmeyen bir yoğunlukla tahrik etmemişti. İlk günkü o şiddetli sarsıntıyı yeniden hissettiğini gördü.

"Bırak beni. Ben kötü biriyim."

Kaçıncı kezdir söylüyordu bunu. Lula da yorulmadan aynı cevabı veriyordu.

"Hayır, sen iyi birisin. Yalnız, senin bir *derd*in var. Sen kötü değil, *dert*li bir insansın... Ama söylemiyorsun tabii... Ben kimim ki!"

Baret'in ilgisi parıldayan gözbebeklerinde alevleniyordu. Bu derece cahil bir kızın bir şey hakkında, biri hakkında nasıl bu kadar sağlam bir kanaati olabiliyor ve de üstelik onun saygısız davranışlarına nasıl bu kadar sabırla katlanabiliyordu? Her defasında olduğu gibi, Baret gitgide silahsız kaldığını hissetti. Lula'dan tepki almak imkânsızdı.

"Ne düşünüyorsun Baret? Ne düşünüyorsun Baret?"

"Sana ne? Sana ne?" diyemiyordu. Aptal bir nezaket bunu söylemesine engel oluyordu. Birden soruverdi.

"Annen nasıl?"

Lula'nın gülüşü kayboldu.

"Bugün yataktan kalkamadı. Havalardan. Çok ağrısı var."

"Bir doktor çağır," diyecekti, demedi, çünkü al şu parayı, bir doktor getir, diyemeyecekti. Hatta bütçesi elverse bile, doktor için para vermeyecekti.

Yüzüne kan hücüm etmişti.

"İşe gitmiyor musun?" dedi, dikkatini başka konuya çekmek için.

"Artık gitmeyeceğim. Evin işlerini kim yapacak? Anama kim bakacak? Evde çalışacağım."

"Eve iş veriyorlar mı?"

"Verecek."

Baret sesini tatlılaştırdı.

"Patron iyi adam mı, yoksa sadece sana mı?"

Lula'nın yüzünde manalı bir gülüş belirdi. Baret'in sorusu hoşuna gitmiş gibiydi.

"Neden benim için olsun? İşi var, veriyor."

Baret bu cevaptan tatmin olmamıştı. Üstünde durmadı. Kalkıp yatağın kenarına oturdu. Yüreğinde bir kin vardı.

"Ben iyi bir işçi kız sayılırım."

Kendisiyle alay ediyor gibi geldi ona. Tekrar yattı. Ayağa kalktığında bir baş dönmesi hissetmişti. Aç karnına şarap içilmez, diye düşündü.

"Neyin var Baret? Yine içmişsin."

Gözlerini kapattı, "gitsin" dedi kendi kendine. İçinden Lula'ya kötülük yapmak geliyordu.

"Sen burada mutsuzsun Baret."

Anında, kabaca karşılık verdi.

"Evet, mutsuzum."

"Zengindin, değil mi?"

"Evet, zengindim, çok zengindim."

Öyle bir küçümsemeyle söylemişti ki, kendi de pişman oldu.

"Tabii, ben hemen anladım."

Birden başını çevirip vicdan azabıyla Lula'ya baktı, hayal kırıklığına uğradı. Lula ne kırılmış ne de bozulmuştu. Hayran hayran kendisine bakıyordu.

"Anlatsana Baret, neredeydi eviniz, nasıldı?"

"Evimiz... Hangi ev?"

"Kaç eviniz vardı Baret?"

"Çoook..."

İnatla kızın yüzünü inceliyordu. Kızın gözlerinin hayale dalıp bulandığını görünce mutluluk duydu.

"Ağaç, yeşillik, bahçe..."

"Bahçe, gökyüzü, deniz. Evinden çıkar, kendini bahçelerin içinde bulursun. Çiçeklerin, yaprakların içinden geçer gidersin. Sokaktan denize inersin. Karşında deniz, gökyüzü ile birleşir. O yoldan inerken gökyüzüne gittiğini zannedersin."

"Tabii, zengindin, çok zengindin. Yoksullar Gökyüzü Yolu'nda* oturamazlar."

Lula'nın gözleri yine bulandı.

"Bahçe, gökyüzü, deniz... Ben denizi uzaktan, Galatasaray'a indiğimde görürüm. Senede bir kere Burgaz'a gidiyoruz. Orada bir akrabamız var. Bir kez de Çengelköy'e gideriz, Ayazma'ya, adağa. Vapura binmekten korkarım."

Baret hem acıdı Lula'ya hem de sinsi bir şekilde güldü.

"Evet, kafasız bir kızım. Denizden korkuyorum."

"Yüzme bilmiyor musun?"

"Yüzme de bilmem."

Güldü.

"Hiçbir şey bilmiyorum, değil mi? Doğru, ama güzel çamaşır yıkarım, bir görsen, kar gibi yaparım."

Gökyüzü Yolu: [Yazarın kullanımı. Kitaptaki öneminden ötürü, bir yer adı gibi, büyük harfle yazıldı] Kadıköy Mühürdar'dan Marmara Denizi'ne bakıldığında, denizin bitip göğün başladığı, göğe giriş yapılıyor gibi gözüken ufuk çizgisi. Böylesine güzel manzaralı Mühürdar'da varlıklıların oturduğuna da atıf yapılıyor buradaş.

Baret'i sinirli bir gülme aldı. Uzun uzun güldü. Bu kez kendini tutmadı, tutamıyordu.

Lula ise gücenmek yerine onu sevindirdiği için memnun oldu.

"İnanmazsın, bir gün göstereceğim," dedi.

Baret başta kuşkulanmıştı, ama artık emindi. Çamaşırlarını ev sahibesine yıkatma önerisi değildi bu. Sadece kendini övmeydi.

"Ama sen yıkadıklarımı göremeyeceksin. Sen bu mahalleden çabuk gidersin. Kendi yerine gidersin tabii, Gökyüzü Yolu'na. Yazık değil mi sana?"

Baret, birden öteye döndü. Yüzü kederliydi.

"Niye gitmeyesin? Burası senin değil ki. Baret, niye buraya geldin sen? Ne işin var burada? Söylemeyecek misin?"

Bir an, Baret'in kepeklenmiş saçlarını seyretti.

"Çok mu mutsuzsun Baret? Madem zengindin, niye mutsuzsun? Bak, ben bile kendimi mutsuz hissetmiyorum. Oysa bize Gökyüzü Yolu ancak öldükten sonra açılır. O da eğer günahlarımız affolursa!"

"Çok mu günah işledin?"

"Ne bileyim? Herkes günahkârdır, ama pişman olursan Meryem Ana affeder."

"Sen inançlı mısın?"

"O nasıl söz! Ben Hıristiyanım."

Lula gözlerini göğe kaldırıp haç çıkardı. Yapmacık olmadığı belliydi. Baret neden olduğunu bilmiyordu, ama hoşnutluk duydu, kendisi inanmadığı halde. Daha doğrusu inanıp inanmamayı hiç düşünmemişti.

"İnanmak seni avutuyor, değil mi?"

"Tabii. Ben Meryem Ana'ya dua eder, istediğimi söylerim."

"İstediğini veriyor mu?"

"Eğer isterse verir, istemezse vermez, ziyanı yok. O yardım eder bana, Meryem Anacığım."

Yüzünde derin ve çocuksu bir güven parlıyordu. Baret bir an samimiyetinden kuşkulandı.

"Ananın acılarını dindirsin diye dua etmiyor musun?"

"Dua etmez olur muyum? Belki de anamı iyileştirir. Eğer iyileştirmezse, demek ki istemiyor."

"Neden istemez?"

"Ben ne bileyim? Onun işine mi karışacağım!"

"Anan çok günah işlemiş midir?"

"Belki, ne bileyim? Hepimiz günah işleriz."

"Nedir günah Lula?"

Düşündü, kararsız kaldı.

"Ben ne bileyim Baret? Günah olduğunu bilmeden de bazen günah işleriz."

"Eğer bilsen, günah işlemez misin?"

"Bazen bilerek de işlersin tabii. Bilmeden de işlersin. Sonra tüm günahların için af dilersin, dua edersin, yalvarırsın, Meryem Ana affeder."

"Affeder mi?"

"İsterse affeder, istemezse etmez. Onun işine mi karışacağız!"

Bir an durdu, ürkek ürkek sordu.

"Baret, sen inanmaz mısın?"

"Hayır."

"Sahi, inanmaz mısın?"

"Hayır dedim."

Haç çıkardı, gözlerinde korku dolu bir bakış vardı.

"Sen Hıristiyan değil misin?"

Baret ayağa kalkıp odanın içinde dolaşmaya başladı. Lula yatağın kenarına, Baret'in yanına oturdu. Bir çeşit hayranlıkla mırıldandı.

"Öyledir, zenginler inanmaz."

"Ben zengin değilim."

"Zenginsin, biraz önce sen söylemedin mi? Zaten ben ilk günden biliyordum ama bizim mahalleye niye geldiğini bilmiyorum."

Ve ağzından baklayı çıkardı.

"Haybeden bize söylemişti. Anam sordu. Ne biçim insandır, herhangi bir insanı evime almak istemem, dedi. Haybeden, senin zengin çocuğu olduğunu söyledi ama buraya niye geldiğini söylemedi. Bilmiyorum, dedi. Sahi, bilmiyor muydu?"

"Amma meraklı şeysin sen, amma meraklısın Lula."

Beklenmedik bir şey oldu. Lula utanarak başını eğdi. Baret bu kez hayretle, kızın, sonunda bu kadar masum bir suçlamayla yaralanmış olduğunu gördü. Belki de merakı ayıp bir şey olarak öğretmişlerdi ona. Birden Lula'ya döndü, önünde durdu. Lula alnını eğmiş, ellerini göğsünde kavuşturmuştu. Parlak, düz saçlarında hiç kepek yoktu. Baret'in eli karşı konulmaz bir dürtüyle onun başına gitti. Bu dokunuş, anında bir sarsıntı yarattı tüm vücudunda. Saçları ipek gibiydi. Sesi titredi.

"Seni gücendirmek istemedim Lula. Affet, canım sıkkın."

Yeni bir şaşkınlık geçirdi. Lula hiç gücenmemiş bir halde başını kaldırdı. Gözleri utangaç bir minnetle alev alevdi. Azarlanan bir köpeğe benziyordu. Utana sıkıla mırıldandı.

"Rica ederim. Ben kimim ki benden özür diliyorsun? Sürekli aptalca konuştuğum için sen beni affet."

Başını geriye çekmedi. Baret okşamaya devam etti. Titreyen eli ensesine indi. Lula geri çekilmedi. Gülümsemesi yüzünde donakalmıştı. Gözlerini kırpmadan, bakışlarını boşlukta bir noktaya dikmişti.

Baret'in başı yeniden dönmeye başladı. İlk kez bir kızın saçlarını okşuyordu. Böyle bir şeye ilk kez cesaret ediyor, kız da itiraz etmiyordu, oysa bundan hep korkmuştu. Kim bilir, eğer cesaret etmiş olsaydı, belki Alis de karşı koymayacaktı. Belki de Baret'in kendisine el değdirmemesinden mutsuz olmuştu. Belki Toni bile, hatta Zımaro. Belki de tüm fırsatları kaçırmıştı.

Öfkesini dahi boğan dayanılmaz bir altüst oluş yaşadı. Birden elini çekti, sanki ateşe değmişti. Karyolanın ayak ucundan döndü, gidip hasır sandalyeye oturdu. Tüm bedeni titriyordu, kesik kesik anlatmaya başladı. Kendi de nasıl başladığını bilemedi.

"Zamanında bir kız varmış. Bir kulübede yaşarmış..."

Niçin masal anlattığını bilmiyordu.

"Karşısında, ormanın girişinde bir ev varmış. Ev rengârenk, bahçedeki çiçekler rengârenkmiş. Akşam ışıklar yandığında, rengârenk parlarmış. Ve kız uzaktan saatlerce seyreder, doyamazmış."

Lula başını çevirmiş, dikkatle dinliyordu, biraz şaşkın gibiydi. Baret'in sesi artık titremiyordu.

"Bir gün, o evin oğlu tesadüfen kulübenin önünden geçip kızı görmüş. Kız o kadar güzelmiş ki, oğlan sevdalanıp onu evine götürmüş. Kız şimdi o rengârenk evdeymiş."

Aşağıdan bir inleme duyuldu.

"Lula... Lula... Lula..."

Lula ayağa fırladı.

"Anam çağırıyor. Bir dakika."

Başını kapıdan içeri uzattı.

"Uykuya dalmayasın, şimdi gelirim."

Çabuk döndü.

"Bugün çok kötü. Yerinden kımıldamıyor. Çok ağrısı var. İlaç verdim, derin uyur şimdi artık. Birkaç saat uyanmaz. Evet, sonra?"

Baret kendine geldi.

"Efendim?"

"Sonra ne olmuş?"

"Nerede kalmıştık?"

"Kızı evine götürmüştü."

Lula'nın gözleri alev alev yanıyordu.

"Evet," diye mırıldandı Baret zoraki bir ifadeyle. "Sonra... Ama akşam olup da ışıklar yanınca rengârenk evi görememiş karşısında, aramış, bulamamış. İki gün sabretmiş. Mutlu değilmiş. Üçüncü gün evden kaçmış, kulübesine dönmüş. Gece rengârenk evi seyretmiş. Yine mutlu olmuş."

Sessizlik hüküm sürüyordu. Lula önce sabretti, sonra dayanamadı.

"Sonra?"

"Bu kadar."

Lula hayal kırıklığıyla baktı Baret'e, dudaklarını sıktı.

"Deliymiş. İnsan hiç öyle harika bir evden kaçıp kulübeye döner mi?"

Baret, Lula'nın yüzüne baktı, hülyalı hülyalı. Öylesine bir kıpırdadı.

"Masal bu," dedi. "Eğer öyle bir evin olsaydı, sen ne yapardın?"

"Ben çekmeceleri düzeltir, tahtaları ovalardım bütün gün, tertemiz, parıl parıl olana kadar. Çamaşırları yıkar, bembeyaz yapardım. Sonra kocamın gelişini beklerdim..."

Başını sallayıp yüzünü buruşturdu.

"Güzel anlatmadın," dedi suçlarcasına.

"Neden?"

"Eh, kız o harika eve gitti de ne gördü orada? Eşyalar nasıldı? Neler giydi, ne yiyip içti? Bir şey söylemedin, hemen bitirdin."

Baret can sıkıntısıyla ayağa kalktı, odayı arşınlamaya başladı.

"Ben güzel anlatamam."

"Anlatırsın ama keyfin yok, onun için böyle anlattın. Sen çok masal kitabı okudun, değil mi?"

"Sen okumadın mı?"

Utangaç gülüşünü bastırdı.

"Ben okuma bilmem ki."

"Nasıl bilmezsin! Okula gitmedin mi?"

"Üç yıl."

"Öyleyse okumayı biliyorsun."

"O kadar kötü okuyorum ki, okumuyorum daha iyi, ama ben de masallar bilirim. Anam bana çok anlatmıştır. Paris'in, Eleni'nin hikâyesini bilirim. Sen Omiros'u bilir misin?"

"Bilirim," diye mırıldandı Baret, öteye dönerek.

"Nereden biliyorsun Baret? Sen Rumca bilir misin? Sahi, bilir misin? Bravo! Eğer bilmiyorsan, bir gün anlatırım sana. Priamos'un hikâyesini anlatayım mı? Ben güzel anlatırım valla."

"Biliyorum."

"Anlatmamı istemez misin?"

"Şimdi istemem."

Bir ümitsizlik gölgesi kararttı Lula'nın yüzünü. İkinci kez tepki gösteriyordu. Demek onun da bir gururu vardı.

Baret şimdiye kadar bunu hiç düşünmemişti. Çünkü Lula bugüne kadar böyle bir duygu açığa vurmamıştı. Baret rahatsızlık hissetti. Lula, bir an Lula olmaktan çıkmış, tıpkı Alis ve Tonietta gibi olmuştu. Ve Baret aynı utancı, korkuyu ve üzüntüyü, hatta bırakıp kaçma isteğini tekrar hissetti. Aynı zamanda Lula'yı Alis gibi, Tonietta gibi görme fikrini hazmedemedi. Söyleyecek bir şey aradı, bulamadı. Kendini Lula'ya affettirmek istemiyordu. Darıldıysa kalksın gitsin diyerek küçümseyici tavrını yeniden takınmaya çalıştı. Lula'yı tanıdığından bu yana bu küçümseyiciliği kendisi için de yeni, zevk veren, güçlülük duygusu veren bir şey olmuştu. Lula gitmiyordu. Gözleri dalmıştı. Bakışlarında garip, acı bir hüzün yükseliyordu, bir sis gibi.

Baret ağlayacağını sandı. Ağlayan bir Lula hayal edemiyordu. Onun ağladığını hiç görmemişti. Lula, yani kendisine yönelik her davranışı hoş gören ve her ne olursa olsun, uyumlu ve nazik ruh halini bozmayan, bozmaması gereken biri. Lula'nın ağlamasını istemiyordu. Ağlama fikri kendisini yaralıyor ve tahrik ediyordu. Başka türlü tahrik ediyordu. Tonietta'ya karşı hissettiklerini aynen, yeniden hissediyordu.

Gerçekten, Lula'nın gözlerinde bir parıltı belirdi. Baret'e baktı.

Onun da gördüğünü anladı. Gülümsemeye çalıştı, ama parıltı hızla gözyaşına dönüştü.

Baret'in korktuğu olmuştu. Lula, gözyaşlarını göstermemek için başını eğdiğinde, kalbi çarparak ona yaklaştı. Şimdi bu ıslak gözler, titreyen dudaklar, derin bir haz veriyordu ona. Odada yalnız olduklarını ve Lula'nın elinin altında olduğunu düşününce altüst oldu. Kimse gelemezdi yukarı. Hiç kimse hiçbir şeyi altüst edemezdi. Lula ise ra-

hat, kendini bırakmış, uyum içinde görünüyordu. Onu, o orospuyla benzeştirmeye, ondan iğrenip tiksinmeye çalıştı boşuna. Alis ve Toni benzeşmekteydi kızla.

Yine korktu. Yine saçlarını okşamak, daha da yaklaşmak, ileri gitmek istedi. Korkusu daha baskın çıktı.

"Niye ağlıyorsun?"

Lula'nın harekete geçip boynuna atılmasını bekledi. Her şey kendiliğinden oluverseydi... Nefret etti Lula'dan, sessiz, hareketsiz ve başı eğik durduğu için.

"Ben mi ağlattım seni?" diye sordu aynı hazla.

Lula kıpırdamadı. Baret onun eteğinden dışarı çıkmış dizlerini seyrediyordu. Hayalinde soydu onu. İç çamaşırları kirlidir, diye düşündü. Arzusu hemen söndü. Vücudu da kirli, diye devam etti. Banyo yok evde. Ben bile kirlendim kaç aydır. Hamama gitmeye vakit yok, bir sürü masraf...

"Sinemaya gider misin?"

Kendi de şaşırdı söylediğine. Zaten söylediği anda, Lula'nın bu teklifi reddetmesini diledi, ama, Lula'nın, bu daveti, bir çocuğun kalbini kıran bir yetişkinin onun gönlünü almak için yaptığı bir jest olarak görmediğini anladı. Utangaç bir gülüş belirdi, Lula'nın yağmur sonrasında güneş açan yüzünde.

"Aptal şeyler söylüyorsun, anam uyuyor!"

"Şimdi için demedim, yarın."

Bu teklifin kıza büyük bir zevk verdiği belliydi, ama başını salladı.

"Olur mu hiç!"

"Neden?"

"Görürler sonra!"

Baret büyük bir kızgınlık duydu, "Orospu!" dedi yine.

Üstelese kabul edeceğinden emindi. Lula'yı oyuna getirdi, ısrar etmedi. Suratını astı.

"Kızdın mı Baret? Kızma. Ben de isterdim emin ol, ama olmaz, korkarım."

Bu kez aşırı nezaket göstermedi.

"Bundan önce hiç kimseyle sinemaya gitmedin mi?"

"Gittim, ama mecburen."

"Ne demek mecburen?"

"Eğer gitmesem döverlerdi."

"Döverler mi, kim?"

Lula gözlerini kaldırmadan anlattı.

"Bir gün sokakta bana randevu verdi..."

"Kim?"

"Tanımıyorum, biri."

"Adamın biri sokakta tanımadığı bir kıza randevu verir mi?"

Bu kez Lula, onun hayret edişine şaşırmış bir halde, Baret'in suratına baktı.

"Tabii," dedi safça. "Atölyeden dönüşte Galatasaray'a kadar takip etti beni. Galatasaray'da tutup ertesi gün için randevu verdi, Taksim Sineması'na."

"Kabul ettin mi?"

"Mecburdum. Arkamdan geliyordu. Herkes bizi görecekti. Yakamı kurtarmak için gelirim dedim, kaçtım."

"Polise gitseydin."

Lula'nın gözleri hayretle büyüdü.

"Ne, polis mi! Ben polisten korkarım."

"Ama bir yabancıyla sinemaya gitmeye korkmuyorsun!"

"Gitmedim ki. İki gün sonra sokakta tuttu. Yolumu gözlemiş, dövdü. İki tokat attı."

"Yine mi polise gitmedin?"

"Polisten korkarım, Baret. Allah göstermesin."

"Ve ondan sonra gittin."

"İki kez gittim. Gitmeseydim döverlerdi."

Lula bunun böyle olacağına ikna olmuştu. Tersinin mümkün olacağını düşünemiyordu. Baret bunu fark etti, öfkesi dindi ve samimi bir acıma duydu. Sessizce gülmeye başladı. Lula da avunmuş bir halde güldü.

"Sizin oralarda böyle şeyler olmaz tabii, değil mi? Tabii. Sen beni dövmezsin reddettiğim için."

"Nereden biliyorsun?"

"Ben bilirim, sen beni dövmezsin."

Gülmeye devam etti. Gülüşünde mutluluk ve güven vardı. Gözlerinden hayranlık fışkırıyordu.

"Sen başka tabakadansın."

Ve birden ekledi.

"Hiç kimse evimi görmedi. Eğer dışarı çıkmasam, hiç kimse buraya gelemez."

Baret uzun uzun baktı Lula'ya. Lula'nın yüzünde dehşete kapılmış bir ifadeyle arada bir nedense beliriveren o bakışı, takip edilen bir avın bakışlarını şimdi anlamaya başladığını sanıyordu.

"Şışşşt..."

Lula kulak kabarttı.

"Anam inliyor. Neden bu kadar çabuk uyandı?"

"Yarın seni sinemaya götüreyim. Eğer kabul etmezsen, benim de seni döveceğimi farzet."

"Baret... Evet, inliyor. Ben gidiyorum. Hayır Baret, gerek yok."

"Gelirsin, gelirsin..."

"Hayır Baret, gerek yok. İyi geceler."
"Yarın..."
"Hayır, iyi geceler."
Kapıyı kapatırken son bir kez güldü.

- 2 -

Mustafa, Keçeli'nin bürosundan kıpkırmızı bir yüzle döndü. Yüz hatları gerilmişti, ama gülüyordu, gözlerinin içinde gururlu bir zafer ışığı vardı.

"Ne oldu?" diye sordu İhsan.

"İkramiye verdi."

"Bırak şakayı."

"Ne şakası?"

"Ciddi konuş, ne oldu?"

"Maksut'a ne olduysa o! Yılbaşı ikramiyesi. *Sepet, sepet*!"

İş gömleğini sırtından çıkarıp tezgâhın üzerine attı. Kötü kötü baktı Şükrü'ye.

"Hoşça kalın, hayrını görün. Bakalım başka kim ikramiye alacak?"

Hiç kimse konuşmadı. Mustafa sert hareketlerle ceketini giyiyordu. Kovulmaktan memnun görünüyordu. "Neden sevinçli?" diye sordu Baret kendi kendine.

"Gidiyor musun?" diye sordu İhsan.

"Ne yapayım? Sorumluluk sahibi bir işçi gibi kalayım da saat yediye kadar çalışayım mı?"

"Haftalığını verdi mi?"

"Yok, vermeyecekti! *Fabrika*yı başına yıkarım. Cümleten iyi seneler."

"Sana da," dedi İhsan.

Ötekiler cevap vermedi. Birbirlerinin yüzüne baktılar. Hepsinin kafasında aynı düşünce vardı. Hepsinin bakışı ister istemez kapıya yöneliyordu.

Keçeli, işçilerin sessiz sedasız çalışmasını izledi memnuniyetle. Kaşları çatık, yüzü sertti, ama dudaklarının kenarında belli belirsiz bir gülücük vardı.

"Benimle gel," dedi duraksamadan.

Baret etrafına baktı, ister istemez. Başka kimse yoktu. Zaten Ermenice söylemişti. Aleti elinden bıraktı, Keçeli'nin arkasından gitti. Tüm bakışların kendisini takip ettiğini hissetti. Sıra bende, diye düşündü. Ne yapmış olduğunu bilmiyordu. Kimse çalışmasından şikâyet etmemişti. Ne bir gruba ne bir konuşmaya katılıyordu. Şimdiye kadar ne işçilerle bir sorunu olmuştu ne de bir istekte veya herhangi bir şikâyette bulunmuştu. Ne yapacağını hızla aklından geçirdi. Yine Haybeden'e giderim, yeni bir iş bulur bana, dedi. Lula'ya bir aylık verir, kalanla bir ay dayanabilirdi. Ölüm mahkûmları kıtasında, kellesinin neden uçurulacağını bilmeden yürüyen ve artık kesin olarak kararlaştırılmış, kaçınılmaz bir şey olan ölümünün nedenini bile, bir faydası olmayacağı için öğrenmeye çalışmadan sırasını bekleyen bir suçsuzun boyun eğişini hissediyordu içinde.

Atölyenin arkasındaki küçük, pis "büro"ya girdiler. Keçeli, masadaki kâğıtlara bir göz attı, kendi kendine mırıldanarak bir şeyler karıştırdı, kızıp küfretti. Baret onun kime, niçin küfrettiğini anlamadı. Keçeli ile bütün ilişkisi o ilk günde kalmıştı. Bir gözünü kısmış, dudağından eksik etmediği sigaranın dumanını suratına doğru üfleyerek "Suren *Efendi*'nin söylediği adam sen misin?" diye sormuştu. O kadar. Ondan sonra unutmuştu onu. "Kim bu Suren *Efendi*?" diye sormak Baret'in aklından bile geçmemişti.

"Temizleyeceğim burayı, temizleyeceğim... *Pezevenkler*!"

Baret ürperdi. Keçeli'ye baktı. Adamın yüzünden düşen bin parçaydı. Demir tozuyla kararmış ellerini ovuşturdu. Tedirgin bir bekleyiş içindeydi.

Keçeli birden başını çevirdi ve Baret'le göz göze geldi. Bir gözü neredeyse tamamen kapanmış, öteki gözü ise, tam tersine, lokma gibi açılmıştı. Kaşlarından biri diğerinden en az iki santim yukarı kalkmıştı.

"Dokuz kere sekiz?"

"Efendim?"

"Dokuz kere sekiz kaç eder?"

"Yetmiş iki."

"Sekiz kere dokuz?"

"Yetmiş iki."

"*Aferin*, gaç sene okula gittin sen?"

Baret son anda tuttu kendini.

"Birkaç sene."

Sebebini anlamadan endişelenmeye başladı.

"Hesap biliyo musun, hesap? Hesap dediğim, çarpma bölme diil."

"Biraz."

"Nereden biliyosun?"

"Okulda öğretmişlerdi."

Baret'in sıkıntısı artıyordu. "Şimdi başka şeyler de soracak," diye düşündü. Lula'nın sorularını. "Baban var mı, anan var mı? Kimsin, nesin?"

Ama Keçeli öyle şeyler sormadı. Ellerini arkasında birleştirip büroyu aşağı yukarı arşınlamaya başladı.

"Seni buraya alacam, hesapları tutacan. Kâtip olacan, kâtip. Annadın mı? Nası yapcağını öğretirim. Eyi mi?"

Baret kızardı.

"Ben işimden memnunum," diye mırıldandı.

"Nası memnun olursun oğlum? İnsan heç memnun olur mu? Eğer memnun olursan öyle galırsın, işçi parçası. İlerlemek isteyecen ki, ilerleyesin. Ben nerden geldim bu-

raya biliyo musun? Heç yoktan. Bugün *fabrigat*örüm, annadın mı? İlkokulu *bile* bitirmedim ama bugün defter de tutuyom. Bakma, benim vaktim yok, çok işim var, onun için sana veriyom."

Boyasız, yıpranmış, ahşap masanın önüne gidip oturdu. Boynunu kıstı, suratını Baret'e doğru çevirdi.

"Git, elindeki işi Şükrü'ye *teslim* et. Bazartesi buraya gelecen. Defterleri, *fatura*ları verecem, başlayacan. Duydun mu? *Hade* bakalım."

Kapıdan geri çağırdı.

"Saat gaç?"

"Beşe on var."

"Soğna da çek git, bişe olmaz. Bazartesi erken gel, doğru buraya!"

Yine kapıdan geri çağırdı.

"Haftalığını aldın mı? Gel al bakiim."

Baret bir an yılbaşı dolayısıyla birkaç lira fazla vereceğini ummuştu.

"Güle güle."

Kaygılı bir şekilde döndü giyotinden. İhsan hemen yanında bitti.

"Ne var?"

"Yok bir şey. Beni alıyor."

"Büroya mı?"

"Hııı..."

İhsan garip bir gülüşle başını sallayıp mırıldandı.

"Maksut'un yerine... Demek bunun için Maksut'a yol verdi. Kafasına koymuş."

Baret, İhsan'ın sesinde gizli bir suçlama hissetti. Suçluluk utancıyla kızardı. Kendini savunmak istedi, ama ümitsizlikle vazgeçti. İhsan kafasını sallamayı sürdürüyordu.

"Ona yüz veriyordu, sana elli verir. Haftalığını artırıyor mu?"

"Bir şey söylemedi."

"Tabii. Yarı yarıya kazanç sağlayacak. O işi biliyor musun?"

"Yaparım."

İhsan daha başka soru sormadan işinin başına döndü. Baret onun kendisini küçümsediğini düşündü, ama kendi istememişti ki. Aklından bile geçmemişti.

"Ben gidiyorum," dedi çekinerek.

"Erken mi gidiyorsun?"

"Git, dedi."

"İyi, bugün yılbaşı. Güle güle, mutlu yıllar."

"Sana da."

Bir alay veya kızgınlık ifadesi yakalamak için ısrarla İhsan'ın ağzına bakıyordu. Gördü de, ya da gördüğünü sandı. Keçeli'ye de, İhsan'a da, kendisine de kızarak yanından uzaklaştı.

Şükrü'ye de aynı şekilde sıkılarak durumu anlattı. Elindeki işi devretti. Şükrü'nün davranışı da anında değişmişti sanki. Sessiz duruyor, patron yanı başındaymış gibi gözlerini kaçırıyordu.

Tekrar atölyeye dönmemek için paltosunu yanına aldı, gidip ellerini yıkadı. Kimseye görünmemeye çalışarak ayrıldı oradan.

Halıcıoğlu'nun karanlığından sonra, Karaköy gözlerini kamaştırdı. O zaman yılbaşı olduğunu hatırladı. Yıllardır İstanbul'da yılbaşı geçirmemişti.

Haliç İskelesi'nden Tünel'e, köprüden, kalabalığın arasında itiş kakış yürüyerek geçti. Yabancı gözlerle Cen-

yo'yu, Tokatlı'yı, Cumhuriyet'in Noel babalarını, Bonmarşe'yi seyretti. Tünel de, Tünel'deki ahali de değişikti bugün bu saatte. Aylardan beri, saat sekiz-dokuzdan sonraki Tünel'e alışmıştı. On iki-on sekiz yaşları arasındaki küçücük işçi çocuklar, Perşembe Pazarı'nın güneş görmeyen nemli atölyelerinden çıkmış, üstleri başları metal tozlarıyla kirlenmiş, kir pas içinde, yorgun argın, bu saatten sonra evlerine dönüyor olurlardı. Hepsinin elinde, yağlı gazete kâğıdına sarılı sefertasları olurdu.

Bugün bu saatte, üstü başı düzgün insanlar çıkıyordu Tünel'e. Eskiden ailece Pera'ya çıktıklarında görmeye alışık olduğu türden insanlar. Hepsinin elinde güzelce sarılıp bağlanmış paketler, kutular vardı. İstanbul savaşsız ilk yılbaşını yaşıyordu. Bunun hatırlanacak bir gün olduğunu fark etti, ama hiçbir coşku duymadı. Kendisine hep en tatlı heyecanları armağan etmiş olan yılbaşına karşı soğuk bir ilgisizlik duydu içinde. Tüm bu kalabalıklara, bu dükkânlara, ışıklara, paketlere, parıltılı ağaçlara, görsel eğlencelere, bu hayhuya karşı, bu şık bayanlara ve baylara karşı, yüreğinin derinliklerinde bir kin duydu. Bütün insanları çocuklaşmış, çılgınlaşmış gördü. Onların acelesini, bir şeyler yapma, bir şeyler becerme, bir yerlere yetişme telaşını, dükkânlara girip çıkmalarını, pazarlık etmelerini, satın almalarını, tebrikleşmelerini, yapmacık gülüşlerini küçümsemeyle, neredeyse kızgınlıkla izledi. Çocukken, sayısız karıncanın bir tepecikten diğerine, bir delikten ötekine hummalı koşuşturmasını hayretle seyrettiği gibi, yüksek bir tepeden baktı caddeye. Karıncalar, karıncalar...

Sinsi sinsi güldü kendi kendine. Lula belki de hediyesini bekliyordu. Hiçbir şey almayacaktı. Hiç kimseye hiçbir şey almayacaktı. Hatta çok parası olsa bile almayacaktı.

Galatasaray'a varmak üzereydi. Ayakları ıslanmıştı, yağmur yağıyordu. Hafif, inatçı bir yağmur. Kendisine de bir şey almayacaktı. Zaten alamazdı. Ayakkabısı delindiğinden beri, aldığı parayla iyi kötü karnını doyurduktan ve kirayı ödedikten sonra, başka bir şey yapamayacağını anlamıştı. Hatta alabilse bile bugün ayakkabı almayacaktı. Hiçbir şey almayacaktı. Hemen gidip yatmak, uyumak istiyordu. Uykusuzluğun ve hazımsızlığın sıkıntılarını sabaha karşı kusmak üzere, herkesin yiyip içtiği, oynadığı, unuttuğu, unutmak istediği, bütün evlerin ışıl ışıl olduğu şehrin merkezinde bir adacık gibi karanlık, soğuk odasında uyumuş olduğunu hayal etti ve bir hoşluk kapladı içini. Kim bilir, tabii Lula da en yeni elbisesini giymiş, evi düzeltmiş, topluca oynanan bu oyuna katılmaya kalkmıştı şimdi. Belki de onu bekliyordu. Belki de onu kendi odalarına davet edecekti, ama o reddedecekti. Alay ederek, "Ne *çocuk*sun Lula!" diyecekti.

Birden Hilda'yı fark etti. Tesadüfen mi gözü kaymıştı oraya? Her neyse, içerideki sıcağın etkisiyle, Hatay'ın buğulanmış camından Hilda'yla göz göze gelir gibi olunca yer yarıldı adeta. Öylesine apar topar kaçtı ki, kendisini gerçekten görmüş olup olmadığını doğrulayamadı. Hilda'nın, arkasından koştuğundan emindi. Kendini Balıkpazarı'ndan içeri attı. Islak kaldırımları seyyar satıcılar kaplamıştı. Kalabalıktan, koşmak mümkün değildi. Arkasına bakmadan insanların içine karıştı.

Girecek bir delik aradı. Yerrortutyun Kilisesi'nin karanlık kapısı kurtarıcı oldu. Işıkların, hayatın orta yerinde, uykudan esneyen o zindandan içeri süzülüverdi.

Girişte, mumların bulunduğu odada, hüzünlü bir görevli vardı.

Avlunun en karanlık köşesine gidip duvara yaslandı. Kalp atışları gittikçe yavaşladı ve üşümeye başladı. "Gördüğüm kadın gerçekten Hilda mıydı?" diye düşündü. Şimdi emin değildi. Buğulu camlar o kadar bulanıktı ki. Hilda'yı ilk gördüğü günkü gibi, yine aynı yerde, çay masasının önünde görmüştü, ama bugün oturan Hilda mıydı?

Sakinleşip gerçek dünyaya döndü. Kafası yeniden çalışmaya başlamıştı. Karşısındaki bulanık kütle, kilise binasının ta kendisiydi. Camlardan mum ışığı yansıyordu. İçeride, orta yerde, etrafına yanan mumlar dizilmiş bir kütle var gibi geldi ona. Bir ilahi duymak için kulak kabarttı. Kalbi küt küt atıyordu. Kapıya yaklaşıp camdan içeri bakmayı, hayal ettiği şeyi doğrulamayı düşündü... Birden geri dönüp kendini dışarı, Balıkpazarı'nın ışığına, patırtısına ve çamuruna attı. Nefes aldı. Midesinde keskin ve sinsi bir ağrı dolaşıyordu. Evi, Lula'yı, yatmayı unutmuştu. Yatmak istemiyordu. Yalnız kalmak istemiyordu. Tarlabaşı'na inip Haybeden'e gitti. Soğuktan titriyordu.

Hiç kimse yoktu henüz. Haybeden küçük meyhaneye yeni yılı getirmişti. Bu gece bir yardımcısı da vardı.

"Üşümüşsün," dedi.

Bir bardak doldurdu. Kendisi de iki yudum aldı kırmızı şaraptan.

"Şerefine! İyi bir yıl olsun."

Baret, bunun Haybeden'in *ikramı* olduğunu anladı. Bu akşam bir müşteri gibi geldiğini belli etmek istedi.

"Bana bir şeyler ver, açım."

"Ne istersin?"

"Ne istersen, neyin varsa..."

"Her şey var, otur. Beyefendiye servis ver."

Yardımcısı koşturdu. Müşteriye hizmet ettiğinde değişen Haybeden'i ilgiyle izledi Baret. Mezeyi beklemeden ikinci bardağı da boşalttı. Bir an evvel berrak görmekten, berrak düşünmekten, berrak konuşmaktan kurtulmak istiyordu. Değişik dünyaların kapısını açan baş dönmesini hoşnutlukla hissetti.

"İskenderun'daki yılbaşımızı hatırlıyor musun, Haybeden? Hani, *çadır*da... Bizim Çamur nasıl da kusmuştu gece yarısından sonra."

"Şimdi de öyle, kaldıramıyor, yine de eşek gibi içiyor."

"*Hey gidi...*"

Haybeden ile meyhane muhabbeti yapmaktan, karşısında onca zaman utanç duyduğu Çamur'u çekiştirmekten gururlandı. Şimdi bu utançtan hiç iz kalmamıştı. Belki de bu yüzden artık kendisi de onlardan biriydi. Yalnız, içinden bir ses, Haybeden'in dostluğunu içki ve mezelere ödeyeceği parayla satın aldığını söylüyordu.

Ev karanlıktı. Demek yatak odasındaydılar. Anası yılbaşını yatarak mı kutlayacaktı? Belki de Lula evde değildi. Belki. Daha iyi. Biçimsel tebrikleşmelere yüreği el vermiyordu. Kalabalık ve gürültü ihtiyacı, dört bardak şaraptan sonra kaybolmuştu. Şimdi artık odasına çıkabilir, yatıp uyuyabilirdi.

Evet, yatak odasındaydılar. Işık vardı. Elinden geldiğince hafif bastı basamaklara. Lula kapının sesini duymuştu, ama eğer gürültü çıkarmazsa o da iyi geceler deme gereğini duymazdı.

Odanın kapısını henüz açmıştı ki yüzüne bir sıcaklık çarptı. Kocaman, kıpkırmızı ateşi gördü. Ateş o kadar parlaktı ki, ışığıyla odadaki eşyaları ayırt etmek mümkündü.

Kapıyı kapadı. Mangala yaklaştı. Yakıcı bir hava akımı suratını aşağıdan yukarı yaladı. Kömürün odanın içinde dolaşan hafif kokusunu hissetti. Elleri ayakları yanana kadar mangalın başında durdu. Paltosunu çıkarıp, elektrik düğmesini çevirdi.

Gözüne bir *kokino** çarptı.

Masaya bembeyaz, işlemeli bir örtü serilmişti. Bir tabakta bir portakal, bir elma, bir mandalina, bir armut ve bir nar vardı. Mandalina en üste, ortaya konmuştu. Onun üzerine de renkli bir mum dikilmişti. Yanında, ikinci bir tabak içinde çeşit çeşit kuruyemiş vardı. Yemiş kabının diğer tarafında da başka bir kap duruyordu. Baret, yüzeyindeki şişkin üzümlerden, anuşaburu hemen tanıdı.

Uzun süre taşlaşmış bir halde kaldı. Birden başı şiddetle döndü. Suratını, ensesini ve omuzlarını soğuk bir ter bastı. Bocalayarak elektrik düğmesini buldu, ışığı söndürdü ve kendini yatağa attı. Paslı somya büyük bir gürültüyle çukurlaştı.

Aklıyla beraber mum ve anuşabur da dönüyordu başının içinde. Her şeyi yerli yerine koymak ve kendini bulmak için boşuna çabaladı.

Sokaktan, ellerinde fenerlerle evleri dolaşan çocukların Ermenice Noel ilahisi yükseldi, "Nice yıllara hamfendi!" çığlıklarıyla son buldu. Bir kapı açılıp kapandı. Ermenice ilahi az ileride yeniden başladı. Bir fener ipil ipil yandı Ba-

kokino: [Rumca "kırmızı"] Kırmızı, yuvarlak meyveleri olan, kışın yaprak dökmeyen, yaprakları sert ve batıcı bir bitki olan tavşan kirazı (emir, fare dikeni, herdemtaze, tavşan memesi, yaban mersini gibi adlarla da anılır /Ruscus aculeatus/). Ucuna kırmızı salkımlar halinde silcan /Smilax/ meyveleri bağlanmış olan dalları yılbaşına doğru İstanbul sokaklarında, çiçekçilerde "kokina" adıyla satılır ve yılbaşı günü evlerin süslenmesinde kullanılır.

ret'in gözünde. Mumun çocukların fenerlerinde değil de, odanın içinde yandığını fark etmesi uzun süre aldı.

"*Ke to hronu** Baret."

Kıpırdamadı, ama bir sıcaklık taştı yüreğinden. Bu ses onu şaşırtmadı. Ağır ağır, sırtüstü döndü. Algıladığını doğrulamak istiyordu. Karşısında bir çift elmas buldu ve o gülüşü, aynı gülüşü. Tek bir mum olmadan bile görebilirdi o gülüşü.

Buğulu gözleri sanki bir mucizeyle ayırt ediyordu, tepesinden alnına kadar inen beyaz ayrığı. Parlak saçları omuzlarına kadar iniyordu. Lula mıydı bu? Ellerini o simsiyah ipeğin üzerinden geçirip ensesine kadar götürdü. Onu kendisine çektiğinde hiçbir karşı koymayla karşılaşmadı.

Mum cızırdayıp söndü.

Sıra Lula'ya gelmişti.

"Çok mu içtin?" diye fısıldadı Baret'in kulağına.

Cevabı anca duyabildi.

"Bir bardak, ama çarptı."

Bir bahane mi arıyordu ne?

"Belki de mangaldandır."

"Dışarı çıkarayım mı?"

"Hayır, sıcak güzel."

Baret sabırsızdı. Yavaşça karyoladan kalktı. Perdelerin iyice kapalı olduğundan emin olunca ışığı yaktı.

Lula müthiş bir refleks gösterdi. Bir eliyle hemen yüzünü kapayıp öbür eliyle eteklerini aşağı çekti.

"Kapat ışığı," diye inledi.

"Neden?"

ke to hronu: [Rumca "seneye de"] Nice yıllara.

Baret tatsız bir sarsıntıya yol açmış olabileceğinden korktu, ama yumuşak bir ricaydı Lula'nınki.

"Söndür, ne olursun..."

Yanına gitti, gözleri yerde yatan iç çamaşırındaydı. Gözlerine inanası gelmiyordu. Tertemiz bir iç çamaşırıydı! İçinde bir rahatsızlık yeniden boy gösterdi. Gözlerini bu lekesiz kumaştan ayıramıyordu. Lula'nın yanına oturdu. Eteğinin üzerinden bacaklarını okşadı ve hissettirmeden, eteği biraz yukarı çekti. Etinin diriliği karşısında aynı göz kamaşmasını hissetti. Böyle bir Lula hayal etmemişti. Huşuyla karışık bir saygı duydu. Oysa eteğin altından dizinin üzerine çekili çorabı her gördüğünde bir küçümseme, bir uzaklık duymuştu hep.

Gizlice, uzun süredir hareketsiz duran Lula'yı inceledi. Kolunu yüzüne dayamış duran bu kız bir çelişkiler yumağıydı. Şimdi utangaç görünüyordu, oysa biraz evvel... Lula'nın bir şeyler yedikten sonra, dişlerini temizlemek için dilini şık şık şaklatarak kendisini defalarca sinirlendirmiş olduğunu hatırladı. Oysa şimdi, ağzını kapatarak çiğniyor, en ufak bir şapırtı yapmıyordu. Başka şeyler de hatırladı. Hıçkırık tuttuğu zaman kızararak özür diler ve mendiliyle burnunu sessizce silerdi ama hâlâ doğru dürüst ayakta durmayı bilmiyordu. Ellerini bir hizmetçi gibi kucağında bitiştirip durdu önünde.

"Lula..."

Onu okşama arzusu karşı konulmaz bir duyguydu, ama artık cesaret edemiyordu. Sanki o lekesiz vücudu ve o temiz çamaşırı kirletecekti.

"Lula..."

Göz kamaşması umutsuzluk getiriyordu. Artık onu o orospuyla benzeştiremiyordu. Oysa istiyordu.

Sokak kapısında çocukların korosu başladı.

"*Ayos Vasilis erhete**..."

Lula kıpırdamadı.

"*Ke to hronu madam*"ı duyunca, Baret, Lula'nın üstüne eğildi.

"Para vermeyecek miyiz?"

Lula başını belli belirsiz oynattı.

"Bekle!"

Baret aşağı inip kapıyı açtı. Beş çift göz iri iri açılmış, kendisine bakıyordu.

"*Ke to hronu kiriye**..."

"*Ke to hronu kiriye*..."

Bir zamanlar beş-on kuruş verirlerdi, ama şimdi zaman değişmişti. Beş velet gırtlak patlatmışlardı. Bir yirmibeşlik verdi. Veletlerin neşeli "*ke to hronu*"larından, aşırıya kaçtığını anladı. Karanlıkta sağa sola sallanarak uzaklaşan fenerlerin rengârenk ışığını hülyalı bir halde seyretti. İlahiden etkilenerek kendine geldi. Yirmi metre aşağıda "*ke to hronu*" Ermenice "*şad darineru*"ya dönüşüyordu.

Güldü. Kapıyı kapadı. Karanlıkta hülyalı bir şekilde merdivenlerden yukarı çıktı. Kulaklarında Ermenice ilahi ve "*Ayos Vasilis.*" Mumlar, *anuşabur*...

"*Kuşlar kumrular... Yeni buğday kebabı**..."

Ayos Vasilis erhete: Rumca, "Aziz Vasil geliyor" anlamında muştu. Aziz Vasil, Ortodokslar için Noel Baba'nın karşılığıdır. Eskiden İstanbul'da 31 Aralık gecesi çocuklar kapı kapı dolaşır, koro halinde bu muştuyu verip ev sahibinden armağan alırdı.
kiriye: Rumca, "beyefendi" anlamında.
kuşlar kumrular: [Rumların kuş şeklinde "kunurya/kunuryes" yılbaşı çöreğinden?] Eskiden yılbaşında yapılıp satılan ince, gevrek bir simit. Parmak kalınlığında hamurdan kumru görünümünde, ortası kuş motifli büyükçe bir halka simit şeklinde vb. değişik biçimlerde

Durdu. Geri dönüp aşağı indi, kapıyı açtı.

"Gel!" diye bağırdı.

İki simit aldı. Tekrar yukarı çıktığında, kalbinde sonsuz bir kederle kenetlenmiş bir hoşnutluk duyuyordu. Kuşlar kumruları meyvelerin üstüne koydu. Lula, onun gözlerindeki yaşı fark etmedi, bakışlarını yere çevirmişti. İç çamaşırı yerde değildi. Üstü başı, yatak düzeltilmişti. Yatağın kenarında başı eğik, elleri göğsünde, heykel gibi oturuyordu.

Baret çenesinden tutup kaldırmak istedi, ama karşı koydu.

"Neyin var Lula?"

Cevap alamadı.

"Ne oldu Lula?"

Cevap alamadı.

"Bir şey mi oldu Lula?"

Önüne çöküp aşağıdan baktı. Lula biraz daha eğdi yüzünü, ama kurtulamadı. O zaman kaçmaktan vazgeçti, ağır ağır başını kaldırdı. Baret gözlerindeki korkuyu gördü. Öyle bir korkuydu ki irkildi. Dayak yemiş bir köpeğin gözleri değildi bunlar.

"Lula, bana bak. Bana bak bakayım. Bana bak. Ne var?"

Ne olduğunu tahmin ediyor, ancak ondan duymak istiyordu.

"Ne var?"

Lula dudaklarını ısırarak tekrar başını eğdi.

"Dövmeyecek misin, öldürmeyecek misin beni?"

yapılırdı. Yeni yılın ilk kahvaltısını bu simitle yapmak yerleşmiş bir gelenekti. Genellikle yürüme zorluğu çeken hastalara ve yeni ayaklanmış bebeklere iyi geleceğine inanılarak onların ayakları altında kırılır, bereket getireceği inancıyla evin bir köşesine asılırdı. Simitçiler, tazeliğini belirtmek için "yeni buğday kebabı"nın yanı sıra "kuşlar kumrular, anasız babasız kuzular" diye de seslenirlerdi.

Baret'in beklediği bu değildi. Cevap veremedi. Lula'nın kirpiklerinin ucunda gözyaşları parlıyordu.

"Şimdi hakkımda ne düşüneceksin? Ne kötü bir kızmış diyeceksin. Nefret edeceksin, tiksineceksin benden. Dövmeyecek misin?"

Baret anlamıyordu. Öyle garip, anlaşılmaz yanları vardı ki bu kızın, anlamaya da çalışmadı. Lula'nın akılsızlığından başka ne beklenebilirdi? Güven duygusu vermek için zorlama bir neşeyle güldü.

"Deli misin Lula? Kötülük bunun neresinde? Sevişmek kötü mü? *Trelos**."

Burnunun ucunu tutup sıktı. Lula "*trelos*"tan hoşlanmıştı. Yanlışı düzeltti.

"*Trela**!"

Lula, gözyaşlarını silip kendi de güldü. Uzun uzun Baret'in gözlerini inceledi. Onun anlamadığına kanaat getirdi. Boş yere korkmuştu. Yüz hatları yavaş yavaş doğal halini aldı. Baret bir nefes aldı. Kolay olmuştu her şey. Lula gibi bir kıza sahip olduğu, onun tarafından bu kadar özveriyle sevildiği ve Lula üzerindeki etkisi bu kadar büyük olduğu için mutluluk duydu. "Bu beden benim, istediğim an benim," diye düşündü ve zevkten ürperdi. Kalbinden minnettarlık taşıyordu, ama tekrar istemeye cesaret edemedi. Ürkütmekten korktu. Belki de kendine güvenemedi, tam da alkolün etkisinin geçtiği anda. Sırtüstü yattı, ellerini ensesinde birleştirip bir kadının mutlak sahibi olmanın umulmaz zevkini tattı. Artık Lula'yı küçümsemiyordu. Minnet dolu bir sevgi doğuyordu içinde. Kendisine bu kadar büyük zevk veren bu önemsiz kızı hayranlıkla seyredi-

trelos: Rumca, "deli" anlamında [eril; treli ise, aynı anlamda, dişil].
trela: Rumca, "delilik" anlamında.

yordu. Bir mucize gibi. Samimiyetini ve güvenini güçlendirmek için sordu.

"Anan uyanık değil ya?"

"Sen geldiğinde yeni uyumuştu. Ona da yarım bardak içirdim, uyudu. İlaç vermekten daha iyi."

Konunun değişmesiyle Lula neşelendi.

"Anuşabur yemeyecek misin? Sana anuşabur vereyim."

"Nereden buldun bunu?"

Lula güldü.

"Müsü Vahan'lar yolladı. Onlara gitmeyeceğiz ya, o yüzden."

Normal halini almıştı. Baret rahatladı.

"Eğer anam iyi olsaydı yemekten sonra onlara gidecektik. Müsü Vahan'ların radyosu var biliyor musun? Radyo dinleyecektik. Ama anam yerinden kalkamıyor. Radyonuz var mıydı Baret? Tabii vardı, ne saçma soru soruyorum değil mi? Ne güzel... Öyle severim ki radyoyu."

Baret gözlerini kapamış, bu tatlı gevezeliği dinliyordu. Kulağında uzak bir ses "*Wenn Du jung bist*..."i söylüyordu. Lula'nın sesi onu bastırdı.

"Aç ağzını."

Fındık ve üzüm tıktı ağzına.

"Kalk, anuşaburunu getirdim."

"Kim bu Müsü Vahan?" diye sordu Baret ilgisiz bir ses tonuyla.

"Bir komşu. Durumları çok iyi, biliyor musun? Kunduracı. Bir *büfe* almışlar, görsen, içi aynalı. İçine bardaklar dizmişler, parlıyor, öyle güzel ki, elmas gibi..."

Baret ilgiyle izledi Lula'daki değişimi. Biraz önceki tedirgin edici, esrarengiz kadın bir anda gitmiş, yerine ka-

fasız kız gelmişti yine. Bir kez daha hayal kırıklığına uğradı. Baret hangisinin gerçek Lula olduğunu anlayamıyordu. Ama bu gece canı sıkılmıyordu. Bu odada bir yuvanın sıcaklığını hissediyordu. Şimdiye dek tatmadığı bir zevk olarak onun elinden meyve yemekten, her istediğini Lula'nın hemencecik yapıyor olmasından zevk ve gurur duyuyordu.

Gözü mangala dalmıştı.

"Ne düşünüyorsun Baret?"

"Hiçbir şey. Bir soba hayal ettim. Büyük bir *çini* soba, içinde kalın kütükler. Kapısı açık, aleviyle tüm oda aydınlanıyor. Odunlar çıtırdayarak yanıyor."

"Öyle bir sobanız mı vardı? Ne saçma soru! Tabii ki vardı, değil mi?"

Baret cevap vermedi.

"Biz mangalla ısınıyoruz. Odun pahalı. Odunkömürü biraz baş ağrısı yapıyor, kokuyor, iyi ısıtmıyor. Ama ne yapacaksın?"

"Seyretmeye doyamayacağın iki şey vardır, deniz ve ateş."

"Anuşaburunu yemiyorsun Baret, hadi, ye!"

Konuşmayı kesti.

"Anam uyandı."

"Nereden anladın?"

"Duydum, ben aşağı gidiyorum."

"Geri gel, bekliyorum..."

Cilveli bir gülüş karşılık verdi.

Ateş küllenmeye başlamıştı. Odanın sıcaklığı eski evin orasından burasından kaçıyordu. Baret, Lula'nın eline tutuşturduğu anuşabur tabağına bakıyordu. Bir kaşık bile

koyamadı ağzına. Ama Lula gücenecekti. Belki de yanlış yorumlayacaktı.

Gidip pencereyi kaldırdı. Yağmur devam ediyordu. Sokakta kimse yoktu. Tabağın içindekini o koyu çamura boşalttı. Şiddetli bir soğuğun hücum ettiği pencereyi kapadı. Kar soğuğuydu. Tabağı masaya koydu. Maşayla mangalı karıştırdı. Ateş yine parlamaya başladı, ama ancak bir saat dayanırdı. Ellerini ısıttı, gidip yatağa uzandı.

Lula gecikti. Baret moralinin bozulduğunu hissediyordu.

Derinden, derinlerden, kara bacaklarıyla çirkin bir böcek inatla yukarı tırmanıyordu. Onu aşağı itme çabaları boşaydı. Lula gecikiyordu ve böcek yukarı tırmanıyordu.

Lula'nın yanına gelmesinin verdiği avuntuya kendi de şaştı. Elinde bir "Bozcaada" şarap şişesi ve bir de bardak vardı. Şişenin dörtte biri boştu.

"İçecek misin?"

Lula cevap vermedi. O an Lula'nın gözlerinin kızarmış olduğunu fark etti.

"Ne var Lula?"

Lula gözlerini indirdi, titreyen dudaklarını ısırdı.

"Ne var? Anana bir şey mi oldu?"

Başıyla, hayır anlamında bir hareket yaptı.

"O zaman niye ağlıyorsun?"

Dudakları daha kuvvetli titredi. Gözleri yaşla doldu. Şişeyi ve bardağı masaya koydu. Tabağa çeşitli meyveler doldurmaya başladı. Baret'in kafasında bir kuşku doğdu.

"Anan bir şey mi söyledi?"

"Hayır, uyuyor. Uykusunda inlemiş."

"Eee, niye uzun kaldın aşağıda? Niye ağlıyorsun?"

Dudakları yine titredi. Baret sinirlendi.

"Niye ağlıyorsun Lula?"

Elinde olmadan sesi sert çıkmıştı. Lula birden başını kaldırdı, Baret'e baktı. Yine, dayak yemiş bir köpeğin bakışlarını andırıyordu.

"Korkuyorum."

"Korkuyor musun?"

"Çok korkuyorum."

Tekrar başını eğip dudağını ısırdı.

"Hamile kalabilirim."

Sessizlik dolu dakikalar geçti. Baret hiç düşünmemişti. Lula'dan çok kendisini güvenceye almak için, "Deli misin sen!" dedi.

"Sonra ne yaparım ben? Ölürüm."

"Sonra ne yaparım?" diye tekrarladı Baret kendi hesabına.

"Bir şey yok. Bir şey yok diyorum."

"Emin misin Baret?"

Emin değildi. Hiçbir şeyden emin değildi. Lula'nın sıkıntısı ona da geçiyordu. Kendisi de avuntuya muhtaçtı. Eğer Lula korkmasa, o da korkmayacaktı.

"Ben bilmez miyim, kaçık? Ben mi bilirim, sen mi?"

"Bir şey yapmadın, değil mi Baret?"

Kendisi de ne yaptığını bilmiyordu.

"Bir şey yok diyorum, yeter. Bana güvenin yok mu?"

Lula tekrar, içi parçalanarak ağlamaya başladı. Bu, Baret'e son derece itici geldi. Ağladığı zaman çok çirkinleşiyordu. Gözyaşları yüzünden süzülürken daha da çekici olanlardan değildi Lula. Gülüşü güzeldi, ama ağlaması değil. Ağladığı zaman inanılmaz şekilde çirkinleşiyordu.

"Ağlama!"

"Çok korkuyorum."

"Ağlama!"

"Ölürüm sonra, Baret."

"Yeter, ağlama dedim!"

Gözyaşları iyice arttı.

"Sonra ne yaparım ben Baret?"

Başa çıkamayacaktı. Şakaya vurdu.

"Ne olacak? Anne olursun. Çocuğun olmasını istemez misin?"

Beklenmeyen bir şey oldu, Lula'nın yağmurlu yüzünde sıcak bir gülücük doğdu.

"Çok isterim. Çocuk sahibi olmayı ne kadar istediğimi bilemezsin."

Utangaçlıkla gözlerini eğdi.

"Özellikle senden, ne kadar çok isterim bir bilsen. Büyüteyim, yedirip içireyim, üstünü başını temizleyeyim, dolaştırayım..."

Bu sözler Baret'i mutlu etmedi. Tam tersine, Lula'dan kendisine geçen ve giderek artan tedirginliği gizlemeye çalıştı.

"İyi öyleyse."

"Ama olmaz. Biter, yok olurum sonra. Ne yaparım ben ha? Baret, hamile bırakmazsın değil mi? Emin misin? Yoksa ölürüm ben..."

"Niye ölesin? Çocuğunu büyütürsün."

Aynı anda da pişman oldu. Güneş kararda, Lula'nın gözleri korkuyla büyüdü. Yine inanılmaz ölçüde çirkinleşti.

"Sahiden Baret, bir şey yapmadın, değil mi?"

"Artık şaka da yapamayacağım sana. Hiç konuşmayacağım."

Lula kendini sıktı, ağlamadı. Daha çok kızdırmaktan korktu. Baret en tatlı sesiyle devam etti.

"Ben sana korkma diyorum. Niye inanmıyorsun? Bana güvenin yok mu? Çocuk muyum, bilmez miyim?"

"Ne bileyim ben?"

"Ben biliyorum dedim!"

Lula sakinleşmiş görünüyordu. Temiz bir mendilin ucuyla gözyaşlarını sildi.

"Bana kötülük etmek istemezsin, değil mi? Ölmemi istemezsin."

"Neden durmadan ölüm lafı ediyorsun? Hamile kalan ölür mü?"

"Ne diyorsun Baret? Benim gibilerin drahoması yok. Sadece bu işte! Eğer bunu da kaybedersek, kim alır bizi?"

Baret tatsız bir sarsıntı geçirdi. Bazen çok utangaç tavırlar takınıp, kızaran birinin nasıl olup da bu derece açık konuştuğunu anlayamıyordu.

"Sen benimle evlenmezsin ki. Öylesine konuşuyorsun. Belki biraz beğendin, o kadar."

Susmanın onay anlamına geldiğini bilmesine rağmen, Baret tersini söyleyemedi. Biraz da irkildi. "Ağzımı arıyor, niyetini açığa vurdu" dedi kendi kendine. "Acaba tüm bunlar komplo muydu? Beni mecbur etmek için bile bile mi teslim oldu?" Kuşkusu ağır bastı ve hemen derinleşti içinde. Düşmanca bir tutum hissetti. "Beni tuzağa düşüremez" dedi, kötü kötü baktı Lula'ya. Kız son derece doğal görünüyordu. Kurnazlık yapan veya ağız arayan birinin havası yoktu üzerinde. Baret şaşıp kaldı yine. Hangisi gerçek Lula'ydı? Hangisiydi gerçek? İnanamamanın, güvenememenin acısını duyuyordu.

Lula'nın uzattığı bardağı "önce sen iç" diye itti.

"Çok olur, sarhoş olurum sonra."

"Ol!"

Lula güldü. Yarısını içebildi, kalanı Baret'in bardağına boşalttı.

"Doldur" dedi. "Gidip bir şişe daha alayım."

"Hayır, deli misin? Daha yarım şişe var."

"İç!"

"Yeter Baret, sarhoş olurum."

"İç!"

Lula'ya her istediğini yaptırırken garip bir zevk duyuyordu. Lula yarısını içti, diğer yarısını Baret'e verdi.

"Meyve ye!"

"Mersi."

Yatağın üstüne, Baret'in yanına oturdu.

"Çok sigara içiyorsun Baret."

Şimdiye kadar böyle bir şey söylememişti ama hoşnutsuzluk duymadı işine karışmasından.

"Başım dönmeye başladı yine."

"Bu gece yılbaşı, insanlar sarhoş olur."

"Gece yarısını birlikte geçireceğiz."

Gece yarısı... Burada, bu evde... Lula'yla... Yenişehir... Yılbaşı.

"Gece yarısı yatağıma girip, yastığımın altına ekmek parçası koyacağım."

"Ne olacak?"

"Rüyamda evleneceğim adamı göreceğim."

"Evlenmek istiyor musun?"

"Tabii, kim istemez! Koca, sonra çocuklar... Kocamın gömleklerini bembeyaz yıkarım, yemekler yaparım, arabayla çocukları gezdiririm."

"Mutlu mu olacaksın?"

"Çok!"

"Mutlu değil misin?"

"Allah'a şükür mutluyum, ama daha da mutlu olacağım. Mutlu olmanın derecesi yok ki. Ne kadar istersen o kadar mutlu olursun. Çok mutlu olmanın ne zararı var sanki? Sorun, acı çekmemekte."

"Acıdan korkar mısın?"

"Çok! Acı çekmek istemiyorum."

Yüzünü ekşitti.

"Hatırlıyor musun, ilk geldiğin gün dişin *apse* yapmıştı. Ne kadar acı çektin! Sonra çektirdin, değil mi?"

"Hııı."

"Ne kadar acıyordum sana Baret. Sanki ağrıyan benim dişimdi. Öyle hissediyordum. O gün o kadar sevdim ki seni. Acını dindirmek istiyordum."

Baret'in aklı başka yerdeydi. Ağzını aradı.

"Madem o kadar evlenmek istiyorsun, niye bugüne kadar evlenmedin?"

Lula başını eğip bir an sessiz kaldı, sonra cevap verdi.

"Biz fakir insanlarız, bizi kolay alırlar mı?"

"Fakirler evlenmez mi?"

"Evlenirler tabii. Öyle evlenmek isteseydim ben de evlenirdim."

"Ne demek 'öyle'?"

"Ben... Ben... Ben kaba cahil insanları sevmiyorum Baret. Şöyle okumuş, kültürlü, nazik... Başka türlü..."

Bakışlarını kaldırdığında, gözleri dayak yemiş bir köpeğin gözlerine her zamankinden daha çok benziyordu. Öyle inatçı bir bağlılıkla baktı ki, Baret zevkten ürperdi. Ne Tonietta ne de Alis böyle bakmıştı ona. Farklı bir şehvet duyuyordu ve gizli bir minnettarlık. Onu küçümsemekten vazgeçmişti.

"Ve zengin, öyle mi?"

Lula boynunu büktü.

"Zengin bizi almaz ki, zengin zengini alır."

"Lula."

"Efendim, Baret."

"Kocan zengin ama bir gün fakirleşti, işsiz kaldı. Satması için mücevherlerini verir misin?"

"O da ne demek, kocam değil mi!"

Şişeyi alıp şarap doldurdu.

"Ne düşünüyorsun Baret?"

"Hiçbir şey. Aklıma bir şiir geldi."

"Söyle, söyle, çok severim."

"Sen 'Kurdun Ölümü'nü* bilir misin?"

"Hayır, anlat."

"Kurt öleceğini bilir ve ölümünü bekler, ama ses çıkarmaz. Sessiz sedasız, şikâyet etmeden ölür."

"Okusana şiiri, ne olur?"

Şarap şişesini masaya koydu. Gözleri Baret'te, ellerini dizlerinin üzerinde birleştirip öğrenci gibi oturdu. Baret bu kadar dikkatle dinleyeceğini ümit etmemişti. Şiiri Türkçe düzyazıya çevirerek anlattı.

"Ne güzel," diye mırıldandı Lula. "Ben cahil bir kızım. Yazık, hiçbir şey bilmiyorum."

"Eğer sen ölecek olsan kimseye söylemeden öylece durup bekler misin, yoksa herkesten yardım mı istersin?"

"Ben ölümden çok korkarım, Baret."

"Herkes korkar, ama dünyayı birbirine mi katarsın, yoksa kurt gibi mi ölürsün?"

Ürkek ürkek Baret'e baktı.

Kurdun Ölümü: Fransız yazar, şair Alfred de Vigny'nin (1797-1863) *Revue des deux Mondes* dergisinde yayımlanan bir şiiri. Bu şiir, 1920'lerde hazırlanan ve İstanbul'daki Ermeni okullarında okutulan *Tankaran* [Hazine] adlı Ermenice ders kitabında, Zabel Asadur'un "Kaylin Mahı" adlı çevirisiyle de yer almaktadır.

"Anladım. Güzel değil, yani? Kurt gibi ölmek güzel, öyle değil mi? Kurt gibi ölmemi isterdin. Ama öyle ölmek için cesur, çok cesur olmak gerekir. Ben korkağım Baret. Tabii, sen korkakları sevmezsin. Ama ben korkağım. Kadınlar cesur olmaz, değil mi? Sen cesursun biliyorum. Benim de mi cesur olmamı istiyorsun? Bunu mu demek istiyorsun? Ben cesur değilim ki, aptal bir kızım. Bir şey de bilmem. Belki daha çok şey bilseydim, senin gibi daha cesur olurdum. Bilmediğim her şeyden korkarım. Öyle değil midir, insan bilmediği şeyden korkar. Neden denizden korkuyorum? Denizi tanımıyorum. Denize düşersem ayaklarımdan aşağı çekecekler gibi geliyor bana."

"Ben seni denize alıştıracağım, sandalla dolaştıracağım."

"Ooo... İmkânsız, sandala binmem. Vapurdan bile korkarım ben."

Lula'nın gevezeliklerine kızmıyordu, tam tersine, hoşlanıyordu.

"Pigmalyon'u biliyor musun?"

"Pigmalyon... Adı yabancı gelmiyor. Ama bilmiyorum herhalde. Onu da anlat, Baret."

"Başka zaman."

"Ne olur, Baret?"

"Yarın seninle gezmeye gidelim."

"Gezmeye mi? Nereye?"

"Her yere."

"Deli!"

"Sabah erken Boğaz'a gideriz. Üsküdar yoluyla Haydarpaşa'ya gelir, kayıkla karşıya geçer, orada yemek yeriz. Ondan sonra Pendik'e gider, kahve içeriz. Sonra vapurla Büyükada'ya geçer, Lunapark'ta akşam yemeği yer, dans ederiz. Ormanda gezeriz. Gece geç vakit döneriz."

"Deli misin sen Baret? Bir günün içinde!"

"Ne var?"

"Ben bir yıl içinde bu kadar yer dolaşmam. Hiç Pendik'e gitmiş değilim, biliyor musun? Kadıköy'e de bir kez gitmişimdir, Aya Katerina'ya, adak için."

Güldü.

"Şaka yapıyorsun, mevsim kış değil mi?"

Baret düşünceli bir şekilde durdu.

"Evet, şaka yaptım."

Lula kedi gibi yaklaştı.

"Kızdın mı Baret? Ama mevsim kış!"

"Hayır kızmadım."

"Niye suratını astın?"

"Asmadım ki."

"Sigara içme artık!"

"Olur."

Kızmadığından emin olunca, bu kez kendisi surat astı. Baret bunu fark etti.

"Ne var Lula?"

"Bir şey yok."

"Bir şey var, ne var?"

Lula başını eğdi, ancak duyulacak bir sesle fısıldadı.

"Korkuyorum..."

"Yine mi?"

Lula'nın dudağı tekrar titremeye başladı.

"Yine mi ağlayacaksın?"

Lula başını eğip gözyaşlarını yuttu.

"Geç oldu Baret, başım çok dönüyor, gidip yatayım."

Baret gitmesini istiyordu. Gece yarısını hatırlatmadı, ama kalmasını teklif etmeyi erkeklik borcu saydı.

"Burada yat."

"Deli misin Baret, olur mu? Evli değiliz ki!"

Israr etmedi. Lula'nın kabul etmesinden korkuyordu.

"İyi geceler Baret."

Lula öpmedi. Kendi de istemedi. Lula kapıyı kapattığı esnada zorlama bir gülücük yolladı kendisine. Bu gülüşte bir ayıplama ifadesi vardı. Baret tiksinti gibi bir şey hissetti yeniden.

Başı kazan gibiydi. Bulanık görüyordu her şeyi. Boşlukta yuvarlandığını hissediyordu arada bir. İniştеyken, vücudunu gayretle geriyor ve sarsılarak duruyordu. Sonra karşı koymayı anlamsız buldu. Gerilmekten vazgeçti. Kendisini bıraktı, midesi bulanıp başı dönene kadar düşmek istiyordu. Gözlerini de kapattı, artık hiçbir şey düşünmüyordu. Midesinin bulanıyor olmasından mutluluk duydu. Karman çorman şeyler gördü. Daha doğrusu göremedi, sadece hissetti. Kapkara, kıpkırmızı, karmakarışık, şekilsiz şeyler. Korku verici şeyler, harika şeyler. Karşı konulmaz bir anaforun merkezine düştü. Devrilmeden döndü, döndü, teslim olmanın rahatlığından sarhoş oldu.

Buz kesmiş bir halde de uyandı.

Akrep iki saat ilerlemişti. Titriyordu. Ayakları, elleri soğuktan uyuşuyordu. Dişleri birbirine vurmasın diye çenesini sıktı. Güçbela pantolonunu, ceketini ve gömleğini çıkardı. Mangal beyaz bir külle kaplanmıştı. Koşarak gidip elektrik düğmesini çevirdi, karanlıkta çoraplarını fırlatıp yorganı başına kadar çekti.

- 3 -

Sekiz buçuktu.

Oda karanlıktı.

Başı kazan gibiydi. Şaraptan olmalıydı.

İşe koşmak zorunluluğu yoktu, ama bundan sevinç duymadı. Tam tersine, içi sıkıntılıydı. En az on iki saati vardı. Ne yapacak bir şeyi ne de gidecek bir yeri vardı.

Yılbaşı sabahı kent sessizlik içinde, ölü gibiydi. Evde de ses seda çıkmıyordu. Sokaktan sütçü bile geçmiyordu. Hiç kapı sesi yoktu.

Başının ağırlığı ağrıya dönüşüyordu. Burun deliklerinden hafif bir ıslaklık damlıyordu. Yorganı attığında keskin nemli bir soğuk, vücudunu yaladı. Aceleyle ceketi üstüne aldı, ama yine de üşüyordu. Çoraplarını aradı, çorapsız ayakkabı giymeye alışamamıştı. Oysa şimdi, ayakları, ayakkabısının deliğinden giren çamurdan bile daha kirliydi. Ümitsizlikle ayaklarının haline baktı. Ancak tuvaletin çeşmesindeki o buz gibi suyla yıkanmak imkânsızdı. Lula'dan sıcak su da isteyemezdi. Zaten ne yararı olacaktı ki? Ayakkabıları giyer giymez tekrar çamur olacaktı. Ayakkabıları yenilemek gerekiyordu.

Kendinden tiksindi. Herkes ondan tiksinmeliydi.

Yorganı iyice attı, gözlerini hastalıklı bir ilgiyle çarşaflara çevirdi. Her açışında, çarşafları tahtakurusu lekeleriyle kaplı olarak bulacağını sanıyor, her seferinde de yanılıyordu. Hayır, tahtakurusundan eser yoktu, ama bugün ayak tarafı toprak ve çamurla kararmıştı. Lula'nın temiz çarşafları kirlenmişti. Utancından kızardı. Toprakları silkeledi. Gece yattığı zaman temiz bir çorap giymeliydi. Peki, yastığı ne yapacaktı? Kaç haftadır başını yıkamamıştı.

Lula'nın geçirdiği yastık yüzü haliyle kararmıştı. Kızcağız yıkamak için değiştirdiğinde görecekti.

Lula'ya rezil olacaktı. Başı kirden o kadar kaşınıyordu ki.

Pencereye gidip sararmış storu yukarı çekti. Epeyce de uğraştı, çünkü sopasının yayı bozulmuştu. Buğulu camdan içeri pis bir ışık girdi. Avucuyla camı sildi. Buğu donmuştu. Dışarıyı seyretmek için güçbela bir delik açtı.

Sokak bembeyazdı.

Gözleri kendiliğinden parladı. Çocukluğunun büyük aşkı. Bir an aynı sevinci yeniden duydu, ama odada hiç odun çıtırtısı yoktu. Daha fazla titremeye başladı. Sevincini ümitsizlik izledi. Çevresine baktı. Yapacak bir şeyi yoktu. Isınmanın herhangi bir yolu yoktu. Karşıki binada perdeler aşağı kadar çekilmişti. O yarı çıplak odayı seyretme arzusu duydu. Orada da soba yoktu. Ama büyük mangalın üstündeki yemek tenceresi yirmi beş mumluk çıplak ampule doğru buhar çıkarıyordu. Çocuklar bir duvardan diğerine çamaşır ipi çekilmiş odayı altüst ediyorlardı, ta ki anaları kızıp, onların o çelimsiz kollarını ve bacaklarını dayaktan kızartana kadar. İçeriyi görme arzusuna hayret etti. Oysa bu aile yuvasını seyrettiği ilk gece, göğsünde korkunç bir baskı hissetmişti.

Yatağa döndü. Çoraplarını çıkardı, ayaklarının durumundan tiksindi.

Yatağın baş ucuna doğru, kenara konulmuş bavuldan eski bir çorap aldı, ayağına geçirip yatağa girdi. Çarşaflar buz kesmişti. Başını yorganın altına soktu, ısınana kadar titreyip durdu. Yorganın ucundan burnunu dışarı çıkardı. Kış ışığı daha da hüzünlü göründü. Zaten ışık da bu odaya girince ışık olmaktan çıkmıştı. Bu sokağın evlerinde, güneşli günde bile, gündüz geceyi yenemiyordu. Gözleri-

nin önünde, nisan yeşili üzerinde ışıl ışıl güneşler parladı. Dayanılmaz bir şekilde gözleri kamaştı. Gündüz vakti yatakta olduğu için kendisini hasta hissetti.

Ama hasta olma fikri garip bir avuntu verdi kendisine, zevk, neredeyse güven hissetti. Biri eğer hastaysa, kimse ona kötülük etmez, herkes yardım ederdi. Çocukluğunda ateşi olduğu zamanki gibi çizgiler, renkler gözlerinin önünde dans etmeye başladı. Uzaktan sesler ulaştı kulağına. Yemek masasının kendine özgü şıkırtısı, çatal, bıçak, tabak ve bardağın şen çin çin sesleri. Billur suyun bardaklara doluşu. Açlıktan keskinleşen hayal gücüyle, bu gürültü sayesinde bir yemeğin bütün aşamalarını adım adım izlemesi mümkündü. Ve az sonra... Biri bardakla süt getiriyor... Veya bir kaşık ilaç... Ama ne yaparlarsa yapsınlar, kalbinin derinlikleri büyük bir acıyla zonkluyordu. Kendisini terk etmişlerdi. Herkes karın doyurma derdine düşmüştü. İçerideki hastanın açlığı, mahrumiyet acısı kimsenin umurunda değildi.

Lula'nın mı umurunda olacaktı?

Bakışlarını yukarı, tavana çevirdi. Uzun tahtalar soğan kabuğu rengindeydi. Yer yer kararmıştı. Cansız ağacın damarlarını saydı. Burada her hasta yatan, yattığında, uyanık olduğu zamanları bu ağaç mumyalarıyla geçirmiş olmalıydı. Hastanın sözlüğünde tavan demek sırtüstü yatmak demektir, samimi, sadık bir dost demektir.

Aşağıda hiç ses yoktu. Niye gelmiyordu? Hâlâ uyuyorlar mıydı? Kent uyuyordu, ama kent zaten yeni uykuya dalmıştı. Onlar yeni yatmış değillerdi ki.

Yelkovan ilerlemiyordu.

Hasta da değildi. Eğer hasta olsaydı dayanırdı. Neye dayanacaktı? Niye bekliyordu? Hangi sabah beklemişti ki?

Hayallerini parçalamak için silkelendi. Önceki geceyi rüya gibi aklına getirip kendine çeki düzen vermeye çalıştı. Niye değişsindi ki her şey? Değişecek bir şey yoktu. Tam tersine, belki de hiç gelmeyecekti. Öyle gerekmez miydi? Şimdi gece yırtılıp, gün doğduktan sonra, artık gecenin büyüsü devam edemezdi.

Çok şey beklediğini kabul ediyordu. Şöyle dopdolu, kıpkırmızı bir mangal getirse... Tepsiyle kahvaltı. 1 Ocak kahvaltısı. Hayran, minnettar, güleç bir yüz. Eliyle yedirseydi... Yatağın içinde. Sırtında çifte yastık...

Neden?

Öteye dönüp yorganı başına çekti, gözlerini kapattı, ama uyumak imkânsızdı. Başı zonkluyordu. Kulakları mutlak sessizlikten uğulduyordu. Sanki odası gittikçe daha çok soğuyordu. Ne yapabilirdi?

Umutsuzluğa karşı savaşıyordu.

Bir kapının gıcırdaması hiçbir şeyi değiştirmedi. Kimsenin yukarı gelmeyeceğini biliyordu. Aşağıda gidiş gelişler sürdü. Su borusu takır takır öttü, tahtalar gıcırdadı. Uzaktan gelen bir fısıltı kısa sürdü. Çatal kaşık seslerinden, Lula'nın, anasına kahvaltı götürdüğünü anladı. Kendisine getirmeyecekti. Tabii ki getirmeyecekti, ama hiç olmazsa bugün getirmeliydi.

Ayak sesleri kapısına vardığında saate bakmadı. Tek bir şey düşündü. Hakaret edip kovmak, dışarı atmak, merdivenlerden aşağı itmek.

"Hasta mısın Baret?"

"Bir şeyim yok."

Tabii, bir şey getirmemişti.

"Anam kalkıp kalkmadığını sordu. Hasta olmalı, neden çıkmadı, git bir bak, dedi."

"Anan söylediği için mi geldin?"

Lula kurnaz bir gülüşle gözlerini indirdi. Ellerini göğsünde birleştirmiş, odanın ortasında duruyordu. Üşür gibi bir hali yoktu. O ince yünlüyle nasıl üşümüyordu? Küçüklükten alışkındı herhalde.

"Dışarı çıkacak mısın? Mangal getireyim."

Bu saatte, daha yeni soruyordu!

"İstemem, dışarı çıkacağım."

Dışarı çıkmasına Lula'nın tepki göstereceğini ümit etmişti, hayal kırıklığına uğradı.

"İyi."

Mangal istemediği için memnun olmuştu herhalde. Belki de kömür parasını veremeyeceğinden korkuyordu. Yanına gelmiyordu. Yabancı gibiydi, her zamankinden daha da yabancı. Mahsus yapıyordu. Kendini ağırdan satıyordu. Bir an göz göze geldiler. Lula'nın bakışları Baret'in yüzüne takılmıştı. Ağzının kenarında belli belirsiz bir gülücük kıpırdıyordu. Bakışlarını tekrar indirdi ama gülüşünü tümüyle bastıramadı. Tıpkı Baret gibi onun da bir beklentisi vardı sanki.

"Çay getireyim."

"İstemem, dışarıda içerim."

Ses tonu iyi değildi. Bu sefer Lula'nın gülüşü kayboldu.

"İyi," dedi tekrar. Ve bir bahane uydurdu. "Gidip anama bakayım."

Baret onu durdurmak için hiçbir hareket yapmadı. İçinde korkunç bir sıkıntı vardı. Kendisini aşağılanmış hissediyordu. Yorganı attı, üşümüyordu. Temiz çoraplarını çıkardı, kirlileri giydi. Soğuktan odun kesilmişlerdi. Yüzünü yıkamadı. Canı hiçbir şey yapmak istemiyordu. Tekrar uyumak istiyordu ama artık uykusu yoktu.

Kar soğuğu baş ağrısını geçirmişti. Ayaklarına ise bir faydası olmadı. Kar ve çamur alabildiğine içeri doldu deliklerden. Ellerini paltosunun cebine soktu, titredi, hâlâ ıslaktı.

Issız sokaklardan Tarlabaşı'na çıktı.

Taksim'deki *işkembeci*den dışarı çıktığında saat dokuzu geçiyordu. Yine de memnun değildi. Daha geç dönmek istiyordu, ama artık yapacak şeyi, gidecek yeri yoktu. Canı Haybeden'e gitmek de istemiyordu. Gidemezdi. Cebindeki parayla bir hafta geçinecekti. Günü akşam etmek için üç ayrı sinemaya girmişti. İkinci sınıf sinemaların en ucuz yerlerini seçmişti. Altı saat boyunca, *film*den çok çevresindekilerin gürültüsünü, konuşmalarını, kavgalarını dinlemişti. *Sinema* denen şeyden tiksinmişti. İki kere uyumuştu. Artık bir başka sinemaya, gece seansına gitmeye cesareti yoktu. Sabah da erken kalkacaktı, iş günüydü. Dönmekten başka çaresi yoktu. Hemen yatacaktı. Zaten odası ısıtılmamış olurdu mutlaka. Hiç olmazsa işyeri sıcaktı. İlk kez işi özlüyordu.

İkinci filmden sonra baş ağrısı çoğalmıştı. Gözleri yanıyordu. Midesi ekşimeye başlamıştı işkembeden, sarmısak geri geliyordu. Yine üşüyor, titriyordu. Her sinemaya girişinde ısınmış, uyuşmuş, her çıkışında da titremişti. Kendisini tam anlamıyla bir enkaza benzetti. Gizlemediği, kin dolu bir memnuniyet hissediyordu.

Tarlabaşı'ndan geçip karanlık bir yokuşa girdi. Ağır bir bombardımanla delik deşik edilmiş bir arazi görüntüsüne sahipti burası normalde. Bugün kar yolu tazelemişti ama bunun tuzak olduğunu hemen anladı. Dizlerine kadar gömüldü. Ayakları buz kesti. Kendini tuttu, yüksek sesle güldü.

Odanın ışığını yaktığında, hâlâ sıkmakta olduğu dişlerinin acıdığını fark etti. Eve girerken sessiz davranmaya özen göstermeden yukarı çıkmıştı ama yine de kimse karşılamamıştı onu. Odada mangal yoktu.

Çoraplarını çıkarıp attı, temizini giymeden, hatta ayaklarını bile kurutmadan yatağa girdi. Karanlıkta çevresine kulak kabarttı, aşağıda ses yoktu, ama mangal mutlaka vardı. Duyduğu sıcaklık özlemi acı verdi. Acaba bir mucize eseri kapı açılır mıydı? Bir çift tatlı söz duyar mıydı? Bir bardak sıcak ıhlamur gelir miydi?

Yorganın altında titriyordu. Yataktan çıktı. Çenesi kilitlenmişti. Ceketini ve ıslak paltosunu da serdi yorganın üstüne. Isınmak mümkün değildi.

Sesler duydu. Aşağıdan veya sokaktan mı geliyordu, yoksa gevşeyip dalmıştı da rüyada mıydı? Ne tam kendine gelebildi, ne de uzun bir süre uykuya dalabildi.

Uyuduktan sonra birkaç kez uyandı ve ısınmış olduğunu hissetti. Aşırı üşümüş, şimdi de aşırı ısınmıştı. Vücudu yanıyordu. Baş ağrısına karşın, bu sıcaklık hoştu. Saatte akreple yelkovanı ayırt edemedi, ama ışığı yakmak için yataktan kalkmaya yeltenmedi. Bu sıcaklığa gömülü olmaktan mutluydu.

Yine uykusu gelmişti, daldı.

Gözlerini açtığında perdelerin ardındaki aydınlığı fark etti.

Saat yediydi. İlk düşüncesi, doğal olarak "Geç kaldım," oldu ama kıpırdamadı. Tıpkı sıtma krizindeki gibi, kemikleri, özellikle eklemleri kırılıyordu.

"Acaba sıtmam mı tuttu?" diye düşündü. Vücudu akşamkinden daha sıcaktı. Nabzını yokladı, yüzün üstündeydi muhakkak. Gözleri çok yanıyordu. Başka bir dünyanın

penceresinden, bu dünyayı seyrettiğini sanıyordu. Rüya gibi. Her şey yabancı geliyordu. Oda, masa, perdeler. Tavan tahtaları hariç. Onları seyretti. İş falan düşünmüyordu. Artık hiçbir şeyi, hiç kimseyi beklemiyordu. Ne bir kaşık ilaç ne de sıcak bir içecek.

Çok geçmeden Lula çıkageldi. Baret şaşırdı. İş saati geçmişti çünkü. Lula, Baret'in hasta olduğunu hemen fark etti ve suratsız sessizliğini durumunun ağır oluşuna yordu. Aşağı koşup mangal getirdi. Ihlamur kaynattı. Bardakta dudak payı kalıp Baret kendi başına içebilecek hale gelene kadar, eliyle kaşık kaşık içirdi. Karyolanın ayak ucuna oturup hastayı seyretti. Baret yatakta, sırtı çift yastığa dayalı olarak, normal kahvaltısını yaptığını hayal edemedi bile. Ateş ve ıhlamur onu rahatlatmıştı. Dün ıslandığı için mutlu oldu. Beklemediği bu ilgiden memnundu.

"Dün üşüdün herhalde," dedi Lula ağır bir suçlamayla. "Bütün gün sokaktaydın."

"Kim bilir?"

"İlaç falan bir şey almayacak mısın? Ne istiyorsan söyle."

"Önemli değil. Bunun için dışarı mı çıkacaksın şimdi?"

"Lafı mı olur, tabii. Ne istiyorsun?"

"Üç tane Gripin."

"Hemen."

"Ben başka bir şey rica edecektim senden."

"Ne?"

"Fabrikaya telefon edip hasta olduğumu ve gidemeyeceğimi söyler misin?"

Lula durakladı.

"Fabrikanın numarasını bilmiyorum."

"Numarayı söyleyeceğim kız."

"Nereden telefon edeceğim?"

"Nereden istersen et. Burada telefonu olan dükkân yok mu?"

Lula başını eğip kızardı ve itiraf etti.

"Ben telefon etmesini bilmem."

"Ömründe hiç telefonla konuşmadın mı?"

Lula başını salladı. Eğer bu derece zavallı bir görüntü sergilemeseydi, Baret inanmayacaktı. Gülmedi, acıdı.

"Gel otur, bak açıklayayım."

Telefon nasıl açılır, numaralar nasıl çevrilir, nasıl konuşulur, öğretmeye çalıştı. Uzun bir açıklamadan sonra, Lula telefon etmeyi öğrendiğine hâlâ ikna olamıyordu. Telefon açma fikrinden bile görünür bir şekilde korkuyordu.

Baret'in ruh hali değişiyordu. Yirminci yüzyılın ortasında, Pera'nın göbeğinde, böyle ilkel bir yaratık düşünemiyordu.

"İyi, kendim telefon ederim," dedi.

"Ama sen hastasın."

"Önemli değil, giderim."

"Olmaz, ben telefon edeceğim. Eğer içinden çıkamazsam adama söylerim, o açar."

Baret'in söz söylemesine fırsat bırakmadı. Birkaç dakika sonra sokak kapısı kapandı.

Geçen süre uzun geldi. "Mutlaka içinden çıkamadı," diye düşündü.

Yanılmıştı, Lula'nın yüzü parlıyordu.

"Koşarak gidip geldim," dedi nefes nefese.

Burnu, yanakları, elleri kıpkırmızıydı.

"Çok mu soğuk?"

"Çok soğuk."

Büyük bir serüven yaşayıp dönen birinin hali vardı üzerinde. Neşe içinde telefon açışını, durumu açıklamasını

anlattı. Sadece ateşinin kaç derece olduğunu söylememişti, bilmiyordu.

"Kiminle konuştun?"

"Bilmiyorun, sormadım Baret. Sormam mı gerekiyordu?"

"Yooo, ne dedi?"

"Bir şey demedi. Hımm, dedi. Ne zaman iyileşir, dedi. Ne aptal bir laf değil mi? Ben bilebilir miyim hastalığın ne zaman geçeceğini?"

Keçeli'dir, diye düşündü Baret. "Ne zaman iyileşir?" lafı aklını karıştırdı. Belki de inanmamıştı. Yeni görevinin ilk gününde çok ters olmuştu. Keçeli kuduracaktı. Bir işçi hastalandığında hep öfkelenirdi, ona göre işçilerin hastalığı yüzde seksen yalandı. Suratını asar, gündeliğini de keserdi. Ateşi düşse bile iki üç gün işe gidemezdi. Bir o kadar da gündelikten olacaktı. Oysa bu hastalık fazladan masraf açacaktı. İlaç, kömür, perhiz yemeği...

"Gördün mü, zor muymuş?"

Lula'nın gururlu gülüşü sonsuz bir minnettarlık içeriyordu.

"Artık ne zaman lazım olsa, ben telefon ederim."

"Telefondan da korkuyordun değil mi? Şimdi artık korkmazsın."

"Bir şey daha öğrettin bana."

"Yakından tanıdığında denizden de korkmayacaksın."

"Yooo, denizden korkarım. Boğulurum sonra."

"Eğer içine düşersen boğulursun."

"Düşerim."

"Aptal... Gripin aldın mı?"

Baret onun şaşkın haline gülmeye başladı.

"Önemli değil. Çok heyecanlıydın, unuttun tabii."

"Şimdi alırım."

"Bırak, üşümüşsün zaten."

Lula dinlemedi.

"Dur, al şunu!"

Ceketinin cebinden bozuk paraları çıkarıp bir lira ayırdı. Lula bekledi, itiraz etmeden kabul etti. Baret göstermelik de olsa reddedeceğini sanmıştı.

Lula niçin inatla ona yönelik hor gören tavrını kaşıyacak şeyler yapıyordu? Önceki geceki ilgisizliğini hatırladı ve bugünkü özeniyle bağdaştıramadı. Bu nasıl bir hesaptı? Ama bu kadar aptal bir kız nasıl olur da böyle hesaplar yapabilirdi?

Gripinle beraber bir bardak da su getirdi ve bunu düşünmüş olduğu için gururla güldü.

"Yiyecek bir şey ister misin?"

"Şimdi istemem."

Tekliğin hesabını vermiyordu. Baret ümitsizleşti. Yiyecek getirirse, onun da parasını bekleyecekti mutlaka.

"Biraz sonra ateşin düşer belki."

"Belki."

Her şey parayla... Her şey parayla. Önceki gecenin ücretini de isteyecekti. Tabii. Dün geceki tutumu belki de bu yüzdendi. Birincisi *reklam* için bedava. Ondan sonra resmi alışveriş. "Korkuyorum... Çok korkuyorum." Korkmamanın bedeli yok mu? Yok mu? Haybeden bilmez miydi bunun fiyatını? Haybeden niçin yollamıştı onu buraya?

"Haybeden'i nereden tanıyorsunuz?"

Soru çok ani olmuştu. Lula şaşırmış göründü. Belki de bir bağlantı kurmaya çalışıyordu.

"Bu oda için bize kiracı yollamıştı."

"Madem tanış değildiniz, nereden biliyordu?"

"Bizim Müsü Vangel'e bir odamız için kiracı istediğimizi söylemiştik. O odaya ihtiyacımız yok çünkü. Para gerekiyor ama..."

Hep para, hep para...

Baret gözünün içine bakıyordu. Lula bakışlarını indirmedi. Karyolanın kenarına oturmuştu, elleri kucağında, hali dingindi.

"Müsü Vangel dedi ki, Haybeden'e söyleyeyim, gelip gideni çok olur onun, doğru dürüst biri olsun diye de tembihlerim..."

"Benden önce kiracınız var mıydı?"

"Vardı. Bir talebeydi, sanırım Kürt'tü. Çok parası yoktu, ucuz bir yer aramış. Çok efendi bir çocuktu."

"Neden çıktı?"

"Okulu bırakıp memleketine gitti. Niye soruyorsun?"

"Öylesine. Haybeden'i nereden tanıdığınız aklıma takıldı. Sen tanır mısın Haybeden'i?"

"O getirmişti talebeyi. İyi bir çocuktu."

"İyi çocuktur."

"Haybeden ne demek Baret?"

"İsmi Onnik."

"Neden Haybeden diyorlar?"

"Öyle. Askerde Haybeden derlerdi. Herkes Haybeden derdi. Oda çok mu ısındı?"

Terlemeye başladı.

"Paltoyu, ceketi kaldırayım."

"Sonra kaldırırsın. Yılbaşı gecesi o rüyayı gördün mü?"

"Ne rüyası?"

"Ekmek parçası..."

"Hayır, hatırlamıyorum. Çok az uyudum zaten. Belki de sakladığım ilk lokma değildi, kim bilir?"

"İlk lokma mı olacak?"

"İlk lokma, yoksa bozulur."

"Görmez misin?"

"Görmezsin."

Baret gülüyordu.

"Neden az uyudun?"

"Bu gece de sabaha kadar uyumadım."

Bir sır verir gibi alçak sesle söylemişti.

"Gözlerine kan yürümüş. Neden uyuyamadın? Yoksa sen de mi rahatsızdın?"

Lula'nın dudakları büzüştü. Ağladığı zamanlardaki gibi çirkinleşiverdi. Epeyce sonra, zar zor duyulabilen bir sesle karşılık verdi.

"Korkuyorum..."

Baret cevap vermedi. Bir anda bütün keyfi kaçtı. Bu aptalca korku gitgide ona da bulaşıyordu. "Mahsus yapıyor," dedi. "Bir planı var... Yakamı bırakmazsa ne yaparım? Evi bırakır giderim. Ya arkamdan gelirse?... Ne yapabilir? İspatlayabilir mi? Acaba ispatlayabilir mi? Bu kadar kafasız bir yaratık, telefon etmesini bile bilmiyor, nasıl ispatlayabilir?... Nasıl ispatlanır?"

Duymamış gibi yapıp konuyu değiştirdi.

"Sen küçükken hastalandın mı?"

"Çoook."

"Ne yapardın hasta yatağında?"

"Hiç, yatardım."

"Tavanı seyretmez miydin?"

"Hayır, bilmiyorum."

Baret kafasını can sıkıntısıyla öte tarafa çevirdi. Lula sessizce bekledi, sonra ayağa kalktı.

"Paltonun etekleri çamurlu," dedi.

"Pantolonum daha da çamurlu, dün bir çukura girdim."

Lula, Gökyüzü Yolu'ndan gelen bu yabancıya karşı utanç duyup sokaklarının ayıbını üstlendi.

"Ben burada büyüdüm. Tek bir yeni taş bile konmadı, bir taşın yeri bile değişmedi. Kim geçer buradan, kim bakar bizim sokağa? Şimdi bunları giymen gerekmiyor. Bir güzel silkeleyip, fırçalayıp temizleyeyim. İster misin?"

"Zahmet etme, ben temizlerim."

"Zahmet ne demek? Tertemiz yaparım. Pantolonunu da ütüleyeyim mi?"

"Hayır Lula, zahmet etme."

"Ne zahmeti *kale*! Temizlik yapmaktan zevk duyarım."

"Bunun için de para bekler," diye içinden fısıldadı şeytan, ama, Lula sözlerini sürdürdükçe mahcup oldu.

"Eski bir ütümüz var, ateşin üzerinde ısıtıyorum, masrafsız oluyor. Öyle güzel ütülüyor ki. Ceplerini boşaltayım mı? İçindekiler dökülmesin."

"Boşalt."

"İstersen sen boşalt."

"Fark etmez, boşalt."

"Bak, içindekileri buraya, masanın üstüne diziyorum."

Her bir şeyi Baret'e göstererek çıkarıyordu. Özellikle paraları, avucunu açarak gösterip anuşabur tabağının yanına koydu.

"Bir mektup var."

Gözleri merakla parladı. Baret'in yorgun beyni, bir gayretle Dırtad amcasının Paris'ten gönderdiği mektubu hatırladı.

"Onu da oraya koy."

"Bu kâğıtları atayım mı?"

"Nedir bakayım?"

İki tiyatro bileti. Beyni bu kez daha da tembelleşti. Kalbi birden hızla atmaya başladı. Tüm gözeneklerinden ter boşaldı, sesi kısıldı.

"Nerede buldun?"

"Mendil cebinin dibinde. Ceketinde. Buruşmuş, önemli mi?"

Baret uzun uzun biletleri seyretti, parmakları kasıldı.

"Hayır!"

Avucundaki küçük kâğıt toplarını masanın üstüne attı. Meyvelerin üzerinden aşıp yere düştüler. Lula eğilip kaldırdı, küllüğün içine attı. Baret gözlerini kapadı. Lula hastayı uyandırmamak için sessizce işine devam etti. Sonra giysilerini aldı, ayak uçlarına basarak odadan çıktı.

Baret erkenden gözlerini açtı. Yorganın altında terden sırılsıklamdı. Başındaki ağırlıktan, gözlerindeki bulanıklıktan ise eser kalmamıştı. "Geçti," diye düşündü sevinçle. Çıkıp işe gidecek gücü hissetti kendinde; ama dışarı çıkarsa ateşi tekrar yükselir diye korktu. Keçeli'nin, "İnsan bir günde iyileşir mi, hastalığın numaraydı," demesinden ürktü.

Yorganı ta başına kadar çekip özenle omuzlarını örttü, terinin kurumasını bekledi. Bu buz gibi odada yorganın altından çıkıp çamaşır değiştirmek imkânsızdı.

Şafağın puslu ışığında, paltosunun yorganın üzerinde olduğunu gördü. Demek Lula gece geri gelmişti. Duymamıştı. Hiçbir şey hatırlamıyordu. Uykuya dalmış ve sabaha kadar gözünü açmamıştı. Mangal da yerinde yoktu. Herhalde Lula geceleyin almıştı.

Sabırsızlıkla saatlerin geçmesini bekledi. Öyle bir açlık hissediyordu ki. Gözü *anuşabur*daydı, ama kalkmaya cesaret edemiyordu. Bol şekerli bir çayın özlemini duydu. Bu

evde şeker kullanmıyorlardı ne yazık ki. Çayı kuru üzümle içiyorlardı, savaştan kalma alışkanlık devam ediyordu.

Ayak seslerinden Lula'nın bir yük taşıdığını anladı. Mangaldı. Kor halindeki ateş birden sıcaklık saçtı.

Onu uyandırmamak için dikkatle girmişti içeri. Ancak gözlerinin açık olduğunu görünce güldü.

"Günaydın, geçmiş olsun."

"Teşekkür ederim, geçti."

"Ama çıkmaman gerek."

"Çıkmayacağım, çok terlemişim."

"Terlediğin için geçti, çamaşırlarını değiş."

"Kurudu şimdi."

"Sana çay getireyim."

"Zahmet etme."

"Zahmet de ne demek, çayı pişirdim."

Baret çayla birlikte yiyecek bir şeyler de getirmesi için dua etti ama Allah baba dualarını kabul etmemişti.

"Sıcak sıcak iç," dedi Lula. "Dur, *jaket*ini sırtına al."

Yaslanması için yastıkları da düzeltti. Odanın soğuğu kırılmıştı. Çay iyice ısıttı Baret'i. Lula yatağın üzerine oturup onu seyretti.

"Akşam çok ateşin vardı. Döndüğümde uyumuştun. Sirke koydum alnına."

"Ne zahmet ettin..."

"*İmarton**! Sirke anamın ilacıdır. Çok iyi gelir. Senin anan da yapar mıydı?"

Baret başını salladı.

"*Gerung* nedir Baret?"

"Ne?"

imarton: [Rumca, "affet tanrım"] Burada, "rica ederim, lafı mı olur" anlamında.

"Uykunda birkaç kez *gerung* dedin. Şarkı söylüyordun sanırım. Şarkı gibi bir şeydi. *Gerung, gerung* diyordun."

"*Grung**" diye düzeltti Baret.

"Nedir *grung*?"

"Bir kuş."

"Ne kuşu?"

"Kuş, *turna kuşu* derler."

"Hangi kuş o?"

"Ne bileyim kız? Rumca bilmem ki söyleyeyim sana. Bir kuş işte!"

Lula bir an durup sonra utangaç bir tavırla sordu.

"O kuş üzerine bir şarkı mı?"

"Şarkı söylediğime göre, demek ki şarkı! Ne soruyorsun daha?"

"Neden hep azarlıyorsun beni Baret?"

"Aptal şeyler söyleme de sinirlenmeyeyim!"

"Hakkın var, seni hep kızdırıyorum."

Üzgün bir halde gözlerini indirdi.

"Sahi, aptalım. Sana layık olmadığımı biliyorum."

Baret bu sözden sinirlenmeye başlamasına rağmen Lula'nın tekrar etmesini istiyordu.

Yatağı göstererek "Gel!" diye emretti.

Lula uysal bir şekilde yanaştı.

"Otur!"

Lula oturdu. Bakışlarını kaldırmıyor ve Baret'in gözlerinde gecenin ateşi gibi yanan arzuyu görmüyordu. Baret'in eli azgınca göğsüne yapıştığında şaşırdı. Geri çekilmek için bir deneme yaptı.

"Ne yapıyorsun Baret? Hastasın, açma üstünü, hayır!"

grung: [Ermenice, "turna"] Çok yaygın olarak söylenen, sıla özlemini dile getiren, hüzünlü Ermenice şarkı.

Fazla direnemedi. Baret'in bu beklenmedik, müthiş ateşinden saşkına dönmüş gibiydi. Bir süre şiddetli solumasını kulağının dibinde duydu.

"Yine terledin Baret, iyi değil..."

Baret'in konuşmalardan sinirlendiğini hissetti. Buna karşın mırıldanmaktan kendini alamadı.

"Dikkat ediyor musun... Bir şey olmasın! Dikkat et Baret, yalvarırım..."

Birden, bildik devinimlerin dinmiş olduğunu fark etti. Baret'in bedeni, vücudunun üzerinde kasılmış kalmıştı. Bir süre daha onun gittikçe zayıflayan solumasını duydu. Baret sert bir hareketle yan döndü, yorganı yukarı çekti.

"Ne oldu Baret?" diye sordu safça.

Baret'in suratı kıpkırmızıydı. İçini karartan sıkıntıyı kusuverdi.

"Gözün kapıda, kulağın aşağıda, aklın 'kaza'da! Böyle de..."

"Çok korkuyorum Baret..."

Baret başını öteye çevirdi. İçinde aniden hissettiği, kendisine yabancı arzu karşısında şaşırdı.

Lula'yı öldürmek... Öldürmek... Sonra...

Bir an, o an, her şey o kadar gerçekti ki, Lula'yı adeta elinde ölmüş gibi hissetmiş, bundan da anlatılmaz bir haz duymuştu, ama şimdi korkusu daha da şiddetlenmişti. Ve kaçmak istiyordu.

"Artık bir şey söylemeyeceğim Baret. Seni rahatsız etmeyeceğim. Sen istemediğimi sanıyorsun. İnan ki çok istiyorum ama çok korkuyorum."

Konuşmayı kesti ve dehşetle Baret'e baktı. Baret duymamış gibiydi.

"Hiçbir şey söylemeyeceğim dedim, yine söyledim. Ne aptalım, Allahım!"

Bir sessizlik oldu.

"Ne olursa olsun, seni asla unutmayacağım Baret."

Apayrı bir sevecenlikle söylemişti bu sözleri.

Baret gözleri kapalı bir halde nefesini tutmuş bekliyor, Lula'nın bir an önce odadan çıkıp gitmesini diliyordu.

Ayak sesleri uzaklaştı, merdivenlerden aşağı indi.

Baret doğruca atölyeye gitti, iç çamaşırlarını her zamanki yerine sakladı.

"Geçmiş olsun" dedi Şükrü.

Ses tonu ilgisiz geldi ona.

"Teşekkür ederim. İç çamaşırlarımı buraya koydum, öğleyin yıkayacağım."

"Kalsın."

Keçeli'nin görüp sormasından korkuyordu. Ardından başka sorular gelirdi. "Neden sen yıkıyorsun, kimsen yok mu yıkayan, yalnız mı kalıyorsun, kimsin, nesin?"

Lula'ya yaptığı gibi, "sorma" diyemezdi, cevap vermezlik edemezdi. Bugüne kadar yakayı ele vermeden işini görmeyi başarmıştı. Öğle molasında, bir taraftan bir şeyler atıştırıp, diğer taraftan oradaki sabunla çamaşır yıkıyor, masraf da etmemiş oluyordu. Sonra paketleyip eve götürüyor, sandalyenin üzerinde kurutuyordu. Lula şimdiye kadar iç çamaşırlarını kime yıkattığını hiç sormamıştı.

Dışarıdan Keçeli'nin sesini duydu ve yalnız olmadığını anlayınca sevindi.

"Siyasetten miyasetten annamam ben!" diyordu Keçeli. "Basit bir vatandaşım, işimi bilir, vergimi verir, sadagatle melmeketime hızmet eder, hökümata garşı vazifemi bilirim. Allah zeval vermesin."

Sözünü kesmeden başını çevirip sadece bir an Baret'e baktı, sonra tekrar misafirlere döndü. Gözlerinden bir memnuniyet ışıltısı geçmişti. Hayret etti. Sanki Baret'i beklemiyordu ve dönüşü sürpriz olmuştu.

"Hökümat sayesinde ekmek yiyoruz. Ben minnettarlığı bilirim. Dövletin sadık bir tabasıyım. İktidar dövlettir, hankı iktidar olursa olsun. Lütfetmişiniz, ben basiţ bir za-

naatkârım, layık değilim. Teşekkür ederim. Melmeket için hankısı hayırlıysa o olsun, ama toplumda benden daha değerli o kadar insan var ki."

Türkçeyi de Ermenice gibi paramparça ediyordu ama yine de fikirlerin sıralanışı Baret'i şaşırttı. Keçeli'nin bu derece ifade yeteneği olduğunu tahmin etmemişti. Varlığını hissettirmeden küçük masanın arkasına geçti, defterlerden birini alıp büyük bir dikkatle kayıtları incelemeye başladı. Hiç kimse onunla ilgilenmemişti. Hiç kimse pantolonunun ve ayakkabılarının halini görmemişti. Lula'nın temizleyip ütülediği pantolon, Halıcıoğlu'nun çamuruna ancak beş dakika dayanabilmişti. Çaktırmadan üç misafiri dikizledi. İçlerinden biri belli ki Ermeni'ydi. Keçeli diğer ikisine karşı pek bir ilgiliydi. Ayağa kalktıklarında yay gibi fırladı. Misafirlerden biri elini uzattı.

"Bunu nihai cevabınız saymıyoruz. Fikir değiştireceğinizden eminiz. Ermeniler bizim en değerli vatandaşlarımızdandır. Biz Ermeni vatandaşlarımızdan memleket için pek çok yararlık ve hizmet bekliyoruz. Göreceksiniz, Türkiye'de her şey değişecek. Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de yeni bir çağ açılıyor... Sizin gibi sevilen, çevresinde tanınan bir zat..."

Baret, Keçeli'nin belirsiz bir ifadeyle gülümseyerek ve saygıyla dinlediğini, ancak cevap vermediğini gözledi. Kendisini fark etmeden odadan çıktıklarını görünce tedirginlik duydu. Keçeli'yle karşılaşma vakti gelmişti.

Ama umduğu gibi olmadı. Ufak tefek Keçeli'yi hiç böyle görmemişti. Sanki uçuyordu. Gözleri parlıyor, ağzı kulaklarına varıyordu. Enerjik hareketlerle geri döndü. Yerinde duramıyordu. Sesi en sert halindekinden bile daha buyurgandı.

"Aptal yaratık. Ben *tonga*ya basar mıyım? Bunlardan biri *mutlaka* hökümatın adamıdır. Gizli. *Mahsus* göndermişlerdir, ağzımı aramak için. Bakalım, bizim Keçeli *efendi* bizden bu kadar iş alıyo, acaba fikriyatı nedir? Annıyo musun? *Kaçın kurasıyız biz?* Ben Hamid'in dönemini yaşamış adamım *oğlum. Taharri*ler peşimizden dolaşırdı, annadın mı? Siz bunları bilemezsiniz, siz ne gördünüz *ki!* Sen *politika*dan annar mısın? Nereden annayacan, *cahil*sin. Gözlerime eyi bak sen benim ama. Siyaseti bana sor sen. Uzun yaşamak istiyosan siyasete bulaşmıyacan. Ohooo, biz neler gördük *oğlum.* Yaaa, şimdi *ocağ*ıma düştüler. *Helbet.* Benim kim olduğumu bilirler. Onlar bilmiyo mu buradaki Ermeniler üzerindeki etkimi? Her şeyi bilirler. Hökümat bu, *şaka* değil. Hökümat her şeyi bilir. Ben yaptırırım, yaptırırım ama *çürük tahtaya* basmam. *Kaçın kurasıyız biz?* Yarın siz de göreceğiniz. Halkçılar uyur mu ulan! Bunca senedir melmeket idare etmişler. Hepsi de İttihatçı, *hinoğluhin.* İnsan elindekini başkasına verir mi? Hiç olacak iş mi? *Parti marti, siyaset miyaset,* bunlar laftır laf. Ekmek gavgası *bütün.* Bulaşmıyacan böyle işlere, aralarına girmeyecen, neyine gerek. Giden gider, gelen gelir. Lokma kimin ağzında, onunnan dost olursun, ısırmaz seni. Birinin tarafını tutmadın mı daha değerli olursun. Kendini ağırdan satacan. Herkesnen dost olacan. Yarın kim üste çıkar bilemezsin. Bir gün bu, bir gün o, sen arada güme gidersin, ortada galır, diken olursun. Ohooo, bana sor siyaseti *oğlum.* Beni *cahil* sanıyolar. Nasıl gonuştum ama? Değme *diplomat* bile böyle gonuşamaz anında."

Baret'in önünde durdu. Suratı parlıyordu.

"Nasıl bana geldiler en önce! Koca semtte başkasına değil, önce bana geldiler. Güççük adam belleme! O bi tanesi var ya, şişman olanı, merkezde *müfettiş.* Özel olarak benim

için göndermişler. Aslına bakarsan ben de isterim onları, ötekinden eyidir *ama* olmaz *oğlum*, tercihini sen bilecen, tarafsız olacan, tarafsız... Geldin mi? Neyin vardı *oğlum*?"

Konunun değiştiğini anlaması zaman aldı, ama Keçeli'nin neşeli hali değişmemişti.

"Ateşim vardı, sanırım üşütmüşüm."

"Ne yaptın yılbaşında?"

"Hiçbir şey yapmadım."

"Kendine eyi bak *oğlum*, havalar kötü. Bak, *daha* öksürüyosun."

İlk kez Keçeli'den babacan bir tavır görüyordu.

"*Hadi* bakalım, *haçını* çıkar, başla! İşler galdı. İçinden çıkabilecen mi? Ben biraz başladım, ama içinden çıkamadım. Zaman yok, zaman. Bak, nasıl geçirmişsem öyle devam et, annamadığını sor. Annadın mı? *Hadi* bakayım. Öğle olmadan gelirim ben."

Kapıdan geri döndü.

"Bundan soğna ben olmadığım zaman buranın sorumlusu sensin. Kâtip derler ya, işte ondan. Telefona da sen cevap verecen, annadın mı? Nasıl yapacağını biliyo musun? Gonuşan kim, adını sorarsın, not alırsın, geldiğimde de söylersin. Annadın mı?"

Tekrar geri döndü.

"Bugünden soğna aylık alacan artık, gündelik değil. Artık memursun."

"Bugünden sonra"nın anlamını o gittikten epeyce sonra anladı. Hasta günlerindeki gündelikleri alamayacaktı. Zaten ödeyeceğini ummamıştı, ama yine de ümitsizlik hissetti. Beş gündelikten yoksun kalması *bütçe*de büyük bir delik demekti. Bir hafta aç yaşamalıydı. Oysa canı şarap istiyordu. Her gece bir şişe. İçki içtiğinde farklı bir insan

oluyordu. Farklı bir insan olmak istiyordu. Bunu sadece içkiyle başarıyordu. Parayla da olabiliyordu. İşte, Keçeli gibi eşeğin teki para sayesinde farklı biri olabilmişti. Kendisi de parayı düşündüğünden bu işin böyle yapılmayacağını Keçeli'nin suratına söylemeye cesaret edemiyordu. Emirlerine uyacaktı. Deftere nasıl geçirmişse, öyle devam edecekmiş! Özellikle de bugün, Keçeli kendisini bir deha gibi hissederken, bunun muhasebe değil de bakkal defteri olduğunu söyleyebilir miydi?

Kalemi atıp ayağa kalktı, pencereye gitti. Dışarıyı, üzeri karla kaplı tepeleri seyretti. Çamurlu sokak, berrak gökyüzü... Sobaya bir odun attı. Ayaklarının ıslaklığını artık hissetmiyordu. Aklı içkide ve paradaydı, para sayesinde dahileşmiş Keçeli'deydi. Her şeye rağmen kendini Keçeli'den aşağı hissediyordu. O kendisinden daha yüksek ve güçlüydü. O, insan yerine konuyordu, toplumda yeri olan oydu. Partinin *müfettiş*leri memleketi kurtarmak için, *demokrasi* için, "öteki"ni alaşağı etmek için ona danışıyorlardı.

Bunları düşününce sarsıldı. Keçeli'ye karşı nefretle doldu. Kim bilir nasıl bir çocukluğu olmuştu? Kim bilir ailesi kimdi? Kim bilir karısı kimdi? Gençliği nasıl geçmişti? Bu davar, genç olmuş muydu hiç? Birini sevmiş miydi? Hayatında bir kadın öpmüş müydü? Bir kızın saçlarını okşamış mıydı? Bir kadın, "Seni asla unutmayacağım," demiş, köle olmuş muydu, Tanrı gibi tapmış mıydı ona? Kim bilir evde nasıl zavallı bir adamdı?

Birden aklı Keçeli'den Lula'ya kaydı. Akşam eve döndüğünde, evde kendisini, ellerini kavuşturmuş, ihtimal, sabırsızlıkla bekleyen bir kadın olacaktı. Gözünün önünde canlandırdığı bu tabloya tatlı bir duygu yerleştirmeye çalıştı, başaramadı. Lula sadece küçümseyici bir öfke çağrıştırıyordu

içinde. Kafasında bulanık bir biçimde, farklı bir kadın tipi tasarlıyordu. Bundan da korkuyor, telaşla vazgeçiyordu.

Aklı karıştı. Bürodaki yalnızlığını değerlendirmeye çalıştı. Kendini buranın sahibi olarak hayal etti. Başında amir olmadan ister çalışır, ister çalışmazdı. Karışan, "Durma, çalış," diyen yoktu. İçerideki atölyede olduğu gibi dakikalar sayılmazdı. Evet, memur olmak işçi olmaktan iyiydi. Patron yaptığı işi görürdü. Sigorta şirketinde ne yaptıysa, aynısını yapabilirdi. Evet yapabilirdi. Keçeli, karşısında şaşakalıp, "Bitirdin mi *oğlum*, ne zaman bitirdin, nasıl bitirdin bunca işi?" diyecekti. Görmüş müydü böyle memur? Sonra... Sonra zamlar, terfi ve sorumluluk. Patronun takdiri. Sonra... Kızını da verir miydi bu yetenekli, çalışkan memura?

Bağırsaklarını bir sancı deldi. Vicdan azabı gibi.

Ayağa kalktı ama çalışmayı sürdürebilecek gibi değildi. Sobaya odun attı. Saatlerin geçtiğini ve hiçbir şey yapmamış olduğunu gördü çaresizlik içinde... Keçeli, yaptığı işi görmek isteyecekti dönüşünde. Daha iyi, işten kovsundu. "İşe yaramıyorsun," desindi. Kötü bir koku duymuş gibi ağzını burnunu buruştursundu. Kendisi de bilinmeyen bir karanlığa doğru, çamurlu yollara düşseydi aç biilaç.

*

Camdan ilk önce Çamur ilişti gözüne, ama geri çekilmek için çok geçti. İçeri girdi.

"Merhaba," dedi.

Köşede yalnızca bir kişi vardı, gözlerinden uyku akıyordu. Baret tezgâhın yanına oturdu. Haybeden çok meşguldü. Bakışlarını şöyle bir çevirip selama karşılık verdi.

"Bugün erken çıkmışsın."

"Erken çıkmadım, her gün geç çıkıyordum."

Büroya geçtiğini söylemedi. Memur olmak farklıydı. İşçiler gibi fazla çalışmıyordu her gece. Çamur, bir bezle bardak parlatarak tezgâha dayandı. Baret, sesini Çamur'unkine benzetmeye çalıştı.

"Sen de iş başındasın bugün," dedi.

"Bugün nöbet bende, o yeni geldi."

Haybeden'in yerine cevapladı Baret'in soru dolu bakışını.

"Bugün kabir ziyareti günü ya, mezarlığı kaçırır mı! İki hu hu okudu mu teklik *el cep*. Zengine de denk gelirse *bazı* zaman da beşlik. Öğrenemiyoruz şu hu hu'ları anasını satayım."

"Sen ne öğrendin ki!" diye mırıldandı Haybeden.

Çamur cevap vermedi.

"Bir şey istiyor musun?" diye sordu Baret'e.

"Bir tane doldur."

Çamur bardağı doldururken dili açılmıştı.

"Üç buçuk sene birlikte yatıp kalktık, yedik içtik, şu kadarcıktan tanırız birbirimizi, küçükken kaç kez dayaktan kurtardım dürzüyü, hayırsız adam, isterse bir kıyak yapamaz mı? Suren Efendi'ye bir *fiskos* geçse yeter."

"Suren Efendi kim?"

"Haybeden'in çorbacısı. Beyoğlu'nun çorbacısını tanımaz mısın ulan? Sana işi kim buldu?"

"Kendini Baret'le bir mi tutuyorsun ulan? Senin gibi serseri için ağız eğer miyim? Beni de, Suren Efendi'yi de rezil edersin. Adam olmalısın ki sebep olayım."

Çamur, Haybeden'e de, Baret'e de pis pis baktı.

"Biz *serseri*yiz, ne yapalım, diyeceğin var mı? Ne yapalım, biz efendi evladı değiliz. Yenişehir *kopili*yiz."

Baret daha fazla kızarmamak için gayret sarf etti.

"Yenişehir kopili olursun da efendi olursun. Sen *serserisin*, senin yerin Tophane."

"Unuttun mu ulan, Kemeraltı'na birlikte gidelim diye bana *yalvar*dığını?"

"Hadi ulan, hadi."

Baret durumdan gittikçe rahatsız oluyordu. Sonunda bu tartışmanın ucunun kendisine dokunacağını hissediyordu. Ürkek bir merak duydu. Acaba Kemeraltı nasıl bir yerdi? Ama konu dönüp dolaşıp kaçmak istediği konuya geliyordu.

"Kim bu Suren Efendi?"

"Haybeden'in çorbacısı dedik ya. Yerrortutyun Kilisesi yönetiminden Beyoğlulu Suren Efendi."

"Bana işi o mu buldu?"

"Ne sandın? Haybeden'in sözüyle mi alacaklardı seni işe?"

Çamur, Haybeden'e muzaffer bir edayla baktı ama Haybeden bu bakışı fark etmedi.

"Beni tanıyor muydu?"

"Haybeden'in adamıdır dedik ya! Onun her işini yapar bu Haybeden. O da bunu kollar ama bize faydası yok. Biz serseriyiz."

Baret bu sözlerdeki küçümseyişi fark etmedi. Tedirginliği ağır ağır, sessizce artıyordu. Etrafında görünmez bir tehlikenin dolaştığını hissediyordu. Tam dilinin ucuna geldi, "Kim olduğumu söylemeyesin, kimseye adımı vermeyesin," diyecekti, zor tuttu kendini. Lula'yı, evi, ayaklarının ıslaklığını unutmuştu.

"Kimse yok bugün," dedi bir şey söylemiş olmak için.

"Gelirler, daha belli olmaz."

"Bir tane daha ister misin, abi?"

"Doldur."

Çamur doldurdu, geçip Baret'in karşısına oturdu.

Oturduğu yerde resmen uyuklamaya başlayan köşedeki müşteriye bir göz attı.

"İyi ki düştün *aga*. Sana bir şey soracağım. *Yaniya* sen okumuş adamsın *aga*. Aklın bizden fazla yatar bu mevzulara. Ne diyorsun bu Ermenistan işine?"

"Ne Ermenistan'ı? Hangi işe?"

"Göç mü diyorlar, dönüş mü diyorlar ne?"

Baret boş boş baktı yüzüne.

"Haberin yok mu oğlum? Gazete okumuyor musun?"

Baret Yenişehir'e gelişinden beri eline gazete almadığını söyleyemedi.

"Ermenistan'a götürüyorlar ya!"

"Kim götürüyor?"

"Kızıllar be!"

"Sen de mi gidiyorsun?"

"İşte onu konuşmak istiyorum ya. Burada ne yapacağım be abi. Böyle serseri mi kalacağız? *Belki* orda bizi adam ederler. Ne diyorsun? Sen gider misin?"

"Hiçbir fikrim yok."

"Herkes yazılıyor."

"Nereye yazılıyor?"

"Elçiliğe. Senin haberin yok mu?"

"Hayır. Haybeden anlar bu işlerden."

"Haybeden'den laf çıkar mı be! O...

"Benim öyle şeylere aklım ermez," diye mırıldandı Haybeden, "Ben işime bakarım. *Ama* yarın *hade* gidiyorsunuz derler, ben de giderim."

"Orda meyhanecilik yapamazsın *ama*."

"Ne olursa onu yaparız. Meyhaneci doğmadık ya!"

"*Bu gidişle* bir gün mütevelli de olursun. O zaman *helbet* bizim *zarımıza* bakarsın. Bir Çamur vardı bizde, dersin. *Sayende rahat* ederiz."

"Sen Ermenistan'a gidiyordun hani."

"Dur bakalım. Kim götürüyor? Ne zaman götürüyorlar? Zaten benim aklım yatmadı *daha aga*. Orada *sıkı* çalışacaksın diyorlar. Çalışmayanı asıyorlarmış. Doğru mu abi? Bunu sormak istiyorum sana."

"Ben ne bileyim!"

"Okumuş adamsın, bilirsin sen. Eğer doğruysa bize göre değil. Biz çalışmaktan *bıkmışız*."

Haybeden ters ters baktı.

"Çalışmaktan canı çıkar. Oraya *takavit* olmaya gidecek."

"*Helbet ya*, günde on saat kazma kürek *sallamış*lığımız var, tam kırk iki ay, tüm bir hayata *bedel*."

Haybeden gülerek söze karıştı.

"*Hadi* lan, *hadi* lan, akşama kadar *dalga* geçerdin, *dürzü*. Bir gün *karavanacı* olurdun, öbür gün su taşırdın, hiçbir şey bulamazsan, haftanın iki günü *sıhhiyeden istirahat* alırdın. Senin işin de *manga*dakilere kalırdı."

Çamur sinsi sinsi gülümsedi.

"Subaya *yaranmış* olsun *deyi* anamızı... Benim gibi *sakat* adamı *bile* çalıştırdı, şu el ilen."

Yüzük parmağı ortadan kopmuş olan sağ elini havada salladı.

"*Sakat* insan çalışır mı ulan?"

"Onu bana söyleme. Seni alıp Nafıa'ya göndermişler, bana da çalıştır demişler. Tımarhanedeki delileri, körleri bile göndermişlerdi, sana gelene kadar..."

"Sen söyle Baret, bu namussuz iyi bir onbaşı mıydı lan? Sonradan *kantinci* oldu da kurtulduk elinden."

Baret ayağa kalktı. Bardağı boşalmıştı.

"Nereye abi? Dur bakalım, daha konuşmadık."

"Geç oldu, gideyim. Bir de Bozcaada ver, şişeyi aç."

"Evde de mi çekiyorsun kafayı?"

Baret para üstünü cebine koydu, iç çamaşırı paketini koltuğunun altına sıkıştırıp şişeyi aldı, çıktı.

"Bunun nesi var lan, Haybeden? Ayakkabılarını gördün mü? Öyle dolaşıyor. Demek ki parası yok."

Haybeden omuzlarını silkti.

"*Manga*da da *muhallebi* idi, hatırlıyor musun, ne *koli*ler gelirdi buna? Biz temize havale ederdik de sesi çıkmazdı. Ne oldu buna şimdi? Parasını içkiye yatırıyor."

"Başkasının işine karışmam, sormam da."

"Bir gün anlayacağım."

Haybeden tekrar omuz silkti.

*

Baret paketi bir köşeye koydu. Açıp sermedi. Lula gelip de görür diye değil, aklına gelmediği için açmadı. Beyni çorbaya dönmüştü. Kafasında kırk çeşit konu dönüyordu. Ne birinin üstünde durabiliyor, ne de birini def edebiliyordu. Konular karmakarışık bir halde birbirine geçiyordu. En sık geçen konular Suren ve atölyeydi. Ne kadar değişmişti hepsi de, hatta Şükrü bile. Her seferinde bürodan çıkıp da atölye kısmına geçtiğinde buz gibi bakışlar onu takip etmişti gün boyu. Aynen Armen'in, Bedik'in, Arto'nun bakışları. Ne kadar rahatsız olmuştu dört bir yandan üzerine çevrilen soğuk bakışlardan. Hiçbiri kendisiyle konuşmamıştı. Onun denemeleri de acınası bir başarısızlıkla sonuçlanmıştı. İlk günden beri kendisiyle konuşmak istemiyorlardı. Kaç kez masum olduğunu haykırmak, büroya geçmeyi kendisi-

nin istemediğine, Keçeli'nin adamı olmadığına ve bunun da önceden kararlaştırılmadığına yemin etmek istedi ama bir şey söyleyemedi. Sustu. Sonunda, ne isterlerse onu düşünsünler, dedi. Büroda çalışmak suç muydu? Okumuş olmak suç muydu?

Buna karşın, akşamleyin işçilerin bölümünden geçmeden, arka kapıdan çıkıp gitti. İşi onlardan daha erken bıraktığı için çok utanıyordu. Kendisini suçlu hissettiği için kendine kızıyordu, oysa masum olduğunu biliyordu.

Suren'in adının sık sık aklına gelmesinden de başka türlü bir sıkıntı duyuyordu. Haybeden'in Suren'i yakından tanıdığı, üstelik, kendisine iş bulmak için Suren'in aracılığına başvuracağı aklından geçmemişti. "Suren Efendi'nin gönderdiği adam sen misin?" O gün aklından bile geçmemişti. Keçeli'nin Suren Efendi dediği, meğer kendi dayısı Suren'miş! Artık yapacak bir şey yoktu. Şu kesindi ki, kendisi dışında hiç kimse olan bitenin farkında değildi. Büyük ihtimalle, ilgilenenlerden hiçbiri düşünmemişti ki, o iş arayan çocuk... Ama nereye kadar?

Sönmek üzere olan bir sigaradan yenisini yakar gibi farkına varmadan bardakları birbiri peşi sıra boşaltıyordu. Kafasının boşaldığını hissediyordu. Ve birden kafasını bomboş buldu. Düşüncelerini sürdürmeyi denedi. Suren'i, atölyeyi, Keçeli'yi, içkinin ücretini, cebindeki parayı, parasal ve ruhsal acizliğini düşünmek istedi. Boşunaydı. Bir hafiflik, bir vurdumduymazlık sarıyordu benliğini. Konuşmazlarsa konuşmasınlar, canına okuduklarım (bu, atölye içindi). Ondan mı korkacağım, canına okuyayım (bu da Suren içindi). Eğer pazara kadar yetmezse avans isterim, versin (para sorunu da halledilmişti). Zaten yılbaşından beri ipin ucu kaçmıştı. Hesap yapmanın faydası yoktu. Si-

garadan mı vazgeçecekti? İçkiden mi mahrum olacaktı? Yemezdi canım, evet, yemezdi! Şu birkaç zeytin, yüz paralık helva da yeterdi. O da mı olmadı, içki ne güne duruyor? Her gece Haybeden'e uğrayıp bir şişe şarapla dönecekti eve ve canı Lula'yı dövmek isteyecekti. Dövemeyeceğini biliyordu, ama eziyet edecekti ona. O küçüldükçe, kendisine boyun eğdikçe, başını ayaklarının altına koydukça, onu aşağılayacak, hakaret edecekti ona. Artık şu mangaldan sıkılmayacaktı Lula ve tabii, her gece odaya mangal koyacaktı, kömür parası ödemese bile. Daha söylemeden getirmesi lazımdı. Kapıyı açtı mı gelmeliydi Lula. Hatta şu an bile kapıyı açıp, "Lula, çabuk yukarı gel," diye aşağı seslendiğinde...

Yooo, gerek yok. Şimdi gelirdi *tıpış tıpış*. Sersemliğin bu kadarı olur. Aylarca ona elini değdirmekten çekinmişti. Ta yılbaşına kadar. Niye daha önce başlamamıştı sanki içkiye?

Dünya, etrafında dönüyordu. Sallana sallana gidip yatağa düştü. Gözlerini kapadı ama uyumadı. Lula'nın yukarı gelişini duydu. Onu beklemesine karşın, yine de kalbinin vuruşları hızlandı. Ben bilmez miyim geleceğini, dedi küçümseyerek. Tümüyle farklı hissediyordu kendini. Harika bir şeydi bu güçlülük hissi. Tabii, bazı insanlar kendilerini hep güçlü hissederler. Nasıl? Nasıl? Dırtad amcası mesela...

"Hasta mısın Baret, niye yattın?"

Lula üzerine eğilmişti. Baret onun heyecanlı yüzünde eski günlerindeki ateşli gözleri ve büyüleyici gülüşü gördü.

"İyi misin Baret?"

"İyiyim, ne var?"

"Şarap içmişsin, ondan mı yattın? Şarabı seviyorsun, başka ister misin?"

"Nereden getireceksin?

"Yılbaşından kalma var. Biz içmiyoruz, getireyim mi?"

"Getir!"

Lula uçup gitti, dolu bardakla hemen geri geldi.

"*Oriste**" dedi.

"İç!"

"Ben mi?"

"İç!"

"Ben sana getirdim Baret."

"İç!"

"Sarhoş olurum Baret."

"İç!"

Güldü. Baret'in gözlerinin içine baktı. Bardağın yarısını içti.

"Bitir!"

"Hepsini mi? Çok, hepsini birden içemem."

"Boşalt!"

Boyun eğdi. Baret'in bakışları onu büyülüyordu. Hiç bu kadar buyurgan görmemişti onu. Ona karşı koymak imkânsızdı. Baret şişeyi kafaya dikip kalan şarabı da içti. Lula'nın mutluluğu artmıştı. Anlatmak için sabırsızlanıyordu.

"Biliyor musun, Müsü Vahan kızını nişanlıyor... Hatırladın mı, hani anuşabur göndermişti, güzel bir büfe almışlar, demiştim. Sen de gel dedi Armine. Çocuk zenginmiş, Mahmutpaşa'da dükkânı varmış. Nişanı evde yapacaklar. Nişan için yeni eşyalar alacaklar. Ne güzel değil mi?"

"Ne olacak?"

"Ne demek ne olacak, gelin olacak ya!"

oriste: Rumca, "buyur(un)" anlamında.

"Sana ne?"

"Nasıl bana ne! Arkadaşım değil mi? Beyaz gelinlik giyecek, telli duvaklı... Ev bark, koca, çocuk... Çocuklarını yetiştirecek."

"İç çamaşırı yıkayacak!"

"Yıkayacak, kocasıyla gezmeye gidecek... Ah, başım çok dönüyor."

Yatağa düştü, alnını avuçlarına aldı.

"Bir bardak şarabı bir seferde içirdin, yemek de yememiştim."

"Alış, düğünde de içeceksin."

"Düğün değil, nişan. İçeceğim tabii. Sarhoş olmayı çok seviyorum. Sen de sevmez misin? Neden içiyorsun o zaman? Oooh... Dünya dönüyor... Dönüyor..."

Baret'in dünyası da dönüyordu. Bir buçuk şişeden fazla içmişti. Her şey dönüyordu. Her şey güzel, her şey farklıydı. Her şeyden çok, kendisi farklıydı. Harika bir şeydi. Gözlerini kapasa, başı dönse, dünya dönse, kendi dönse, dünyanın üstüne binse, dünyayı at gibi, üstündeki insanları da eşek gibi yönetse. Görerek, duyarak değil, dokunarak, hissederek yaşasa, parmaklarının ucuyla yaşasa, tenının temasıyla yaşasa, gözleri kapalıyken kendi istediklerini görse, gözleri objektif değil fırça olsa, içinden geldiği gibi, istediği renklerle dünyalar çizse...

Kendinden geçmiş bir halde onların içinde yüzse... Ama Lula artık konuşmasa, ne olur, konuşmayıp bozmasa her şeyi. Onun da dünyası, rengârenk ışık yağmuru altında dönse de sesi çıkmasa. Lula olduğunu hatırlatmasa. Nerede olduğunu, ne olduğunu, ne zaman olduğunu hatırlatmasa. Hiçbir şey sormayıp hiçbir şey anlatmasa. Kapalı kirpiklerin karanlığında, birbirlerine yapışmış iki yabancı

olarak yitip gidiverseler. Tesadüfen birbirine rastlamış olan ve yabancı kalmaları gereken, ancak kimdi, neresiydi, ne zamandı bilmeden, birbirleri içinde eridiklerini duyumsamaları gereken iki yabancı...

Titredi. Buz kesildi, her şey yıkılıverdi. Lanetler yağdırdı kendine. Deneyip sonucunu görmek, doğrulamak yerine hayalle yetinebilirdi. Lula'nın gözleri açıktı ve dünyanın onun çevresinde döndüğüne dair bir işaret yoktu o gözlerde.

Lula kendisini seyrediyordu. Bakışları sabitti. Sanki kendisi değildi de başkasını, başkalarını seyrediyordu. Baştan beri seyretmişti, sinema seyreder gibi. Hiç kapatmamıştı gözlerini, asla erimemiş, girdaba kapılmamıştı. O bir gözdü, kulaktı, dildi. Objektifti. Ten değildi. Et değildi. Kan değildi. Dikkatle kendisini seyrediyordu. Bitmesini sabırsızca bekliyordu. Bir görev gibi. Sinema locasında da herhalde sandalyede böyle dururdu veya mekanik bir şekilde yapardı kendisinden istenenleri. Birlikte eriyip tek olmayı düşünmezdi. Eriyemezdi. Hatta ısınamazdı bile. Dünya dönüyor, demesi yalandı. İnceleyen gözlerle kendisine bakıyordu, bir soysuz gibi anahtar deliğinden içeriyi gözetleyen gözler. Düşünüyor, hüküm yürütüyor, belki de kendi kendine konuşuyordu. Unutmuyordu. Baştan beri kendisinin hareketlerini izlemişti. Oysa onun da gözlerini kapattığını sanmıştı. Dudaklarındaki o belli belirsiz gülümseme bir alaydı. O gülümsemede bir övünme yok muydu? Kendisini bu duruma sokmanın, onun gibi birini bu rezil durumda yakalamanın alçakça zevkini tadıyordu. Kendisiyle alay mı ediyordu? Sökülmüş pantolonunu mu komik buluyordu? Gözleri kapalıyken öptüğü bu ilgiyle bakan, bu neşeli kadın mıydı?

Yeni bir yenilginin dayanılmaz acısıyla aniden dikildi. O anda Lula'nın ifadesi değişti, gülüşü kayboldu, gözleri yine büyüdü, yine çirkinleşti. Artık bu ifadeyi tanıyordu, dudakların büzüşmesini... Arkasından neyin geleceğini biliyordu.

"Baret bir şey yapmadın değil mi? Korkuyorum..."

"Yaptığı numara," diye düşündü. "Şimdi yine söyleyecek. Bu sefer tokatlayacağım."

Ama Lula hiçbir şey söylemedi. Belki de söylemek üzereydi, vazgeçti. Belki de Baret'in gözlerinden korktu, onun aklından geçenleri anladı. Kalkıp oturdu, eteklerini aşağı çekip göğsünü kapattı, saçlarını düzeltti. Baret bir şey yapmış olmak için mangalı karıştırdı. Artık başı dönmüyordu, midesi bulanıyordu. Kendinden nefret ediyordu. Kaçmak istiyordu. Dönmemek, hiç kimseyi görmemek, yapayalnız kalmak.

Yapamazsın ki, yine geri döneceksin, gideceğin yer yok. Başka kimsen yok. Böyle... İstediğin an, kendiliğinden gelen, uysal, iki şişe şaraptan sonra bile önünde güçlü olduğun. Lula'ya git, sirke gibi şarabı yuvarla, zıbar yat. Eğer halin varsa... Bir şey yapabilirsen...

Lula bile fazla sana. Bir şişe, bir şişe daha, ona da bir şişe, bir şişe daha. Seni seyredemesin. Lula'nın seni seyrettiğini görmeyesin, düşünmeyesin, yaşamayasın, Lula'yı tanımayasın, o öldü diyesin, Lula'yı öldürdüm diyesin, sonunda öldürdüm, sonunda cesaret edebildim, öldürebildim diyesin. Gökyüzü Yolu gökyüzüne götürmez, Dolapdere'ye iner, oradan Bokludere'ye, oradan Kasımpaşa'ya, Halıcıoğlu'na, Haliç'in çamuru içinde kaybolur.

Hayır, Lula yaşıyordu ve sus pus oturmuştu. Öyle kalacaktı, paçavra gibi. Söyleyecek şeyi yoktu ki. Kendisinin

konuşmasını bekleyecekti. Kendisinin de söyleyecek şeyi yoktu. Renkleri görmek için rengârenk evin karşısında durmak gerektiğini nasıl anlatabilirdi? Git, diye bağırdı içinden. Git hemen. Eğer gitmezsen, öldüreceğim seni. Bitip tükenene, artık Lula olmayana kadar boğazını sıkacağım. Lula kalmasın ki Baret de kalmasın. Her şey son bulsun. Rengârenk ev karanlığın ortasında ışıldasın.

"Borcum nedir?"

"Borç mu? Ne borcu?"

Sarsılarak kendine geldi Baret. Lula kendisiyle hiç bu kadar sert konuşmamıştı. İnce siyah kaşları birbirine yaklaşmış ve ortasında bir çukur oluşmuştu.

"Kaç gündür unuttum, bana yiyecek getirmiş, şey almıştın..."

Lula'nın alnındaki kırışıklık kayboldu, ancak yüzü gülmedi.

"Ayıp değil mi Baret?"

Yerin dibine geçti Lula'nın ses tonundan. Kendince tabii ki ayıptı, ama Lula için de ayıp olacağını düşünememişti. Lula kendisiyle bu ses tonuyla konuşabilecek ve ona neyin ayıp olduğunu öğretecek! İşte bunu beklemiyordu. Küçülmek kudurttu onu, ama yıkıp dökmeyi sürdürmeye gücü yoktu. Kendini haklı göstermeye gayret etti.

"Ayıp olacak bir şey yok ki. Hastaydım, dışarı çıkamazdım..."

"Ayıp değil mi Baret? Hastalanmışsın, ben de sana iki lokma bir şey getirmişim, lafı mı olur bunun? Sen benim yerimde olsan, aynı şeyi yapmaz mıydın? Birine bir şey ikram etsen para alır mısın? Çok ayıp ettin."

Baret kızarıp öteye döndü.

"Darıltmak için söylemedim. Bence, doğal olarak..."

Söyleyecek bir şey bulamadı. Onun sakin bakışları altında gittikçe küçülüyordu. Yine yenilmiş, yine yanılmıştı. Kömürün parasını itiraz etmeden almıştı, pirinç çorbasının parasını kabul etmiyordu. İlacın, telefonun parasını almış ve üstünü geri vermemişti, çayın, zeytinin, kuru üzümün parasını reddediyordu. Biri ayıp değil, diğeri ayıptı. Anlamıyordu. Elbiselerini temizlettiği için teşekkür etmediğini hatırladı. Bu da ayıptı, ama bedava yiyeceklere teşekkür etmeye ağzı varmadı. Bundan da utanç duyuyordu.

"İyi geceler Baret."

Lula'nın bu derece güveneceğini beklememişti. Onu alıkoymak için hiçbir denemede bulunmadı.

"İyi geceler," dedi.

Midesi yanmaya başladı.

Mutfak kapısı neredeyse sokak kapısıyla aynı anda açıldı. Lula kapının ağzında durdu.

Baret şaşırmıştı. Uzun zamandan beri böyle karşılanmamıştı. Lula'nın günden güne uzaklaştığını hissediyordu. Kabahati kendinde arıyor ve utanıyordu ama Lula'nın kendisinden soğuduğunu kabul etmek gururuna dokunuyordu. Tam tersini göstermek için kendi de daha soğuk ve umursamaz davranıyordu. Ne bir şey sormuş ne de niye hiç gelmiyorsun demişti.

Şimdi Lula'yı birden karşısında görünce duyduğu heyecanı gizledi, buz gibi bir gülümsemeyle merdivenlere doğru ilerledi.

Lula kıpırdamamıştı. Gözleri irileşmiş, ona bakıyordu. Dudakları büzüşmüştü. Avuçlarında bir mendili evirip çeviriyordu. Gözlerinin kızarmış olduğunu fark etti. Babasının öldüğü geceki Hilda'yı görür gibi oldu ve birden kanı çekildi. "Anası ölmüştür," dedi kendi kendine. Bu düşünce garip bir avuntu verdi. Durdu, şaşırmış göründü.

"Ne var Lula, bir şey mi oldu?"

Lula'nın dudakları büsbütün büzüştü, burnuyla çenesi arasında ince bir çizgi kaldı. Gözlerinden yaşlar dökülmeye başladı ve bakışlarını indirdi.

"Ne oluyor Lula, ne oldu?"

Yanına gidip avutmayı görev saydı.

"Ağlama Lula, ne varsa söyle bana?"

Çenesinden tutup yüzünü kaldırdı. Lula başını yeniden eğdi. Bir an göz göze gelmişlerdi. Baret bir düşmanlık ateşi görüp sarsıldı. Biraz daha sertçe tekrarladı.

"Ne oluyorsun, konuş!"

"Ben hamileyim."

Baret ne yaptığının farkında olmadan güldü.

"Ne?"

Gözyaşları çoğaldı.

"Bu da nereden çıktı?"

Lula hırsla dudaklarını ısırdı. Baret'in karnında bir şey kıpırdadı.

"Nereden anladın?"

Lula bakışlarını kaldırdı ve Baret onun gözlerinde ilk kez kendisine karşı bir üstünlük duygusu, acıma, hatta bir küçümseme okudu.

"Nasıl anlamam?"

Baret hafızasını yoklayarak nasıl anlayabileceğini bulmaya çalışıyordu. Lula söylediği sözle farkına varmadan ona yardım etmiş oldu.

"On beş gün geçti."

"Eh, ne olur?"

Düşünmeden söylemişti.

"Ne demek ne olur? Hiç gecikmezdi!"

Baret'in aklı başına geldi. Kafasını çalıştırmaya ve konuyu ciddiyetle ele almaya başladı. Bir şimşek hızıyla aklından baba olma düşüncesini geçirdi ve ilk duygusunun gurur, neredeyse sevinç olduğunu hayretle gördü. Bu duygunun Lula'yla veya yeni canlıyla ilgisi yoktu. Muazzam olan fikrin kendisiydi. Çocuk sahibi olmak! Bu, asla aklından geçmemişti, veya tam tersine, geçmişti de hatırlamıyordu. Beklenmedik, hayal edilmez bir şeyin yarattığı sarsıntı, az önceki sönmeye yüz tutmuş olan gülümsemeyi çelişkili bir şekilde yeniden getirip suratına yerleştiriyordu. Kendini bu zavallı kadına tamamen yabancı hissetti. Karşısında o kadar zayıf, o kadar önemsiz, o ka-

dar çirkinleşmiş duruyordu ki. İri yaşlar gözlerinden aşağı dökülüyordu. Hiç bu kadar çirkin görmemişti onu. Gözleri, ağzı, burun delikleri çirkindi. Gözbebeklerinde dehşet vardı.

"Ne yapacağım ben?"

Bu soru aklını başına getirdi. Birden her şey dağıldı, geriye bir telaş kaldı.

"Aptal! Öyle hemen olur mu? Zaten sana kaç kere bir şey yok dedim."

"Ne yok? Nereden bileyim ki bir şey olmadığını? Nasıl anlayacağım bir şey olup olmadığını?"

Tüm kendine güveni, gücü yok olmuştu, anında. Dizlerinde hafif bir titreme vardı.

"Çok korkuyorum Baret, ne yapacağım?"

Artık ağlamıyordu. Gözlerindeki korku benzersiz ölçülere varmıştı. Bu korku gerçeğe bir türlü yaklaşmak istemeyen Baret'e de bulaşıyordu.

"Bir şey yok diyorum sana!"

"Yavaş konuş, anam duymasın."

"Niye güvenmiyorsun bana, niye sözüme güvenmiyorsun?"

"On beş gün geçti Baret."

"Yine mi ağlamaya başladın?"

"Ben öleceğim."

"Anladık, sus!"

Lula gözlerini silip sustu. Biraz sonra titreyerek mırıldandı.

"Seni kızdırıp sıkmak istemiyorum. On beş gündür dişimi sıkıyordum. Ha bugün ha yarın dedim. Her gün bekledim. Biraz daha dedim, belki gelir dedim. Sana bir şey demedim. Seni üzmek istemedim. Gözyaşımı içime akıttım

ama artık sabredemedim. Ne yapayım, kime diyeyim? Senden başkasına söyleyemem ki."

Baret bu lafı haklı buldu. Elini tutup sesini yumuşattı.

"Tabii bana söyleyeceksin, ama söz de dinle, ortada belli bir şey yok, sen telaşa düşmüşsün."

"Ama hiç böyle bir şey olmamıştı..."

"Farzet ki oldu, olamaz mı?"

Lula düşündü.

"Olabilir," dedi en sonunda gevşemeyle. "Acaba üşüttüm mü?"

Normal ses tonuna dönmüştü o an. Baret rahat bir nefes aldı.

"Ama hiç olmamıştı..."

"Yeniden başlama. Olabilir mi, olamaz mı? Evet mi, hayır mı?"

"Evet."

"O zaman bırak aptalca şeyleri."

Etkili olduğunu görünce bu mantığa hemen sarılıverdi.

"Anan uyuduktan sonra bana gel konuşalım. Haydi, ağlamak yok."

Lula gülmeye gayret etti, ancak sadece sırıtabildi.

Baret kafası boşalmış bir halde yukarı çıktı. Yalnız kaldığında kalbi nefesini kesecek derecede çarpmaya başladı. Göğsündeki bu fırtınayı dindiremiyordu. Dolanıp durdu, yapacak bir iş arandı. Hiçbir şey bulamadı. Odanın içinde dolaşmaya devam etti. Yavaş yavaş kafası işlemeye başladı. Lula'nın hamileliğini düşünmek istedi. Garip bir şey oldu. Kafası bu konuyu reddediyordu. "Öyle bir şey yok, Lula'nın aptallığı bu," dedi, rahatladı. Morali düzeldi. Etrafına bakınabiliyordu. Mangalı gördü, Lula'nın dehşete kapılmış haliyle bile mangalı unutmadığını düşünerek mem-

nun oldu. "Tabii, şimdi bana daha çok ihtiyacı var," dedi. Bu kadar korkmasından memnundu. Korktukça kendisine o denli bağımlı olacak ve yapışacaktı.

Lula parmaklarını kıvırıp mendilini buruşturarak, gözlerini yere dikmiş bir halde dudaklarını ısırarak sessizce gelip kapıyı kapattı. Hiç hareket etmeden kapının eşiğinde durdu. Baret alaycı bir gülümsemeyle karşıladı onu.

"Otur!"

Lula hareket etmedi. Baret karyolaya uzanıp uzun uzun aynı gülümsemeyle seyretti onu. Lula ondaki değişikliği fark edecek durumda değildi. Kendine güveni, güçlülük hissi, bunlar içkinin sonucu değildi bu gece.

"Niye hamile kalmaktan bu derece korkuyorsun, sağlığın elverişli değil mi?"

Hiç üstünde durmadan söylediği bu sözün Lula'yı etkilediğini görerek şaşırdı. Lula gururla kaldırdı başını, yüzü kızarmıştı.

"Ben sağlıklı bir kızım, Baret. Kolay da doğururum, kalçalarım geniş."

Baret'in gözleri kendiliğinden Lula'nın beline kaydı. Gerçekten de ince beli ve zarif bacakları arasında, kalçaları çok genişti. "Demek geniş kalça doğumu kolaylaştırıyor," dedi içinden. Aklından, tanıdığı tüm kadınlar hızla geçti ama hiçbirinin kalça genişliğine dikkat etmemişti.

"O halde?"

Lula iki adım atarak sandalyenin kenarına oturdu.

"Sevinmiyor musun? Hani çocuklar için deli oluyordun?"

"Ben böyle istemiyordum ki, sen benimle evlenmezsin."

Dayak yemiş bir köpeğin gözleriyle bakıyordu kendisine.

Baret bu sözleri beklemiyordu. Kesin konuşmasını bekliyordu. "Senden hamileyim, benimle evlenmeye mecbursun!" Bunun gibi bir şey... Neden, öyle olacağına ikna olmuşçasına, onunla evlenemeyeceğini kabullenerek söylüyordu? Ağzını mı arıyordu, yoksa samimi miydi?

"Sana bir masal anlatmamı ister misin?"

Lula'nın yüzünde önce kararsız bir gülümseme şekillendi. Sonra gülümsemesi değişti, gözlerine o eski yumuşak, minnettar bakışı yerleşti. Baret uzun süredir kendisiyle böyle konuşmamıştı.

"Ne anlatacaksın?"

"Sen hikâye seversin."

"Tabii severim."

"Bir varmış, bir yokmuş, bir cırcırböceği varmış."

Baret, Lula'nın dizlerinin üstünde tutturulmuş çorapları görmemek için bakışlarını öte tarafa çevirdi. Sinirini belli etmedi. Lula koltuğun sırtına dayandı ve sonuna kadar dikkatle dinledi onu.

"Güzel anlattın."

"Nereden biliyorsun?"

"Bu hikâyeyi biliyorum."

Baret hayal kırıklığına uğradı.

"Ezop'un öyküsüdür."

"La Fontaine'in."

"Hayır, Ezop'un."

Baret onu inatçılığından ötürü azarlayacakken birden hatırladı.

"Evet, haklısın," dedi.

Lula gayet hoşnut, gülüyordu. Baret bu gülüşte gurur gördü, dayanamadı.

"Sen karınca mı, yoksa cırcırböceği mi olmak isterdin?"

"Karınca."

"Neden?"

"Açlık güzel değil."

Lula, Baret'in küçümseyişini fark etmedi. Bir süre sessizlik hüküm sürdü. Baret birden sordu:

"Eğer kocan işsiz kalıp mücevherlerini satmak istese, verir miydin?"

Lula güldü.

"Niye gülüyorsun?"

"Bir kez daha sormuştun."

"Ya, öyle mi?"

Sözlerini dikkatle dinleyip unutmadığına memnun oldu.

"Elbette verirdim, kocam değil mi!"

"Eğer o hediye etmemiş olsaydı, yine de verir miydin?"

"Ne demek, kocam değil mi! Ama mücevherim yok ki. Vaftizimde altın bir küpe hediye etmişler. Onu da sattık sonra."

"Senin için demiyorum. Mücevherin olmadığını biliyorum."

Lula sinsice güldü.

"Nereden biliyorsun? Kimin nesi var, belli olur mu?"

"Doğru. Özellikle kadınlar saklar."

"Benim sahiden yok. Bizler fakir insanlarız. Evlendiğimde olur belki."

"Kocan mı verir?"

"Niye vermesin? Bir yüzük nişanda, bir tektaş da düğünde. Hediyeler gelir."

"Eğer kocan fakir olsa?"

Lula dudağını ısırıp başını eğdi, sustu. Oldukça uzun süre sonra cevap verdi.

"Fakir de olsa, ucuz mücevher alır. Fakir bile olsa, bir hediye alması gerekmez mi?"

"Eğer çok fakirse..."

"O kadar fakir biri evlenemez ki zaten."

"O kadar fakir bir adamı almazsın, değil mi?"

Lula omuzlarını silkti.

"Ne yapayım o kadar fakir kocayı? İnsan evlendikten sonra biraz daha iyi yaşamalı."

Uzun bir sessizlik başladı. Lula mutlu bir rüyaya dalmış gibiydi. Şimdi korkularını unutmuş olan bu kadın Baret'i hiç ilgilendirmiyordu, hatta Baret onun varlığını dayanılmaz buluyordu. Bakmaya gider umuduyla, hatırlatmak için sordu.

"Anan uyanık mı?"

"Uyudu," dedi Lula.

"Nasıl, iyi mi?"

"Bugün fena değildi."

Aklının anasında olmadığı belliydi. Yine sessizlik oldu. Her biri kendi dünyasına dalmış, birbirlerinden habersiz gibiydiler. Baret yalnız olmadığını hatırladığında, Lula'nın görünüşünün değişmiş olduğunu gördü. Yine dudağını ısırıyordu. Gözleri çok çirkinleşmişti.

"Çok korkuyorum Baret. Ne yapacağım?"

- 6 -

Tüm gayretine rağmen, koca anahtarı deliğe sessizce sokmak imkânsızdı. Eğer yukarıdaysa duymayabilirdi, ama Baret yukarıda olmadığını biliyordu. Mutfakta onu bekliyordu. Kapı açılır açılmaz karşısına dikilecekti. Her gece bir kâbus, bir hayalet gibi karşısına dikilen bu suratı artık ezbere biliyordu, gözleri irileşmiş, çoğu zaman kızarmış, ağzı büzülmüş, dudakları titremeye hazır...

Daha sokak kapısı kapanmadan mutfak kapısı açıldı. Sofanın ışığı yandı, Lula parmaklarını birbirine kenetleyerek önüne dikildi. Suçlar gibi gözlerinin içine bakıyordu.

Bu gece kaşlarıyla hayır anlamında işaret yapmadı. Bu hareketsiz, dehşetli bakış yeterliydi.

Baret her akşam onun kendisini gülerek karşılamasını ümit ediyordu. Bu sürekli ve artık katlanılmaz gerginlik belki parçalanır da bir gökkuşağı çıkardı. Her gece ümitsizlik havayı biraz daha ağırlaştırıyordu. Sinirleri gittikçe tükeniyordu.

İlk gece "Geldi mi" diye sormuştu. Lula da "Hayır," diye cevaplamıştı. Sonraki gün bir kaş hareketiyle hayır demişti. Şimdi artık ne kendi soruyor, ne de o kaşlarını kaldırıyordu. Birbirlerinin yüzüne bakarak anlaşıyorlardı. Birbirlerinin gözlerinde günden güne büyüyen düşmanlığı görüyorlardı. "Gelmedi mi?" "Gelmedi." Aralarında sessizce sorulan tek soru ve verilen cevap buydu.

Her seferinde baştan başlamak zorunda kalıyordu. Avutuyor, rahatlatıyor, ikna ediyordu, ama ertesi gün aynı sahnenin tekrarlanacağını biliyordu. Eve ne kadar geç dönerse dönsün, Lula uyanık bekleyecek ve trajik bir suratla karşısına dikilecekti.

Acaba bu olan bitenler bir oyun muydu? Anasına söylemiş miydi? Baştan beri bir komplo mu kurmuşlardı? Acabalar, acabalar...

Şimdi Lula'ya bakarken, nasıl olup da bu kızla sevişti-ğine hayret ediyordu. Ona dokunmaktan kaçınıyordu. Görünüşünden bile tiksiniyordu. Bir kadın bedenine karşı asla bu kadar tiksinti duymamıştı. Belki de daha çok kendine karşıydı bu tiksinti. Anasından duyduğu azarlar, dayaklar, tehditler anılarında canlanıyordu.

"Kokacaksın, herkes yanından kaçacak, burunlarını tıkayacaklar, pöf diyecekler..."

Faydası olmamıştı, sabundan tiksiniyordu. Eline sabun değdiğinde ağlardı. On yaşına dek, hatta daha fazla sürmüştü bu. Büyüdükten sonra da zeytinyağı şişesini tutamamıştı. Şimdi ise her gece zeytinyağı şişesi tutmak zorundaydı. Kaçamıyordu, kurtuluş yoktu.

Lula'nın korkusu yavaş yavaş, hissedilmeden kendisine de bulaşıyordu. Lula'dan daha çok kendini inandırmak için durmadan "Bir şey yok, hamile kalmış olamaz," diye tekrarlıyordu ama artık kendi de ikna olmuştu. Boyun eğmeyi denedi. Bunların hepsine layık olduğunu, hatta bu cezanın az bile olduğunu söyledi kendi kendisine.

Hiçbir şey değişmedi.

Ağır bir korku kaplıyordu içini.

Giriş karanlıktı, mutfakta da ışık yoktu. O kadar meraklandı ki Lula'yı görmemenin zevkini tadamadı, üstelik dertlendi. Lula'nın eşikte durup kaş göz etmekten bıkmış olabileceğini düşünemiyordu.

Önünden geçtiğinde oda kapısının her an açılmasını bekleyerek, kalbi çarpa çarpa merdivenleri çıktı. Odanın ışığı yanıyordu ama ses yoktu. Bu sessizliğe bir anlam vermedi.

Mangal odadaydı. Mangalı görünce tedirginliği birazcık dağıldı. "Dışarı çıkmış olmalı" diye düşündü. Aceleyle öğlenki yemeğin artıklarını yedi. Ertesi gün atmak üzere kâğıtları buruşturup bir köşeye koydu. Lula hâlâ gelmemişti.

Oturup mangala eğilince gevşediğini hissetti. Bir süre sonra kaygıları yine başladı.

Kapı sesi bir avuntu oldu, ama sokak kapısı değildi. Demek odadaydı, dışarı çıkmamıştı... Acaba anası mıydı? "Anasını gönderecek üstüme, şantaj yapacaklar," dedi. Yine yanıldı.

"Dışarı çıktığını sandım."

Cevap alamadı. Lula'nın suratının değişmiş olduğunu fark etti. Her zamanki ümitsiz, dehşete kapılmış ifadesi yoktu. Bakışları sert, sakin ve kararlıydı. Bu onu endişelendirdi. Sinirlerini bozmasına rağmen, her zamanki aptal Lula'yı tercih ederdi.

"Neyin var?"

Bakışlarını indirmedi.

"Neyin var?"

"Neyim olduğunu bilmiyor musun?"

Baret şakayla cevaplamaya çalıştı.

"Sen biliyor musun?"

Lula'nın gözlerinde bir öfke ateşi yandı.

"Hamileyim diyorum sana. Bilmez olur muyum?"

Baret ürperdi. Artık Lula'nın kendisine hükmettiğini hissetti. "Hadi bakalım, ne yapacaksan yap," zamanı gelmişti. Kendini köşeye kıstırılmış hissetti ve sinirini açığa vurdu.

"Bir şeyden anlamıyorsun. Sen kendi kendine kuruyorsun. Takıntı oldu bu sende. Her dakika, her dakika..."

Baret'in sertliği ters etki yaptı. Lula kararlılığını yitirdi. Gözlerini indirip başını eğdi. Dudaklarını ısırmaya başladı. Baret bu kadar kolay bir zafer beklemiyordu. Büyük bir tehlike hissetmişti. Lula hakkında yanıldığını bir kez daha anladı. Aynı salaktı ve asla değişmeyecekti.

Korkusu dağılınca bunu acıma duygusu izledi. Lula'nın ağlamasına sinirlenmeyecek ölçüde rahatlamıştı gönlü.

"Gel," dedi yumuşacık bir sesle. "Otur şuraya. Anlamak istemiyorsun, mantıklı düşün."

"Ben hamileyim, Baret."

"Haklı bile olsan telaşlanacak bir şey yok. Elbette çaresini düşüneceğiz. Ne oluyorsun?"

Lula ellerini kenetleyip ovuşturarak ağlıyordu.

"Ne yapacağım?"

"Yine ağlamaya başladın!"

"Çok korkuyorum, ben öleceğim."

Dayanılmaz bir öfke az önceki ruh halini darmadağın etti. Lula'yı parçalamak, öldürmek arzusunu, hiç olmadığı kadar şiddetle hissetti yine.

"Eh anladık, ağlama!"

"Öleceğim Baret."

"Öl, ne yapayım!"

"Sen ölmemi istiyorsun."

"Ölmeni istemiyorum. Ben kimsenin ölmesini istemem. Ölüme dayanamam."

"Ben herhangi biriyim senin için."

"Şimdi de bunu çıkardın. Dayanılmazsın Lula!"

"Seni sıktığımı biliyorum. Başına bela oldum, ama sana ilk günden söyledim, korkuyorum dedim."

"Neden izin verdin o zaman? Neden kabul ettin peki? Zorla mı yaptım?"

Lula başını eğip dudağını ısırdı. Baret yaptığı şeyin alçaklık olduğunu bilmesine rağmen silahına sarıldı.

"Neden her gece odama geldin? Neden razı oldun? Neden?"

Dinmek bilmeyen bir hınçla, az daha, "Kendini kaybettiğini söyleme, asla kaybetmedin, duygusuzun biriydin," diyecekti, ama onu söyleyemedi artık. Lula'nın o garip lafı geldi aklına. "Seni asla unutmayacağım..." Acaba gerçekten mi seviyor, diye düşündü ve bu düşünceden dolayı karmaşık bir heyecan duydu. Öfkesini bastırdı.

"Bak Lula, bana güvendiğini söylüyorsun."

"Evet Baret, sana güveniyorum, ne yapayım? Şimdi her şeyim sensin. Sen olmazsan ne yaparım ben?"

"O zaman ne söylersem yapman gerek. Eğer senin hayrına söylediğime inanıyorsan... İnanıyor musun?"

Lula başını salladı.

"İnanıyor musun?"

"İnanıyorum."

"Ne dersem yapacak mısın?"

"Yaparım."

"İyi, önce şu ağlamayı kes."

Lula gözlerini sildi. Baret'in derin düşüncelere dalmış olduğunu görünce saygıyla sustu.

Baret bunalımdaydı, artık kaçacak yer yoktu. Bunu ilk gün yapmalıydı. Yapamamıştı. Şimdi de istemiyordu, yapamıyordu ama gerekliydi. Artık yapacak başka bir şey yoktu.

"Yarın akşam doktora gideceğiz."

Belli ki Lula böyle bir şeyi aklından geçirmemişti, kekeledi.

"Ben... Doktora para veremem."

Baret dişlerini sıktı.

"Parayı ben vereceğim."

Lula sadece bir an rahatlamış göründü. Yüz hatları hemen değişti.

"Ben doktora gitmem."

"Neden?"

"Korkarım."

"Doktordan mı korkuyorsun?"

"Ben hiç doktora gitmedim.

"Doktor hiçbir şey yapmayacak. Gerçekten hamile misin, değil misin onu söyleyecek. Emin olmak için gideceğiz."

"Eğer hamilesin derse..."

"O zaman düşünürsün kızım."

"E, hamile olduğumu nereden anlayacak? Muayene edecek... Korkuyorum. Sonra neden kuşkulandığımı soracak."

"Doktor insana öyle şeyler sormaz."

"Evli değilim Baret, anlayacak. Herkes duyacak."

"Kim duyacak? Nereden duyacak Lula? Doktor seni nereden tanıyacak ki?

"Biri görür, tanır, birine söyler."

Konuşmayı kesti. Çünkü Baret'in bakışlarından korktu.

"Kızma Baret, ama anlayacak ki... Sensin... Ve kocam değilsin."

"İyi. Ben içeri girmem, yalnız gidersin."

"Yalnız mı? Deli misin, yalnız başıma doktora mı?"

İnatla başını salladı.

Lula'nın anlamsız sözlerine son derece sinirlenen Baret, durumu kavradığında sakinleşti. Doktor fikri suya düşmüştü ve kendisi sıyrılabilirdi işin içinden. Kıstırıldığı duvar dibinden kurtulup artık rahat rahat hareket edebilirdi. Hafiflediğini belli etti.

"Hani her dediğimi yapacağına söz vermiştin!"

"Doktora gitmem!"

Kendisine anlaşılmaz gelen bu inat, içinde yeni bir kuşku doğurdu. Belki de bir oyundu bütün bunlar, hamile filan değildi, şantaj yapıyordu!

"Doktor istemiyorsun, laftan anlamıyorsun. Ne istiyorsun, ne yapayım senin için?"

"Bilmiyorum," diye hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. "Bilmiyorum. Öleceğim Baret."

"Seninle evlenmemi ister misin?"

Bu kez duvar dibine kıstırılmış değildi. Hareket özgürlüğü vardı.

Lula'nın ağlaması şiddetlendi.

"Sen benle evlenmezsin. Neden hep korkuyorum, korkuyorum, korkuyorum dedim?"

Lula'nın bu kesin sözleri kendisine yeni bir gönül rahatlığı vermedi. Tam tersine, soruna tamamen yanlış bir açıdan yaklaştığını anladı. Kendisinin evlenmeye mecbur edilmesi ya da edilmemesi, hiçbir şeyi çözmezdi. Sorun varlığını ve çözümsüzlüğünü sürdürüyor ve hâlâ "Ben ne yapacağım şimdi..." sorusunun ekseninde dönüp duruyordu. Evlilik seçeneği dışında, buna bir cevap bulmalıydı.

"Beni almayacağını biliyordum. Onun için ilk günden korkuyorum dedim. Başıma geleceği biliyordum. Ben ne yapacağım şimdi?"

Kollarını iki yana açıp sessizce ağlamayı sürdürdü.

Baret terliyordu. Çelişkili tahminler geçiyordu aklından. İçinde hep bir korku vardı. Lula, karşısında hep ürkek kalsın, kendini suçlu hissetsin ve başkaldırmaya cesaret etmesin diye, otoritesini korumak istiyordu.

"Doktora gitmek lazım."

Lula başını salladı.

"Ağlama, başka çare yok, eninde sonunda gideceğiz. Eğer gerçekten hamileysen, hâlâ vaktimiz var. İyi bir doktor bulurum."

"Ben doktora para veremem."

"Sen vermeyeceksin dedim, değil mi?"

"Ben doktordan korkarım."

"Emin olmak istemez misin?"

"Doktora gitmem."

"Eh, o zaman kabul et, ses çıkarma."

"Ben ne yapacağım Baret?"

"Sus dedim!" diye bağırdı Baret.

Lula korktu ve ağlamayı kesti, boyun eğdi ister istemez. Rol yapmıyordu. Anasına söylememişti demek ki. Eğer her şey toptan tiyatro değilse tabii. Bilmek, emin olmak, başkasına güvenmek... Bir kadına güvenmek...

- 8 -

Baret küfrederek sobayı yaktı. Sobayı yakmak, odayı süpürmek de mi "kâtip" işiydi? Yerinden kıpırdamak bile istemiyordu oysa. Ağır bir yorgunluk hissediyordu, zayıflık. Vücudunun hareketleri gevşekti. Hiçbir şey yapmak istemiyordu. Uyumak, uyanmamak istiyordu, ama yatakta değil. Yataktan tiksiniyordu.

Giysilerinden içeri akmaya başlayan sıcaklığı hissetmedi. İşe başlayamıyordu bir türlü. Yine de, Keçeli geldiğinde onu çalışırken görsün diye, karşı masanın başına geçti. Kolları kurşun gibi masanın üstüne düştü. Bir sigara yakmaya bile üşendi. Olaylar çok ağır bir şekilde baskı yapıyordu. Dayanmak, kavga etmek, çare bulmak, Lula'yla meşgul olup başa çıkmak. Bunca yorgunlukla...

Ya da her şeyi yüz üstü bırakıp boyun eğmek. Zor bir sınavdan geçiyordu. Neden olmasındı? Başka ne olacaktı zaten? Başkasına ne olmuştu hep? Alışıldık alın yazısı. Lula olmuş, başkası olmuş... Sonuç aynı olmayacak mıydı? Sabah birlikte fabrikaya gider, akşam beraber geliriz, anam ufaklığa bakar...

Çamaşırları tertemiz yıkarım, yemeğini yediririm, sonra arabayla dışarı çıkarırım gezdirmeye...

Bir ara kendisi de zevkle hayal etmişti. Beraber işe gitmek, akşam beraber işten dönmek, kol kola sinemaya gitmek veya bir yerde yemek... Ama o... O Lula... Lula'yla... Lula'yla değil. Fabrika değil... Başka şey, başka yer... Karaköy... Beyoğlu... Baylan, Hatay, Melek... Mösyö Tarhanyan... Başka ev, başka ana, başka sokak...

Başını salladı, tablo değişmedi. Perde durmadan değişiyordu. Nikâh memuru, Lula'nın topal anası, Lula'nın Er-

meni kız arkadaşı, şu kunduracının kızı hani, Mahmutpaşalı nişanlısıyla... Belki yabancı insanlar da, tehditle sinemaya götürenler... Akşam geç vakit Tünel'in, ücretsiz fazla mesaiden çıkan bitkin, uykulu yolcuları, Perşembe Pazarı'nın pasaklı çırakları, koltuklarında gazete parçalarına sarılı yağlı sefertasları...

Kalemini kaldırdı, hesap pusulalarını eline aldı. Kâğıtlar birbirine geçiyordu. Rakamlar yerine, yarı çıplak bir oda canlanıyordu gözlerinin önünde. Duvardan duvara bir ip ve üstünde kurumaya asılmış ıslak çamaşırlar. Analarından dayak yiyen, koşuşturan çocuklar ve soğuk odada inleyen, zaten hayattan bıkmış bir ana. Ev, aile, çocuk, mangalda kaynayan çorba tenceresi, saçları yüzüne dökük yorgun bir kadın, devamlı hasta yatan sümüklü veletler. Aylığa zam on lira. Terli ayaklar. Çamurlu ayaklar, kar gibi yatak, tahtakurularının kanıyla lekeli... "Ufaklık iyi görünmüyor." "Neden?" "Gözleri." "Uykusu var, ondan." "Bunun ateşi var." "Yo!" "Dereceyi koy." "Ben derece koymasını bilmem." "Kız, sana kaç kere gösterdim!" "Görmüyorum, ne yapayım?" "Otuz dokuz." "Ateşi mi var Baret?" "Otuz dokuz, diyorum." "Çok mu Baret?" "Sus Lula, Allahını seversen. Yatır çabuk, iyice ört üstünü." "Sirke getireyim mi?" "Sirke nedir?" "Anam her zaman sirke..." "Bırak aptal lafları. Doktor lazım, ilaç lazım. Belki difteridir, belki zatürree. Ne bileyim? Evlilik zamanından bir yüzüğün vardı." "Yüzük mü? Ne yüzüğü?" "Çocuğun için." "Onu satmıştım, yok o yüzük artık." "Lula, çocuğun o senin." "Sen de babasısın. Bul! Herkes zenginleşti, biz böyle kaldık." "Bırak herkesi!" "İşadamı değilsin, beceriksizsin. Güya o kadar okumuşsun, neye yaramış sanki? Bir tane yüzüğüm vardı, ona göz diktin." "Lula, nasıl yaparsın..."

"Burayı çok ısıtmışın oğlum."

Baret yerinden fırladı. Keçeli'nin gelişini duymamıştı.

"Eyi değil oğlum, çok sıcak eyi değil, hasta olun soğra."

"Benden hamile olduğunu nereden bileyim? Sinemaya götürenler... Düşürsün *elin piçini*."

"Ne yaptın bakiim?"

"Belki de hamile değil. Beni aptal yerine koyuyor, kızıyla gülüyor. Bunu tespit etmek lazım."

"Bu faturayı çıkar, değişecek."

"Seni tedavi için doktora götüreceğimi zannetme, sadece tespit etmek için, maskeni düşürmek için..."

"Nen var?"

"Sizden bir şey rica edecektim."

Keçeli "rica"dan hoşlanmazdı. Suratını asıp sordu.

"Ne istiyosun?"

"On lira avans rica edecektim. Doktora gideceğim de."

"Yine hasta mısın?"

"Bilmiyorum, bir halsizlik hissediyorum."

"Böyle bişe için doktora gidilir mi oğlum? Sen yaşta bi insan! Bak, ben bu yaşa geldim, iki kere ya gitmişim, ya gitmemişim. *Evham* eyi şey değil oğlum. Ye, eyi ye, başka şey düşünme."

Baret "eyi ye" lafı üstüne gülümseyişini bastırdı.

"Boş bişe için doktora para mı verecen? Oğlum, paranın kıymetini bil, paranı harcama. Sen lafımı dinle. Paranı harcarsan adam olmazsın. Kazancını harcamayacan, annadın mı? Bedava doktor mu yok? Seni Yerrortutyun Kilisesi yönetimine gönderirim. Orda adamım var, sözümden dışarı çıkmaz. Seni bi doktora, Fakirlere Yardım Kolu doktoruna gönderir, *metelik* bile vermeden işini görürsün. De-

li misin oğlum, doktora para verecen! Ben bile doktora para vermiyom."

Ayağıyla çukura düşüyordu. Yerrortutyun... Fakirler Kolu... Tehlike çanları kafasını işletmesine sebep oldu.

"Doktora vermek için değil. Doktora para vermeyeceğim. Tanıdık, benden para almaz. Ben ilaç için istedim. Ne tavsiye edeceğini bilmiyorum, yanımda para olsun."

"Deli misin lan! İlaca para mı verecen? Ben hayatımda ilaca para vermedim. Madem tanıdık, eşantiyon iste, onlarda vardır. Eğer yoksa reçeteyi bana getir, ben Fakirler Kolu'ndan ilaç alırım. Annadın mı? Neyine gerek, hadi bakayım. Ben fabrikaya iniyom. Telefon eden olursa beni çağır."

Kapının camından, Keçeli'nin, bir kamburun kafası gibi omuzlarına gömülü kel kafasını, koridorun ucundaki ikinci kapıdan gözden kaybolana kadar izledi.

Kalemi kâğıdı masaya atıp düşüncelerini serbest bıraktı. Saatini satmak istemiyordu. Yeni bir oruca başlamayı tercih ederdi. Zaten içkiyi de bırakmıştı. Önemli olan Yerrortutyun tehlikesini atlatmış olmasıydı. Şimdi sadece emin olmak kalmıştı. Oyuna gelmemek... Tüm belirtilere karşın içinde bir kurt vardı. Doktor parasını feda edecekti. Peki ya gerçekse? Hangi doktora "Al," diyecekti? Zaten jinekolog da tanımıyordu. Pera'da kimseyi tanımıyordu. Zaten tanıdığı birine gitmezdi, o da başka. Tek gidebileceği doktor... "Bir şeyin olduğunda bana gel, çekinme..." Tabii, ona gidebilirdi... Önce gider, her şeyi anlatır, yardım isterdi. Kadıköy...

Ürperdi. Büyük bir utanç duydu... Asla Kadıköy'e gitmeyecekti. Bartoli'ye de hiçbir şey anlatmayacaktı. Akşam herhangi bir karanlık sokaktaki yabancı bir dispansere gidip sonra da isimsiz bir yabancı olarak çıkmayı tercih ederdi.

"Reddedecek. Yine reddedecek. Eğer gerçekten hamileyse, neden korkuyor? Ama o her şeyden korkar. Acaba gerçekten hamile mi? Yine reddetsin bakalım! Sonunda evi bırakıp giderim. Ne isterse onu yapsın. Kendi düşünsün..."

Keçeli'yi görmedi bile. Sadece koridorun sonunda Suren'i gördü. Her şey bir anda olmuştu. Altıncı his gibi bir şeydi. Aynı anda kaçınılmaz bir refleksle ayağa fırladı, sırtını camlı kapıya döndü ve arka kapıdan dışarı süzüldü.

Suren'le göz göze mi gelmişlerdi? Camın arkasından kendisine öyle geldi. Bir saniye bile sürmemişti. Koridor çok aydınlık değildi, ama Suren'in onu gördüğünden emindi. Acaba tanımış mıydı?

Bu ani telaş onu adeta havalandırdı. Nefes nefese bir koşuşturma içinde, paltosunu asılı olduğu yerden kapıp avluya indi, dışarı fırladı. Kimseye rastlamamıştı. Arkaya, pencerelere baktı, hiç kimseyi görmedi. Yakındaki bir duvar dibine saklandı. Yine arkasına baktı. Binanın pencereleri gözden kaybolmuştu. Artık onu göremez ve seslenemezlerdi, ama Keçeli arkasından birini gönderebilirdi, eğer Suren onu tanımışsa...

Tekrar koşmaya başladı. Soldaki ilk sokağa girdi. Sonra da sağdaki ilk sokağa. Sonra yine soldaki ilk sokağa. Sonra sağa. Yıkık dökük evlerin ve viranelerin oluşturduğu bir labirentte kayboldu. Kulübelerin önünde sümüklü, pasaklı veletler oynuyordu. Durdu. Kalp atışlarının normale döndüğünü hissetti. Kafası yeniden çalışmaya başlıyordu. Kendisini av hayvanı gibi hissetmekten kurtulmuştu. İlk düşündüğü şey "neden" oldu. Neden böyle altüst olmuş bir halde kaçmıştı?

Yılbaşı akşamında olduğu gibi.

Kafasında bir şey kesin olarak şekillendi. Bu iş bitmişti. Rahatladı.

Ne iş düşünüyordu artık, ne de işsizlik. "Alıp başını gitmek." Tüm benliğini bir hafiflik sardı. Yön tespiti yaptı; geldiği yönü, gittiği yönü hesapladı, denizin yönünü kestirdi ve ana caddeye çıkmadan, labirentin içinden o yöne doğru yürümeye başladı. Gittikçe daha da hafifliyordu. Kendisini hapsedip sıkan bir cendere sanki birden kırılıp açılıvermişti. Havasız bir kulübenin penceresinden içeri dolan serin hava gibi, içini bir sevinç kaplamıştı.

Yol uzun sürdü. Kaç kez çıkmaz yollardan geri dönmek zorunda kaldı. Yapacak başka bir şeyi olmadığı için de yürürken hep düşündü. Düğümler bir bilmece gibi çözüldü.

Evden de hemen uzaklaşmalıydı.

Bir an önce bu işi de halledip bitirme sabırsızlığıyla kıvranıyordu. Genel bir hesaplaşma duygusu kapladı içini.

*

"Yukarı gel!"

Lula adım adım izledi onu.

"Ben gidiyorum Lula."

Kızın gözleri büyüdü.

"Nereye gidiyorsun?"

"Buradan çıkıyorum."

Lula'nın gözlerinde anlatılmaz bir korku belirdi, dudakları titredi.

"Beni bırakıyor musun?"

"Bırakmıyorum."

"Niye gidiyorsun o zaman?"

"Mecburum. Şimdi açıklayamam."

İri gözyaşları Lula'nın gözlerini bulandırdı.

"Bırakıyorsun beni" dedi ifadesiz bir sesle.

"Aptal mısın, seni bırakır mıyım?"

"Niye gidiyorsun, nereye gidiyorsun?"

"Burada beni arayacaklar. Onun için gidiyorum."

"Artık görüşmeyecek miyiz?"

"Görüşeceğiz."

"Nereye gidiyorsun?"

"Henüz bilmiyorum."

"Nasıl bilmezsin Baret?"

"Bilmiyorum, ama belli olunca da sana söylemeyeceğim. Laf anla, senden saklamak için söylemeyecek değilim. Eğer seni sıkıştırırlarsa söylersin."

"Kimden kaçıyorsun? Niye kaçıyorsun? Ne yaptın? Birini mi öldürdün?"

"Evet, beni bulmamaları gerek. Ağlama! İyi dinle. Sana ne sorarlarsa sorsunlar, sadece bir tek şey söyle: Buradan çıktı, nereye gittiğini bilmiyorum. Zaten bilmeyeceksin, böylece yalan söylemiş de olmayacaksın."

"Eee, ben nereden bulacağım seni?"

"Her gece aynı yerde, aynı saatte bekleyeceğim."

"Dışarıda mı?"

"Evet, ne yapalım? Mesela Kasımpaşa İskelesi'nde."

"Ben yalnız başıma oraya gelemem. Korkarım. Zaten çok yol parası ister."

"İyi, başka bir yer... Taksim Meydanı."

"Herkes görür, ama."

"Kimse görmez. İnönü Gezisi olsun. Orası karanlıktır."

"İnönü Gezisi nerede?"

"Kızım, merdiven yok mu? Yukarı çıkarsın, orada."

Lula'nın aklı ermemişti, düşünceliydi. Birden yüzü aydınlandı.

"Dur. Sana telefon ederim."

"Nereye telefon edeceksin?"

"İşyerine."

Hafifçe gülümsedi.

"Telefon etmesini öğretmiştin bana. Unutmadım, becerebilirim."

"İşi bıraktım Lula."

"Baret, onun için mi gidiyorsun? Zararı yok, para verme, iş bulduğunda verirsin. Benim işim var."

"Hayır Lula, onun için değil. Para için değil."

"Peki niye?"

Yüzü tekrar karıştı, boncuk boncuk yaş süzüldü yanaklarından.

"Kandırmıyorsun beni, değil mi Baret? Terk etmeyeceksin beni."

"Eğer istesem bırakmaz mıydım Lula?"

"Niye gidiyorsun o zaman? Sen kal, ben yine de gitti derim."

"Olmaz Lula, bana güvenin yok mu?"

"Niye gidiyorsun?"

"Bana güvenin yok mu?"

Lula başını eğdi.

"Güveniyorum," dedi.

Baret onun yalan konuştuğunu anladı.

Çok geçmeden başını kaldırıp, bir gözyaşı perdesinin ardından tedirgin, ürkek, yalvaran bir bakış fırlattı Baret'e.

"Sana güvenmeyip kime güveneyim? Sadece sen varsın. Tanrım sensin. Eğer sen olmazsan, beni terk edersen, ne yaparım, nasıl çıkarım tek başıma bu işin içinden?"

"İyi o zaman, güven bana. Dinle. Her akşam saat altıda meydanda, merdivenlerin başında bekleyeceğim."

"Ama her akşam dışarı çıkamam. Anama ne derim?"

"Lula, ben sana her akşam çık demedim. Ben her akşam aynı saatte orada olacağım dedim. Sen ne zaman istersen, ne zaman gelebilirsen, o zaman gel."

"Geleceğimi nereden bileceksin?"

"Neden anlamıyorsun Lula? Benim bilmeme ne gerek var? Gel veya gelme, ben orada olacağım."

"Eh, Baret, geç kalabilirim, bir şey olur... Bir şey... Boş yere mi geleyim oraya kadar?"

"Lula, altıda ayrılmayacağım ya oradan. Bekleyeceğim. Eğer olur da herhangi bir sebeple gelemezsen, bil ki ertesi akşam aynı saatte orada bekleyeceğim. Böylece birbirimizi kaybetmeyeceğiz."

Bu işler Lula'ya çok karışık geliyordu. Biraz sakinleşti, ama bu karışıklıklar, randevular, her gün şehrin meydanına çıkmak, birini beklemek, bekletmek...

Tekrar ağlamaya başladı.

Baret onun ağlamasına aldırmadı. Bavulunu açtı, eşyalarını topladı. Lula duyduklarının rüya veya şaka olmadığını gördü: "Niye hemen gidiyorsun?"

"Ne zaman gelip arayacaklarını bilebilir miyim?"

Lula'nın gözleri birden korkuyla büyüdü.

"Eğer polis gelirse Baret, korkarım."

"Polis gelmeyecek. Gelenler Ermeni. Sana bir şey yapmazlar. Korkma, kafasız."

"Baret, gerçekten mi adam öldürdün?"

"Evet demedim mi?"

Lula çok korktu. Arayanın neden polis olmadığını sormak aklına gelmedi.

Onun bu zavallı hali Baret'in planlarını altüst etmişti. Kuşkuları için kendinden utandı. Bir kuzu gibi boyun eğe-

ceği aklına gelmemişti. İçindeki sıkıntı büyümeye başladı. Elini kolunu daha da sıkı bağlanmış hissetti. Hesapları suya düşmüştü.

İçten bir merhametle ellerini tuttu.

"Bak Lula, seni terk edip gittiğimi aklından geçirme. Ben o kadar alçak değilim. Bak, inanmıyorsun. Eğer kaçmak isteseydim, şimdiye kadar kaçmaz mıydım? Söyle, yapamaz mıydım? Bir engel mi vardı? Bir daha da dönmezdim, olur biterdi. Yapabilirdim değil mi?"

"Yapabilirdin."

"Yapmadım. Geldim, sana haber verdim, kafanı çalıştır."

Lula'nın bakışları yumuşadı, minnettar bir köpeğin gözleri gibi.

"Ne talihsiz bir durum Baret! Ne var? Neden böyle oldu? Bana bir şey söylemiyorsun. Ben sensiz ne yaparım?"

"Bensiz olmayacaksın. Sadece artık burada oturmayacağım. Yine birlikteyiz."

"Yarın akşam gelecek miyim?"

"Bana sorma Lula, istediğin akşam gel. Yarın akşam saat altıda oradayım ben."

"Nerede? Merdiven..."

"Merdivenlerin başında, heykelin karşısında, saat altıda. Ağlama yine..."

Ölü saatlerdi. Haybeden ayakta durmuş, gazete okuyordu. Çamur, dirseğini masaya dayamış, başını avuçlarının arasına almış, uyukluyordu.

Baret bavulunu bir köşeye koydu, geçip Çamur'un karşısına oturdu.

"Yolculuk mu var?"

Baret bir bahane aradı, bulamadı.

"Bana bir yer bul Haybeden."

"Çıktın mı oradan?"

"Başka bir yer bul."

Çamur uyandı.

"Ne oldu abi?"

"Nasıl bir yer istiyorsun?" diye sordu Haybeden.

"Çok ucuz bir yer. Kimsenin de bilmediği bir yer. Kimsenin aklından geçmesin beni orada aramak."

Çamur doğruldu.

"Ne oluyor abi?"

Baret kımıldamadı. Haybeden ona bakıyordu.

"Ben başkasının işine karışmayı sevmem. Şimdiye kadar sana bir şey sormadım. Ne var, ne yapıyorsun, niye yapıyorsun bilmiyorum, sormam da. Yalnız bir şey var ki, öyle işlere karışmak istemem... Başım..."

"Emin ol ki Haybeden, ne senin, ne de başkasının başına gelecek bir şey yok. Herhangi bir şey veya herhangi bir iş yok. Benden başkasıyla ilgisi yok."

Haybeden'in bakışı uzun süre Baret'e takılı kaldı.

"Şimdi, hemen mi?" diye sordu.

"Gidecek yerim yok."

"Bir dakika içinde nereden bulayım? Ucuz istiyorsun."

"Mümkün olduğu kadar ucuz."

"Çok ucuz bir yer... Hemen... Kimse bilmeyecek..."

Başını salladı. Baret ayaklarının altındaki zeminin kaydığını hissediyordu. Yüz ifadesi, endişesini ele veriyordu.

"Bir şey düşün," diye yumuşak bir sesle yalvardı. "Uzak bir yer, kimse tanımasın, kimse uğramasın."

Çamur, bir Haybeden'e, bir Baret'e bakıyor, bir şeyler anlamaya çalışıyordu.

"Mastori'nin* orası" dedi.

Haybeden biraz sinirli bir ifadeyle başını salladı.

"Başka yer bulamadın mı ulan?"

"Önemli değil," dedi Baret. "Neresi olursa olsun."

"Dediği yeri biliyor musun?"

"Bilmiyorum, neresi olursa olsun."

"Orası sana olmaz."

"Neden bana olmaz, ne bakımdan?"

Baret, Haybeden'in ne demek istediğini tahmin etmiş ve içinde ta küçüklüğüne ait eski bir duygu uyanınca canı sıkılmıştı. Haybeden de açıklama yapmak istemedi zaten.

"Bir yer bulana kadar" dedi Çamur.

"Olur mu ulan orası buna?"

"Kendi istiyor, aha!"

"O ister! Bilmiyor, istiyor..."

Baret kızarıyordu. Onu "muhallebi" olarak gördüklerini anladığını belli etmek istemiyordu. Ağır hareketlerle ayağa kalktı.

"Gidelim" dedi Çamur'a.

Çamur, soran gözlerle Haybeden'e baktı.

"Olmaz oğlum, olmaz. Sen orada kalamazsın."

mastori: Rumca, "usta, efendi" anlamında.

"Ne var ki orada?"

"Yapamazsın diyorum."

"Başka bir yer biliyor musun?"

"Şu an... Hayır... Ama bakarız."

"Bana şimdi lazım."

Suren'in her an içeri girip, yürü diyebileceği aklına geldi.

Çamur, merakını gizleyemedi artık.

"Ne oldu ulan Rum'un evinde?"

"Bir şey olmadı. Başka yer istiyorum."

"Bir şey mi dediler? Parayı mı veremedin?"

"Öyle bir şey yok. Bir şey olmadı. Onlarla ilgisi yok. Gidiyor muyuz?"

Haybeden omuzlarını silkti.

"Sen bilirsin. Benden günah gitti."

Merak sırası Baret'e gelmişti. Sesine ilgisiz bir ton vermeye çalışarak "Neresi orası?" diye sordu.

"Görürsün."

"Yok parasına kalırsın orada, abi, ama öyle adam gibi bir oda sanma."

"Biz alışığız oğlum. Az mı yattık taşın toprağın üstünde."

Rahat ve mağrur bir gülümsemeyle konuşmuştu. "Ora"ya gitme fikrinden garip bir zevk duyuyordu. "Ora", ona layık görmedikleri bir yer...

"Gidelim," diye tekrarladı.

Bavulunu yerden alıp, Haybeden'e yaklaştı.

"Senden tek bir şey rica edeceğim. Kim sorarsa sorsun, ama kim olursa, nereye gittiğimi, nerede olduğumu söylemeyeceksin!"

"Kim soracak?"

"Kim sorarsa. Polis falan değil. Öyle bir şey yok. Sen kimseye söyleme yerimi, başka bir şey istemem."

Selam vermeden meyhaneden çıktı. Çamur arkasından gitti. Birkaç adım ötede, sonunda kararını verdi.

"Çamur, sana da tekrarlamama gerek yok herhalde."

"Ne dedin abi?"

"Kimseye bir şey söylememe hususunda..."

"Ayıp ettin. Biz *hal*den anlarız *aga*, sen *merak* etme."

İki dakika sonra, Çamur, sinsi bir gülüşle Baret'e yaklaştı.

"Sorması ayıp ama *aga*, ne oluyor, kimden kaçıyorsun? Yani elimizden bir şey gelirse yapalım, yardım edelim, onun için soruyorum."

"İstediğim gibi bir yer bulursan, en büyük iyiliği etmiş olursun."

Beklemeden, bir Karaköy tramvayına atladılar.

"Aşağı mı iniyoruz?" diye sordu Baret.

"Evet."

Baret biletleri ödedi. Tramvayda konuşmadılar. Bavuldan ötürü durdular. Baret soğuğu hissetmedi, tam tersine, içinden bir sıcaklık fışkırıyordu.

Karaköy durağında "İnelim," dedi Çamur. "Karşıya geçeceğiz. Gel, birer poğaça yiyelim."

Poğaçaların da parasını Baret'in ödemesine itiraz etmedi.

"Ne tarafa?"

"Doğru, gel!"

Çamur, Necatibey Caddesi'nde hızlı hızlı yürümeye başladı. Baret geri kalmamak ve onu kalabalıkta kaybetmemek için terliyordu.

"Mastori kim?"

"İyidir, görürsün, *erkek* adamdır."

"Nereye gidiyoruz, Çamur?"

"Kemeraltı'na."

Baret ürperdi. İçini ağır bir sıkıntı kapladı, ama belli etmedi. Artık çok geçti. Belli edeceğinden korkup sustu.

Bu sokakları bilmiyordu.

Basabileceği bir taş bulabilmek için bin bir gayret sarf ediyor, ama başaramıyordu. Taşlar kapkara, yapışkan, ağır bir çamur tabakası altında kaybolmuştu. Hoplayıp zıplamaktan utandı. O da Çamur gibi yürümeye başladı ve taban deliklerinden içeri çamurların girdiğini hissetti.

Artık sokak yoktu. Birkaç metre genişlikte sonu gelmez, dolambaçlı aralıklardan geçiyorlardı. Baret, kendi halini unutmuş, bu manzaraları belleğine kazımaya çalışıyordu. Kaldırımların çamurları içine atılmış paslı raylar, karanlık atölyeler, akla hayale gelmeyecek hurdalarla dolu kulübeler, belki de Bizans'tan kalma döküntü bina ve evler. Evlerin camları çıplaktı ve içeride ışık yanıyordu. Pencerelerin önünde öbek öbek insanlar dikilmiş, içeriyi seyrediyorlardı. Birdenbire gözüne birkaç kadın çarptı, sadece külot giymişlerdi. Bacaklarını açıp koca bir mangalın etrafında oturmuş, ara sıra pencereye yığılmış yüzlere bakıyorlardı.

Suratını öteye çevirdi. Çamur'un kendisini kerhaneye götürdüğünü sandı. Demek, Haybeden'in itirazı bu yüzdendi.

"Gel," dedi Çamur, bir köşeyi dönerek.

Hayır, bu bir dükkândı. Bir berber dükkânı. Kapıyı itip içeri girdiler. İçerisi berber dükkânı değildi. Kahvehaneydi. Berber kısmı, bir tahta perdeyle kahveden ayrılmıştı ve dükkânın camlı cephesinin bir kısmını kaplıyordu sadece.

Ufak, kirli ve karanlık bir kahveydi. İçerde, eğreti korkuluklu, kırık dökük, tahta bir merdiven vardı. Baret'in bakışları eski, solup sararmış, isten kararmış, yer yer yırtık eski taşbaskı resimlere takıldı. Eski İstanbul'dan manzaralar, laternalı, panayırlı tablolar. On dokuzuncu yüzyıl sonu giysileri içinde çıplak göğüsleriyle güzel kadınlar. Bir şey, bir şey hatırlatıyordu bu tombul tipler.

Evet, ninesinden kalma teneke bir kutunun kapağında, aynı o saçı topuzlu, çıplak korsajlı kadının resmi vardı. Zımaro'dan da önce, o havalı kadının resmi olmuştu büyük aşkı, ama aradaki bağlantı sadece bu kutu değildi, ya da bu kutunun üzerinden başka bir bağlantı olmalıydı.

Bu, insanı huzursuz eden göğüs, bir şey... başka bir şey hatırlatıyordu sanki ona. İçini hem haz, hem de acı veren bir huzursuzluk kaplıyor, o da bir yandan bir şeyi çekip kendisine yaklaştırmaya çalışıyordu. Evet, bir şey, kaçıp giden, ama var olan, ve her ne ise, kendisi tarafından var olduğu bilinen bir şey...

"Otur," dedi Çamur. "Mastori, iki çay!"

Büyü bozuldu. Bir sigara uzattı.

"Burayı görüyor musun? Burası ünlü bir yer. Bıçakçı Petri burada saklanmış. Burada adam vurmuş. Bıçakçı Petri'yi bilir misin?"

"Duymuştum."

Adını bile duymamıştı.

"Günlerce burada kalmış. Kimse bulamamış. O zaman, zaten kim cesaret edebilirdi buralara gelmeye. Neler görmüştür burası, değil mi Mastori?"

Laf, orta boylu, geniş omuzlu, esmer bir adama yöneltilmişti.

"Nasıl?" dedi adam.

"Neler görmüştür burası dedim."

Adam çayları masaya koydu, başıyla onaylayarak elini havada salladı. Baret'in üzerinde kalın gövdeli bir ağaç etkisi bıraktı. Garip, kaygılı gözleri vardı. Sanki her dakika bir şey olmasını bekler gibiydi. Az konuşan birine benziyordu.

Uzaklaşıp gitti, berber bölmesine geçti.

"Sahibi mi?"

"Sahibi olur mu? İşletiyor. Berberlik de yapıyor. Oda kiralıyor. Kendisi binanın tamamını kiralamıştır."

"Burada mı kalacağım?"

"Beğenmedin mi?"

"Yooo, soruyorum."

"Sana söyledik. Sen çayını iç, ben Mastori ile konuşurum. Odası var mı, onu da bilmiyorum."

Mastori'yi alıp bir köşeye götürdü. Adam kaşları çatılmış, gözleri yere dikili halde sessizce dinledi. Birkaç kez dudakları oynadı, kısa kısa. Kaygılı bakışlarını ötede beride dolaştırdı. İki kez de gizlice Baret'e baktı.

Baret onlarla ilgilenmediği izlenimini vermek için çevresini seyretmeyi denedi. Kâğıt oynayanlar, çay içenler, girip çıkanlar... Aklı Mastori'deydi. Yine onların tarafına döndü. Kaygılıydı. Konuşanların görünüşüne bakınca reddedileceğinden kuşkulandı. Masasına doğru geldiklerinde sevindi. Çamur oturdu, soğumuş çayı yudumlamaya başladı. Bu ortamdaki rahat hareketleri Baret'te hem kıskanma, hem de sıkılganlık yaratıyordu.

Mastori de oturdu, hemen konuya girdi.

"Çamur anlattı. Ben de kendisine söyledim, yaşanacak yer değil ki! Başka da boş odam yok. Orada yatılmaz, oturulmaz. Damı bile akıyor. Yirmi kez yaptırdım, yine akıyor, bulamıyorlar. Eski, çok eski, ne yapayım?"

Çok tatlı bir sesle ve hızlı konuşuyordu. Sanki bir sır verir gibiydi. Lafı bitirmek için acele ediyordu. Hareketleri, ses tonu, yüzünün ifadesi keskindi. Kara gözleri yakından daha garip görünüyordu. Hareketli, devamlı büyüyüp küçülen, kaygılı ve kuşkulu gözler, ama konuşurken, bir şey iddia ederken, arada bir gözleri değişiyor, bir an için, aniden kızıp kavga edecekmişçesine sertleşiyor, buyurgan ve tehditkâr bir alevle parlıyor ve bir fenerin ışığı gibi sönüyordu. Bıyıkları, Şarlo'nunki gibiydi, ama daha ince kesilmişti. Konuştuğu zaman burnuyla, ağzıyla, kaşlarıyla, elleriyle konuşuyordu. Susunca da heykel kesiliyordu. Baret'in üzerinde bir kaplumbağa izlenimi bıraktı. Kaygı verici buldu bu adamı.

Çamur araya girdi.

"Mastori dedi ki, arkadaşın burada yaşayacak adam değil, neden burada kalmak istiyor? Ben de, fazla para verecek durumu yok dedim. Mastori başı belaya girsin istemiyor, anlıyor musun? Zaten polisin gözü burada."

"Öyle bir şey yok," dedi Baret.

"Dedim. Ben kefil oldum sana."

Güldü, Türkçe katarak ilave etti.

"Bizim de efendi evladı arkadaşlarımız var."

Mastori kollarını iki yana açtı.

"Tamam, madem Çamur söyledi, tamam, ama oda, oda değil ki."

"Önemli değil," dedi Baret.

Türkçesi fena değildi ama Rum olduğu belliydi.

"Beş lira vereceksin," dedi Çamur.

"Gündelik mi?..."

"Gündelik olur mu ulan? Tokatlıyan mı burası? Aylık ama burada oturabilecek misin?"

Adama döndü.

"Bir çıkalım Mastori. Kendi görsün, öyle karar versin."

"İyi olur, buyurun."

Baret çayın son yudumunu anca yutabildi. Mastori yukarı çıkıyordu bile. Baret her adımda merdivenlerin dağılacağından korktu.

Kazasız belasız yukarı kata vardılar. Koridor gibi karanlık bir yerdi ve çevresinde beş tane kapı vardı. Tavan çok alçak, tahtalar simsiyahtı. Kapıların ardından sesler geliyordu. Hafif bir konuşma, küçük çekiç sesleri.

Mastori tüm gücüyle soldaki ilk kapıyı itti. Kapı önce direndi, sonra sarsıla sarsıla açıldı. Biraz daha itti, biraz daha açtı.

"Buyrun," dedi.

Kapı eğri açılıyordu. Yan dönerek girdiler. Kapının arkasına taş toprak, tahta parçaları, kirli kâğıtlar yığılmıştı.

"Bu," dedi Mastori, sana söylemedim mi edasıyla.

Küçük bir pencere vardı, ama sokak o kadar dar ve pencere o kadar kirliydi ki, ancak çok az, puslu bir ışık giriyordu içeriye. Baret birkaç metre ötede hayal meyal eski bir binanın duvarını fark edebildi. Odayı inceliyormuş gibi etrafına baktı. Gerçekte ise hiçbir şey düşünmüyordu.

Aklı durmuştu. Nemli ve soğuktu oda. Başka türlü bir nemdi, insanın ta iliğine kadar işliyordu. Zemini kaplayan çöp yığınlarının arasında iki yere paslanmış teneke kaplar konmuştu. Kapların içinde kirli su vardı biraz. Baret elinde olmadan yukarı baktı. Tavan dağılmıştı. Damdan akan sular siyah tahtaları eğip bükmüş, üzerlerinde çeşit çeşit resimler çizmişti. Bir köşede, her tarafı çamur içinde, iki kırık sandalye üst üste atılmıştı. Kapının yanında tahtadan koltuk gibi bir şey vardı, üstündeki bezin ne kumaşı belliy-

di, ne de rengi. Rengârenk parça parça kumaş artıkları birbirine dikilerek yapılmıştı. Oda değil hücreydi. Zeminde ayak basacak yer yok gibiydi.

Çamur kararsız bir bakış fırlattı Baret'e.

"Ne diyorsun?"

Burada oturmayı reddetse kimse onu ayıplamayacaktı.

Baret onaylarcasına başını salladı.

"Kalıyor musun?"

Çamur'un sesinde biraz hayret, biraz da suçlama vardı.

Mastori'nin gözleri daha büyümüştü, gözünü kırpmadan kendisine bakıyordu.

Baret bir beşlik uzattı. Adam hemen almadı.

"Doğrusu bu parayı almaya sıkılıyorum," dedi, utana utana.

"Estağfurullah," dedi Baret. "Ne olursa olsun. Kısa bir süre kalacağım, bir iş bulana kadar. Teşekkür ederim."

Mastori, kâğıt parayı tereddütle ve utana sıkıla tuttu. Cebine koymadı.

"Aşağıda kahvede oturun. Orası sıcak, burada oturulmaz. Eşyanız var mı? Yorganınız var mı?"

Baret bavulunu gösterdi, Mastori başını salladı.

"Gündüz aşağıda oturun," diye tekrarladı.

"Zaten hep burada kalmayacağım. İş arayacağım, gideceğim yerler var."

"Dilerim çabucak iyi bir iş bulur ve uygun bir yere taşınırsınız."

Baret teşekkür etti. Adamın şefkatinden duygulanmıştı.

"Kapı kapanmaz, ama bavulunuzu bırakabilirsiniz. Kimse almaz."

Aşağı inerken Çamur alçak sesle sordu.

"Sen işten mi çıktın?"

"Evet."

"Neden söylemedin?"

"Haybeden'e söylemeye çekindim."

"Neden çıktın?"

Baret cevap vermedi.

"Kavga mı ettin? Adam *ineklik* mi etti?"

Baret başıyla hayır dedi.

"Haybeden'e söyleyelim *aga*, başka bir iş bulsun."

"Artık olmaz Haybeden'e. Eğer sen bir şey bulabilirsen..."

"Ben kendime bir şey bulamıyorum *aga*. Tamam, ben söylerim Haybeden'e."

"Söyleme, dur bakalım! Küçük düşürdüm çocuğu."

"Küçük düşürmek ne demek lan! Küçük düşse ne olur dürzü? O kadar büyük adam mı ki?"

Mastori berber bölmesine geçti, bir müşteri bekliyordu. Kendileri de yine aynı masaya oturdular. Çamur iki çay daha istedi ve dört çayın parasını peşin ödedi.

"Bırak," dedi Baret.

"Ben az içmedim senden abi. Ayıp ettin. Akhisar'da az mı boşalttık kolilerini."

Baret, Çamur'un önünde yine küçülmüş hissetti kendini. Kesik parmağın büyüsü yine kendini göstermeye başlamıştı. Çamur'un yerinde olsa, kendini bu kadar aptal hissetmeyeceğini düşünüyordu. Her şeye alışık, pişkin, sağlam olacaktı.

Gözleri bir an parladı Çamur'un ve hırsla ekledi.

"Sen bakma abi. Burası *batakhane*dir, insanları da serseridir, ama erkektir."

Yüzü değişmiş, sertleşmişti. Tarlabaşı'nın Çamur'u değildi. Yüz hatlarıyla tam bir Çamur'du şimdi. Yaşam kav-

gasının acımasızlığı yansıyordu yüzünde. Bakışları tehditkâr ve karanlıktı. Hareketleri daha bir sert ve kaba olmaya başlamıştı. Bu yönüyle Mastori'yi hatırlatıyordu, ama onun kaygılı hali yoktu üzerinde. Sigarayı çıkarıp kibriti sürüşü, yere atışı bile değişmişti. Kendi ortamında gerilmişti. Her an birine veya bir şeye saldırıya hazırdı. Herhangi bir durumda, anında karşılık vermeye alışkın olduğu belliydi. Baret, Nafıa'dayken Çamur'un varlığının kendisine verdiği o rahatsızlığı hissetti yeniden. Bu, aynı Çamur'du, takımda hır çıkarmaya, bir şey koparmaya, herhangi bir tehdite karşı tavır almaya hazır olan Çamur.

Sarsıldı. Son aylarda oluşturduğu denge zeminini kaybetmek istemedi. İlgisizce sordu.

"Sen de kaldın mı burada?"

"Burada mı? Yooo, niye kalayım?"

"Buraları biliyorsun da."

Çamur ağzını burnunu oynattı. Baret titremesini bastırdı.

"*Boşver.*"

Sen karışma demekti bu, ama herhalde, Baret'in bu karşılığı hak etmediğini düşündü ve gülümsedi.

"Sen bize bakma abi. Çeşit çeşit dalgaya girdik çıktık biz."

Belki de kendisini haklı gösterme ihtiyacı hissetti.

"Ben babamı tanımadım. Anlayacağın, babasız büyüdüm. Yaşamak zor oğlum."

Baret ilk kez ciddi bir Çamur görüyordu karşısında.

"Kemeraltı'nda bir *gaco*muz vardı. Vaktiyle her gün gelirdik. Sonra bela oldu başımıza, hastalık mastalık. Boşver."

Birden, Çamur derin düşünceler içinde kaybolup, Baret'i bir daha şaşırtıverdi.

Baret bu arada kendisini yalnız hissedip içe döndü. Yukarıdaki hücre, parçalı örtü gözünün önüne geldi. Buna karşın bir rahatlık hissetti. Bir yeri vardı, bir damı, ziyanı yok, delik olsun...

Birden, damın kendisi için bir değer taşıdığını fark etti. Bugün sokakta kalacağından korkmuştu herhalde.

- 10 -

Altıyı yirmi geçtiğinde sabırsızlanmaya başladı. Belki gelmez diye, gerçek bir endişe duydu. Onu, utangaç hallerini, dayak yemiş köpek gözlerini görmek istiyordu. Ziyanı yok, sinirlendirsindi kendisini. Onunla tekrar farklı biri olacağını biliyordu. Başkalarının postuna bürünecekti, oysa başkalarının yanında, kendisi Lula'nın postuna bürünüyordu. Önceki gece Kemeraltı'ndaki hücrede sabaha kadar onu aramıştı. Uyuyamamıştı, belki de soğuktandı. Giysileriyle yatmış ve "örtü"nün üstüne paltoyu sermiş olmasına rağmen üşümüştü. Belki de soğuktan değildi... Mastori'ye örtüde bit olup olmadığını sormaya yeltenmişti, ama cesaret edip de soramamıştı. Adam kendisini nazik ve ilgiyle karşılamış olmasına rağmen, onunla tek başına veya yüz yüze kalmak istemiyordu. Ondan ve onun gözlerinden rahatsız oluyordu. Gevşemek için kendini bırakmış, ama bir türlü uyku tutmamıştı. Sabaha kadar uyuşup kalmak için muhakkak bir şey bulması lazımdı.

Zamanı geçirmek için bir an bir buluşma hayal etmeyi denemişti. *Flört* randevusu. Sevgiliyi beklemek, onu uzaktan görmek, acele adımlarla el ele ağaçların altında yürümek.

Bu hayalden herhangi bir zevk duymamıştı. Başka bir durum, farklı bir kişi getirememişti gözünün önüne. Başlangıçtaki ateşli gözleri, harika gülüşüyle Lula'nın yüzü geliyordu gözlerinin önüne.

Boğazdan esen Kuzey rüzgârında tepeden tırnağa donmuştu. Eğer yerler ıslak olsaydı, tüm Taksim Meydanı muhakkak cam gibi bir buz tabakasıyla kaplı olurdu, ama bir duvar dibine sığınmak istemiyordu. Aptal kız bari uzaktan baksa ve onu görmeyince yaklaşmadan geri dönseydi. Lu-

la denen yaratıktan her şey beklenirdi. Merdivenlerin alt basamağında, ışığın altında, sırtı rüzgâra doğru duruyordu. Aşağı yukarı gidip gelmeye bile üşeniyordu. Bu gece Kemeraltı'na bir buz parçası olarak gidecekti. Donmuş bir hücreye düşecekti. "Erken gideyim de kahvede oturup ısınayım, birkaç çay içeyim. Yo, dönmeden önce işkembeciye giderim, doldururum biberi, sarmısağı, sirkeyi, kanım kaynar. Sonra da birkaç çay. Sonra..."

Lula düzensiz adımlarla ilerliyordu. Sanki dans ediyordu. İki adım öne, bir adım yana, stop; iki adım öne, bir adım geri, tekrar stop. Kararsız, korkmuş bir hali vardı ve tüm hareketlerinden anormal bir şeyler olduğu görülüyordu. Karşısına çıkandan veya arkasından yetişip yanından geçenlerden içgüdüsel bir şekilde sakınarak yürüyordu. Sanki herkes üstüne saldıracaktı. O kadar garipti ki yürüyüşü, yanından geçenlerin çoğunun dikkatini çekiyor, dönüp dönüp ona bakıyorlardı.

Baret aklından bile geçirmediği bu durum karşısında şaşakalmış, kımıldamadan, yüreği tükenerek Lula'yı seyrediyordu. Bir adamın onu izlediğini gördü. "Tabii, yolda böyle yürürsen arkandan gelmezler mi! Ne aptal kız Allahım!"

Aceleyle merdivenden indi, Lula'ya doğru ilerledi.

Sonunda Lula gördü onu. Yüzü aydınlandı. Deli gibi yaklaştı. Sanki canına kastetmiş kovalıyorlardı da, o da bir kurtarıcıya sığınıyordu. Peşine takılan, bekleyeni olduğunu görünce yolunu değiştirdi. Bu da Baret'in yüreğine su serpti.

Lula'nın yüzünde öyle bir sevinç vardı ki, onu orada görmeyi ummadığı belliydi. Dayak yemiş köpek gözlerinde minnettar ve utangaç bir hal vardı. Gerçi Baret'i büyüleyen diğer gözlerdi, ama şimdi bu gözleri istiyordu.

"Çok korkarak geldim Baret. Seni burada bulmazsam ne yaparım diye düşünüyordum."

"Bekleyeceğimi söylemedim mi sana?"

"Ne bileyim..."

Lula inanmadığını söylemedi ama yanıldığı için de mutluydu.

Şimdi titriyordu. Baret hissetti.

"Üşüyorsun," dedi.

"Yooo... Önemli değil..."

Daha fazla konuşamadı. Ağzını açtığında dişleri birbirine çarpıyordu.

"Burası çok esiyor, gel."

Bu titreme yalnız soğuktan değildi herhalde. Baret etrafına baktı.

"Bir sinemaya girelim, ısınalım."

Lula şaşırmış bir halde gözlerini açtı.

"Deli misin? Görürler."

"Titriyorsun kız, bu halde bile görüleceğini düşünüyorsun."

"Olmaz Baret, görürler."

Baret sinirlenerek kolunu bıraktı.

"İyi, don o zaman!"

Önden yürüdü. Lula acele edip yetişti, öylece koluna girdi. Bu, Baret'e bir zevk titremesi verdi. Kürke benzer bir şapka takmıştı. Giyinişi kötü değildi. Baret onu ilk kez sokak kıyafetiyle görüyordu. Bu kadar gösterişli olacağını tahmin etmemişti.

"Gel," dedi yine yumuşakça.

Bir duvar dibine, gölgeye götürdü ama elini değdirmedi.

"Anan nasıl?"

"Bildiğin gibi. Seni kimse aramadı biliyor musun?"

"İyi. Sana hemen bugün ararlar demedim ki."

"Yarın gelirler mi?"

"Ne bileyim ne zaman gelirler! Belki hiç gelmezler."

"Ben hiç gelmemelerini tercih ederim. Nereye gittin Baret?"

"Bir yere, geçici olarak."

"Arkadaş evine mi?"

"Evet."

"Bana söylemez misin?"

"Söylenecek yer değil ki. Zaten orada kalmayacağım."

"Eğer gelip ararlarsa, sonra söyler misin?"

"Belki."

"Baret, niye kendi evine gitmiyorsun?"

Lafı kesti, içgüdüsel olarak gerileyip azar işitmeye hazırlandı. Baret kımıldamadı.

Lula'nın titremesi hafifliyordu. Dişlerinin birbirine vurmasını önlemek için çenelerini sıkması gerekmiyordu artık.

Sessizleştiler. Baret söyleyecek bir şey aradı, bulamadı. Belli ki Lula'nın söyleyecek bir şeyi vardı, ama söylemiyordu. Yalvarırcasına Baret'in gözlerine bakıyordu. Güldü.

"Dün gece seni çok aradım," dedi.

"Ben de," diyecekti, kendini tuttu.

"Sahi mi?"

"Evet."

Yine sessizlik oldu. Lula konuşmaya cesaret edemiyordu. Titreme sırası Baret'teydi. Belli etmemek için çenelerini sıktı. Titreme tüm vücuduna, özellikle ayaklarına ve kollarına yayıldı. Bin bir güçlükle konuşabildi.

"Lula, hasta olacaksın. Bu havada burada durulmaz. Bir yere, sıcak bir yere girelim."

"Görürler Baret."

"Görürlerse ne olur?"

"Hayır, Baret, korkuyorum."

Gerçi bir yere gitmeyi çok da istemiyordu. Ne kadara patlayacağını iyi kötü biliyordu. Kızmış göründü.

"Git, eve dön o zaman. Bu kadar üşürsen hasta olursun."

Lula dudaklarını sıkarak konuştuğunu fark etmiş miydi, yoksa kızgınlığına mı vermişti bu kısık sesi?

"Burada uzun süre durmak olmaz. Haydi bakayım eve."

Kolundan tuttu. Meydana doğru yürüdüler.

"Neresi olduğunu gördün, değil mi? Buraya gelmekte herhangi bir zorluk yok. Her akşam orada bekleyeceğim. Yalnız, hava bugünkü gibi olursa bir yere gireriz."

"Hayır, Baret."

"Evet evet, hasta oluruz sonra. Herhangi bir yere, sıcak bir yere."

Meydanın ışıklarının içine giriyorlardı. Lula tekrar korkak korkak etrafına bakmaya başladı.

"Ayrılalım," diye yalvardı. "Burası aydınlık."

"Seni götürmemi istemez misin?"

Yalandı. Bu anormal yürüyüşte Lula'ya kesinlikle eşlik etmek istemiyordu. Lula'nın "belalı"larından birinin tesadüfen karşılarına çıkıp sorun çıkarmasından da korkuyordu.

"Hayır, hayır, o zaman..."

Durdu, Baret'in yüzüne baktı zavallı zavallı.

"Baret..."

Sesi anca duyulabiliyordu.

"Söyle."

Trajik bir ifadeyle ağzını burnunu oynattı. Baret anlamamış göründü, ama Lula'nın konuşmadan bırakmaya niyeti yoktu.

"Ne yapacağım Baret, çok korkuyorum."

"Bırak şimdi. Burada soğuktan titreyerek ayaküstü konuşamayız. Yarın akşam bakarız."

"Senin çalıştığın yere gelmemi istemez misin Baret?"

"Hayır dedim."

"Kızma Baret, bağırma."

"Git Lula, durma artık."

"İyi geceler Baret."

"İyi geceler."

"Yarın akşam?"

"Evet, evet."

"Aynı saatte mi?"

"Evet dedim."

"Burada mı?"

"Evet, merdivenlerin başında, orada."

"İyi geceler."

"İyi geceler."

Lula bir tereddüt daha geçirdi. Birden geri döndü, en gösterişli tavrıyla yürüyüp gitti. Baret arkasından seyretti. Onun biçimli bacaklarına ve alımlı yürüyüşüne hayret etti, ama Lula meydana varır varmaz, kovalanan bir yaratık gibi habire öne arkaya, sağa sola bakmaya başlamıştı.

Baret artık o manzarayı seyretmek istemedi, yüreğinde ağır bir baskı hissederek ters yönde ilerledi.

- 11 -

Sararmış kâğıdın atmış renklerine rağmen, dolgunca ama körpe yanaklarının depreştirici bir çizgisi vardı. Çıplak korsajı kadar çekiciydi yüzü. Bakışlarını ondan uzaklaştıramıyordu. Taşbaskı resimdeki bu kadını ve onun çıplak omuzlarını, 1900'lere özgü saçlarını sonsuza kadar seyredebileceğini zannediyordu.

Berber bölmesinde hâlâ iki kişi sıra bekliyordu. Sekize dokuza kadar bekleyeceklerdi belki de. Sonra bakkala. Çerez, rakı, şarap, sonra tıraş olup biçime girmiş bir halde, paketlerle eve. Yıkanıp temizleneceklerdi tabii. Hiç olmazsa ellerini ayaklarını yıkayacaklardı, belki de başlarını. Berbere, bakkala, kasaba... Altı gün çalış, yarım gün yaşa! Tıraş olma, yıkanma, yeme, içme! Yaşamak nedir? Hangisidir? Yaşasan ne olacak, yaşamasan ne olacak...

İkinci çayı içiyordu. Müşteriler azalmıştı ama Mastori'nin dükkânı kapamaya niyeti yoktu. O yanından geçerken her göz göze geldiklerinde, kaşlarını çatıyor, cesaret verici bir şekilde başını sallıyor, eliyle "Otur, otur," diye işaret ediyordu. Baret minnettar bir gülümsemeyle karşılık veriyor, ona karşı içinde ürkek bir sempati uyanıyordu. Ancak onun karanlık gözlerinden, hem kaygılı hem de tehditkâr kara gözlerinden duyduğu rahatsızlık tümüyle yok olmuyordu.

İki çayın parasını masaya bıraktı. Gönlü rahattı. Tek bir çayla saatlerce oturanlar, uyuklayanlar vardı. Mastori hiçbirine ses çıkarmazdı, hatta içeri girip hiçbir şey içmeden saatlerce sobanın yanında oturanlara da ses çıkarmazdı.

Boş bardağın yanındaki parayı göz ucuyla fark etti. Gelip parayı aldı, bardağı kaldırdı. Kısa bir tereddüttten son-

ra bardağı yine masaya koydu, ağır ağır sandalyeye oturdu. Parayı cebine koymamıştı. "Ya, işte böyle, ne yaparsın," der gibi başını salladı. Baret bu ziyaretten hem rahatsız, hem de memnundu. Rahatsızdı, çünkü ne konuşabileceğini bilmiyordu, ama lafı Mastori açtı.

"Nasıl geçti dün gece?"

"İyiydi, teşekkür ederim."

"Üşüdünüz mü?"

"Hayır, hayır."

"Eğer uzun süre kalacaksanız bir yorgan, bir şey ayarlasanız."

"Bir şeyler yapacağım. Bakalım."

Mastori anlayışla başını sallıyordu. Yere bakıyordu, mırıldandı.

"Biz adamı tanırız. Bakma, burada çok... Çoook... Neler... Hayat acımasızdır. İnsan başına ne geleceğini, neler olacağını bilemez. Alın yazısı... Neler, neler..."

Elini havada sallayarak sırıttı.

"Bir şey ister misiniz?"

Mastori'nin sizli konuşması alışılmamış geliyordu kulağına. Başka hiç kimseyle sizli konuştuğunu duymamıştı.

"Çekinmeyin. Ne isterseniz, neye ihtiyacınız olursa. Biz adamı tanırız, dert etmeyin. Burada neleeer..."

Baret'in gözleri duvardaki güzelin göğüslerine kaydı, ürperdi.

"Çok teşekkür ederim," dedi.

*

Ertesi akşam Lula altıya çeyrek kala geldi. Evin efsanevi saati ya yine bozulmuş ya da ileri gitmiş olmalıydı, ama, Lula için dert değildi. Saat kavramını unutmuştu. Bunu

bildiği için Baret en geç beş buçukta orada olmaya dikkat ediyordu.

Bir yere girmeyi tekrar reddetti Lula. Şans eseri rüzgâr yumuşamıştı ve köpek gibi titreyip durmadılar. Buna karşın aynı nakarat yeniden başlayıverdi. "Ne yapacağım Baret?"

Her akşam aynı eski hikâyeydi, aynı sonu gelmez hikâye. Doktora gitmen gerek. Doktora gitmem. Ne yapacağım Baret? Ben doktor muyum? Doktor bir çare bulur. Ben doktora gitmem. Ne yapacağım Baret?

Baret öğle saatlerini sıcak bir sinemada geçirebilmek için yine yemeyi içmeyi bırakmıştı. Yazın değerini hiç bu kadar anlamamıştı, hatta Nafıa'nın çadırlarındayken bile. Acı bir özlem kasıp kavuruyordu içini. Bir şişe şarabı boşaltıp kendinden geçmek istiyordu, ama sinemanın da, şarabın da çok kısa süreli olduğunu biliyordu. İş bulduğunda ilk yapacağı buydu. Tek bir güvencesi vardı şimdi, altın saati. Onu en sona saklıyordu. Ve saati satmaktansa açlıktan ölmeye razı geleceğini de kendine itiraf etmiyordu.

Üçüncü akşam Taksim'den dönüşte kahvede buldu Çamur'u.

"Öğlen uğradım, burada değildin. Niye Haybeden'e gelmiyorsun?"

"Zamanım olmadı."

"Sana iş için, söyledim abi. Bakacak."

"Söyleme dedim sana!"

Bu kez samimi değildi bu sözleri.

"Boşver ulan! Çekingen olursan bir şey yapamazsın. Bulsun dürzü. Paraya ihtiyacı varsa sıkılmasın, sor, dedi. Ben aklına düşürdüm ama."

"Teşekkür ederim, daha param var, idareli harcıyorum."

"Gel de, birer tane parlatalım."

"Geleceğim, geleceğim. Yeni bir iş bulana kadar açılmak istemiyorum."

"Haybeden'den ulan. Az mı paranı aldı? Niye çekiniyorsun?"

"Çekinmiyorum. Beni arayan soran olmuş mu?"

"Yooo..."

Çamur bir tereddüt geçirdi gibi geldi Baret'e.

"Ne olur unutma, Haybeden'e de hatırlat, nerede olduğumu kimseye söylemeyin."

"Sen merak etme abi. Sahi, paran bittiyse söyle."

"Biterse söylerim. Sağ ol Çamur."

"Ayıp ettin."

"*Eyvallah*" deyip çıktı. Kapıdan çıkmasıyla girmesi bir oldu. Mastori'ye "*Erkete!*" deyip Baret'in yanına döndü.

"Korkma, arama var," dedi.

Göz kırptı.

"Bıçak, *esrar mesrar*. Senin için bir şey yok."

Baret'in yanına oturmadı. Karşısında, uzakta bir masanın başına geçti, bir sigara yaktı. Gözleri yine saldırı parıltısıyla ışıldıyordu.

Salonda bir sessizlik olmuştu.

Üç kişiydiler. Biri üniformalıydı. Tek kelime etmeden kapının yanından başladılar. Ne onlar konuştu, ne de müşteriler. Önünde durdukları herkes, tek tek ayağa kalkıp kollarını yana açıyordu. Adamlardan biri ilerledi, gözünü Baret'e dikti. Ayağa kalkmaya hazırlanan Baret'i aramadan, masanın önünden dönüp gitti, Çamur'u aradı.

Hiçbir şey bulamadılar.

Mastori kahvenin ortasında ayakta öylece dikilip adamların gidişini bekledi. Adamlar geldikleri gibi konuşmadan gittiler. O da işine devam etti.

Çamur, Baret'in yanına geldi. Gülümsüyordu.

"Yalnızca seni aramadılar, gördün mü? Adamın yüzüne baktılar mı, anlarlar."

"Bir şey bulamadılar," dedi Baret, duyduğu huzursuzluğu gizleyerek.

"Ne bulacaklar? Onlar bilmez mi? Cayır cayır satılır bu bok burada. İş yapıyor görünüyor onlar da. Korkma, burada çok olur bu. Senin için bir şey yok. Eyvallah."

Baret uzun süre camdan karanlık sokağı seyretti. Çamur görünmez olmuştu. Aramanın sonuna kadar Çamur'un neden orada kaldığını düşünüyordu.

Lula'yı böyle asık suratlı çok az görmüştü. Gözleri kan çanağına dönmüştü. "Sürdürecek," dedi, gerçekten de sürdürdü. Baret artık onun gözyaşlarından üzülmediğini, ağlamasından sıkılmadığını fark etti. Sinirleniyor, ancak anlatılmaz bir memnuniyet de duyuyordu onun ağlamasından.

Uzak ışıkların yansımasıyla aydınlanan yüzünü incelemeyi denedi. Bu hikâye başladığından itibaren nefret ettiği, aynı surattı gördüğü. Aynı çirkin gözler, büzüşe büzüşe ince bir çizgiye dönüşmüş ağız. Hücresinde onu o kadar özlediği ilk geceyi hatırlayarak utandı. Yenişehir geceleri. Belki o oda, o yataktı özlediği. Belki. Şimdi Lula'yı görmeye bile dayanamıyordu. Tamamıyla yabancı hissediyordu onu. Karşısında ağlayan ve de ağlamaktan başka bir şey bilmeyen bu kadın sanki düşmandı.

"Böyle durmadan ağlayacak mısın?"

Cevap alamadı. Kızın ağzından tek kelime çıkmıyordu, ama ağlaması artmıştı. Şimdi her akşam yarım saat, bir saat karanlıkta, soğukta beklemek ona çok ağır geliyordu. Her akşam görmeye söz verdiğine pişman olmuştu. Belki de gelmez sanmıştı. Zaten o da öyle söylemişti, oysa her akşam aynı yürüyüşle, aynı edayla geliyordu. Baret onu komik buluyordu. Komikten de öte, dayanılmaz, bayağıydı. Her şey dayanılmaz olmaya başlamıştı zaten. Handaki hücre de, sefillik de, her şey... Bu kış günü onun ağlamasını seyretmek için mi böyle titremek zorunda kalıyordu?

"Lula, sonu gelmeyecek mi bu ağlamanın?"

"Ne yapayım Baret?"

"Ne istersen yap, ağlama!"

Gayret ettiği belliydi, ama elinde değildi.

"Ağlama diyorum."

Avucunda tostop olmuş mendille gözlerini sildi. Göz pınarlarını kurutmak imkânsızdı.

"Ben ne yapacağım Baret?"

"Benim ne yapmamı istiyorsun?"

"Bilmem."

Toz gibi bir yağmur başlamıştı. Baret dişlerini o kadar sıkmıştı ki, hasta dişetlerine gömüldüklerini hissediyordu. İlk kez artık randevuya gelmemeyi düşündü. Kaçmak, kaybolmak istiyordu. Bu fikir, çıkmazdan kurtulma duygusu vererek gönlünü rahatlattı.

"Sana doktor dedim, hayır dedin. Kesinleştirelim dedim, hayır dedin. Aldıralım dedim, hayır dedin. Ya da kendi haline bırakacaksın. Aldırmaktan başka ne çare var? Ben seninle evlenebilir miyim?"

"Ben sana evlenelim demiyorum."

"İyi, nedir istediğin? 'Ne yapacağım Baret, ne yapacağım?' Bunun bir anlamı var mı?"

"Ama ne yapacağım, bir şey söylemiyorsun."

"Ya aldıracaksın ya düşüreceksin. Başka yapacak bir şey var mı? Zaten şimdi doktor da istesen bulamam artık. İşim yok, param yok. Yeni bir iş bulana kadar..."

Lula sessizce ağlamaya devam ediyordu. Karanlıkta, Baret onun yüzünde ne kadar ümitsiz bir ifade olduğunu göremiyordu.

"Ben öleceğim Baret."

"Ölmezsin."

"Aylar geçiyor."

"Ben düşündüm, laf dinlemedin. Şimdi de sen düşün."

"Benim üstüme bırakma. Ben içinden çıkabilir miyim? Benim gibi kafasız, cahil bir kız. Senden başka dayanağım

yok Baret. Kimseye bir şey söyleyemiyorum. Sen ne söylersen onu yapacağım."

"Ne zaman yaptın dediğimi?"

"Ben..."

Ellerini ovuşturdu.

"Başka yapacak şey yok şimdi. Ya düşüreceksin ya da başka şekilde çaresine bakacaksın!"

"Ben nasıl..."

Omuzları sarsılmaya başladı. Ses çıkarmamak için mendili ağzına tıkıyordu. Baret görülmemiş ölçüde katılaştı. Onun hiçleşmesinden garip bir zevk alıyor, kendi içinde bambaşka bir güç hissediyordu. Artık ne yağmurun ne de çoraplarının ıslaklığının farkındaydı.

"Daha sabredeyim mi?"

Kabalığına kendi de şaştı. Sanki duyduğu bir yabancının sesiydi.

"Baret, ne yapacağım?"

Patladı.

"Ne istersen yap! Ne istersen yap! Artık tadını kaçırdın. Artık bana bir şey söyleme!"

"Baret..."

Parkın merdivenlerinden hızlı hızlı çıkmaya başladı. Lula gözlerini silerek telaşla arkasından seğirtti.

Gezinti yerinde yetişti ona.

"Baret, kızma..."

Durmadı. Yanında Lula'nın burnunu çekiştirdiğini duyuyordu. Yağmur hızlanıyordu.

"Bana kızma..."

Meydana geldiler. Lula üzüntüsüne karşın ışıkları unutmadı. Korkuyla otobüs kuyruklarına baktı.

"Ayrılıyorum Baret."

"Güle güle."

Ani bir harekette bulundu. Sanki Baret'i tutmak istiyordu. Baret acele adımlarla meydandan karşıya geçmekteydi. Bir an arkasından baktı. Sonra koşarak Tarlabaşı tarafına geçti. Baret otobüs hareket merkezinin önünde durup arkasına baktı. Lula başını eğmiş, mendili ağzında, Talimhane'nin köşesindeydi.

O anda kalbi sıkıştı, içinde bir ümitsizlik hissetti. Kendinden nefret etti.

*

Ertesi akşam gitmedi. Başlangıçta rahatsız oldu bu durumdan ama huzursuzluğu uzun sürmedi.

Daha ertesi gün sanki ağır bir hastalıktan kurtulmuş gibiydi. Çoktandır yaşama zevkini unutmuştu. Utanmadan, hatta gizli bir sevinçle bu zevki kabullendi. İşten kaçtığı gün bu ruh halinin başladığını hatırladı, ancak Lula sorunu gölgelemişti onu. Sonra randevu bahanesiyle ilk Taksim'e çıkışı, Boğaz'a, karşıki tepelere, Çamlıca'ya ilk bakışı... Şehrin ışıkları, telaş, hayat...

Para özlemi duydu. Pera'nın yaşamına karışmak, Kemeraltı'ndan uzaklaşmak, dünü, her şeyi unutmak istiyordu. Artık Lula'ya hiç gitmemek, onu da unutmak. Yeni bir hayat yaşamak, yenilenmek, yeniden doğmak... Güçlü olmak, ayağında zincir taşımamak...

Bu düşüncelerden sarhoş oldu.

Üçüncü gün de gitmedi.

Dördüncü gün içgüdüsel olarak Galatasaray'a kadar geldi. İçi biraz sıkıntılıydı, ancak, dört günlük yokluğunun Lula'nın yüzünde yaratacağı ifadeyi hayal edince ayakları daha ileri gitmedi. Taksim'e gideceği yerde sinemaya gitti.

Ama beşinci gün, bu dört günlük coşkunun, özgürlük sarhoşluğunun yok olduğunu hissetti. Ensesine yine bir ağırlık çöküyordu. Anlaşılmaz sesler, rüyalar eşlik etmeye başladı buna. Gitmesi gerektiğine, Lula'ya açık açık, kesinkes söylemesi gerektiğine karar verdi. Onun her akşam kendisini beklediğinden emindi. Kim bilir, ne haldeydi...

Lula gelmedi ama. Altıncı gün de gelmedi. Ertesi gün de gelmedi. Diğer günler de boş yere bekledi Baret. Altüst olmuştu. Yeniden bir çamura batıyordu. Birkaç gün bu çamurdan kurtulmuş olduğunu nasıl hayal edebildiğine hayret ediyordu.

Kemeraltı'na gittiğinden beri ne yapmıştı? Hâlâ Haybeden'den haber bekliyordu. Kendisi hiçbir harekette bulunmamıştı. Bir şey yapmak istemiyor muydu? İstemiyordu. Samimi olarak itiraf etti. Eğer şimdi Keçeli'nin yanına dönmeyi teklif etselerdi kabul etmezdi. Çalışmak istemiyordu. Başını alıp gitmek istiyordu, ama nereye, onu da bilmiyordu. İstediğinin ne olduğunu bilmiyordu. Para dışında istediği bir şey yoktu, çünkü parası bitiyordu. Yakın zamanda sinema parası da kalmayacaktı. Yani gününü geçireceği sıcak bir yer. İyi ki, baharın ilk işaretleri görülmeye başlamıştı. Maçka Parkı'na gider, güneşin altına yatar, bir lokma ekmek yer, uyurdu. Kemikleri ısınırdı. Kimseye yaklaşmazdı. Kokuyor olabilirdi. Kemeraltı'na yerleştiğinden beri ne iç çamaşırı değiştirmişti, ne çorap, ne de üzerindekileri çıkarmıştı. Nafıa'yı hatırlıyordu. Orada çamaşırlar temiz, ancak kendisi bitliydi. Burada bit yoktu, ama kirliydi. Oradaki halinden, çektiklerinden şikâyetçiydi. Şimdi neredeyse ilgisizdi. Karışanı da yoktu; ama gitgide günlerini aç geçirmeye başlamıştı. Sinemaya gidiyor, aylak aylak dolaşıyordu. Sırtına *palaska* da inmiyordu. Kimse

onu yatmaya, kalkmaya, çalışmaya mecbur etmiyordu. Bir tek ayakbağı hissediyordu, Lula. Gelsin veya gelmesin, kendisini rahatsız hissediyordu. Onu görmek istemiyordu, ama güvencede olmak istiyordu. Belirsizlik ve kaygı, paranın tükenişinden daha ağırdı. Günlerden beri Çamur da gelmemişti. Haybeden'e gitmekten başka çare yoktu. Geciktirdiği, işte bu andı, ama sonunda gitmesi gerektiğini biliyordu.

Haybeden yalnızdı. Suratı asıktı. Selamını aldı ama Baret'e bu selam soğukmuş gibi geldi. "Biliyor," dedi ve utandı. "Kızdan kaçmak için evi bıraktığımı sanıyor."

"Çamur yok mu? Kaç gündür uğramadı."

"Meşguldü. Senin eski evle..."

"Hangi eski evim?"

"Rum'un evi, Lula'nın."

Baret bu kez kıpkırmızı oldu.

"Ne olmuş Rum'un evine?"

"Kız öldü!"

Haybeden'in asık suratı birden değişti, yüzü yumuşadı.

"Çok acıdık, herkes acıdı, iyi kızdı. Hamileymiş, biliyor muydun?"

Baret başını anca sallayabildi. Haybeden koca bir bardak rakı doldurdu, eline verdi.

"Şunu yuvarla!"

İşini bırakıp tezgâha yaslandı.

"Kimsenin haberi yok. Anası da bilmiyormuş. Belki de biliyor, kimseye söylemiyor... Ama zannetmem. Ben polisten duydum, kocakarı ilaçları yapmış. Anasından aldığını zannetmem. Cahilliğinin kurbanı olmuş."

Bir de sigara ikram etti.

"Çok çekmiş. Son güne kadar kimseye bir şey söylememiş. Anası da bilememiş, karın ağrısı ilaçları yapmış. Son günü fenalaşmış, Ermeni bir komşuları varmış, onlar doktor yetiştirmişler. *Gitti gider*, kanı zehirlenmiş. Ölmek istemiyorum, kurtarın diye bağırıyormuş. Doktor hemen hastane demiş. Yetiştirememişler bile."

Yine tezgâhın arkasına geçip işe başladı.

"Kim bilir kim yedi bu boku? Parlak kızdı, havası vardı. Belki de istemeden olan bir şeydi. Burda *kopuk* çoook! Yoksa namuslu kızdı, ismi çıkmamıştı. Öldüğü ana kadar ağzını açıp bir şey dememiş. Ölmek istemiyorum, korkuyorum demiş sadece."

Uzun bir sessizlik oldu. Haybeden işini bıraktı, ellerini tezgâha dayayıp Baret'e baktı.

"Ne günahımı saklayayım, evden çıkış sebebini bilmesem, senden kuşkulanacaktım."

Yüzü yine asıldı.

"Beni kötü duruma soktun abi. Adamın yüzüne karşı gülmek gibi bir şey oldu... Sana söylemiştik, bizim işimiz kiliseden, şeyden... Senin için iş bulduruyorum, kim olduğunu biliyorsun, bana söylemiyorsun. Ben de söylemiyorum, bilmiyorum ki söyleyeyim, o da bilmiyor. Karmakarışık bir şey. Ne düşünür? Benimle dalga geçti der. İnsanı böyle küçük düşürmek olur mu?

"Sordu mu?"

"Tabii sordu."

"Ne zaman?"

"Çoktaaan."

"Söyledin mi?"

Söylediğini biliyordu. Oralı olmadı da zaten.

"Söyledim. *Kusura* bakma, mecburdum. Kim olduğunu bilmediğime inandı, ama artık saklayamazdım seni. Yine de bilmiyorum hikâyeyi. Ne oldu, niye kaçıyorsun, bunlar beni ilgilendirmez. Ancak kim olduğunu söyleyebilirdin. Ben yine saklar, iş de bulurdum. En azından onun aracılığıyla yapmazdım.

Baret, Haybeden'in şakaklarındaki beyazları fark etti. Bu yaşta saç beyazlanır mıydı? Kıskandı onu.

"Ziyanı yok. Seni zor durumda bıraktığım için kusura bakma. Başka çarem yoktu, ama inan, başlangıçta ben de bilmiyordum. Beni işe kimin koyduğunu sonradan anladım. O zaman da artık söylemedim. Faydası yoktu, çok geçti. Afedersin Haybeden."

Bardağı su gibi içip boşalttı. Ayağa kalktı, bacaklarının kendini taşıyacağından emin oldu.

"Çok sağ ol, tüm yaptıkların için. Tekrar özür dilerim, isteyerek yapmadım. Eyvallah."

"Niye gidiyorsun, otur konuşalım."

"Yine gelirim. Eyvallah."

Doğruca Galata'ya indi. Başının içinde bozuk bir plak dönüyordu. Ne yapacağım Baret? Korkuyorum, çok korkuyorum... Haybeden'e rakı parasını ödemediği aklına geldi. Zaten büyük ihtimalle kabul etmeyecekti. O parayla bir tane daha içebilirdi. Necatibey Caddesi üzerinde bir meyhaneye girdi. Çerezsiz, koca bir bardak devirdi. Plak susacağına daha hızlı dönmeye başladı. Sallanıyordu. Çevresini bulanık görüyordu. Işıkların doğrultusunda yürüdü. Işıklar bulanıktı. İnsanlar da bulanıktı. İnsanlar sessizdi. İnsanlar ışıkların içinde kayıp, salınıyordu. Işıklı camlardan birini itmek istedi. Camın önünde bulanık insanlar vardı. Kapı değildi. İçeride, camın arkasında, bulanık kadınlar mangalın etrafında oturmuşlardı. Çıplak memeleri ateşin üzerine sarkıyordu.

"Önüne baksana!"

Özür kelimeleri döküldü ağzından. Midesi bulanıyordu. Hanı bulamayacaktı. Gözlerini iyice açıp daha iyi görmek için büyük bir gayret sarf etti. Köşeyi döndü, başka bir köşe daha döndü. Berber dükkânı aradı. Ayağını kaldırıma atmaya çalıştı, ama çok yüksekten atınca daracık kal-

dırım taşının kenarına bastı, ayağı döndü ve çamurun içine diz üstü düştü. Ayağa kalkmayı denedi. Çamur ayaklarının altında kayıyordu. Tutunacak bir yer aradı. Bir el yapıştı eline. Görünmez sıcak eli açıklanamaz bir hisle tuttu ve ona yapıştı. Ayağına dayanarak kalktı. Az kalsın düşecekti. Başka bir el sırtına dayanıp ayakta kalmasını sağladı. Kime söylediğini bilmeden, "Teşekkür ederim," dedi. "Çok teşekkür ederim, çok teşekkür ederim..."

"Omzuma dayan, götüreyim seni."

Sesi tanımıyordu.

"Ben..."

"Biliyorum. Mastori'nin oraya gideceksin. Götüreyim seni."

"Uzak mı?"

"Burada."

Köşeye varmadan sırtını duvara dayayıp durdu, ya da belki adam dayamıştı onu. Sisin içinde bir surat gördü. Bu yüzü tanıdığını sandı. Belki de kahvede görmüşümdür diye düşündü.

"Özür dilerim... Çok özür dilerim... Hiç böyle olmamıştım."

"Olur, insanın bir derdi, bir acısı olur, unutmak ister..."

"Unutmak, unutmak..."

Adam inatla ona bakıyordu.

"Geldik, yürüyebilir misin?"

"Yürürüm."

"Bana yaslan."

Baret kolunu yabancının omzuna attı. Birine yaslanmaktan zevk duydu. Adam cebine bir şey soktu.

"Al şunu, iyi gelir. Git, iç, yat."

Baret yarı uyuşuk haline rağmen anladı. Titredi. Sanki son dal da kopmuştu ve çılgınca düşüyordu uçurumda. Gözlerini yumup kendini bıraktı. Kendisi de ne mırıldandığını duymadı.

"Param yok..."

"Önemi yok, ben sana yardım etmek için... İnsanlık için... Unut diye... Kendini bulasın diye..."

Mastori'nin keskin bakışları karşısında ağır bir utanç duydu. Hayatında babasından bile böyle ürkmemişti. Açıklamak, hiç böyle sarhoş olmadığına dair yemin etmek, bu gece neden böyle olduğunu kendisinin de anlamadığını anlatmak istedi. Belki rakıya alışkın olmayışındandı, belki dopdolu iki büyük bardak fazla gelmişti, belki de midesi boştu da ondan...

Mastori adamla sert el hareketleri ve alçak bir sesle tartışıyordu. Adam şikâyet eder gibi hareketler yapıyordu, çekip gitti sonra. Mastori, Baret'in yanına geldi, onu sandalyeden kaldırıp merdivenlerden çıkardı. Hücrenin kapısını ayağıyla açtı. Paltosunu çıkardı, yatırdı, örtüyü çekti, üstüne de paltosunu serdi, ışığı kapatıp aşağı indi.

*

Kapalı gözlerinde fantastik ölçüde kalabalık bir dünya kaynıyordu. Bilincinin kabaran dalgaları halüsinasyon kayalıklarında parçalanıyor ve beyaz tozun onu uyutması gerektiğini ümitsizce tekrarlayıp duruyordu. Oysa uykusu yoktu. Bunun uyku olmadığını biliyordu. Aynı konu inatla geri dönüyordu. "Çok korkuyorum... Ne yapacağım? Çok korkuyorum... Ne yapacağım?" Sesi çamurun içinden geliyordu. Az önce ayağının kayıp içinde diz çöktüğü çamurdu bu. Korkan ve soğuktan titreyen bir kızcağız. Sonra ısınmanın,

korkmamanın, hatta gülmenin yolunu buluyordu. Kibrit yakıyor, büyükannesine sığınıyordu. Büyükannesi onu alıp kimsenin üşümediği ve korkmadığı yere götürüyordu ama o büyükannesini hatırlamıyordu. Nasıl tanıyacaktı onu? Acaba büyükannesi onu seviyor muydu? Bilmiyordu. Onun odun sobasını biliyordu, Ada'daki evin. Artık Ada'ya hiç gitmeyecekti. Gaz lambasını yakmayacaktı. Kibritle büyükanne geri gelir mi? Hayat masal değil ki... Palyambelo'nun* denizi Tophane'ye gelir mi? Kızcağız donuyor, son kibrit parmakları arasında kömürleşmiş olarak donuyor. Artık korkmuyor, artık acı çekmiyor. Unutmak, her şeyi unutmak... Kibrit yerine yabancının cebine soktuğu küçük paket, ama bu, donmaya benzemez. İnsan beyaz sobayı daha net görür, gaz lambasını, mimozaları, denizi, billur denizi... Yeniden yaşar. Denizde yüzüyordu. Kendi temizlenmiyor. Etrafındaki su, kirden bulanıyor. Haliç gibi. Suyun yüzünde bir çift et parçası yüzüyordu. Taşbaskı resimdeki, korsajdan dışarı fırlamış memeler. Yooo, Kalamış'ta denizde sırtüstü yüzen Arus'un askıları gevşemiş yün mayosundan fırlamışlardı. Onca yıl önce, sonsuzluk kadar eskide kalan o gün.

Resimler yine karıştı. Artık hatırlama değildi, gerçekti.

"Ayıp, bakma," diye bağırıyordu Arus.

Kaşlarını iyice çatmıştı. Bir taraftan da tiksindirici bir sinsilikle gülüyordu.

"Utanmıyor musun? Bakma!"

Memeler durmadan dışarı taşıyordu. Arus mayonun içine tıkıyordu onları ama yine taşıyorlardı.

Palyambelo: [Rumca "viran bağ"] Büyükada'da, denizinin temizliği ve berraklığıyla ünlü liman. Büyük Tur'a Maden tarafından başlandığında, Lunapark'a varmadan öncedir; günümüzde Viranbağ adıyla bilinir ve burada eskiden beri bir de gazino vardır.

Arus'un saçları, aşağıdaki resimlerdeki kadınların saçının modelindeydi.

Göğüslerini korsajdan içeri tıkıyordu. Memeleri inatla isyan ediyor, denizin üstünde yüzüyorlardı.

Baret uzanıp onları avuçlarına aldı.

"Lula," diye bağırdı. "Lula sen misin?"

Sırtüstü yüzen Lula'ydı. Denizden korkmuyordu, gülümsüyordu.

"Ne zaman çıktın *morg*dan?"

Göğüslerin taş gibi sert ve soğuk olduğunu hissetti. Tiksintiyle uzaklaşmak istedi. Avuçları yapışmıştı. Çıplak göğsünde elmas bir kolye asılıydı. Parmaklarında yüzükler parlıyordu. Kulaklarında da küpeler sallanıyordu.

"Orospu!"

"Ulan, anana mı?"

"Evet... Hayır, Lula'ya... Orospu!"

"Anana mı?"

"Evet... Hayır, Lula'ya."

"Lula öldü, sen öldürdün!"

"Ben öldürmedim..."

"Ananı öldürdün!"

"Ben öldürmedim..."

"Öldürdün!"

"HAYIR, yalan! Sensin..."

Çılgın bir öfkeyle aşağı itti Arus'u. Elmaslardan ışınlar saçıldı. Tren düdüğü gibi sonu gelmez, dehşetli bir çığlık kopuverdi ve düşüş tok bir patlama sesiyle noktalandığı anda çığlık da son buldu.

Kâbus gibi bir sessizlik sardı havayı. Çıldırtıcı bir sessizlik. Kendisi de yoğun sessizliğin derinliğine gömülmeye başladı.

- 14 -

Kapı üç kez hafifçe çalındı. Çoktan beri mi, yoksa yeni mi çalındığını anlamadı. Hiç uyumamış gibi hissediyordu kendisini.

"Müsü..."

Mastori'ydi. Başını kapı aralığından içeri uzatmıştı, her zaman olduğu gibi ihtiyatla.

"Bu saatte sizi uyandırmak istemezdim..."

Baret doğruldu. Mastori'nin ne demek istediğini pek de anlayamadı, çünkü çok erken değildi. Görülmemiş bir açlık hissediyordu, ama kafası yerinde değildi.

"Aşağıda bir bey sizi görmek istiyor."

"Kim?"

"Bilmiyorum. Burada değil demedim. Ne bileyim, belki önemlidir. Siz bir şey tembihlememiştiniz."

Kalp atışları hızlanmıştı. Mastori'nin tanımadığı bir bey! Polis geldi aklına, ayakkabılarını bağlamadan aşağı indi. Hafif başı dönüyordu.

Merdivenin tam yanında, duvarın dibinde oturan Dırtad kendisine bakıyordu. Sigara dumanına karşı gözlerini yarı kısmıştı. Bakışlarıyla bir çırpıda tepeden tırnağa süzdü kendisini.

Baret taş kesildi.

"Bize iki çay! Otur Baret."

Oturdu.

"Yak!"

Sigarayı yaktı.

"Neyin var neyin yok topla, gidelim."

Baret bakışlarını indirdi.

"Ada'ya gideceğiz. On bir vapuruna yetişiriz, *haydi.*"

Baret yere bakmaya devam etti.

"Kimse bilmeyecek, yürü!"

Mastori çayları bizzat getirdi. Her zamanki aceleci hali daha saygılıydı. Dırtad şekeri karıştırdı, bir fırt çekti.

"Bu sene kötü kış yaptı. Bir hafta yattım. Ben pek hasta olmam böyle. Bu yıl düştüm oğlum. Tavuklarımdan da ikisi öldü, bakamadım. Zavallı Lulu bile aç kaldı. Bahçede de çalışamadım. Şimdi toprağı sürmek lazım. Çiçekpazarı'na uğradım, tohum aldım, bak. Mevsimi geliyor, dünya kadar iş var. Ben güçsüzüm, gerektiği gibi çalışamıyorum. Eskiler, evladın olsun ki, yaşlılığında rezil olmayasın derlerdi, yalan değilmiş. Ben, 'Eğer yaşayamaz hale gelirsem yaşamam, yaşamdan vazgeçerim, yaşadığımla yetinirim' diye düşünürdüm, ama vazgeçmekle olmuyor. Çayın soğudu. Gelecek sene odunu yazdan stoklayacağım. Hasta hasta, karda kışta odun bulmak için dışarı çıktım. Bu yaştan sonra belli olmaz."

Çayı bitirdi, parayı masaya koydu.

"Haydi!"

"Hayır, amca!"

"Bu sene çok hasar oldu. Bir şey yapamadım. Ocak ayındaki o büyük fırtına çatının arka kısmını uçurdu. Yağmur, kar, içeri doldu. Bir şey yapamam ki, dayanmıyor artık. Kaç senedir onarım yok, bakım yok. Onarmak için binlerce lira ister. Böyle bıraksan yıkılır, ama çok koydu bana. Büyükannenin odasıydı. Sıcağı severdi. O yüzden arka odaya geçmişti. Sedef Adası'na bakan oda. Eşyalar filan çürüyor hep. Eğer bu yaz üstlerini örtmezsem gelecek kış hayrını gör. Birinci kata kadar su aktı. Şans eseri, oturduğum odanın üstünde değildi. Bakarsın gelecek yıl orası da akar. Bu yaştan

sonra tek başıma çatıya çıkamam. Sen, bakabilirsin. Seninle beraber hale yola sokarız. Burası senin evin."

"Hayır, amca!"

"Büyükannenin büyük bir çini sobası vardı, hatırlıyor musun? Karşısına geçer, halının üstünde otururduk, odun alevlerinin ışığında. O soba da suların altında kaldı. Her şeyin yok olup gitmesini istemiyorum. Eski, ama ben seviyorum o evi. Şarabın ve evin eskisi güzeldir. Çürümüş her ahşapta, kararmış her tahtada, sallanan merdivende, eskiyen kumaşta hep geçen hayatın izlerini bulursun. Anılar, hayatlar, yıllar, sesler... Gıcır gıcır ev, ev değil, mobilya dükkânıdır, ama sonuçta dışa karşı korunması gerek, ayakta kalabilsin diye. Bu gidişle bir harabeyi miras alacaksın. Eğer gelirsen, birlikte bir şeyler yaparız, kalk!"

"Hayır, amca!"

"Sana ihtiyacım var Baret, ciddiyim. Artık tek başıma yapamıyorum. Senin evin. Kadıköy'e gitmek istemezsen, gitme. Neden diye sormuyorum, ama ötede beride *sürün*mene gerek yok. Gel, orada *sürün*. Buradan daha *kıyak* bir yer değil, merak etme."

Sustu, herhalde cevap vermesini bekliyordu. Baret gözünü masaya dikmiş, bir heykel gibi duruyordu. Orada değil gibiydi. Çaya dokunmamıştı.

"Oğlum, dünyada yaşamaktan güzel şey yok. Bunu kafana koy. Hep demişimdir sana, her şey boş. Ölürsen her şey biter. Yirmi yıl sonra kimse yaptığını hatırlamaz ve yaptığının da kimseye ne zararı olur, ne de yararı. Bitecek, unutulacak şeyleri kendine dert etmenin manası yok."

Baret'in gözlerinin içine baktı.

"Eğer insan her şey için kendini cezalandırmaya kalksa, komik duruma düşer. Bunun sonu gelmez. Hayat en

büyük cezadır zaten. Başkasının yerine kendini öldürmek aptallıktır."

Baret ilk kez olarak gözlerini kaldırıp Dırtad'a baktı. Cevap vermedi.

"Yürü, *haydi*!"

"Hayır, amca!"

"Burada mı kalacaksın?"

"Hayır, amca."

"Nereye gideceksin?"

"Bilmiyorum."

Suren'in neden kendisi gelmeyip de Dırtad'ı gönderdiğini sormadı. Merak etmiyordu. Hiçbir şeyi merak etmiyordu. Uyumak istiyordu ya da buradan uzak olmak. Karanlık bastığında yelkenliler Marmara'ya açılırdı. "İçinde olsaydım, gitseydim" derdi bir zamanlar, ama evden kopmayı düşünmemişti. Şimdi, gözünün önünde yine bir yelkenli vardı, kocaman. Binip gitmek istiyordu. Nereye götürürse. Artık hiç kara görmemek. Yelkenlide yapayalnız olmak. Hiçbir yere varmadan, çıplak ufuklara gitmek.

"Evdekilerin nasıl yaşayacaklarını düşünmüyor musun?"

"Mücevherlerini satsın."

Dırtad cevap vermedi, yüzü kırışıklarla kaplandı.

Uzun bir sessizlik oldu. Çevrelerindeki sesleri duymuyor gibiydiler.

Baret gözlerini duvardaki taşbaskıdan kaçırdığı anda bir rüya gibi Dırtad'ın sesini duydu.

"Gelecek misin?"

"Hayır, amca!"

"Nereye gideceksin, ne yapacaksın bilmiyorum. Senden tek bir şey isteyeceğim. Nereye gidersen git, başına ne gelirse gelsin, bana yazacaksın. Nerede olduğunu bileceğim."

Baret'in başını eğdiğini görerek ekledi.

"Sadece ben bileceğim. Kimsenin bilmeyeceğine dair şeref sözü veriyorum. Birbirimizi kaybedelim istemiyorum. Eğer sözüme güveniyorsan..."

Baret yerinden kıpırdadı.

Amcasının yüzüne baktı. Sanki ilk kez görüyordu onu. Babasına çok benzetti. Gözlerinin önünde bir yaşında bir bebek canlandı. Dırtad amcası yıllar sonra o bebek için gözyaşı dökebiliyordu. "Senden yakınım var mı?" diyordu şimdi.

"Yazarım," dedi boğuk sesle.

"Yaz! Gelmek istediğinde de gel. Oraya yerleş. Ev senin. Benim sana ihtiyacım var."

Güldü. Zoraki bir gülüştü bu.

"Ben kiminle konuşacağım, kime anlatacağım ulan?"

Burnunu çekti, elini cebine götürdü.

"Bunu al, yeni bir şeyler uydurana kadar."

Baret karışık duygularla para destesine baktı. Kabul etmek veya etmemek konusunda hemen karar veremedi. Eğer parayı Suren göndermişse... Terbiyesizlik etmemek için bu kuşkusunu belli etmedi. Amcasını kıramazdı.

"Sen sıkıntıya düşmeyesin..."

"Ben düşmem."

Tek bir şey düşündü. Önceki gece cebine küçük paketi sokan yabancıya borcunu ödemek.

Üzerine bir kuvvet geldi. Tıpkı baygınlık sonrası damarlarında kanın aktığını hisseden biri gibi.

"Ne zaman yazacaksın?"

"Yazarım."

"Kendine iyi bak ve beni unutma. Duyuyor musun? Haydi..."

Baret başını eğdi ve amcasının dikensi sakallarını suratında hissetti. Karşılık vermedi. Gözyaşlarını fark ettirmemek için gözlerini kapattı.

Gözlerini tekrar açtığında kapının önünde bulanık bir halde Dırtad'ın kamburlamış omuzlarını gördü.

"Amca..."

Arkasından koştu, ceketinin iç cebinden dörde katlanmış bir kâğıt çıkarıp uzattı.

"Babamın valizinde bulmuştum."

Dırtad parmaklarının ucuyla mektubu tuttu, bir göz attı. Açmadı. Gözünü Baret'e dikip bir an öyle kaldı. Sonra mektubu cebine koyup uzaklaştı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

- 1 -

Zımaro irileşmiş gözlerini Baret'e dikmiş, ellerini ovuşturup duruyordu.

"Baret... Ah, *ağorimu*, ne olmuşsun?"

Baret acı bir zevkle titredi. Zımaro'nun gözleri doldu.

"Bu ne kötü kader, ah oğlum ah... Biraz içeri gel *kale*."

"Sonra gelirim. Şimdi eve gideyim."

"Eve gidesin... Tabii. Bak, nerede olduğunu söyleyeyim sana. Ben de adresi bilmiyorum. Bak, tarif edeyim, bilirsin. Hani Dalyan Durağı var ya? Anladın mı?"

"Evet."

"Tramvaydan orada inersin. Karşı sokağa gir. Epey yürüyeceksin. Sağda bir sokak var. Dön. Sonra sola dön. Orada eski ahşap evler var, bahçe içinde. Köşkler falan. Bu, en büyüğü. Bahçesi de en büyüğü. Sokaktan bina gö-

rünmüyor. Bahçenin yüksek duvarları var. Tahtadan bir kapı var. Zili yok. Kapıyı it, açılır. Kapı açılır açılmaz binayı karşında bulursun. Siyah bir bina. Boyaları dökük. Eski. Tam yanında koca bir fındık ağacı var. Kolay bulursun. Bulursun, değil mi?"

"Bulurum."

"Sizinkiler alttaki iki katta oturuyor. Bulamazsan, komşulara sor. Orada çok Ermeni var. Saraygiller'in evi de, herkes bilir. Eski bir aile. Zaten sizinkilerden başka kimse yok evde. Yukarıda sadece Madam Saraygil oturuyor. Biraz içeri gelmez misin Baret?"

"Sonra. Şimdi gideyim. Görüşmek üzere."

"Hoşça kal, *ağorimu*. Mutlaka beklerim. *Kaymeni*..."

"Görüşmek üzere."

*

Sokaklardan cehennem sıcağı fışkırıyordu. Gerçi Baret yıllardan beri güneydoğuya alışmıştı, ama bu güneşi dayanılmaz buldu. Bavulu bir ton çekiyordu ve gömleği kamburlaşmış omuzlarına ıpıslak yapışmıştı. Öğlenin bu saatinde sokaklarda kedi bile yoktu. Uykulu binalar dilsizdi.

Birine sorması lazımdı. Hayali benzerlikler arama gayretiyle sokakları dolaşmanın ne anlamı vardı? Ama bir kapı çalmaya eli gitmiyordu, insanların şekerlemelerini kesmek istemiyordu.

Sokağı, ters yönden bir daha geçti. Sağda mı, solda mı diye sormayı düşünmemişti. Bu sokaklarda bahçe duvarından, tahta kapıdan geçilmiyordu.

Kapılardan birini yavaşça itti. Gözleri fındık ağacı aradı. Bir köpek kudurmuşçasına havlamaya başladı. Hızla kapıyı çekti. Havlamalar çoğaldı. Hareketsiz sokak birbirine geçti. Zımaro köpek olduğunu söylememişti.

"Kimi arıyorsunuz?"

İster istemez durdu, uzaklaşırsa hırsız zannedeceklerdi. Çevresine bakındı ve kuşkuyla pencereden bakan yaşlı kadının başını gördü. Ermeni'ydi ama Baret Türkçe cevap verdi.

"Burada Saraygiller'in evi varmış."

"Kim?"

"Madam Saraygil'in evi."

Yaşlı kadın cevap vermeden önce uzun uzun süzdü Baret'i.

"Bu sokak değil. Arka sokak. Yandaki sokaktan gir, sağa dön. Bizim sırtımıza düşüyor. Saraygil'in evinde kimi arıyorsun?"

Baret duymamış gibi yaptı, bir teşekkür fısıldayarak hızlı adımlarla uzaklaştı. Söylenilen yere varınca Zımaro'nun tarif ettiği evi tanıdı. Kalbi hızlı hızlı çarpmaya başladı. Uzun süre kararsız kaldı, sonra kapıyı itti.

Bakımsız bir bahçe uzanıyordu önünde. Her türlü ot karmakarışık büyümüş, olduğu gibi de kurumuştu. Kocaman meyve ağaçları vardı. Fındık ağacı kapının sağ tarafında, birkaç metre ötesindeydi.

Bina kim bilir kaç yıldan beri boya yüzü görmemişti. Tahtalar kararmış, yer yer de çürümüştü. Pencere kepenklerinden bazısı eksik, bazısı da kırıktı. Hüzün verici koca bir binaydı. Adadaki evle ilgisi yoktu ama. Adadaki evin havası bir başkaydı.

Kapı kapalıydı. İkinci bir kararsızlıktan sonra Baret bavulu yere koydu. Paslı demire iki kez vurdu ve bu soğuk sesten ürperdi. Bekledi, ev sahibesinin açması için dua etti.

Açan Arus'tu.

Ev kıyafeti türünden bir basma giymişti. Üstüne de vücudunu saran yünlü bir *jaket* geçirmişti. Yazlık terlikler

vardı ayaklarında. Kısa kesilmiş saçları, kulaklarının üstüne düşüyordu.

Gözlerini kısıp kaşlarını çattı, bir süre Baret'in yüzünü inceledi. Tanıyınca, sönük gözbebeklerinde bir alev parladı. Sevinç değil, ümit aleviydi.

"Sen misin?" diye sordu yavaşça.

Sinirsel bir gülüşle Baret'in yüzünü avuçlarına alıp öptü. Etlerin değil, gevşek tenlerin temasıydı yaşanan. Baret ellerinin altında bir iskelet hissetti.

Arus'un gülüşü sadece bir an sürmüştü.

"Aldın mı mektubumu? İyi ki geldin, iyi ki geldin."

Sesi bir fısıltıya dönüştü.

"İçeri gel."

Baret'in omuzlarının üzerinden bahçe kapısına doğru kaygılı bir bakış fırlattı.

"Gir, iyi zamanda geldin."

Girişin yanındaki odaya götürdü, divana oturdu. Baret'in yüzüne baktı, baktı. İri gözyaşı damlaları, yanağının kırışıkları arasından kayıp yakasına düştü.

Baret, bavulunu kapının yanına bırakmış, kendisi ayakta kalmıştı. Anasından davet gelmeden oturmaya cesaret edemiyordu. Bir yabancı gibiydi. Arus onu tanımıştı, ziyanı yok, biraz geç olmuştu, ama kendi, eğer Arus'u sokakta görse tanıyamayacaktı.

"Mektubu aldın mı?" diye tekrarladı, Arus.

"Aldım. 'Kurtar beni' ne demek?"

"Şışşşt..."

Çevresine kuşkulu kuşkulu baktı.

"Varım yoğum *yağma* oldu oğlum. Sandığımda hiçbir şey kalmadı."

"Neyin vardı ki?"

"Neyim varsa, mücevher, elbise, melbise..."

Ağlayacak gibi oldu.

"Tüylerim, tüylerim... Bir tanesi bile kalmadı."

"Ne tüyü?"

"Tüylerimi bilmiyor musun? Bunadın mı? O harika tüylerim. Baban benim için Paris'ten özel olarak getirtmişti. Bunca senedir gözüm gibi bakmıştım. Hepsi gitti."

"Nereye gitti?"

Arus gözlerini kapattı, dudaklarını sıkıp başını salladı.

"Nasıl da kıydı? Hep kıskançlıktan! Baban benim için getirtmişti ya!"

"Ne yapacaktın tüyleri?"

"Bu yaştan sonra kullanacak halim yok ya! Ama değerli tüylerdi. Dünyanın parası ederdi. Hepsi birden gitti..."

"Nereye gitti?"

"Yağma oldu."

"Kim yağma etti?"

"Kim olacak!"

Başını yine salladı, dudaklarını ısırıp sustu. Yine yaşlar doldu gözlerine. Anasını önüne bakarak dinleyen Baret sessizlik uzun sürünce bakışlarını kaldırdı. Anasının gözleri iyice irileşmiş, ümitsiz bir ifadeyle kendi yüzüne odaklanmışlardı.

"Ne olmuşsun oğlum, yaşlanmışsın! Kaç yaşındasın daha? Allahım! Saçların bembeyaz olmuş, dökülmüş. Allahım! Bu ne iş?"

Bakışlarını boşluğa dikti, kendi kendine konuşur gibi dudaklarını oynattı.

"Ben de bittim. Kocakarıya döndüm. Bazen aynaya bakıyorum da kendimi tanıyamıyorum. O yüzden aynaya bakmak istemiyorum."

İnce uzun parmaklarıyla kolunu, omzunu, dizlerini yokladı.

"Şu halime bak. Bir deri bir kemik kaldım. Aç yaşarsan ne olur!"

"Ne demek aç?"

Arus başını iki yana salladı, cevap vermedi.

"Allahtan Dırtad'ın evinde adresin bulundu. İyi ki Suren getirdi, yoksa elime geçmezdi. Gelmezsen ne yaparım diyordum. Ümidimi kesmiştim. Ölsem diyordum, öleyim de görmeyeyim, çekmeyeyim."

Düzenli bir devinimle başını durmadan sallıyordu.

"*Talan* oldu onca mücevherim. Doğru dürüst bir yere de taşınamadık. Bu harabe yere girdik yeniden, yıkık dökük bir ev. Herkes yeni apartmanlara taşınıyor. Zımarolar bile apartmana geçeceklermiş. Biz buraya girdik kaldık. Her taraftan esiyor. Eski ahşap ev, onarım görmüyor. Bu yaz da yaz yapmadı. Üşüyorum."

Yün *jaket*ine sarındı.

"Çok üşüyorum. Yünden iç çamaşırı alayım dedim. Eğer yün giyseydim ağrılarım geçerdi. Nereden alacağım? Kime söyleyebilirim? Ölürsem kurtulurum. Ölmüyorum da."

Bir an düşünceli bir ifadeyle durdu.

"Acaba yaşlılıktan mıdır dersin? Bu sene çok üşüyorum. Yaz gelmedi. Bu sene yaz gelmeyecek midir nedir?"

Baret susuyordu.

"Gelir gelmez seni dertlere boğdum. Gel evi gör bir kez. Bu evde oda çok. *Han* gibi ev. Kendisi en üstte oturuyor. Temizleye temizleye içinden çıkamazsın. Birkaç tane hizmetçi ister. Zamanında varmış. Şimdi yapayalnız kalmış. Yer silmekten, toz almaktan canın çıkar. Bu oda güzel mi? Bak, ağaçlar içinde. Doğrusu, güzel yer. Eğer ev yeni olsa.

Temiz hava, güneş, bahçeler içinde. O, burada yatıyor. İstersen sen yat şimdi. Yo, yo, bırak onun odasını, sen benim odamı al, ben öteki odada yatarım. Bir divan var. Zaten doğru dürüst uyuduğum yok sabaha kadar. Nah, işte odam bu. Ah, son ömrümde... Ah... Gel oğlum, kafam işlemiyor artık, sana yiyecek koyayım, açsın tabii, yoldan geldin..."

"Aç değilim."

"Olur mu? Gerçi yiyecek ne var, bilmiyorum. Evin içinde misafir gibi bir şeyim. Bir şeye karışmaya hakkım yok. Biraz uzanır mısın? Uykun yok mu? Sen neredeydin, ne yaptın bunca zamandır?"

"Yıkanabilir miyim?"

"Yıkanmak mı? Tabii. Bütün vücudunu mu yıkayacaksın? Yoldan geldin ya, nasıl düşünemedim? Tuvalet büyük, oda gibi. Duş koydurdu. Benim için değil tabii, ben soğuk suyla yıkanabilir miyim? Sen yıkanabilir misin? Üşüme."

Baret çeşmeyi açıp denedi, su akıyordu.

"Temiz çamaşır..."

"Var, var."

"Dur! Havlu..."

"Var, bir şey istemem."

Aşağı indi. Arus konuşa konuşa arkasından seğirtti.

"Sen yıkanana kadar ben yiyecek bir şeyler hazırlayayım. Bakayım yiyecek ne var? Ben de bilmiyorum. Misafir gibi bir şeyim..."

"Aç değilim."

"Tövbe, olur mu hiç! Yoldan gelmişsin. Sen bavulunu masanın üstüne koy şimdi, ben sonra düzeltirim."

"Ben öteki odaya geçerim."

"Olmaz, orada yatak yok."

"Önemli değil."

"Olmaz oğlum..."

"Fark etmez."

Bavulunu alıp yukarı götürdü.

Arus kendi kendine konuşa konuşa mutfağa gitti.

Baret aşağı indiğinde Arus hâlâ mutfaktaydı. Odanın ortasında durup uzun uzun çevresine baktı. Evde pek çok yeni şey görüyordu. Yeni mobilya almışlardı ve bir radyo. Kendi eski radyolarına benzemiyordu. Küçük bir şeydi, bakalitten. Dokunmadı. Arus buruşuk bir suratla içeri geldi.

"Tepsiyle buraya mı getireyim, yoksa mutfakta mı yersin?"

"Bir şey yemeyeceğim."

"Patates kızartıyorum. Hazır bir şey yok. Öyle bırakıp gitmiş. Ne yapayım sana? Gidip et alayım, bir şeyler alayım... Elimde para yok ki, bir şey alamıyorum. Onca şeyim vardı, hiçbir şey kalmadı, bir şey bırakmadı. Mahsus, onun eline bakayım diye. Köle, köle gibi..."

Yemek hazırlığını unutmuş görünüyordu. Divanın ucuna oturdu, bakışlarını yere dikip düşüncelere daldı. Onu daldığı rüyadan uyandırmamak için Baret sigara bile yakmadı.

"Kolay buldun mu adresi?"

Arus birden uyanmıştı. Sönük gözleri yeniden canlanmaya başlamıştı.

"Sen adres yazmamıştın ki."

"Yazmamış mıydım? Emin misin? Ben bunuyor muyum nedir? Eee... Nereden buldun evi?"

"Zımaro'ya gittim."

"Zımaro'ya mı sordun? İyi ki hâlâ evden çıkmış değiller. Eğer çıkmış olsalar ne yapardın? Allahım! Bunamışım oğlum. Dayına gittin mi?"

"Daha yeni geldim!"

"Sahi, yeni geldin. Deli miyim ne? Dayına git. Sağ olsun, o olmasaydı... Yıllardan beri görmemiştim. Dırtad'ın ölümünden sonra geldi. Senin adresini de getirmişti. O eski Suren değil. Okkalı bir adam olmuş, gençleşmiş, bir görsen..."

Sesini alçalttı.

"Önemli biri oldu şimdi. Çok zenginmiş çok, çok da nüfuzlu. Parti marti, her işin içinde. Mebus olacakmış diyorlar. Görüyor musun şansını? Bak, para ne yapıyor adamı? Yazık ki Hayganuş, zavallı... Çok hasta diyorlar. Kimseye söyleme, sanırım kanser, Allah göstermesin. Yaz başında bir kere gelmişti, öyle bozulmuş ki tanıyamadım. Ağladı. Bilmem neden ağladı. Belki de hastalığını biliyor. Kalbim parça parça oldu. Görüyorsun ya, neler var. Paranın da faydası yok. Düşünüp düşünüp avutuyorum kendimi, ama parasız da olmuyor. Dırtad'ın sonu ortada. Allah düşmanıma yazmasın böylesini."

Acıyla başını salladı.

"Eee, bak sen, kimse kalmadı. Hepsi de birer birer gittiler. Surenler'den başka akraba bile kalmadı."

"Tatsız bir şey, tatsız bir şey..." diye tekrarladı Baret içinden.

Arus yine düşüncelere daldı. Mutfaktan gelen cızırtıyı duymadı. Baret sessizce dışarı çıktı. Ocaktaki patates yanıyordu. Ateşi söndürdü. Tavaya yapışıp kömürleşmeye yüz tutmuş patateslere dokunmadı. Sonra yukarı çıkıp bavulunu açtı, giyeceklerin altından bir paket çıkardı, aşağı indi. Arus karşısına çıktı. Deli gibi bağırarak fırlamıştı odadan.

"Amanıın, nasıl unuttum!"

Tarifsiz bir telaş içindeydi.

"Patates yandı!"

"Altını söndürdüm."

Arus sakinleşip durdu.

"Bırak patatesi. Aç şu paketi, içinde yiyecek var. Yol için almıştım."

Arus merakla paketi aldı, mutfağa gitti. Dakikalar boyu içeriden ses gelmedi. Baret bakmak için arkasından gitti. Arus daha paketi açmamıştı.

Çeşmenin önünde durmuş, yanık patatesleri temizlemek için nefes nefese tavayı kazıyordu.

"Yanmış," diye söylendi.

"Bırak şimdi onu!"

"Yooo, bunu temizleyip kaldırayım. Açsın, ama birazcık bekle oğlum. Eğer bunu görürse ordu kaldırır. Bir şeye el sürmeme izin vermiyor. Her yaptığımı bozuyor. Bir yabancıyım bu evde. Yabancılar benden iyi."

Başını iki yana salladı. Hızlı hızlı tavayı kazımaya devam etti. Kömürleşmiş patatesin son kırıntılarını da bir kâğıda döktü. Kâğıdı iyice yuvarlayıp bahçe kapısının yanındaki çöp kutusunun dibine attı.

"İki dakika daha sabret, şunu yıkayıp yerine koyayım. Görürse anlar sonra."

Baret bir an anasının sıkıntılı haline baktı. Sonra da getirdiği paketi kendisi açtı. Üç tane haşlanmış yumurta, büyük bir parça köy peyniri, bir kutu kara bal, kuru kayısı, kuru erik ve birkaç lavaşı çıkarıp masanın üzerine koydu.

Arus tavayı kurutup yerine astı. Dönünce, gözleri iri iri açıldı.

"Bunlar da ne? Sen mi getirdin?"

Yiyecekleri yakından inceledi.

"Köy yiyecekleri ha? Çok lezzetli olurmuş."

"Ye!"

"Sen de otur!"

Baret'i beklemeden masaya oturdu.

"Ekmek..."

Kalktı, ekmek getirdi, oturdu.

"Dur, tabağa koyayım, böyle olur mu?"

Yine kalktı, tabak, bıçak getirdi. Peyniri, yemişi, yumurtaları tabaklara koydu.

"Bu nedir?"

"Peksimet."

"Peksimet dedikleri bu mu?"

Isırdı.

"Lezzetli. Köy yiyecekleri lezzetli olur derlerdi. Gerçekmiş, ye!"

Kendisi yemeye başladı.

"Köy yumurtası mı?"

"Evet."

"Kim bilir ne kadar tazedir. Biz burada..."

Baret, bu erimiş yaşlı kadının ekmeği, peyniri, yumurtayı, meyveleri yutarcasına, neşeyle yiyişini şaşkınlıklar içinde izledi. Masada yanına oturup, "Oğlum, şu lokmayı da ye, şu sütü de iç," diyen eski Arus'u hayal edemedi.

"Allah bir gününü bin etsin. Kaç gündür açtım."

"Ne demek aç? Mektupta da yazmıştın."

Arus başını salladı.

"Sen bilmezsin. Anlayamazsın. Aklından bile geçmez. Boş yere mi bu kadar zayıfladım? Aç gezmekten!"

"Niye aç geziyorsun?"

"Artık dayanamıyorum. Beni al, götür bu evden. Hastaneye götür, huzurevine götür, nereye istersen götür. Yeter ki gideyim, gözüm görmesin."

"Ne demek oluyor bu?"

"Ben dediğimi bilirim. Her şeyi herkese söyleyemem. Derdimi kime anlatayım? Canavara döndü."

"Kim?"

"Kim olacak, ablan!"

"O mu aç bırakıyor seni?"

"Ölmemi istiyor. Kaç kere söyledim. Beni huzur evine koy, Suren'e söyle, onun bir sözünü iki etmezler, dedim. Hiç yoksa rahat ölürüm orada. Böyle deyince nasıl telaşlanıyor, bir bilsen. Korkuyor."

Gözlerinde şimşekler çaktı. Sinsi gülüşünü bastırdı.

"Foyası meydana çıkar, herkes yaşlı anasını huzurevine attı der diye korkuyor. Herkese iyi görünecek. Herkes sen bulunmaz kızsın diyecek. Yoksa, çoktan sokağa atmıştı. Onu yapamıyor, ölmemi bekliyor. Öleyim ki kurtulsun, onlarla rahat yaşasın."

"Kimlerle?"

"Kimlerle olacak? Hem sonra, bilmiyor mu? İt gibi biliyor. Ben olmazsam Suren ona on kuruş verir mi? Beni alet ediyor. Kim bilir nasıl savunuyor kendini, neler diyor hakkımda. 'Bakıma ihtiyacı var. Bütün gün uğraşmak lazım,' diyor, kim bilir neler diyor? Yoksa git çalış derler adama. Genç, sağlıklı, biraz bir şeyler de biliyor. Kral kızı mısın? Şimdi kim çalışmıyor? Bu devirde öyle şey var mı? Ama yok, kendi herkesten üstün olacak. Suren avanak mı? Kimse kimseye bir şey yapmıyor bu devirde. Herkes acaba benden bir şey mi ister diye fakir akrabasıyla bile görüşmüyor."

Yeniden aynı şekilde sinsice güldü.

"Ben biliyorum ya, Hayganuş'un ağzını aradım. Hilda'nın da bir işi olsun, kimseye yük olmayalım böyle dedim. Çok sıkıldı. 'Dediğin yakışıyor mu? Yabancı mıyız? Çalışırsa sana kim bakacak?' dedi. Onlara öyle demiştir. Suren de

ne bilsin, çocuk parayı ona gönderiyor. Ona verme diyemem. Sır veremezsin ki..."

Ağzına kuru bir kayısı daha atıp, tekrar başını iki yana sallamaya başladı.

"Tam bir deliyle yaşıyorum. Ah... Rahmetli öldü gitti, beni onun bunun eline bıraktı. Son ömrümde zavallı oldum. Hem de evlat elinde. Mücevherlerimi bile elimden aldı. Olmaz olsun böyle evlat!"

"Nerede?"

"Kim?"

"Hilda."

"Bilmem. Zaman zaman böyle gidiyor. Giyinip süslenip bir hızla çıkıp gidiyor. Nereye gider, ne yapar bilmiyorum. Akşam gelir, hiçbir şey söylemez. Pera'ya mı iniyor ne yapıyor, geç geliyor."

Hâlâ son kayısıyı çiğniyordu.

"Evlenmedi mi?"

"Kiminle evlenecek? Yaşı geçtikçe burnu büyüdü. Ondan başkası yok dünyada, kimseyi beğenmiyor. Onun beğendiği de onu beğenmez artık. Bu yaştan sonra kiminle evlenecek? Kız kurusuna dönecek."

Sesinde bir hoşnutluk vardı, intikam hoşnutluğu.

İnleyerek ayağa kalktı.

"Yürü, içeri girelim. Sana bir kahve pişireyim. Biraz saklamıştım. Bilse bırakmaz, alır. Benden saklamışsın diye dünyayı birbirine katar. Saklamayıp da ne yapayım? Bu yaşta bir kahvem de mi olmasın? O nereye saklıyor bilmiyorum, bulamıyorum. Yiyecek bir lokma şey saklıyorum. Allah göstermesin, bir bulursa var ya! Ne küfürler, ne tehditler, bir bilsen... Evladımdan böyle şeyler duyacağım aklıma gelmezdi. Gebermedin ki kurtulayım dedi bir gün.

Ona ne yaptım ki? Sesim bile çıkmaz. Öleyim ki onlarla istediği gibi yaşasın."

"Kimlerle?"

"Kimlerle olacak!"

Kahve suyunu ocağa koydu.

"Gidip kahveyi getireyim. Muska gibi saklıyorum. Azıcık kaldı. Dışarı çıktığında yüz gram veya elli gram kahve getirebilir misin? Ona söylesem almaz. Elimi çabuk tutayım, bakarsın gelir. Kahveyi görürse... Allah korusun..."

Baret odaya gidip pencereden ağaçları izledi.

Kahve çabuk gelmedi. Tabağa dökülen kahveyi tekrar fincana boşaltan Arus beceriksizliği için özür diledi. Yarım fincan da kendine doldurmuştu.

Kahveyi içer içmez ayağa kalktı Baret.

"Ne yiyecek istersin?" diye sordu.

"Bir şey istemem."

"Açım diyorsun."

"Bırak şimdi. Yarı aç yarı tok yaşamaya alıştım. Şimdi bir şey istemiyorum. Getirdiklerini yedim, sağ ol, doydum. Zaten alsan ne olacak? Saklamam gerek. Nereye saklayayım? Yalnız, şimdi değil, bugün değil, ama ne zaman aşağı inersen, biraz şeker, akide, birkaç tane de lokum al bana. Canım çok çekiyor. Ara sıra ağzıma atıyorum, çok çekiyor canım. Böyle şeylerden tümüyle mahrum kaldım. Alsam da faydası yok, bana bırakmıyor. Hep onlara yediriyor. Kaldırıp kilitlemem lazım. Sandığımın kilidi de bozuk, Allah rahmet eylesin... Yooo, şimdi gitme, oğlum."

"Çabuk gelirim, şeker alacağım."

Şeker sözü Arus'u susturdu.

"Geç kalma," dedi sadece.

Gözlerinin içinde ümit ışıkları parıldadı.

Baret döndüğünde Arus hâlâ yalnızdı. Sadece şeker getirmekle kalmamıştı. Arus'un yüzü aydınlandı.

"Paran var mıydı oğlum?"

Güneş çekilmişti. Mutfağı gölgeler dolduruyordu. Baret bir an anasının, paketlerin çevresinde telaşla dönenişini izledi. Eski anılar uyandı içinde. Aceleyle içeri gitti.

Çok geçmeden Arus arkasından gitti.

"Şekeri sakladım," diye fısıldadı. "Öbürlerini bıraktım. Senin getirdiklerine dokunmaya cesaret edemez."

"Niye dokunsun? Dokunup da ne yapacak?

"Şışşşt..."

Kulak kabarttı.

"Yavaş konuş. Bakarsın birden gelir. Kapıdan dinler. Duyarsa..."

Fısıldayarak devam etti.

"Tüylerim gitti, şimdi gözü antika dantellerimde, ama onları iyi sakladım. Gözüm üstünde. Evden dışarı çıkamıyorum. Hapsoldum kaldım. Evde yalnız kalırsa dantellerimi de kaldıracak. Ayağım bağlı burada. Şöyle bir çıkıp Kalamış'a, Fenerbahçe'ye kadar gitmeye, yaz gününde bir deniz havası almaya hasret kaldım... Sandığım da kilitlenmiyor ki. Son kez Suren geldiği gün dışarı çıktım. Sağ olsun otoyla şöyle bir gezdirdi bizi. Suren şimdi... Harika bir Mersedes almış, onunla geldi. Şoförü de var, üniformalı. Komşuların hepsi pencerelerden sarktılar. Yukarıdaki de gördü. O zaten bizim kim olduğumuzu bilir, ama gözüyle de görmüş oldu. Suren dükkânı bıraktı biliyor musun? Öyle şeylerle uğraşmıyor. Büyük şirketler, büyük işler. Kaç tane şirket... Bizi otoyla Fenerbahçe'ye, Erenköy'e, Bostancı'ya götürdü. Kaç senedir o taraflara gitmemiştim. De-

niz kenarında kahve içtik. Ne olmuş öyle, her taraf değişmiş! Ne yollar yapıyorlar, ne binalar, ne *oto*lar, neler neler, şaştım kaldım. Herkes zenginleşti, fakir kimse kalmadı. Şimdi binlerle değil, milyonlarla konuşuyorlar. O gün bugün dışarı adım atmadım. Ne alın yazısıymış!"

Birden doğruldu.

"Şışşşt. Geldi! Yanında bir şey söylemeyesin. Sana mektup gönderdiğimi sakın ağzından kaçırma. Mahkeme *celb*i üzerine geldim de!"

Oturduğu yerden kaya kaya divanın kenarına geldi, ayaklarını terliğe geçirdi. Rahatsız bir hali vardı.

Sofada ayak sesleri uzaklaştı.

Arus'un tüm dikkati sanki kulaklarında toplanmıştı.

"Mutfağa gitti. Hemen kontrole çıkar! Masadaki yiyecekleri gördü, anladı..."

Sofadan yine ayak sesleri gelmeye başladı. Taşın üstünde metal topukların vuruşları kuvvetli ve düzenliydi.

Hilda, eşikten içeri iki adım atıp durdu. Gözlerini Baret'in yüzüne dikmişti. Hiçbir şaşkınlık göstermedi. Bakışı takılıp kalmıştı. Gözbebekleri, ateşli bir hastanınki gibi parlıyordu. Dudaklarından kararsız bir gülüş geçti.

Zaman durdu sanki. Arus oturduğu yerde rahatsızdı. Abla kardeş, kımıldamadan birbirlerine bakıyorlardı.

Hilda'nın gözlerinde ne bir hayret ne de bir acı belirdi. Hiçbir tepki yoktu. Sanki kardeşinin halini görmüyordu. Dimdik durmuş, her şeye hâkim bir edayla bakıyordu. Ya da Baret'e öyle geldi. Hilda'nın bakışları, Baret'in suratından aşağılara indi, uzun süre *çörçil*lerine*, kalın çoraplarına, gömleğine takılı kaldı.

"Merhaba!"

çörçil: [Winston Churchill'in adından] Bir tür postal.

Ses tonu kuru ve erkeksiydi. Yaklaştı, omzunda asılı çantayı masaya koydu. Eteği epeyce kısa, dekolte bir emprime giymişti. Saçları kısa kesilmiş, modaya uygun olarak bir tutamı alnına düşürülmüştü. Kaşlarını kara kalemle kalınlaştırmıştı. Kendinden memnun ve emin bir hali vardı. Yıllar çok az iz bırakmıştı. Sadece yüzünün derisi bir garipti, sanki her an, birdenbire buruşacak gibiydi. Gözlerinin çevresi bozulmamıştı, belki de siyah gözlüğü öyle gösteriyordu, ama en ufak bir harekette dudaklarının kenarında ince çizgiler oluşuyordu.

"Hoş geldin."

Kaçamak bir bakış fırlattı anasına.

"Geleli çok oldu mu?"

Arus birden başını Baret'e doğru çevirdi. Onun cevap vermesine fırsat bırakmadı.

"Yeni geldi, anca bir duş aldı. Bir lokma bir şey ye, dedim, istemedi."

Hilda oturmuyordu. Dönüp dönüp Baret'in yüzüne bakıyordu, ama artık bakışları takılı kalmıyordu.

"Bugün vaktim olmadı, şimdi yemeği hazırlarım."

Mutfağa gitti. Arus kaş göz işaretiyle bir şeyler söylemek istedi. Baret'in dikkatini çekemedi. Hilda elinde bir bardak sütle dönene kadar sessizlik bozulmadı.

"Niye içmedin sütünü? Bunun için mutlaka benim mi olmam gerekiyor?"

Baret'e döndü.

"Her gün onun için yarım kilo süt alıyorum, içmiyor. Eğer ben içirmesem kalıyor, dökülüyor."

Sütü bırakıp mutfağa döndü.

Arus dudağını ısırıp başını sağa sola salladı; ama yüzünü tiksintiyle buruşturarak sütü içti.

"Yarım kilo sütün lafını ediyor..."

Baret, Arus'u unutmuş görünüyordu.

Hilda yeniden göründü.

"Dışarı mı çıktın?"

Doğruca, anasının gözlerinin içine bakıyordu.

"Hayır," diye cevapladı Arus.

"Nereden aldın bu şeyleri?"

"Ben nereden alacağım, param mı var? Baret getirmiş."

"Ne gereği vardı?"

Sanki devam edecekti, ama kesip dışarı çıktı.

Arus başını nefretle sallayarak Baret'e baktı, ama Baret onu görmüyordu. "Köpek!" diye mırıldandı. Belli ki konuşmak istiyor, ancak cesaret edemiyordu. Gözü kapıdaydı. Gerçekten de Hilda üçüncü kez geldi.

"Sen ne yiyeceksin?" diye sordu anasına. "Sana yoğurt alayım."

"Bir şey istemem. Hiçbir şey yemeyeceğim."

"Bari bir yoğurt ye, yatmadan önce."

"Bir şey istemem, siz kendinize bakın."

Hilda dişlerini sıkıp gitti. Arus fısıldadı.

"Ne artisttir! Başkasının yanında ses tonunu bile değiştirir."

Dışardaki sesleri dinledi.

"Hayganuşlar gelir, yukarıdaki iner, Zımaro uğrar, hepsinin yanında şeker kesilir. Bu ne fedakâr, melek gibi evlat derler."

Arus birden sustu. Ayak sesleri sofadan geliyordu. Hem kulakları, hem de gözleriyle ayak seslerini takip etti. Adımlar merdivenlerden yukarı çıktı. Onun da gözleri yukarı yöneldi. Ayak sesleri arka odada kesildi. Arus telaşla konuşmasını sürdürdü.

"Tam bir deliyle yaşıyorum. Korkuyorum oğlum..."

"Ne demek istiyorsun?"

"Sen bilmezsin. Akşama kadar dalaşır benimle. Elimi hiçbir şeye sürmeyeceğim. *Elin* gelini yapmaz yaptıklarını. Bir tabak yıkamama bile izin vermiyor. Yağı üstünde kaldı diyor, düşürdün diyor. Bir süpürge bile çalamıyorum, toz çıkartıyorsun diyor. Bunca yıl kim yapıyordu evin işlerini? Kendi kimden öğrendi? Evimde yabancı oldum. Hep azar, hep azar. Yabancı olsam daha değerli olurdum."

Ayak sesleri merdivenlerden indi, sofanın taşlarında çınladı, mutfağa yöneldi. Arus susmuş, dikkatle dışardaki sesleri dinliyordu.

*

Hilda yemeğe çağırdığında neredeyse hava kararmıştı.

Arus, her şeyin tam takım konmuş olduğunu görerek zevkle baktı masaya. Sadece Baret'e peçete koymuştu. Arus'un önünde nemli bir bez vardı. Hilda köy peynirine, bala, kuruyemişlere dokunmamıştı. Baret kendi getirdiğinden başka et olmadığını gördü. Kabak, patates, salata, o kadar. Bir köşede yarım kavun duruyordu.

"Oturun!"

Güleç ve tatlı olma çabalarına rağmen sesi emrediciydi. Arus'un tabağına iki parça pirzola koydu.

"Yesene, soğuyor!"

Arus mekanik hareketlerle çatalı aldı. Hilda da oturdu. Sessizlik içinde yemeye başladı.

"Dırtad amca Ada'daki evi sana bırakmış..."

Baret ablasına baktı. Yüzünde öfke aradı. Hilda'nın yüz hatları taşlaşmıştı. Arus ise bu sözden heyecanlanmıştı.

"Ummazdım," dedi. "Böyle bir şey yapacağını ummazdım, ama Dırtad severdi Baret'i. Baret de onu sever-

di. Hep Ada'ya giderdi ya, kimseye gitmez, Dırtad'a giderdi."

Yemeğini iştahla yemeye başladı.

"Doğrusunu istersen, şimdi laf aramızda, yaptığı pek de doğru değil. Karısı bir yana, çocuğuna da bir şey bırakmadı. Bunca sene terk etmiş, aramamış, sormamış, ama sonuçta evladı... Gerçi onların da ihtiyacı yok ya. Damatlarının durumu iyi, biz bize bakalım."

"O yağları yeme!"

Arus şaşırdı, lokması ağzında kaldı, yutamadı. Aceleyle lokmayı yanağına yerleştirip dilini boşa çıkardı.

"Yağ mağ yediğim yok," diye kekeledi. "Zaten bir şey yiyeceğim yoktu, aç değilim."

Suratını astı. Hilda gülümsedi, ama daha çok burun kıvırır gibiydi.

"Çocuk gibi, nerede zararlı şey varsa onu istiyor. Sebze koymuyor ağzına. Yeme dersen, mahrum ediyorsun diyor. Boykota başlayıp hiçbir şey yemiyor. Bu sefer de güçten düşüyor tabii."

"Deli," dedi Arus, suratını astı.

Hilda'nın yüz hatları gerildi ama gülümsemeye benzemeyen gülümsemesini korumaya çalıştı.

"Bak, kabul etmiyor."

"Sen de bir kere Suren'e gitmedin. İşi ne âlemde, hiç haberimiz yok."

Arus birden konuyu değiştirmişti. Hilda da artık üstünde durmadı.

"Bir şey olursa, haber yollarlar," dedi. "Mirasçının gelmesini bekliyorlar tabii."

"Ha, evet. Yarın doğru git bir Suren'e bakalım. Yarın git, e mi?"

Uzun uzun iç geçirdi.

"Büyük sorun oldu. Allah kimseye böyle bir son göstermesin. Todori, Patrikhane'ye haber vermiş. İsim, soyad, sorup soruşturmuşlar. Sonunda Suren'e ulaşmış haber. Ortaya çıkmış..."

Korkarak Baret'e baktı.

"Allah göstermesin, kokudan eve girememişler... Günahları affolsun."

Baret bir an Arus'un haç çıkaracağını sandı.

"Suren karşıladı tüm masrafı. Sorun oldu. *Morg*, ilaçlama, otopsi falan... Bir hafta olmuş öldüğü, kokmuş..."

Baret çatalı bıraktı. Arus anlatmaya devam ediyordu. Hilda tatlı bir sesle sordu.

"Doydun mu?"

Baret, evet anlamında başını salladı ve masadan kalktı.

Arus, Baret'in gözlerinden akşam hiç uyumadığını anlamamıştı.

"Bugün dayına gidecek misin?" diye tekrarladı.

Baret boş gözlerle anasına baktı.

İskeleden indiğinde Büyükada'yı her zamanki halinde buldu. Aynı binalar, aynı meydan, aynı kayalıklar, kahveler, lokantalar.

Ama değişen bir şey vardı. Daha vapurdayken hissetmişti, ancak o şeyin ne olduğunu tam olarak bilmiyordu. Kalabalık vardı o saatte. Farklı bir kalabalık. Çevresindeki insanları tanımıyordu. Kendisini yabancılar arasındaymış gibi hissediyordu. Konuşmalar bile yabancı geliyordu kulağına. Tedirgin oldu. Bu anlatılmaz duygu karada daha da belirginleşti. Kahvehaneler doluydu. Her tarafta kadınlar, kızlar, gürbüz çocuklar, göz alıcı insanlar. Sabahın bu saatinde gürültü ve hareket vardı. Yiyip içiyorlar, konuşuyorlardı. Rumca, İspanyolca, Ermenice.

Birden neyin değişmiş olduğunu anladı. Hem vapurdaki, hem karadaki kalabalığın önemli bir kısmı yabancıydı. Ahali Adalı değildi. Çok sayıda da taşralı, hatta köylüler vardı. Çarpıcı renklerde giysiler, yaşmaklar. Öylesine gezinen insanlar.

Kendiliğinden Todori'nin dükkânına yöneldi. Uzaktan gördü onu. Çok müşteri vardı. Balık *çavela*larının başına toplanmış, ateşli bir şekilde tartışıyorlardı. Baret durdu. Bu kadar meşgul bir insana yaklaşmaya cesaret edemedi. Belki Todori de değişmişti, suratını asacak, bu da nereden geldi, şimdi zamanı mıydı diye düşünecekti. Zaten ne isteyecekti Todori'den? Ayrıntıları mı anlattıracaktı?

Geri dönüp çarşıdan çıktı. Meydandaki saatin altında bir an öylece durup çevresini seyretti. Müşteri bekleyen *paytonlar* vardı. Yabancılık hissetti. Beklemek dayanılmaz oldu. Vapura gideceği yerde büyük bir gayretle adımlarını Çankaya'ya çevirdi. Şimdi artık amcası yokken evin nasıl bir görüntüsü olduğu umurunda değildi. Ada'nın tepesini kaplayan sis yüzünden vapurdan da görememişti.

Aynı harap evdi. Güneş ve rüzgârın etkisiyle dağılmaya başlayan sisin içinde bulanık görünüyordu.

Demir kapıyı itti, açılmadı. Kalın bir zincir geçirilmiş, üstüne de koca bir kilit asılmıştı. Açmayı denedi, başaramadı. Bir köpek havladı, Lulu geldi aklına. Lulu olamazdı, dokuz yıl önce bile hayli yaşlıydı. Zaten bunun sesi değişikti. İnce, genç bir ses. Sonra köpeği azarlayan bir insan sesi duydu. Havlamalar gittikçe artıyordu.

Ağaçların arasından yaşmaklı bir kadın çıktı, aşağı doğru indi. Köpek önden atıldı. Gelip demir kapıya saldırdı, ön ayaklarını yukarı koydu, dişlerini gösterdi. Havlaması daha vahşileşti. Kadın boş yere azarlıyordu onu. Kuşkulu bakışlarla Baret'i süzdü.

"Kimi arıyorsun?"

Ses tonu kabaydı. Gençti ama her köylü kadın gibi yıpranmıştı.

"Kapı niye kilitli?"

"Niye kitli olmasın? Sen kimsin?"

"Sen kimsin?"

"Ben buranın adamıyım, sen kimsin?"

"Ne demek buranın adamı? Burada kimse yok ki."

"Ben varım aha. Sen kimsin?"

"Ben bu evin sahibiyim."

Kadın bir kez daha süzdü yabancıyı. Bakışları paltosundan çörçillerine indikten sonra aşağılayıcı bir hal aldı.

"Bu evin sahibi yok, öldü."

"O zaman senin ne işin var burada?"

"Ben burada oturuyorum."

"Burada oturman için kim izin verdi?"

"Sana ne? Sen kimsin?"

"Ben buranın yeni sahibiyim."

Kadının suratı daha da bozuldu, ama bir an tereddüt etti.

"Mirasçıları gördük, sen mirasçı değilsin."

"Esas mirasçı benim. Aç kapıyı bakayım."

Kestirip atmıştı, kadın sustu.

"Şu köpeği götürüp bağla bir."

"Ziyanı yok, bir şey yapmaz. Defol kız, şimdi kafanı kırarım."

Hayvan kulaklarını indirdi. Kuyruğunu kıstı, ama göz ucuyla yabancıyı süzerek hırlamaya devam etti.

"Aç kapıyı."

Kadın bu buyruğu yerine getirmeden önce biraz duraksadı. Baret eve doğru yürüdü. Köylü kadın köpeği susturarak arkasından gitti.

"Kocam burada değil. Ne istiyorsun?"

"Siz hangi hakla bu eve girdiniz?"

"Biz eve girmedik, burada bekçilik yapıyoruz."

"Kim tuttu sizi?"

Cevap gelmedi. Uzakta bahçe duvarına dayalı bir kulübe gördü. Kepenkleri, taşları, hatta kapıyı bile tanıdı.

"Bu *gecekondu* senin mi?"

"He ya. Burada oturuyoruz. Vallahi evden içeri girmiyoruz. Allah şahit."

"Onu yapmak için evi sökmüşsünüz."

"Yok vallah, evi sökmedik. Ev dökülmüştü zaten. Çürümüş, düşmüş parçaları alıp kullandık, o kadar. Mirasçılar da gördü, bir şey demediler."

"Mirasçı benim."

Köylü kadın gözlerini yere dikti, düşünceli ve dertli bir halde hızlı adımlarla onu izledi. Bir keçi meledi. Tavuklar gıdakladı. Kadın, Baret'in gecekonduya yaklaştığını görünce telaşlandı.

"Kocam evde değil," diye tekrarladı.

Köpek koştu, gözlerini yabancıya dikerek kapının önünde durdu.

Kapıdan iki sümüklü çocuk çıktı, öylece durup yabancıya baktılar. Kirli giysiler vardı üzerlerinde. Yüzleri gözleri, elleri ayakları toz toprak içindeydi. Havada tezek kokusu vardı.

Baret yolunu değiştirdi. Evin arka tarafına geçti. Bahçenin yüksek duvarlarında genişçe bir gedik açılmıştı. Bu gedikten bir tören topluluğu edasıyla kazlar gidip geliyordu. Yerinden sökülmüş taşlar ortalıkta yoktu. Başka bir gecekondu daha gördü duvara dayalı. Parmağıyla gösterdi.

"Bu ne?"

Köylü kadın gevelemeye başladı.

"Kardaşım askerden geldi de... Geçici olarak... Köye gidecek..."

"Siz burayı istila etmişsiniz."

Köylü kadın bu laftan bir şey anlamadı. Ellerini göğsünde katlayıp sessizce durdu.

Baret yanlış yere geldiğini sandı. Her şeyden çok gecekondular ve duvardaki gedik etkilemişti onu. Her şeyi kabul edebilirdi, kepenklerin dökülmesini, damın uçmasını,

camların kırılmasını, her şeyi, ama duvarı yıkık bir bahçe, dış dünyaya karşı korumasız, önüne gelenin saldırısına açık, güvenli bir korunak olmaktan uzaklaşmış bu bahçe her şeyi bozuyor, "Ada'daki ev"in kimliğini yok ediyordu. Dış dünya içeri girmişti.

Baret hüzünlendi. İlk kez burada da kendini yabancı hissetti.

"Kapı açık mı?"

"Açık, *bey*. Yani kapalı, ama açılır."

Baret kızgınlıkla başını salladı. Evden içeri girdi. Kadın onu izleyip izlememe konusunda kararsız kaldı. Dışarıda kalmayı tercih etti.

Baret koca sofanın ortasında durdu. Kapıyı açık bırakmıştı. Gözleri loşluğa alışana dek bir süre çevresine bakındı. Belki de ıssız odada "Ulaaan çocuk!" diye bir sesin yankılanmasını bekledi. Dokuz yıl önce Dırtad'ın arkasından, onun mum ışığı altında içeri süzülüp kayboluşunu izlediği soldaki odaya girmedi. Kokuşmuş ceset kokusu geliyordu burnuna. Bu koku dağa taşa, gökyüzüne, yeryüzüne, her yere hâkim olmuştu.

Kararsız adımlarla yukarı çıktı. Merdivenler daha çok gıcırdıyordu şimdi. Büyükannesinin odasının önünde kendiliğinden duruverdi. Kapıyı itti, aralıktan başını uzattı. Çürümüş perdeler kapalıydı. Neredeyse karanlıktı oda, hiçbir şey görünmüyordu. Her şey toz ve örümcek ağlarının altında kaybolmuştu. İnanılmayacak ölçüde yüksek ve geniş karyola öylece duruyordu. Köşede koca "çini soba"yı gördü. Görüntüye dayanamadı, kapıyı çekip uzaklaştı.

Başka odaya uğramadı. Her kapının arkasında aynı şeyi bulacaktı. Dama ve kuleye doğru uzanan döner merdivene doğru ilerledi.

Çatıdaki yarıktan gökyüzünü gördü. Döşemeler yağmurdan çürümüştü. Duvarlar yosun tutmuş, yer yer sıvası dökülmüş, rengârenk iri lekelerle kaplanmıştı.

Ölü bir karganın tüyleri ve iskeleti yarığın tam altında duruyordu. Yerde toprak ve kırık kiremit parçaları vardı.

Merdivenin en ucuna kadar tırmanabildi. Kule kısmı tümüyle haraptı, yıkılmasından korktu. Altıgen odaya göz attı. Durumu görüp saptadı, içeri girmedi. Basamakların sağlam olduğunu düşündüğü kısımlarına basa basa geri döndü. Önüne çıkan örümcek ağlarını bir çocuk korkusuyla bozuyordu. Belki de bu yüzden, çocukluğunun *tavan arası*na çıkmaya cesaret edemedi. Bir zamanlar Hilda'yı korkutmak için saklandığı daracık koridor, çatının altında bir uçtan ötekine uzanırdı. O koridora girdiği zaman, kendisi de Hilda kadar korkardı. Hele karanlıkta göremediği örümcek ağları yüzüne, ellerine yapıştığı zaman. Korkardı ama dışarı çıkmazdı. Ta ki Hilda korku içinde, ama aynı ölçüde inatla gelip, onu bulana, yuvasından çıkarana ve ani "böö-ö"süne çığlıklarla karşılık verene kadar. Ablasının ödünü koparma zevki herhangi bir korkudan daha güçlüydü.

Tavan arasının hep esrarengiz bir çekiciliği olmuştu. Hem karanlık koridorda oynadığı saklambaçlar yüzünden hem de büyüklerinden dinlediği, hayalinde abartarak canlandırdığı o eski masallardan dolayı. Amcasının amele taburundan kaçışından sonra, dışarı gitmeden önce haftalarca orada saklanışını en ince ayrıntısına kadar hatırlıyordu.

Sofaya geri döndü. Dırtad'ın odasının önünde uzun süre başı önünde durdu. Ani bir hareketle mutfağa yöneldi.

Müthiş bir pislik sarmıştı her yanı. Hiçbir şey yoktu. Ne bir tencere, ne bir tabak. Gömme dolabın kapısını açtı, içi boştu. Gaz lambası yok olmuştu. Mum bile yoktu.

Kapıyı güçbela açtı, verandaya çıktı. Hezaren koltuk çamurlara gömülmüş, kırık bir halde bir köşeye atılmıştı. Sebze ve çiçek tarhları görünürde yoktu. Her şey bozulmuştu ama mimoza ağacı duruyordu.

Köylü kadın evin köşesinden döndü. Kapının sesini duymuştu.

"Kayık ne oldu?"

"Hangi kayık?"

Kadının gözlerinin içine baktı. Birden ümitsizliğe kapıldı. Ürperti geçirdi, belki sisten, belki içerideki nemden. Denize bakındı, sisten dolayı pek net görünmüyordu.

Tek kelime etmeden patikadan aşağı indi. Kadın arkasından seğirtti, köpek de kadının arkasından.

"Yine gelecek misin bey?"

Cevap vermedi. Demir kapıdan çıktı, ormana daldı.

Todori'ye uğramak gelmedi içinden. Limandaki şenlik havasına dayanamadı. Vapur vardı. Girip bir pencerenin önüne oturdu, bakışı tepedeki ormanların içinde kayboldu. Bilmeyenler, tepeleri kaplayan bu koyu yeşil örtünün ne kadar canlı bir dünya olduğunu hayal bile edemezdi.

Koca bina bütün heybetiyle ormanı yarana kadar vapurun kıyıdan açıldığını fark etmedi. Uzaktan belli değildi harabe olduğu, çatısının uçtuğu, içeri suların aktığı, duvarlarının küflendiği, odalarının toz içinde yüzdüğü, merdivenlerinin çöktüğü, içeri rüzgârın, karın, yağmurun doludizgin hücum ettiği... Vapur uzaklaştıkça, küçüleceğine büyüyen bu siyah kütle, Ada'nın en büyük binası gibi duruyordu. Canlı bir varlık etkisi uyandırıyordu, terk edilmiş, ıssız, ama ayakta, onlarca yılın yaşanmışlıklarıyla dolu. Tümünü uğurlamış, her birinden de, dünyadan geçip giden bir yaratıktan geride kalmaya değer ne varsa onu al-

mıştı. Ve hepsini de yaralı duvarlarının içine gülücüklerle, gözyaşlarıyla hapsetmişti. Her şeyi yutan bir canavardı o, lime lime dağılan, ama yıkılmayan, tükenmeyen, hepsini yok edip kendisi yaşamaya devam eden bir canavar.

"Babamın babası yaptırdı bunu," dedi Baret. "Kendisi toprak oldu, babam toprak oldu, amcam toprak oldu. Bu toprakla, bu taşla yaptılar. Yıkılırsa yıkılsın. O da yeniden taş olsun, toprak olsun. Böyle kalsın, yıkılsın. Ama yıkılmayacak. Kalacak, dünyanın sonuna kadar kalacak. Bin sene sonra da buraya gelen, temellerini görecek, bak, burada bir ev varmış, insanlar yaşamış, diyecek. Duvarın içinde baca deliğini görecek, büyükannemin yaktığı odunun isini, parmaklarıyla silecek. Bu bir piramit değil, bir karınca yuvası. Geceleri yine gaz lambası yanacak mı o zaman? Gölgeler dans edecek mi yine duvarlarda, tavanlarda, merdivenlerde? Deliklerden, kovuklardan gelecek mi yine sesleri?"

Arus'un verdiği anahtarla kapıyı açtı. Evde ses yoktu. Odanın kapısından Arus'un divanda uyukladığını gördü. Basma ev elbisesine bürünmüş bir avuç kemik oracığa kıvrılıvermişti.

Sessizce yukarı çıktı. Sessizlik, odasına kapandıktan sonra da bölünmedi. Hilda dışarı çıkmış olmalıydı. Daha iyi. Değil konuşacak, ayakta duracak hali bile yoktu. Vapurda gevşeyip kalmıştı. Suren'e gitmekten vazgeçmişti. Adım atmak zor geliyordu. Vapurdan çıkıp tramvay beklemek, Fenerbahçe'ye kadar sarsıntıya katlanmak, eve gelip yukarı çıkmak dayanılmaz bir işkence olmuştu. Bütün kemikleri ağrıyordu, sanki dağılacaklardı. Bağlarını sökmeden ayakkabılarını anca çıkardı, yatağa düştü, hemen de uyudu.

Saatler sonra uyandığında yatış şekli bile değişmemişti, ama kendiliğinden uyanmamış olduğunu fark etti. Bahçeden gelen sesler uyandırmıştı onu. Çocuk seslerine karışan şen gülüşleriyle Hilda'nın sesiydi kendisini uyandıran.

Biraz olsun gücünü toplamış gibiydi, ama hâlâ uyuşuk bir hali vardı. Gözleri açılmıyordu. Uzun süre sesleri dinledi. Kafası önce ağır, sonra gitgide hızlı bir şekilde işlemeye başladı.

Kan dolaşımı doğal ritmini alıp beynine ulaşana kadar öylece durdu. Bağlarını çözüp ayakkabısını giymeye üşendi, çoraplarla pencereye yürüdü.

Sararmış otların üzerinde, üç dört yaşlarında bir oğlan Hilda'ya top atıyordu. Hilda da topu her tutuşunda "hop" diyordu. "Hop" deyip gülüyordu. Çocuk da aynı şekilde karşılık veriyordu. İki gülücük arasında top gidip geliyordu.

Baret düşünceli bir halde pencereden geri çekildi. Yatağın kenarına oturdu. Çörçillerini giydi. Dalgın dalgın merdivenlerden indi. Arus'u camın önünde buldu. Tül perdelerin arkasından bahçeyi izliyordu. Baret'in sesini duyunca başını şöyle bir çevirdi, sonra dikkatle pencereden dışarı bakmaya devam etti. Baret yaklaşıp anasının yanında durdu. Konuşmadılar. Neden sonra Arus pencereden çekildi.

"Görmesin. Görürse hır çıkarır," diye mırıldandı.

Baret koltuğa gömüldü, ayaklarını uzattı, yere bakıp daldı.

"Getirdiğin kuruyemişleri filan, hepsini kaldırıp sakladı, ona yediriyor."

Baret kendine zor geldi.

"Çok sigara içiyorsun oğlum, ondan böyle bozulmuşsun. Ne zaman geldin, duymadım. Dayına gittin mi?"

Baret cevap vermedi. Ağzı sinirli bir tikle gerildi.

"Bu gece Azniv Hanım aşağı inecekmiş. Ev sahibemiz. Gözünaydına..."

Arus yüzünü buruşturarak devam etti.

"Benim de hiç onu çekecek halim yok. Ağır işitir zaten. He diyeceksin, yok diyeceksin. Ablan ona laf söyletmez. Kışın hastalanmıştı, ablan evini barkını bırakıp bir hafta hastabakıcılık yaptı, hizmetçi oldu yukarıda. Bana yemek bile pişirmiyordu. Onun yiyeceği, onun ilacı, onun temizliği... Bir piçler, bir de bu yukarıdaki! Her zaman yukarıda. Kadın hasta olduğunda yukarıdan aşağı inmedi. Parayla adam tutsa böylesini bulamaz. Zaten onun için kiracı aldı, para için değil. Evde bir ses olsun, evini temizleyen insan olsun diye. Aşağıyı yukarıyı temizleyeceksin, kolay mı? Yoksa aldığı kira bir şey değil."

Sesini alçalttı.

"Hırsız, katil korkusu da var sanırım. Saklı mücevheri falan olmalı. Birkaç parça arsası da varmış. Kimsesi yok burada. Dışarıda akrabası varsa, öldükten sonra ortaya çıkarlar. Kime kalacak bu ev bark? Allah'ın işi..."

İfadesi birden sertleşti.

"Ne yapalım kimsesi yoksa? Benim kimsem var mı? Güya kızım var. Gelin ondan iyidir. Bir bardak su verenim yok. Yarın öbür gün yatağa düşecek olsam..."

Çeneleri birbirine geçti. Baret, Arus'un harap ağzında takma diş olmadığını yeni fark etti.

"Ablana bin bir dualar edip övgüler yağdırıyor. Bulunmaz kız, altın kalpli diyor. Ablanın istediği de bu. Övülsün, beğenilsin. Sonra da yüzüme vursun. Dünya âlem beni koruyor, sadece anam kıymetimi bilmiyor diyecek. Bari 'sen kötüsün' diyen olsa ona!"

"Vah yavrucuğum, vah vah..."

Arus yerinden fırlayıp pencereye gitti. Hilda'nın sesine bir çocuğun ağlaması karışıyordu. Baret de bakmaya gitti. Çocuk yere düşmüştü. Hilda dizindeki toprakları temizleyip onu yerden kaldırıyordu.

"Vah yavrucuğum vah, çok acıdı mı?"

Küçüğü kolları arasında sıktı. Neredeyse kendisi de onunla birlikte ağlayacaktı.

"Gel evladım, gel dizini temizleyeyim."

Çocuğu okşayarak alıp eve getirdi. Doğruca mutfağa gittiler. Musluğun sesi duyuldu. Sonra yukarı çıktılar.

"İlaç sürerim, *bobo*n* hemen geçer. Merdivenden çıkabilir misin, yoksa kucağıma mı alayım?"

Çocuğun cevabı duyulmadı, ama Hilda eğleniyordu.

bobo: [Fransızca] Hafif acı, uf.

"İstersin değil mi, istersin... Şeytan seniii... Doğru söyle, dizin ağrımıyor. Kucağıma alayım diye ağrıyor diyorsun değil mi, şeytan seniii..."

Merdivenlerde bir ayak sesi duyuldu. Arus kulak kesilmiş, gözleriyle yine ayak seslerini takip ediyordu.

"Odaya götürüyor. Şimdi şeker çikolata verir. Yukarıda deposu var. Dolu şeker, çikolata, yemiş..."

Birden küçüğün ağlayışı duyuldu.

"Tentür sürdü mutlaka," diye fısıldadı Arus. "Acımıştır."

Gözleri garip bir parıltıyla ışıldıyordu. Ağlama sesi çabuk kesildi. Arus'un gözü kulağı dışarda, sofadaydı. Hilda'nın sesi aşağıdan duyulunca Arus'u ürperti aldı.

"Söyle yavrucuğum, beni ne kadar seviyorsun, ha? Çok mu? Ne kadar çok, söyle, söyle canım, ne kadar? Bu kadar mı? Annenden de mi çok? Ah yavrum benim, canım..."

"Çikolata verdi mutlaka," diye mırıldandı Arus.

Kendi kendine konuşuyordu. Baret'in varlığını unutmuş görünüyordu.

"Bundan önce de böyle yaptı. İsmail Beylerin küçüğüne. Ta ki kokusu çıkana kadar. Öyle şeyler yapıp baştan çıkarır. Çocuğun bütün kaprislerini çekiyordu. Çocuk, ablan için deli oluyordu. Anası için kötü mü böyle birinin olması? Bedava dadı. Ufaklığı bu aptalın başına atar, istediği gibi kapı kapı dolaşırdı, ama, İsmail Bey uyanık, kültürlü adamdı. Bir gün..."

Arus dışarıya bakındı. Hilda küçüğün elinden tutmuş, bahçede dolaştırıyordu. Zaman zaman birlikte otların üstünden atlıyor, kıkırdıyorlardı.

"Oturmuş, masal anlatmış. Küçük bir kızın kötü bir annesi varmış. Kötü anne kızını öldürtmek istemiş. İyi bir tey-

ze yetişip kurtarmış. Bir parmak çocuğa böyle masal anlatılır mı? Kötü anne olur mu? Bir anne evladına nasıl kötülük eder? Babası duymuş. Çocuk ağzında bakla ıslanır mı? Evde büyük sorun olmuş kadınla. Bir daha göndermedi. Bir gün evden taşınıp gittiler. Ooo, ablan kudurdu. Kapı kapı dolaşıp dedikodu yaptı, insanları kötüledi. Arkalarından söylemediğini bırakmadı. Deliye dönmüştü. Kıskandılar deyip duruyordu. Ne dedikodular yaydı kadının arkasından. Söyleme dedim, kulağına gider, sorun çıkar dedim, dinlemedi. Gözü dönmüştü. Ta ki bunu bulana kadar..."

Hilda çocukla beraber eve girdi. Arus telaşla fısıldadı.

"Akşam oldu, ana yok ortada. Babası geç geliyor ya, anasının umurunda değil. Karanlıkta gelip alıyor çocuğunu. Ne biçim ana bunlar!"

Hilda çocuğu yavaşça iterek kapıda göründü. Yüzünde bir gülümseme vardı. Sessiz sedasız, öylece oturan anasına ve kardeşine acele bir bakış fırlattı.

"Gir bakalım içeri küçük bey. Annen belki gecikir. Önemli değil, değil mi? Biliyorum, umurunda değil. Benimlesin ya daha iyi, annen geç gelsin. Öyle değil mi yavrum?"

Küçüğün yanağına öpücükler kondurdu.

"Aç mısın ha, aç mısın?"

Küçük, başını hayır anlamında sallayıp "Oynayalım," dedi.

"Ha *yavrucu*ğum, oynayalım. Oynayalım, değil mi? Oynayalım, şeytaaan..."

Arus gülümsemeye çalışıyordu.

"Ne oynayalım?"

"Tren."

"Tren."

Hilda neşeyle gülümsedi.

"Tren, tren. Çuf çuf, di mi, çuf çuf? Büyürsen seni çuf çuf şoförü yapacağız."

Beraberce sandalyelerin yerini değiştirip arka arkaya dizmeye başladılar. Çocuk birinci sandalyeye oturdu. Hilda, güneşten yanmış bacaklarını örtmek için eteklerini aşağı doğru çekiştirerek arkadaki sandalyeye oturdu. Plaja gidiyor dedi Baret içinden.

"Azniv Hanım gelecek, unutma" diye mırıldandı Arus.

"Biliyorum."

Arus sustu. Kendisine bakmayan küçüğe tekrar gülümsedi.

Baret odanın içinde dolandı ve hissettirmeden dışarı çıktı.

Kapı açıktı. Mermer basamakları inip başını eğerek yürüdü. Açık pencereden küçüğün ve Hilda'nın sesi bahçeye taşıyordu. Odada ışık yandı. Dışarısı henüz karanlık değildi. On dakika sonra bahçe kapısından girip eve doğru ilerleyen yabancının yüz hatlarını seçebildi. Yabancının yüzüne baktı, kim olduğunu, ne istediğini sormadı. Kendisi de yabancıydı orada.

Gelen gençti, sıkılmış görünüyordu.

"Matmazel Hilda..."

"Burada, içeride."

Çağırmaya zaman olmadı. İçerideki sesler sustu. Sofada Hilda'nın ayak sesleri çınladı. Aceleyle geldi.

"Buyurun, içeri buyurun..."

"Teşekkür ederim, Bedocig'i* almaya geldim. Evde kimse yok."

"İçeri gelmez misiniz biraz?"

Bedocig: Ermenice, Bedros isminin kısaltılarak küçük ve sevimli anlamında "-cik" eki eklenmiş hali.

"Teşekkür ederim, yemek saati... Zaten size yeterince zahmet..."

"Rica ederim, rica ederim, zahmet ne demek?"

Hilda seslenerek içeri yöneldi.

"Gel Bedocig, babacığın gelmiş, eve gideceksin."

Küçüğün cevabı duyulmadı. İçeride bir fısıltı oldu. Komşunun gergin bir hali vardı.

Epey zaman geçti. Baret de kapının dibinde, yabancıyla karşılıklı ayakta durmaktan sıkılmaya başlamıştı. Sözde, içeride ne olup bittiğini öğrenmek için, ablasının arkasından içeri gitti. Onu, küçüğü kucağına almış, kulağına bir şeyler fısıldarken buldu. Çocuk, kollarını Hilda'nın boynuna dolayıp yapışmış, onu dinliyordu. Bazen de kafasını evet ya da hayır anlamında sallıyordu.

"Bekliyor," diye mırıldandı Baret.

Hilda sinirle başını salladı, çocuğun kulağına bir şeyler fısıldamaya devam etti.

Komşu içeri geldi. Eşikte durup manzarayı seyretti.

"Hadi, Bedocig," dedi. "Eve gidiyoruz."

Çocuk, Hilda'nın boynunu bırakmadan, ümitsiz gözlerle babasına baktı. Duraksadı, sordu.

"Annem nerede?"

"Şimdi gelir."

Bir an sessizlik oldu. Hilda gülümsemesini bastırarak anlamlı bakışlarla ve mutlu bir ifadeyle bir çocuğa, bir babasına bakıyordu.

"Sen bir yere gitmeyecek misin baba? İşe gitmeyecek misin?"

Baret bu basit sorunun Hilda'nın yüz ifadesini değiştirdiğini gördü. Yüzü aydınlandı. Orada bulunanların anlayışsızlıklarına dayanamadı. Ateşli gözlerle açıkladı.

"Anlamıyor musunuz? Siz işe gidin ki benimle burada otursun..."

Kuvvetle çocuğun boynuna sarıldı.

"Ah yavrucuğum ah, benden ayrılmayacaksın, değil mi?"

Gözleri yaşarmıştı, nemli dudaklarını çocuğun yanaklarına yapıştırdı. Baret bu ıslaklığı kendi yanaklarında hissetti, tiksindi.

Komşunun kararsız bir hali vardı. İki adım ilerleyip ellerini uzattı. Hilda önce bırakmadı küçüğü, sonra kollarını gevşetti.

"Yürü!"

Çocuk ayak diredi.

"Annen gelir şimdi, yemek yiyeceğiz."

Eli babasının elinde, arkaya baka baka yürümeye ve ağlamaya başladı.

"Yarın yine gelirsin canım, yarın yine gelirsin, bir şey olmaz... Yarın yine oynarız, top oynarız, çuf çuf oynarız..."

Hilda arkasından yetişmiş, çocuğun öbür elinden tutmuş, onu okşayarak birlikte yürümeye başlamıştı. Bu ayrılış faslı tuz biber ekti. Çocuk kendini iyice koyverdi ve babasına düşmanca baktı.

Hilda'nın yüzü aydınlandı.

"Ağlama canım, ağlama evladım."

"İyi geceler hanımefendi."

Babası çocuğu kucaklayıp hızlı hızlı uzaklaştı. Hilda bahçe kapısının önünde durmuş, el sallıyordu. Sonra doğruca yukarı çıktı, çeyrek saat kadar yukarıda kalıp geri döndü.

"Azniv *Hanım*'ın baş ağrısı tutmuş, bu gece gelemeyecekmiş."

- 5 -

Karaköy'ün karmaşasından Baret'in başı döndü. Tünel'e binmemeyi aklına koymuştu. Tünel'e karşı öylesine bir korku duyuyordu, ama durağı bulup da bir tramvaya binene kadar canı çıktı. Her şey değişmişti meydanda. İstanbul'a ilk kez gelen bir köylüden farkı olmadığını seziyordu, giyimiyle bile.

Şaşkın hali Ağa Camii'ne kadar sürdü, ancak Tarlabaşı'na indikten sonra kendisini ve bildiği Pera'yı bulabildi.

Yeni bir şaşkınlığa uğradı. Haybeden'in meyhanesini bulamıyordu. Aşağı indi, yukarı çıktı, sağa baktı, sola baktı, çevredeki dükkânları tanımaya çalıştı. Meyhane yoktu, oysa iyi hatırlıyordu. Orasıydı. Meyhane tam yanında olmalıydı, ama tamircinin yanında bir manav vardı. Dükkânı ve içini dikkatle inceledi. Haybeden'in meyhanesine benziyordu.

"Buyurun," dedi manav.

Baret umutsuzca sordu.

"Burada bir meyhane vardı, kapandı mı?"

"Bilmiyorum, ben geldiğimde boştu." Adam Anadoluluydu. "Yandakine sor."

Baret teşekkür edip tamirciye gitti.

"Haybeden çıktı mı yandan?" diye sordu.

"Haybeden mi?"

"Meyhane."

"Çoktaaan."

"Nereye gitti acaba?"

"O şimdi başka iş yapıyor, bilmiyorum, Talimhane' deymiş. Oto parçası satıyor. Adresi bilmiyorum."

"Talimhane mi?"

"Talimhane'deymiş."

"Bulurum, teşekkürler."

Suren'in adresini bulmak için Haybeden'i aramanın anlamsız olduğunu biliyordu. Yerrortutyun Kilisesi'ne gitmek, en kolayıydı, ama ne kiliseye gitmek ne de orada Suren'e rastlamak istiyordu. Belki de Haybeden'i ve Çamur'u görmek istiyordu. Onlara görünmek. Bilmiyordu, bilmeye de çalışmıyordu zaten.

Ona buna sormadan önce tabelalardan bulmayı denedi. *Parçacı* dükkânlarından içeri bakarak Talimhane'nin sokaklarında dolanıp durdu. On yıl içinde ne kadar çok otomobil parçası satan dükkân açıldığına şaşırdı ve kendiliğinden buldu da. Daha doğrusu Haybeden onu buldu.

"Baret?"

Bir dükkândan çıkmış, inanmayan gözlerle arkasından bakıyordu. Yanılmış olmanın kararsızlığı içindeydi.

Baret başını çevirdiğinde Haybeden kaldırımdan indi, bakışlarını onun yüzünden ayırmadan yaklaştı. Karşısındakinin Baret olduğundan emin olunca kolundan tutup çekti. Gözleri Baret'in yüzünde takılı kalmıştı.

"Ulan Baret... Gel buraya bakayım!"

Gitgide daha kuvvetle dükkânın içine doğru çekip büro kısmına götürdü, deri bir koltuğa oturttu ve geçip karşısında durdu. Sonsuz bir merakla yüzüne bakmaya devam etti. Hiçbir şey demedi.

"Bize kahve söyle," diye emretti çırağına.

Sigara ikram edip yaktı, kendi de büyük çelik masanın arkasına oturdu.

"Baret..."

Gülmek istiyor, gülemiyordu. Ciddi bir ifade takınmaya çalıştı, onu da beceremedi.

"Nasılsın?"

"İyi."

Baret'in sesi, büyüyü bozdu. Haybeden'in davranışları daha doğal olmaya başladı.

"Neredeydin sen?"

"Burada değildim."

"Neredeydin?"

"Uzakta."

"Çok aradık seni, Mastori'ye sorduk."

"Bilmiyordu."

"Müsü Suren de bilmiyordu."

Baret, ortalıktan kayboluşunun sebebini Haybeden sorar diye bekledi, sormadı.

Kahveler gelmişti. Sessizlik hüküm sürüyordu.

Fincanlar boşaldığında, Haybeden biraz sıkkın bir halde sessizliği bozdu.

"Ne yaptın?"

Ses tonu yumuşak ve sırdaşçaydı. O da eski Haybeden değildi. Şakaklarındaki grilik tüm kafasına yayılmıştı, ama saçları eskisi gibi sıktı. Bir zamanların ihtiyatlı, az konuşan, ara sıra suratı asılan adamı gitmiş, yerine şişman, göbekli biri gelmişti.

Baret boynunu eğerek cevapladı ama Haybeden tecrübesini kaybetmemişti.

"Mastori mi yedi bu boku?"

Bastırılmış bir kızgınlıkla mırıldanmıştı. Baret bir an sessiz kaldıktan sonra cevapladı.

"Hayır, Mastori bana karşı dürüst davrandı."

"Ama orada alıştın."

Baret başını salladı.

"Devam ediyor musun?"

"*Baba* kurtardı beni."

"Hangi *baba*?"

"*Şeyh*."

"Bizim oradaki mi?"

Baret evet anlamında bir işaret yaptı.

"Sen orada mıydın?"

"Evet."

"Tanıdı mı seni?"

"Tanımaz mı!"

"Nereden aklına geldi?"

"Öyle, birden. Başka gidecek yerim yoktu."

Haybeden, Baret'e gidecek bir yeri olması gerektiğini, niye öyle dediğini de sormadı. Başkasının işine karışmama ilkesinden vazgeçmemişti. "Belki Suren anlatmıştır," diye düşündü Baret.

"İyi adamdı," diye düşündü Haybeden.

Gözü Baret'in çörçillerine takıldı.

"İyi, Suriye'ye gitmeyi düşünmedin..."

"Niye ki?"

Haybeden omuzlarını kaldırdı.

"Zaten baba bırakmazdı."

Hava ağırlaşmıştı. Baret konuyu değiştirince Haybeden birden değişip neşelendi. Sanki bir yükten kurtulmuştu.

"Çamur ne yapıyor?"

"Şimdi gelecek, az önce telefon etti. Bir parça var, alacak. Müsü Suren'in arabası için. Şimdi piyasada oto parçası yok. Bilirsin sen de, hepsi karaborsa..."

"İyi mi?"

"Müsü Suren mi?"

"Çamur."

"İyi, çok iyi."

"Ne yapıyor?"

"Patron *fedai*si."

"Hangi patronun?"

"Müsü Suren'in."

"Ne fedaisi?"

"Fedai. Aslanyan Sorunu'ndan* beri patronun yanında. Bütün işleri o yapıyor. İşte o Aslanyan Sorunu sırasında patron beğendi bizim Çamur'u. Daha sonra partiye girdi. Müsü Suren orada da arka çıktı Çamur'a. Şimdi parti işlerini de yapıyor. Ne işin varsa yaptırır. Biraz yolar ama yapar, bir şey kurtulmaz elinden. Bütün kodamanlarla işi var. Dürzü adam oldu."

"Senden ne haber?"

"Ben mi? Benim de peşimi bırakmadı ama benim kafam parti marti işleriyle hoş değil. Ben ekmek partisindeyim. Bizim toplum işleri yetiyor, politikaya aklım ermez."

"Ne yapıyorsun toplum işlerinde?"

"Müşü Suren dedim ya, bırakmıyor. Reddedemiyorum, parti işleri Çamur'a, toplum işleri bana."

"Keçeli?"

"Parti mi? Yo, o öyle şeylere girmez, *hinoğluhin*dir. Para verir. Hepsine verir. Birine verdiğini diğeri bilmez. Hepsini idare eder. İşini de büyütmedi. Aynı yerde, aynı şekilde, tıkır tıkır kazanıyor."

"İşçilerin çalışma saatinden yiyerek..."

A(r)slanyan Sorunu: Türkiye Ermenileri Patriği Mesrob Naroyan'ın 30 Mayıs 1944'te vefatı ertesinde yeni Patrik seçimi sürecinde, Ermeni toplumunda yaşanan kutuplaşma ve kriz. Sorun, 2 Haziran 1944'te değabah [patrik kaymakamı] seçilen Başepiskopos Kevork Arslanyan'ın bu konumuna itirazlar olmasında düğümlenmiş, Patrik seçimi 1950'ye dek sürüncemede kalmıştır.

"Yapar mı?"

Baret güldü.

"Sen iyi bilirsin, tabii. Orada çalıştın. Her yer öyle be Baret, öyle zenginleşiyorlar."

"Sen bırakmışsın orayı."

"Mecbur oldum. Ben istemiyordum. Bilmediğim bir iş bu. Müsü Suren ısrar etti. Adam olmak istiyorsan şimdi zamanı dedi. Zaten onun yardımıyla oldu. Yoksa ben nereden dükkân, mal... O koydu sermayeyi."

"Onun hesabına mı çalışıyorsun?"

"Eh, bir şekilde. Böyle firmalara ihtiyacı var. Kendi adına olmayacak. Bir taraftan da güvendiği adam olacak. Onun için üstüme düştü, karışık işler."

"Karışık işler"e alışmamış olduğu belliydi.

"Nasıl gidiyor?"

"Allah'a şükür."

Baret daha fazla sormadı. "Allah'a şükür"ün ticaretteki, özellikle karaborsa zamanındaki anlamını biliyordu. Zaten vakti de olmadı.

Çamur içeri girdi ve dükkânın ortasında kalakaldı.

"Ulan Baret," diye mırıldandı epeyce sonra.

Haybeden gülümseyerek izliyordu Çamur'un halini.

"*Merhaba* Çamur."

Türkçe döküldü ağzından bu sözler. Çamur'un gözlerinin çörçüllerine kaydığını hissetti. Kendi gözü de onun kesik parmağına takıldı. Eski kompleksini hissetmedi hiç. Tam tersine, çörçüllerinden ve köylü çoraplarından gurur duydu.

Çamur değişmemişti. Sağlıklı görünüyordu. O da şişmanlamıştı. Hepsi de şişmanlamıştı, Arus ve kendisi hariç. Çamur'un bakışı kendinden emin ve hükmediciydi. Gözlerindeki tedirgin, istim üstünde saldırgan karanlıktan geriye

pek zayıf bir iz kalmıştı. Baret'in gözleri açık kahverengi mokasenlerinden ipekli pantolonuna ve Avrupa *kanadiyen*ine kayınca, Çamur hissedilmeyen bir rahatsızlık duydu.

Haybeden sessizliği bozarak buzları kırdı.

"Görüyor musun dürzünün *şık*lığını? Yukarıdan aşağı Amerikan. Ha, Amerikan malı istersen söyle, ne istersen getirir."

Çamur acı gülüşüne okkalı bir küfür karıştırdı. Gidip Baret'in yanına oturdu.

"Nasılsın abi?"

"İyiyim, sen nasılsın?"

Çamur soğukluğu hissetti, susup içine kapandı. Ne söyleyeceğini gerçekten bilmiyordu. Gözbebeklerinden kara bir bulut geçip gitti.

"Müsü Suren'in geldiğinden haberi var mı?"

"Hayır. Ha, iyi hatırlattın, adresi ne onun?"

"Müsü Suren'in mi?"

"Rehberde ne adı var, ne de soyadı."

"*Rehber*deki kendi adına değil ki, şirketin adına. Evin telefonu da yok, eski rehber bu."

Cebinden bir kart çıkarıp Baret'e uzattı.

"İki numara var. Biri özel hattıdır. Gel, birlikte gidelim. Ben oraya gidiyorum şimdi."

"Yooo, şimdi gelemem. Her zaman orada mı?"

"Saat yarıma kadar *garanti* orada."

"İyi."

Çamur, Baret'in uzak duruşundan rahatsız olmuş ve biraz sinirlenmiş görünüyordu. Kendisi de gitgide uzaklaşıyor, yabancılaşıyordu. Ses tonu değişiyordu.

"Ne var, ne yok? Mastori'yi görüyor musun?"

"Kimi?"

"Mastori'yi."

"Gördüğüm yok."

Hayret edilecek ölçüde kısaydı Çamur'un cevabı. Sanki bu konudan hoşlanmıyordu.

Haybeden araya girdi.

"Şimdi Kıbrıs Sorunu'ndan..."

"Ne oluyor Kıbrıs Sorunu?"

"Kimse bilmiyor ne olduğunu, ama en sonunda bir şey olacak."

"Ermenilerle ilgisi yok..."

"Bu işlerin Ermeni'si Rum'u olmaz, bilmiyor musun?"

Baret, Nafıa'yı hatırladı. Israr etmedi.

"Orada öyle şeylerden pek haberimiz yok da..."

"Gazete gelmiyor mu?"

"Yani hiç kimse ilgilenmiyor pek Kıbrıs'la... Şey, Madam Eleni ne oldu, sağ mı?"

"Kim?"

"Bizim ev sahibi, Yenişehir'deki."

"Çoktaaan öldü, o zaman."

Baret "o zaman"ın anlamını anladı. Bu haber şaşırtıcı olmadı onun için. Yüz hatları öylece kalakaldı.

Çamur önüne bakıyor, Baret'i de unutmuş görünüyordu. Haybeden'in sıkılmış bir hali vardı. Sanki Baret'in çıkıp gitmesini bekliyorlardı. Sonunda Çamur ayağa kalktı.

"Hazır mı?"

"Hazır."

Haybeden çelik raftan kâğıda sarılı bir kutu alıp Çamur'a teslim etti.

"Ben gidiyorum."

Yalnızca Haybeden'e bakarak konuşuyordu. Sanki Baret'i tanımıyordu. Çıktığı zaman Baret'e baktı.

"Eyvallah Baret."

"*Güle güle* Çamur."

Aralarında şimdi yine koca bir uçurum vardı. Tersine dönmüş bir uçurum, ama Haybeden samimiyetini esirgemedi.

"Kalacak mısın?"

Baret bir an düşündü.

"Hayır," dedi sonunda. "Döneceğim."

"Ne yapıyorsun orada?"

"Ne olursa. Orada yapacak iş çok, alıştım. Para yok, ama harcama da yok, düşünce de yok. İnsanlar temiz, basit, ayırım yok."

"Eh, burası da eskisi gibi değil, rahatız. Eğer şu Kıbrıs Sorunu olmasaydı... Sağlığın nasıl?"

Söylediği an pot kırdığını fark etti.

"İyi."

Baret saate bakıp ayağa kalktı.

Haybeden daha fazla oturması için ısrar etmedi.

"Gidiyor musun? Eh, artık görürüz seni, değil mi? Bir yere gidelim, eski günleri analım, veya bir pazar gel, beraber keyf edelim. Ermeni Adası'ndayız* biz."

"Yazlıkta mı?"

"Ne yapacaksın, çocuklar için..."

Kendini savunur gibiydi, sanki Ada'ya yazlığa gitmek suçtu.

"Olur."

"Eylül gelmeden. Çocukların okulu açılınca şehre iniyoruz."

Ermeni Adası: Ermeni yoğun yerleşmesinden ötürü bu adla anılan Kınalıada. Susuz, ağaçsız, kayalık olan bu adaya ilk yerleşenler Ermeniler olmuş, 1846'da vapur işlemeye başlayınca nüfus da artmıştır.

"Olur."

Elini sıktı. Baret'in yüzüne bakıyor, gitmesini bekliyordu, ama Baret gitmiyordu.

"Lula'nın anasını sordum biraz önce."

Haybeden sorar gibi baktı.

"Lula'yı ben öldürdüm."

Haybeden'i öylece bırakıp dükkândan ayrıldı.

Kamburu azalmış, başı dik yürüyordu.

Suren'in adresini tekrar okudu. Kartı cebine koydu, Tarlabaşı'ndan aşağı indi.

Yenişehir'e doğru döndüğünde ne kendini kandırmayı denedi, ne de herhangi bir hüzün duydu. İlgisiz, neredeyse hissizdi. Tanıdık eğri büğrü kaldırımlardan, aynı çukurlardan, taşlardan atlayarak aşağı indi. Birden durdu.

Ev yoktu. Yerine apartman tipinde yeni bir bina dikilmişti. Eski ev kadar dar, ama daha yüksekti.

Yüzü güldü. Hafifledi. Yokuşa karşın, nefes nefese kalmadan Tarlabaşı'na çıktı. Ağa Camii'nin oradan Pera'ya döndü.

Baylan tabelasının önünde uzun süre durdu. Çikolataları, şantileri seyretti.

İçeri girdi. Dosdoğru, dibe kadar gitti. Sağ tarafta duvar dibinde boş bir masa vardı. Garson gözden kaçırmadı onu. Tam oturmuştu ki, tepesinde dikildi.

"Evet?"

Baret zaten garsonun bu kaba bakışlarla "Buyurun, ne arzu edersiniz?" demesini beklemiyordu. Kendi de adamın gözlerinin içine baktı. Bakışları beyaz sert yakasına ve siyah papyonuna takıldı.

"Bir ekler, bir nisuaz ve bir kafe krem."

Garson birkaç saniye hareketsiz kaldı. Bakışlarını indirdi. Başını salladı. Buna karşın "Baş üstüne," demedi.

Baret adamın ta uzaktan kendisini dikizlediğini, ekleri ve nisuazı nasıl yediğini, kafe kremi nasıl içtiğini gözlemekte olduğunu hissediyordu. Sonra artık çevresinde dönüp durmayı bıraktı.

Parayı almaya geldiğinde normal bir garson halini almıştı. Ne gözlerinin içine baktı, ne de çörçillerine. Bıraktığı bahşiş için teşekkür edip müşterisini uğurladı.

*

Kısa saçları sarıya boyalı kız ahizeyi kaldırıp diktafonun düğmesine bastı. Baret hiç çekinmeden ve sakınmadan yerdeki kalın halıyı ağır postallarıyla çiğniyordu. Lüks bekleme salonunu kaplayan kahverengi lambrilere göz atmaya henüz başlamıştı.

"Buyurun."

Kızın sesi biraz değişik geldi ona. Kapıyı itti ve kapitone olduğunu gördü.

Suren, ahize kulağında, büyük bir masanın arkasında oturmuştu. Dikkatle dinliyordu. Kapı açılınca gözlerini şöyle bir kaldırdı, istifini bozmadan, bakışlarını yine masaya dikti. Geleni görmemişti sanki.

"Evet, evet, dinliyorum evet."

Bir an için gözlerini tekrar kaldırdı. Baret onun bir şey söyleyeceğini sandı ama Suren bakışlarını hemen indirdi.

"Evet, anlıyorum."

Yüzünde gergin bir ifade donup kalmıştı. Bu kez gözlerini kaldırmadan "Gel, şöyle otur," anlamında bir el işareti yaptı. Bir koltuk gösterdi, bir taraftan da tekrarladı.

"Anlıyorum, anlıyorum..."

Baret ilerleyip oturdu. Halı her hışırtıyı emiyordu.

Suren yüzüne bakmadı. Yaklaşık beş dakika daha sürdü konuşma. Baret ilk kez dayısının Fransızca konuştuğunu duydu.

"İyi, *à la guerre, comme à la guerre**..."

à la guerre, comme à la guerre: Fransızca, "savaşta, savaştaki gibi".

Hülyalı bakışlar, uzun süre Baret'in ayaklarına takılı kaldı. Ahizeyi yerine koydu.

"Hoş gelmişsin," dedi.

Ama aklı telefondaydı. Hal hatır sormadı, diktafonu açtı.

"Bir kahve gönder, çabuk" dedi.

Koltuğun sırtına dayandı, ellerini göbeğinin üstünde kavuşturdu.

"Bekliyordum, Çamur söyledi," dedi.

Şişmanlamıştı. Baret'in başına bakıyordu. Kendi saçları da azalmıştı ama hâlâ siyahtı.

Doğruca konuya girdi.

"Ben uğraşamam, avukatıma devrettim. Şimdi kısa söyleyeyim, avukatın dediğine göre durum şu... Ev harabe, yaşanacak yer değil. Esaslı bir onarım ister, değmez. Orada kimse yaşayamaz. Bu sebeple satmak zor, *rantabl* değil. *Meraklısı* olacak da... Şimdi öyle adam bulamazsın. Binayı yapan bunları düşünmemiş, kendisi için yapmış."

Kahveyi getirdiler, Suren parmağıyla Baret'i gösterdi.

"Oraya," dedi.

Sabırsızlıkla kahveci çocuğun dışarı çıkmasını bekledi.

"Söylemedim, değil mi? Sizinkilere de haber vermeye vakit olmadı. Dırtad'ın vasiyeti geçerli değil. Çocuğu olduğu ortaya çıktı. Varını yoğunu evladı yer."

Bir an bekledi. Baret boş bardağı ortadaki yuvarlak masanın üstüne koyduğundan beri hiçbir harekette bulunmamıştı.

"Paris'e telgraf çektim. Buraya yerleşmeye niyetleri yok. Satmayı düşünüyorlar. Bu durumda on para harcamıyorlar binaya, öyle kalsın diyorlar. Veraset *muamelesi* olacak, kıza geçecek miras, öyle kalacak. Yapacak başka bir şey yok. Bel-

ki bir gün arsası değerlenir. Yeni bir şeyler olur o taraflarda, turistik falan. Sanmam gerçi ama, kim bilir?"

Suren sözünü bitirmişti. Sessizlik oldu. Belki de Baret'in bir şey söylemesini bekliyordu. Belki de görüşmenin bittiğini anlatmak istiyordu.

Konuşmaya başladığında Baret'in hırıltılı sesi yavaş, neredeyse zayıftı.

"Bugün buraya bunun için gelmedim. İstanbul'a da onun için gelmedim."

Suren'in bakışları değişti. Yüzünde bir merak ifadesi belirdi.

"Buraya evi istemediğimi söylemeye geldim, ama zaten miras olarak bana düşmüyormuş, sorun kalmadı."

Ayağa kalktı.

"Daha fazla rahatsız etmeyeyim. Hoşça kalın."

Suren yerinden kımıldamadı. Dirsekleri masada, elinde kalem, Baret'in arkasından bakakaldı.

"Selam söyle."

Baret kapıya gelmişti. Metal topuzu tuttu, çevirmeden önce geri döndü.

"Mersi."

Topuzu çevirdi, ama kapıyı çekmedi.

"Şey... Ada'da... Amcamın bana yazdığı son mektup bulunmuş."

Suren başıyla onayladı.

"O mektubu alabilir miyim?"

"Tabii. Yalnız... Ne oldu bilmiyorum. Belki atılmıştır. Bilmiyorum. Arayayım, bulursam veririm. Birkaç gün sonra uğra."

Ne Suren o mektubu bulacak, ne de kendisi almaya gelecekti. Daha o an biliyordu bunu.

"Yazık, biraz daha erken gelebilseydin keşke. Zımaro buradaydı. Seni de görmeyi çok istiyordu. Seni sordu durdu. O seni çok sever."

Uzun uzun, dikkatle Baret'in yüzüne baktı, yüzü gittikçe karardı.

"Ne o dişlerinin hali oğlum? Hiç baktırmadın mı? Gidip bir protez yaptırsan."

Baret kızardı. Sırtını anasına dönüp pencereden dışarı baktı. Zımaro bahsetmişti mutlaka.

Bir süre sonra Arus, Baret'in dişlerini unuttu.

"Heyheyleri üstünde," diye fısıldadı. "Kaşla göz arasında, küçüğü görmeye gitti. Anası bırakmamış. Babası erken gelip gezmeye götürecek, demiş. Anlayacağın, kibarca kovmuş. Dönüşünde yüzünden düşen bin parçaydı. Belli ki babası izin vermemişti. Ufaklık ağlamış, ablanla gelmek istemiş. Bir azar da anasından yemiş. Kadına ateş püskürüyordu. Söylemediğini bırakmadı. Akşam babası durumu anladı tabii, ben her şeyi fark ettiğini anladım. İsmail *Bey* gibi. Elâlemin çocuğunu tutup baştan çıkaracaksın, anasından babasından soğutacaksın..."

Birdenbire yüzü bembeyaz oldu. Hilda'nın kedi gibi sinsi adımları uzaklaştı.

Kendine geldiğinde hâlâ dudakları titriyordu.

"Duymuştur. Sen varsın diye sesini çıkarmadı. Böyle dinler. Kedi gibi gelir, kapıdan dinler, birden üstüne saldırır, Allah korusun..."

Başparmağı ve işaret parmaklarının ucuyla elbisenin yakasını tutup silkti ve sustu.

Yemeğe çağırdığında Hilda güleçti. Ancak Baret bu gülüşte bir yapmacıklık sezinledi. Çenesi sımsıkı kapalıydı. Yemek konusu dışında ağzını açmadı. Arus ilk lokmasında konuşmaya başladığında o hâlâ suskundu.

"Suren dayına gittin mi?"

"Gittim."

"Ne yapıyordu?"

"Neyle ilgili?"

"Miras için."

Baret geç cevap verdi. Gözü Arus'tan çok Hilda'daydı.

"Çocuğu olduğu ortaya çıkmış."

"Eee?"

"Miras çocuğa düşüyor."

"Akıllım, vasiyet var ya!"

"Çocuğu olunca vasiyetin önemi yok."

"Nasıl olur? Vasiyet var."

"Evladı mirastan men edilemiyor."

"Onu kim demiş?"

"Öyledir."

Sanki eskiden beri kanunları bilirmiş gibi konuşuyordu.

Hilda konuşmadı, ama dikkatle dinliyordu, yüzü gerilmişti.

Arus bir süre düşünceli kaldı, sonra başını salladı.

"Ne demek vasiyeti geçersiz kabul etmek? Öyle kanun mu var? Ev kendinin değil mi, istediğine bırakır."

"Eğer çocuğu varsa yapamaz."

"Boşanmışlar, karısı başkasıyla evlenmiş."

"Evladı, evladı!"

Öyle şey olur mu? Eee, pekâlâ, Dırtad bilmiyor muydu? Niye ölümünü bekledi? İnsan önceden ilgilenmez mi? Ma-

dem Baret'i o kadar seviyordu, ölmeden verseydi evi, ya da satıp parasını verseydi."

"O evi kimse almaz orada."

Arus düşündü.

"Rahmetli baban da öyle derdi."

Gözleri yine parıldadı.

"Sağlığında ne hayrı dokundu ki, öldükten sonra dokunsun. Yiyip içti, yaşadı, sonra da böyle *per perişan* oldu. *Haybehasıl* adamdan ne beklersin?"

Yemek yemeyi unutmuştu artık.

"Onlar niye geliyor mirası almak için? Ne yapacaklar ki? Paris'i bırakıp gelir de bu yıkık yerde otururlar mı? Satsan satılmaz, alsan alınmaz. İhtiyacı olana bıraksınlar!"

"Sen ne yapacaksın?"

"Gider otururum. Hiç olmazsa kira vermem."

Hilda küçümsemeyle bakıyor, ama araya girmiyordu. Anasının istediği gibi konuşmasına izin veriyor, ara sıra garip bir ifadeyle Baret'e kaçamak bakışlar atıyordu. Arus bu sessizlikten yüreklenmiş görünüyordu. Gitgide coştu.

"Tabii, onların ne ihtiyacı var oraya? Kendi evlenmiş, kızı evlenmiş, hali vakti yerinde. Sen şu dünyanın işine bak. Adamın adını anmazlardı, şimdi mirasını yiyecekler. Ölüye küfrederek malını yemek buna derler. Tabii o zaman parası olmadığını biliyorlardı, niye anacaklardı adını? Üstlerine kalır diye korkarlardı. Ada'daki evin onun üzerine olduğunu da bilmiyorlardı."

Birden oturduğu yerden doğruldu.

"Dur bak ne yapacağım. Gelsinler, gidip söyleyeceğim. 'Siz ne yapacaksınız burayı' diyeceğim. 'Adam vasiyet etmiş, bırakın son arzusu yerine gelsin,' diyeceğim."

Hilda gülüşünü bastırarak Baret'e baktı yine.

"Yapacağım, sinirime dokunuyor. Kimin malını kim yiyor? Bizim ailenin malı kala kala bak kime kaldı! Çıplaktı, dilencinin biriydi, çeyizi bile yoktu. Dırtad sayesinde bir şeyler oldu. Aptal Dırtad. İstese yirmi tane zengin kız alırdı. Böyle bir ailenin çocuğu, okumuş, varlıklı, *elegan*, genç... Deli işi, ama baban da suçlu. Düşünmedi. Gelip İstanbul'a yerleşmek için Dırtad tutup Ada'daki evi isteyince baban itiraz etmeden verdi. Eee, o zamanlar kim düşünürdü Ada'daki evi? Ama yine de düşünmek gerekirdi. Bu dünyada neler oluyor! Öyle adama ev mi verilir?"

Amaçsızca yerinden kalktı, musluğa kadar gitti, elinde nemli bir bezle geri geldi.

"Ne demek kardeşinin oğluna kalmaz! Aynı soyadını taşımıyor mu! Adalet mi bu? Kardeşinin evi yabancıya kalıyor, nasıl olur? Suren'in yaptığı da iş mi! İyi ki bir de 'Bana bırakın,' dedi. Bu muydu? Ben yarın Suren'e gideyim bakayım, sen gerektiği gibi konuşamadın."

Hilda sabırsızca kıpırdadı, Baret'le göz göze geldi.

"Sinirin elverirse dayan," diye mırıldandı.

Arus duymamıştı, hayalinde Suren'i ele geçirmiş, parçalamakla meşguldü.

"Zenginleşti de sanki bir şey mi oldu? Ne yani sonuçta? Cahilin cahili. Suren'den ne olur? Atıp tutar sadece. İnsan parayla adam olur mu? Bir de millet işlerini yürütmeye kalkınış, vay başıma gelenler! O kadar zenginlikle ne oldu? Armen okulu bile bitiremedi, biliyor musun? Senelerce ortaokula gitti. Öbürü ne oldu? Aldığı karı boynuzlayıp duruyor onu, herkesin ağzında. Kendisi olan bitenden habersiz. Bir *loko** olmuş... *Entbent** oldum görünce. Ta-

loko: "Biçimsiz şişman, hantal," anlamında.
entbent olmak: Şaşakalmak.

bii, bir şey diyemedim. 'Nasıl büyümüş, paşa gibi olmuş,' dedim. Kız tarafı da, zengin çocuk diye gül gibi kızı verdiler. Ona kız mı verilirdi? Tabii, o da iyi yapıyor. Kocasının parasıyla başkaları ile..."

Baret dikkatle dinliyordu, Hilda suskundu.

"Sen şu dünyanın işine bak. Para sayesinde adam sırasına geçiliyor. Gazetelerde, gösterilerde... Devlet adamlarıyla... Piyasada hep bunlar var şimdi."

Arus'un tabağındaki yemek soğumuştu. Hilda ekmek kırıntılarıyla topaklar yapıyordu. Baret durmadan sigara yakıyor ve ablası gibi örtüye bakıyordu. Ses çıkarmıyor, hareket etmiyorlardı. Arus da sanki yalnız başına konuşuyordu.

"Tabii, görmemiş birden görürse ne olur? Zavallı Hayganuş. Herkes, 'Kocası yüzünden dert sahibi oldu,' diyor. Kimseye söylemiyor, içine atıyor. *Metres*ler falan. Suren çıldırmış, herkes söylüyor, *pis* adam, o yaşta. O domuz gibi haliyle... Mundar. Canı cehenneme. Aynaya da mı bakmıyor! Rahmetli baban için söylemediğini bırakmamıştı, hep kıskançlığından. O zaman kendi öyle bir şey yapabilir miydi? Kim bakardı yüzüne? Şimdi, doğrusu, Diran böyle şey yapmış değildi. Ailesi aile, çocukları çocuk idi. Yapsa ne olurdu? Diran nerede, Suren nerede! Suren kim ki! Hep kıskançlığından. Şimdi iki paralık adam oldu ya, her şeyi ben bilirimci oldu."

Sustu. Morali bozulmuştu. Boşalmış, gücü tükenmişti.

Masadaki sessizlik ve hareketsizlik uzun sürdü. Arus'un gözleri bayıldı, dudaklarından dökülenler zar zor duyuluyordu.

"İrkiliyorum, bu ne şansızlık? Nereye elimizi atsak kuruyor, altını tutsak teneke oluyor. Her şeyimizi başkaları

alıyor, biz gündelik ekmeğe muhtaç kalıyoruz. Son ümitti bu, artık bir şey kalmadı... Artık hiçbir şey kalmadı."

Hilda masadan kalktı, odayı düzeltmeye gitti.

"Baksana oğlum, baban hangi tarihte öldü, hatırlıyor musun? Bu, kırkbeşte diyor. Kırkbeşte mi öldü? On sene mi oldu öldüğü?"

Baret cevap vermedi.

"Eğer kırkbeşteyse on yıl olmuş... Nasıl da geçti seneler! Onuncu senesinde ruhu için güzel bir pazar ayini yaptıralım. Ne dersin?"

Baret başıyla öylesine bir hareket yaptı, bir sigara daha yaktı.

"Çok içiyorsun, bu kadar içme! Eylül'de miydi, yoksa Ekim'de mi? Yooo, Eylül! Eylül'ün kaçındaydı, hatırlıyor musun? Kâğıtları falan kaybetmişim. Acaba sen bir..."

Hilda elinde bir toz beziyle geri geldi.

"Şimdi gelir yukarıdaki," dedi.

Arus mekanik hareketlerle ayağa kalktı. Hayalet gibi terk etti mutfağı. Biraz sonra da aşağı indi. Elbisesini değiştirmiş, saçlarını taramıştı. Misafiri kabul etmek için sabırsızlanıyor gibiydi. Dinç bir görüntüsü vardı.

Baret ilk kez görüyordu Saraygil Azniv Hanım'ı. "Hanım" lafına uygun bir kadın değildi. Doğuluya hiç benzemiyordu. Benzemeyi istemediği de belliydi. Oldukça gösterişliydi, neredeyse moderndi.

Baret, Saraygil'in üzerinde iyi bir etki bırakmadığını anında hissetti. Kulağı ağır duyuyorsa bile, gözleri çok keskindi. Merakını gizlemeye gerek duymadan tepeden tırnağa inceledi Baret'i. Bir da *gaf* yapıp Hilda'nın ağabeyi san-

dı. Azniv Hanım, Baret'in daha küçük olduğuna inanmak istemedikçe, Hilda keyifleniyordu.

"Ben yaşımı göstermem Azniv Hanım, herkes küçük hanım der bana."

Gafını düzeltmeye uğraşıyordu.

"Siz... Güney taraflarından mı geldiniz?"

"Güneydoğu."

"Evet, o tarafların iklimi insanları etkiler. Bir akrabamız vardı, Arabistan'da subaydı. Dönüşünde, birkaç sene sonra tanımadık... Orada çeşit çeşit hastalık olduğunu söylüyorlar, beyefendi..."

"Pek çok. Sıcak, sıtma filan..."

Saraygil anlayışla başını sallıyordu. Her hareketinde, beyaz saçlarında mavimsi bir ışık parlıyordu. Dudaklarında pastel bir ruj vardı. Kocakarı görüntüsü yoktu. Arus daha yaşlı duruyordu onun yanında.

Hilda kahve yapmaya çıkmıştı. Azniv Hanım aynı meraklı bakışlarla Baret'i inceden inceye inceliyordu. Anadolu'nun hangi taraflarında dolaşıyor, neyle meşgul oluyor, ticareti dış ülkelerle mi yapıyor diye soruyordu. Baret, kadının kaçakçılıktan kuşkulandığını hissetti.

"Hayır," dedi hemen.

Azniv Hanım, "Mersi kızım," dedi, alışılmadık tatlılıkta ve hayranlık dolu bir ifadeyle. Sonra yeniden, hiç de kendisine ilgi konusu olmak istemeyen Baret'e döndü. Anadolu'da bir Ermeni için zorluklar olup olmadığını sordu. İktidar değişikliğinden sonra Anadolu'nun durumunu öğrenmek istiyordu, ama kendi eğiliminin ne yönde olduğu belli değildi.

Konuşma siyasi bir hava almıştı. Belli ki ev sahibesi konunun değişmesini istemiyordu.

"Anacığım, diyorum, niye parmağına doluyorsun, ne olacaksa o olacak. Kıbrıs'tan bize ne, biz Rum muyuz?.."

Arus inatla başını sallıyordu.

"Sonunda bizim başımıza patlayacak, elimizde son kalanlar da gidecek."

"Ne diyorsun anne!"

"Ben ne dediğimi bilirim."

Hilda'yı hiç bu kadar yumuşak, bu kadar sevimli, bu kadar "kız evlat" olarak görmemişti. Azniv Hanım odaya girdiği andan itibaren Hilda hemen deri değiştirmiş, tanınmaz olmuştu. "Anacığım"lar... Azniv Hanım gülüşüyle, bakışlarıyla Hilda'ya olan hayranlığını belli ediyordu. Hilda şimdiye kadar Arus'a "anacığım" ne kelime, "anne" diye bile seslenmemişti. Baret, dönüşünden beri bu kelimeyi duymamıştı ablasının ağzından. Hilda'nın da kendi ağzından aynı kelimeyi duymadığını düşünmedi... Zaten anasının dilinde de Hilda'nın adı "ablan"dı.

"Ben de gidişatı beğenmiyorum. Garip bir şey oldu bu Kıbrıs Sorunu. Orada ne düşünüyorlar bu sorun hakkında, beyefendi?"

"Orada Kıbrıs Sorunu diye bir şey yok, hanımefendi."

Gerçekten de "ora"da bunca senedir Kıbrıs Sorunu olmamıştı. Kore Sorunu'nu kendilerine daha yakın bulmuşlardı. Giden vardı, ölen vardı. Kıbrıs Sorunu gazetelerde, dünyanın herhangi bir yerinde, yabancı bir ülkede geçen, dış politika kapsamında bir haber gibi olmuştu "kendileri" için. Şimdi sanki yolculuğa çıkmış, o yabancı ülkeye gitmiş de, okuduğu olayın birdenbire içine düşmüş gibi hissediyordu kendini.

Azniv Hanım bir an düşünceli bir ifadeyle sustu. Belki de kulağı iyi duymadığından, duyduğunu hazmetmek için böyle yapıyordu.

"Zaten kuşkulu olan da bu. Yoktan var oldu sorun. Bir şey çıkacak bunun altından."

Haybeden de buna benzer bir şey söylemişti.

Arus muzaffer bir edayla Hilda'ya baktı ve bu görüşü destekleyip kendince belirlemelerde bulundu.

"Göreceksin, bir şeyler olacak. İki parça malımız kaldı, eğer karışıklık olursa onlar da zarar görecek."

"Anacığım, aklını böyle şeylerle yorma."

Baret yine irkildi, henüz "anacığım"lara, "anne"lere alışamamıştı.

Arus başını inatla sallıyordu. Azniv Hanım gülümsedi.

"Yıllardan beri böyle gelmiş, böyle gider. İnsan denen yaratık alışmıştır, ama her yıkımdan sonra da inşa etmediği görülmemiştir."

"Karınca gibi," diye mırıldandı Baret.

Azniv Hanım duymadı. Baret'in dudaklarının hareketini görmüştü; ama tekrarlatmadı, gülümsedi, duymuş gibi davrandı.

"Çok korkuyorum," dedi Arus yavaşça.

"Allah ölüm göstermesin Arus Hanım. Hilda gibi benzersiz bir evladınız var, beyefendi var. Bakın, ben hayatta tek başıma..."

Hilda hararetle itiraz etti.

"Biz yok muyuz Azniv Hanım? Yalnız sayılır mısınız hiç?"

"Sağ olasın kızım, sağ olasın."

Baret'e döndü.

"Benzersiz bir ablanız var gerçekten. Herkes için koruyucu bir melek. Belirli bir yaştan sonra, insanın böyle bir kızı olması bir anne için bulunmaz nimet..."

"Evet, kız evlat başkadır" dedi Arus ve gülümseyerek Hilda'ya baktı.

"Jermen Hanım, Hilda'dan ve sizden hep bahsederdi."

Arus, Baret'e dönüp açıkladı.

"Jermen Hanım, Azniv Hanım'a da dikiş dikermiş. Buraya Jermen Hanım getirdi bizi."

"Güzel bir tesadüf. Bu yaştan sonra yalnızlık zor şey, beyefendi. Ne yazık ki babanızı tanıyamadım; ama Jermen Hanım babanızdan da bahsederdi."

"Jermen Hanım'ı çok eskiden tanırız."

"İyi terzidir."

"A, evet. Kocam müşkülpesentti, nur içinde yatsın. Her şeyin iyisini arardı. Öyle alışmıştı."

"Tam bir asilzadedir derdi, Jermen Hanım."

Arus alçakgönüllülükle bakışlarını indirdi ve iç geçirdi. Gözleri yaşarmıştı.

"Böyle bir sonu olacağı kimin aklından geçerdi? Bu duruma düşeceğimiz..."

"Babamın fotoğraflarını göstermiştim size, değil mi?"

"Göstermiştin kızım, çok ilgi çekici biri."

Arus parmağının ucuyla gözlerini sildi.

"Onca okumuşluğu, şeyi, son senelerinde bir şeye yaramadı."

"Hayat böyledir Arus Hanım, dayanmak gerek."

"Babamın eski halini hatırlıyorum, öyle yakışıklı, güzel adamdı ki."

Hilda'nın yüz hatları gerilmişti. Arus hülyalı gözlerle ona baktı.

"Bir Varlık her şeyi yıktı, hayatımız altüst oldu" dedi.

Arus'un sızlanmasından bıkmış görünen Azniv Hanım, "dayanmak gerek, insanın başına her türlü felaket gelebilir" dedi.

Felaket sözü Baret'i uyandırdı. Saraygil Azniv Hanım da anası gibi, Haybeden gibi bir felaket bekliyordu. Dün Varlık, bugün Kıbrıs, yarın başka bir şey. Ama mutlaka "başımıza patlayacak" bir "felaket". "Altından bir şeyler çıkacak" bir şey. Onu rahatsız eden şuydu, dinledikçe sıkılıyor, bu genel psikoz, küllenmiş bazı anıları yeniden canlandırıyordu. Bütün o seneler boyunca Ermeni olmanın ne anlama geldiğini unutmuştu şüphesiz. Şimdi hatırlamaya ve ilk sarsıntıyı atlatır atlatmaz, bunun ne anlama geldiğini anlamaya başlıyordu. İstemeden, yine Ermeni kimliğine bürünüyordu. Bu ona yeni bir rahatsızlık veriyordu ve bu durumdan hoşlanmıyordu. "Ermeni olmamanın" daha iyi olduğunu fark ediyordu. Ama Ermeni olmamak imkânsızdı.

Haybeden yazlığa Ermeni adasına gidiyor, Çamur süet mokasen giyiyor, Suren dersen, "şirketler falan..." Günün hükümetinden memnundular, rahattılar. Belki sorun tam da buradaydı, çok rahattılar ve bu kadar rahatlığa alışık değillerdi, bir felaketin yakınlığı daima günlerini kemiriyordu. Kazanıyorlardı, yiyorlardı, içiyorlardı, eğleniyorlardı ama sanki batan bir gemideymişler gibi bir acelecilik vardı bu yaşayışta. Her an bir şey bekliyorlardı. Bir karışıklık. Ve şimdi on sene öncesine göre daha çok korkuyorlardı. Çünkü hallerinden memnundular ve bir şeyin değişmesini istemiyorlardı.

"Alıştık Arus Hanım... Felaket..."

Felaket olmadan rahat değillerdi. Hayatlarının bir unsuru eksikti. Bir şey bekliyorlardı. Çünkü sonsuza dek felaketsiz, tekdüze bir hayatı hayal edemiyorlardı. On sene çoktu.

Zihninde kendiliğinden fikirler doğuyor, çağrışımlar oluyordu. Oysa kendisi bu gibi sorunlar üzerine ne düşünmüş, ne de düşünme arzusu duymuştu. Sanki kendi isteği dışında olgunlaşmış bir meyve, kabuğundan sıyrılıyordu. İstemeden kendisini Ermeni çevresinin içinde buluyor, bu duruma sinirleniyordu. Bu yaştan sonra aynı hastalığın belirtileri ortaya çıkıyordu.

Düşüncelerinden sıyrılıp gerçeklere geri döndüğünde, lafın Varlık'tan çıkıp kaçınılmaz olarak Ermeni toplumuna gelmiş olduğunu gördü.

Arus, akşam yemeğinde olduğu gibi yine hırsla, herkesin defterini dürüyordu.

"Eh, olacağı bu işte! Layık olan da olmayan da millet işlerinin yönetiminde. Dünün dilencileri, cahil insanları, adlarını bile yazamazlar... Biraz para kazandılar mı adam olduklarını sanırlar."

Azniv Hanım sakindi.

"Hep öyle olmuştur Arus Hanım, hep öyle olmuştur. Eskiden beri kim yürüttü bizim millet işlerini? *Manifaturacılar, yazmacılar, hırdavatçılar*, aktarlar..."

"Evet," diye onaylayıp ferahladı Arus. Baret'e döndü.

"Hanımefendinin babası Paris'te ekonomi-politik okumuş... Sen yukarı çıkmadın, büyük fotoğrafı var, üniformayla, madalyalarla."

Saraygil gülümsüyordu.

"Bizim toplum, formasyon sahibi politikacılardan hoşlanmamıştır. Onun için de bizim millet işleri hep bakkal hesabıyla yürümüştür."

"Köyden gelmiş, çarşı esnafı olmuş, para yapmış."

"Eh, gitgide İstanbullu kalmıyor İstanbul'da. Bu Bizans'ın gerçek ve son çöküşü olacak."

"Doğru, doğru."

"Bir şey değişmedi. Tüm hayatım siyasi bir ortamda geçti. Bir zamanlar, bir kiliseden yola çıkar, milletin omuzlarına basarak yükselir, saray adamı olur, zengin olurlardı. Şimdi, yine bir kiliseden yola çıkıp, toplumun omuzlarına basarak parti adamı olup, para diziyorlar. Her türlü pislikleri de yüz karası olarak gelip millete yapışıyor tabii, ama bu milletin aynaya bakma alışkanlığı yoktur Baret Bey."

Baret sarsıldı, başını salladı. Haybeden'e gitmişti aklı. "Eski günleri konuşuruz," demişti Haybeden. Herkes "eski günler"e âşıktı. Ne konuşacaklardı "eski günler" derken? Onun eski günler dediği de Nafıa'ydı. Nafıa hakkında konuşacak ne vardı, çamurundan başka? Manga onbaşısı olmak veya onbaşılığı kaybetmemek. Birbirinin elinden erkânlığı kapmak. İki kazma kürek az sallamak için bölük eminine, emir erine yaltaklanmak, ayda birkaç gün rahat etmek için *sıhhiye*ye birkaç kuruş yedirmek ve İstanbul'a gitmek için izin koparmak. Kendisi onu bile *becere*memişti. Ne *erkân* olmanın yolunu bulmuştu, ne de İstanbul'a kaçmayı becerebilmişti. Şimdi de yıllarca Nafıa'yı konuşacaklardı. Eskilerin insanı kusturacak kadar *seferberliği* konuşmaları gibi. Mutlaka konuşacak böyle bir şey gerekliydi, kuşaktan kuşağa, yıllarca konuşmak için. İnanılmaz, korku verici şeyler. Evet, gerçekti, ama mazoşizm değil miydi bu? İçki masasının etrafındayken "çektiklerimiz" gülerek, zevkle ve neredeyse özlemle anlatılıyordu.

"İki tek atalım, eski günleri hatırlayalım." Şimdi böyle konuşuluyordu Nafıa. Roman gibi, sinema gibi. Eziyet zevke dönüşüyordu, aşağılama cesarete, hakaret sinizme...

Uzun süre bir şey olmadığında herkes rahatsız oluyordu. Barışta doğal olmayan bir şeyler buluyorlardı, belki de

sinirleri bozuluyordu. Ufukta kara bir bulut arıyor, onun güneşi engellediğini görmek için sabırsızlanıyorlardı. Bu kolektif bir mazoşizm değil miydi? Kaderlerini, onu değiştirmeyecek ya da daha da kötüye götürecek kişilere teslim etmek, bilinçsiz bir intiharın itici gücü değil miydi? Suren belki de mebus olacaktı (şu bizim Suren); Çamur, adam olacaktı (parti marti), Haybeden yazlığa gidecek ve toplum kurumlarını yönetecekti. Keçeli "*değme diplomat*tan daha diplomat" olmanın gururuyla "merkez müfettişlerini *kafe*se koyduğuna" inanacaktı... Gelen giden yönetimlere itaat edeceklerine, sadık kalacaklarına yemin edecekler, kimse onların yeminine inanmayacak, onlarsa inandırdıklarına inanacaklardı. Ticaret yapacak, milyoner olacak, göz kırparak "*kaçın kurasıyız biz*" diyeceklerdi. Hamid'i, İttihat'ı, Halk'ı anlatacaklardı. Ermeniler dermansız sıkıntılarına, bu "değme diplomat"lardan reçete bekleyecekti.

Baret düşüncelerinin etkisiyle coşmuş, biraz da keyiflenip şaşırmıştı. Bu konular üstünde ilk kez düşünmesine rağmen, kendiliğinden böyle bir çözümleme yapabilmişti. Eğer bu düşüncelerini Azniv Hanım'a söyleseydi... Kadının ne kadar şaşırıp hayret edeceğini hayal etti.

Ama hiç ağzını açmadı. Biri gırtlağını sıkıyordu sanki. Azniv Hanım'ın, böyle bir babanın silik oğlu olarak kendisini küçümseyeceğini düşünmesine karşın, Baret, aptalca gülmeye devam ederek sessiz ve zavallı bir ifadeyle oturduğu yerde kaldı.

Yalnız kaldıklarında birden sessizlik çöktü. Yüzler, yine heykel gibi taşlaştı. Sesler, hareketler, hayat dindi. Yüzler, özellikle Hilda'nın yüzü tanınmaz şekilde değişti. Arus uzun uzun esnedi.

"Yatmayacak mısın?"

"İyi geceler," deyip gitti.

Baret divana yayılıp bir sigara yaktı. Konuşmalar beyninde dönüp dolaşıyor, onları karalayıp aklından çıkaramadığı için sinirleniyordu.

Hilda içeri geldiğinde, kendisine iyi geceler diyeceğini sandı. "Yine bir şeyler getirmişsin," dedi Hilda kararsız bir ifadeyle.

Baret cevap vermedi.

"Hiçbir şey alıp verme anana. Öteye beriye koyup kendi de yerini unutuyor. Bozuluyor yiyecekler, kokuyor. Fare geliyor, karınca geliyor..."

"Neden saklıyor?"

Hilda'nın alt dudağı dışarı doğru kıvrıldı. Bir anda gözlerini kıstı ve tüm yüzüne alaycı bir ifade yayıldı.

"Abuk sabuk şeyler," diye mırıldandı.

Gidecekti, duraksadı.

"Ben evde olmadığım zaman biraz dikkat et."

"Neye?"

"Gaza. Açık bırakmasın. Ben pek tek başına bırakmıyorum onu ama..."

Baret kömürleşmiş patatesleri hatırladı.

Hilda mutfağa döndü.

Baret yatak odasına çıktı, Hilda'yla tekrar karşılaşmak istemiyordu. Kalbi normalden daha hızlı atıyordu. Bir şey

göğsünü, midesini, bağırsaklarını deliyordu. Yıllardır böyle bir şey olmamıştı. Bir iki günden beri ortaya çıkmıştı. Herhangi biriyle bir rastlaşma, herhangi bir konuşma, hatta kendisine söylenmemiş bir söz bile, bu burkulmayı harekete geçiriyordu. Rahatsız oluyordu. Bazen sanki biri arkasında durmuş, birden bir şey yapacakmış, ya da biri sürekli kendisine bakıyormuş gibi bir hisse kapılıyordu. Ada'da da hissetmişti bunu, Karaköy'de de, Haybeden'in dükkânında da. Omuzlarına bir yük tırmanıyor, giderek ağırlaşıyordu. Bazen o kadar ağırlaşıyordu ki, dayanılmaz oluyordu. Bu ağırlığı hissetmemek için uyumak istiyor, ancak uyuyamıyordu. Bunu en çok istediği anda ise tümüyle imkânsızlaşıyordu uyumak, ta ki iyice uyuşup o korkunç baskıyı hissetmez hale gelene kadar.

Yeni bir sigara yaktı. Uyumak istiyordu, uyumak...

*

Dokuzu geçmişti. Gözlerini açtı. Daha doğrusu açmak için çaba harcadı. Organları artık ona boyun eğmiyordu. Sabah uykusunu izleyen uyuşukluk dağılana kadar oldukça uzun bir süre geçti.

Evde çıt yoktu.

Pantolonunu, ayakkabılarını giyip kapıyı açtı, dinledi. Yukarısı, aşağısı, her yer sakindi. Uzaktan ara sıra seyyar satıcıların sesi geliyordu.

Arus'un kapısından içeri baktı, kimse yoktu.

İçeri girdi.

Yatak dağınık bırakılmıştı. Karyolanın demirine basma bir gecelik asılmıştı.

İlk kez tek başına anasının odasına giriyordu. Çevresine bakındı, köşede Arus'un ceviz sandığını tanıdı. Eski

konsolu hatırlamıyordu. Herhalde, Azniv *Hanım*, evi bir kısım eşyayla birlikte kiraya vermişti. Yoksa bunca odayı nasıl döşeyebilirlerdi ana kız?

*Bıro*nun* mermeri, üzerindeki kırk çeşit eşyadan görünmez olmuştu. Çekmeceler doğru dürüst kapanmıyordu. Açmak meseleydi. Uçlardan biri içeriden kızağa takılıp kalmıştı. Baret ses çıkarmadan açıp kapamayı denedi. İçi paçavra ve pılı pırtıyla doluydu. Elini o karmakarışık yığına daldırdı. Bigudiler buldu. Üçüncü çekmeceden sutyenler çıktı. Arus, onlara ihtiyacı olmamasına karşın, özenle katlayıp saklamıştı. Bezlerin altında, en arkada eline teneke bir kutu geldi. Kapağın üstünde soluk ve çatlak renklerle 1900'lerden kalma bir güzelin yapılı saçları, etli dudakları ve çıplak göğüsleri görünüyordu. Kapağı açtı, içinde taze lokum ve akide şekeri vardı.

Çekmeceyi itip kapattı. Gözü sandıkta, uzun süre masaya yaslanıp kaldı. Aşağıda hiç ses yoktu. Yaklaştı, sandığın kapağını kaldırdı.

Torbalar, bezlere sarılı irili ufaklı bohçalar özenle dizilmişti. Eski sabun, lavanta çiçeği, sonbaharın papatya çiçeği kokusu ve eski kumaş kokuları birbirine karışıyordu. Yeşil ipekten bir kese içinde eski kolyeler, boncuklar, paslı imitasyon mücevherler şıkırdadı. Başka bir ipek keseden not defterleri ve katlanmış kâğıtlar döküldü. Bir tanesi kendi karnesiydi. Not defterleri ise Arus'undu. Sayfaların içinden birkaç banknot düştü yere. Ne kadar olduklarına bile bakmadan aceleyle kaldırdı, kesenin içine tıktı, diğer şeylere bakmadan keseyi yerine koyup sandığı kapattı.

bıro: Göğüs hizası yüksekliğinde, üzeri mermerli, genellikle yaldız çerçeveli büyük aynası ve iki elle çekilen dört-beş büyük çekmecesi olan ahşap eşya.

Gardırobu açmayı denemedi bile. Gözü eski demir karyoladaydı. Üstünde pike yoktu ama etrafına dantelli etek geçirmişlerdi. Dantelin ucunu kaldırıp yatağın altına baktı. Üstünde otel ve gümrük etiketleri olan bir seyahat çantası vardı. Aceleyle dantelin ucunu bırakıp ayağa kalktı.

Yastık yüzünün üstüne beyaz bir bez serilmişti. Dayanamadı, göbeği solmuş yorganı çekip açtı.

Çarşafın üstünde kan lekeleri vardı.

Tahtakurusu lekesi.

Yatağın ucunu kaldırdı, dikkatle somyanın çelik örgülerini inceledi ve tahtakurusu yuvalarını gördü. Gazyağı kalıntısı gibi bir koku duydu. Yatağın öteki ucunu da kaldırdı, orada da yuva vardı. Yuvadaki tahtakuruları ölmüş, kurumuştu. Az sayıda da canlı tahtakurusu vardı.

Yatağın altında bir şey çarptı gözüne. Elini soktu. Eşyayı çekemedi. Çelik örgülerin arasına sıkışmıştı. Yatağı katlayıp açtı, paketi tellerden kurtardı. Sararmış kâğıt yırtıldı. İçindeki, sabun gibi bir şeydi. Sabundan daha sertti ve kâğıda yapışmıştı. Bir kaşar peyniri parçasıydı, taşlaşmıştı. Yağını kusmuş, yer yer küflenmişti.

Yatağı kapattı. Peyniri aşağı götürüp çöp tenekesine attı, kapağını örtüp içeri gitti.

Arus tek başına oturmuştu.

"Uyuyasın diye ses çıkarmadım. Geceleri uyumuyorsun, bari sabah uyusan. Niye uyumuyorsun?"

Bakışları dikkatle gezindi Baret'in yüzünde.

"Rahatsız mısın, bir şeyin mi var?"

"Neden soruyorsun?"

"İki gündür uykunda bağırıp çağırıyorsun, bir şeyler söylüyorsun, anlamıyorum. Uykunda korkulu şeyler mi görüyorsun? Hasta mısın yoksa?"

Baret omuzlarını silkti.

"Hilda yok mu?"

"Denize gitti."

Konuyla beraber Arus'un yüz hatları da değişti.

"Gel, kahvaltı yap."

"İstemem."

Hissettirmeden anasının feri gitmiş gözlerine baktı. Göz çukurları ve gözkapakları artık göz yuvarlarını kavrayamıyordu. Bu da Arus'un yüzüne iyice cansız bir görüntü veriyordu.

"Ne zaman gelir?"

"Kim? Ablan mı? Yeni gitti. Öğleden önce gelir mi hiç! Kimse için *tempo*sunu bozmaz, her keyfini yapar o!"

Baret lafın gerisini dinlemedi, yine yukarı çıktı.

Oda kapısı açıldı, kilitli değildi. Aşağıdaki sesleri duymak için açık bıraktı. Gözüne ilk çarpan şey, penceresinin önüne kadar uzanan fındık ağacının sık yapraklı dallarıydı. Güneş, yapraklardan süzülerek duvarın üstüne yeşil gölgeler bırakıyordu.

Duvar tablolarla kaplıydı. Karyolanın karşısında, tuvalet masası ile şifoniyer karışımı bir eşyanın üzerinde, camlı resimler yan yana sıralanmıştı. Yeni çerçeveli eski resimler... Hilda arkadaşlarıyla, Hilda babasıyla, çeşitli yaşlardaki Hilda kardeşiyle, Hilda'nın grup halinde okul resimleri... Aile fotoğrafı yoktu. Arus'un resmi yoktu. Tabloların büyük kısmı, renkli ilanlardan kesilmiş şirin çocukların ve harika kedilerin resimleriydi.

Yatağın yanında ters çevrilmiş açık bir kitap duruyordu. Sayfaların arasında plastik bir şey vardı. Baret el sürmedi. Pike örtülü olduğunu fark etmeden, karyolanın kenarına oturdu.

Hayli uzun bir süre sonra, ortadaki yuvarlak masanın üzerindeki elişi örtüye bakmakta olduğunu fark etti. Anasının, aynı işi, ilkokulun ilk yıllarında kendisine de öğrettiğini hatırladı. Çoğu kez abla kardeş aynı motifleri işlemişlerdi, ama kendisi elişlerini hep yarım bırakırdı.

Birden, yatağın yanındaki çekmeceyi çekti. Birkaç polisiye roman, temiz mendiller ve kötü baskılı birçok artist fotoğrafı buldu. Çekmecenin dibine karmakarışık atılmıştı hepsi. Hilda'nın bu kadar çok çikolata yediğini hatırlamıyordu. Artist resmi toplama alışkanlığı da olmamıştı.

Solda, duvarın dibinde, alçak bir *etajer*in üzerinde bir pikap duruyordu. Yanında ise, kapakları prenses ya da sinema yıldızlarının resimleriyle dolu Avrupa dergileri dizilmişti. Bir kısmı, iç sayfaları açık olarak üst üste konmuştu, hepsinin de yıldız falı ve "gönül köşesi" sayfaları açıktı. Alt gözde Daly'den birkaç Ermenice eski cilt vardı. Margaret Mitchell, Emily Bronte, Daphne du Maurier ve *Digest*ler yan yana sıralanmıştı. Kitapların arasına birkaç plak sıkışmıştı.

Tango Notturno, *La Paloma*, *La Comparsita*, *Poema*, *La Habanera*... Ve *Traviata* serisi.

Kulak kabarttı, aşağıda biri horluyordu.

Başka ses yoktu.

Tuvaletin çekmecesini çekti. Kırmızı lasteks bir mayo gördü. Yeni görünüyordu. Üstünde Beyrut etiketi vardı. Kumaşın cinsini anlayamadı. Hiç lasteks görmemişti. Aynı kumaştan ikinci bir mayo daha buldu. Siyahtı. O da kullanılmamıştı. Bir dizini yere koyup alttaki çekmeceyi açtı. Tıkış tıkıştı. Naylon iç çamaşırları, gecelik, sutyen, hepsi iç içe geçip düğüm olmuştu. Bu karışıklık içinden bir kol çıktı. Eski bir oyuncak bebek kolu. Kirlenmiş ve parçalanmıştı. Çocukluğundan beri görmemiş, unutmuştu o bebeği.

Hilda'nın sakladığını bilmiyordu. Kendisi de çok oynamıştı o bebekle ve çoğu kez de, sen oynayacaksın, ben oynayacağımın kavgasını yapmışlardı ablasıyla. Arus hep Hilda'nın tarafını tutardı.

"O, kız çocuğu, sen kız mısın? Bebeği ablana ver."

Birdenbire çikolata geldi eline. Küçük bir Nestle parçasıydı. Sonra kutuyu buldu. En altta, onluk küçük bir kutuydu. İçinden birkaç tanesi eksikti. Başka da vardı, daha büyükleri, ama çok büyük değildi. Bir kerede yenebilecek kadardı. Sinirle elini çekmecenin her tarafında dolaştırdı ve cam kabı buldu. Çeşit çeşit, rengârenk şekerlerle doluydu.

Kanı çekildi. Çekmeceyi itti. Duvarın yarısını kaplayan aynalı gardırobun önünde bile durmadı. Yüz hatları gerilmiş bir halde aşağı indi. Tikleri belirmişti yine.

Arus horlamaya devam ediyordu.

Evden dışarı çıktı.

*

Geç döndü.

Arus aşağıda yalnızdı, nereye gittiğini sormadı.

"Gel, yemeğini koyayım," dedi. "Geç kalınca biz yedik, o yukarı çıktı, Azniv Hanım'a. Evi barkı bırakıp onun işlerini yapmaya koşuyor."

Baret anasını kırmamak için iki lokma yedi.

Işık yanıyordu ama oda boştu.

Birkaç dakika sonra Arus kedi gibi indi yukarıdan. Eski, beyaz bir çarşafa sarılı bir çıkın tutuyordu elinde.

"Oğlum, çoktan beridir istiyorum ama kimsem yok, kime söyleyeyim, ne yapayım? Ablana söyleyemiyorum. Allah korusun. Para yüzü göremiyorum. Kendi alıp kendi ca-

nının istediği gibi harcıyor. Piçlere yediriyor. Ağzını açamazsın. Pikap aldı, odasına koydu, plakların sesini bile duymuyorum. Radyoyu açmaya çekiniyorum. Diktatör, büyük halanla aynı hamurdan, rahmetli baban anlatırdı. Kurban olayım, birkaç kuruş geçer elime, ihtiyaçlarımı karşılarım, hiç olmazsa onun eline bakmam. Önümüz kış. Bak, burada değerli şeyler var. Bunca yıldır sakladım. Çok para eder, şimdi nerede böyle şeyler. Rahmetli baban benim için özel olarak Paris'ten getirtmişti."

Çıkını özenle divanın üzerine açtı. Sararmış, yer yer kahverengi lekeli dantellerdi. Aralarında kadife ve kurdele parçaları da vardı.

"Kuzum oğlum, yağma olmadan bunları bir gösterseydin. Şimdi moda, çok para eder. Bizim terziler alır böyle şeyleri."

Baret başını öteye çevirdi.

"Olur mu?"

"Bakarız."

"Yaşa! Tüm ümidim sende. Satarsan bana yün bir külot ile *fanela* al."

"Şimdi, yaz gününde mi?"

"Üşüyorum oğlum, üşüyorum bu sene. Neyim var bilmiyorum. Satarsan, bir de doktor*a* gideyim. Şimdi doktor için ona söylesem *ordu* kaldırır."

Telaşla, çıkını sarmak istedi. Dantelleri içine koyamadı, geç kalmıştı. Ayak seslerini duymuştu ama. Baret ise farkında bile olmamıştı.

Hilda'nın araştırıcı bakışları durumu hemen anladı. Alaycı bir gülüş kapladı yüzünü.

"Yine hazineler ortaya çıkmış," dedi sahte bir neşeyle. "Şimdi de bunları mı satıyoruz?"

Hilda'nın bu alayı Arus'ta beklenmedik bir tepkiye yol açtı. Korkusu dağıldı. Suratını astı, ciddileşti, tam cepheden karşılamaya hazır gibiydi. Suçlu görüntüsü yok oldu. Havada karşı saldırı kokusu vardı. Yüz hatları kendiliğinden nefret ifadesine büründü. Sakin sakin dantelleri sarmaya koyuldu.

"Ne olacak, böyle beş parasız yaşar mı insan?"

Kendi kendine konuşur gibi mırıldanmıştı, ama belli ki hepsine duyurmak istiyordu.

Hilda gülerek sordu.

"Parayı ne yapacaksın?"

Arus'un sesi yükseldi.

"Ne demek ne yapacaksın! Ben insan değil miyim? Canın bir şey ister, bir şeye ihtiyacın olur, cebinde birkaç kuruş olması gerekmez mi?"

"Neyin eksik?"

Arus dudaklarını ısırıp kaşlarını kaldırdı, sonra mırıldanıverdi.

"İnsanın cebinde kendine ait biraz parası olmalı. Benim yaşımda biri..."

Hilda aynı sırıtık gülüşle Baret'e döndü.

"Eline para verirsen, onluğu beşlik yerine bozduruyor, sonra da beş lira ne oldu diyor."

"Aptal. Bak, kabul etmiyor!"

Hilda gülüyordu.

"Şu halime bak, bir deri bir kemik kaldım. Acayip bir şey oldum, ben böyle miydim?"

Bu kez Hilda'nın gülüşü söndü, yüzü gerildi. Alnının kırışıklıkları birden yaşlı gösterdi onu.

"Şimdi de bunu tutturdu. Bozuldum, zayıfladım, zayıflıyorum, diyor; yaşlandım demiyor da!"

"Deli, insan yaşlanınca böyle eriyip bir deri bir kemik mi kalır? Benden daha yaşlılar..."

"Canının istemediği şeyi ağzına koymaz, ne zararlıysa onu ister, vermezsen küser, oruç tutar. Eğer benim bakımım olmasa böyle sağlıklı kalır mıydı? Bu yaşa geldi, hiçbir şeyi yok, demir gibi!"

Ses tonu gitgide değişmişti. Herhalde kendi de fark etti ve sinirlerini uluorta sergilemek istemediği için, lafını kesip dışarı çıktı.

Arus'un yüzü kızarmıştı. Çengelliiğneyi dantel bohçasına geçirmek istedi. Çarşafın dört ucunu birleştirmeyi başaramadı, bıraktı. Birden yumuşak bir sesle sordu:

"Doğru söyle, çok mu yaşlandım, ha? O kadar yaşlandım mı gerçekten? Konuşuyor işte!"

Anası tekrar danteller konusunu açmaya yeltenmesin diye Baret odadan çıktı. Tuvalete gitti, suyu boşa akıtıp bir dakika bekledi. Sonra musluğu kapatıp, odaya döndü.

Arus'u, duvarda asılı küçük oval aynanın karşısında buldu. Boynunu aynaya uzatmış, gözleri hayretler içinde kocaman açılmıştı. Gözkapaklarının, alnının, ağzının kırışıklıklarını, yanaklarından ve çenesinden sarkan derileri parmak uçlarıyla pür dikkat yokluyordu.

"Canavar şey," diye mırıldandı.

Dantel bohçasını kucakladı.

"Aklında bulunsun. Aşağıya inersen sor bir kere. Bunlar çok para eder. Cebimde beş para yok."

"Kaç para istiyorsun?"

"Yooo, istemem. Senin çok paran mı var sanki? Sen kendine bak. Yalnız şu dantellerin icabına... Yağma olmadan elden çıkaralım."

Dantelleri sandığa koymak için ayağını sürüyerek yukarı çıktı. Bir daha aşağı da inmedi.

Bir süre sonra Hilda döndü.

"Artık dayanamıyorum" dedi içeri girer girmez, "Bu kadın beni yiyip bitiriyor."

Bacak bacak üstüne atıp Baret'in karşısında biçimsiz bir şekilde oturdu. Yorgun bir hali vardı. Çenesinin altında bir çift çizgi oluşmuştu. Ellerini ovuşturup duruyordu. Baret sol elinde bir kızarıklık fark etti.

"İyice bunadı. Günden güne daha berbat oluyor. Şimdiye kadar sana söylemedim elinden neler çektiğimi..."

"Doktora götür."

Hilda'nın gözleri parladı. Sesi tiz ve sinirliydi.

"Doktor ne yapacak? Bir şeyi yok. Benden senden sağlıklı. Hasta değil ki, yaşından."

"İyi ya, sağlıklı olmasından memnun değil misin? Ya bir de hasta baksaydın?"

Hilda bir an şaşırıp sustu.

"Hasta bakmaktan yüksünmem. Sorun bu değil..."

Üç ayaklı sehpanın üstündeki kutudan bir sigara aldı. Baret'e ikram etmedi. Hafif bir titreme vardı parmaklarında.

"Bunak munak, ama kafası çalışmıyor sanma. Şeytanlığa çalışıyor, pek çok şeyi mahsus yapıyor. Hep hastayım diyor. Belim ağrıyor, başım ağrıyor, ayağım ağrıyor... Her gün yeni bir ağrı uyduruyor. Hepsi yalan. Misafir geldiğinde veya sokağa çıktığında benden sağlam yürüyor. Dün gece yukarıdakiyle konuşurken gördün işte."

"Çok zayıflamış."

"Ne olacaktı ya, şişmanlayacak, güzelleşecek miydi? Yaşı kaç? Yaşlandı, kabullenmiyor. Eskisi gibi olmak istiyor,

ona sinirleniyorum. Yaşlandığını kabul etmiyor. Onun bu inadına dayanamıyorum."

Arka arkaya içine çekti dumanı, biraz rahatlamış görünüyordu.

"Hep numara yapıyor. Babamın zamanında da yapardı, ben bilmez miyim? Hastayım, halsizim, şuram ağrıyor, buram ağrıyor... İş yapmasın diye. Öyle bencil ki, parmağını oynatmaz. Bu koca ev, temizliğiyle, bulaşığıyla, yemeğiyle, çamaşırıyla, her şeyiyle benim üstümde. Bari içim rahat olsa. Her dakika yiyor beni, bir gün öldürecek..."

Sağ eliyle sol elini kaşıdı. Derisi daha da kızarmış görünüyordu.

"Anamdır, şikâyet etmiyorum, sonuna kadar da bakacağım, ama canımı çıkarıyor, sinirlerimi bitirdi. Yaptıklarına taş bile dayanmaz, bari kıymet bilse. Hiçbir yaptığımı beğenmez, öyle nankör ki. Bir gün ağzından 'teşekkür ederim' veya 'çok yoruluyorsun' diye bir şey duymadım. Ne olursa, 'ben yapamam, gücüm yetmez' deyip bir köşeye çekiliyor. Böyle ana görülmüş müdür? Kaynana olsa böyle yapmaz. Kaynanalar torun büyütüyor. Anam varmış, yokmuş ne fark eder?"

Gözleri şiddetli bir nefretle alevlendi.

"Bazen öyle kötü oluyor ki, kıskanç, hain. Herkes beni beğeniyor, övüyor ya, çatlıyor. Önceleri de böyleydi, babamın zamanında da. Şimdi de çocukları taktı kafaya."

Araştıran bakışlarla ve dikkatle Baret'in gözlerine baktı. Acı gülücüğünü bastırdı.

"Başkası için bir şey yapmayacağım, birisini sevmeyeceğim! Küçük bir çocuk sevsem, hemen surat asıyor."

Baret'in ifadesi değişmedi ama yüzü kızardı. Hilda'nın geçen günkü konuşmayı duyduğunu anladı.

Hilda kızarıklığı artan elini gitgide daha çok kaşıyordu.

"Çocuklar bayılıyor bana. 'Hilda Teyze, Hilda Teyze' diye kucağıma atlıyorlar. Analarını, babalarını bile aramıyorlar. Bunu görmesin, çok kızıyor. Kimse beni beğenmeyecek, övmeyecek! Bunca senedir çektiğim eziyetlerin karşılığında yaptığı bu. Yabancılar bin kat daha iyi ondan. Yukarıdakine gidip ufak bir iş yapsam, bin kere dua eder, 'Sen bulunmaz kızsın' der. Herkes beni öve öve bitiremiyor, 'Anasına nasıl bakıyor' deyip hayret ediyorlar. Şimdiki evlatlar yaşlı derdi mi çekiyor? Hastane köşesine atıyorlar, oldu bitti!"

Baret onun hummalı gözlerinden rahatsız oldu.

"Sana bir şey söylemedi mi? Bir şey anlatmadı mı? Dedikodu yapmadı mı?"

Baret bu ani soru karşısında hemen cevap veremedi, bakışlarını kaçırdı.

"Nedir bu tüy hikâyesi? 'Tüylerim' diyor... Ne olmuş tüylere?"

Hilda'nın dudaklarında endişeli bir gülümseme belirdi.

"Bak sen! Şu kokmuş tüyleri, fi tarihinde babam Paris'ten getirtmiş. 'Benim için özel olarak getirtmişti' deyip duruyor. Kocasının kendisi için Paris'ten bir şey getirtmiş olmasından gurur duyuyor. Bunca senedir, bir gün moda olur diye, kutsal emanet gibi saklamış, üstüne titriyor. Saçma sapan şeyleri, paçavraları, torba torba tıkıştırıp sandığa koymuş. Şimdi de dantelleri tutturdu. Gözlerinle gördün. Satıp çok para alacak! Kâbuslar görüyor, gelip talan edeceklermiş!

"Kim?"

"Ne bileyim kim? Kıbrıs Sorunu bizim başımıza patlayacakmış! Şimdi de Kıbrıs'ı parmağına doladı. Gelip paçavraları alacaklar! Adamakıllı bunadı."

"E, ne oldu tüyler?"

"Attım!"

Hilda kısa kesip sustu. Belki bir cevap bekliyordu. Sonra son sigarasını tablanın içine söndürüp ayağa kalktı.

"Ben yatıyorum, sen oturuyor musun?"

"Biraz daha oturacağım."

"İyi geceler."

"Yine çok geç çıktın yatmaya oğlum. Sabaha karşı, yukarı çıkışını duydum. Ben de ikide uyandım, sabaha kadar gözümü kırpmadım."

Gecelikleydi. Kır saçları darmadağınıktı. Gözleri şişmişti. Yorganı dizlerinin üstüne alıp yatakta oturmuştu. Kemikleri sayılıyordu.

Sesini alçalttı.

"Dün gece ben yukarı çıktıktan sonra Hilda sana geldi mi? Ne anlattı, ne dedi?"

"Hilda'nın eline ne olmuş?"

"Ne olmuş ki?"

"Kızarmıştı, devamlı kaşıyordu."

"Yine mi oldu? Önceden de olmuştu. İsmail Beylerle sorun yaşandıktan sonraydı. *Egzama* mıdır nedir?"

Yüzünü buruşturdu.

"O kendine bakmayı bilir, merak etme. Denize de giriyor, gezmeye de gidiyor, canının istediğini yiyip içiyor. Para elinde. Burada herkes geceleri Belvü'nün önüne gidip piyasa yapıyor, şarkı dinliyor. Ben bir kez bile gidemedim. Zaten öyle yerlere gidemiyoruz, hiç olmazsa dışarı dan seyredersin, bir hava alırsın, değişiklik olur biraz. Evi bırakamıyorum. Götür desem üstüme saldırır.

Birden ilk sorusuna cevap almadığını hatırladı.

"Bir şey söylemedi mi sana? Arkadan konuşmaya bayılır. Senin arkandan da seni çekiştirir. Babasına da yapmıştı. Başının etini yiye yiye aramızı da bozdu. Bir gün ne dedi bana biliyor musun? Sen iyi kocaya çatmıştın, dedi..."

"Ben yarın gidiyorum."

"Nereye gidiyorsun?"

"Yerime."

Arus taş kesildi. Anlayamamıştı.

"Hangi yerine?"

"Geldiğim yere."

"Ne diyorsun? Senin yerin burası."

"Burada yapacak şeyim yok artık. İş miş de yapamam. Oradaki işlerimi öyle bırakıp geldim."

"Orada ne iş yapıyorsun?"

Baret başıyla belirsiz bir hareket yaptı.

"Dönmem gerek."

Arus'un dudakları titredi.

"Ne diyorsun!"

Gözleri parladı birden.

"Öyleyse beni de götür buradan."

"Nereye götüreyim?"

"Beraber götür."

"Olmaz. Orası... olmaz!"

"Nereye istersen götür. Hastaneye, huzurevine! Bir yere koy."

"Sana para gönderirim."

"Olmaz, onun eline geçer."

"İyi, yine gelir, para veririm. Şimdi giderken de bırakırım."

Arus oğlunun ciddi olduğunu gördü. Korkudan kekelemeye başladı.

"Burada tek başıma... Deliyle... Sen inanmıyorsun, beni öldürmek istiyor."

Bilinçsizce yorganın ucunu yuvarlamaya başladı.

"Şimdi oğlum yanımda, hırlayamıyor, biraz rahatım... Sen gidersen... Allah esirgesin..."

"Bırak boş lafları."

Arus'un gözleri yaşardı.

"Bu ne iştir Allahım! Öldürmedin ki; çekeyim diye öldürmedin!"

Baret dışarı kaçıp odasına sığındı. Kulağı dışarı da, yüzünde gergin bir ifadeyle, öylece durdu. Arus'un ayak seslerini duydu. Acele adımlarla aşağı iniyordu. Aşağıda kapılar açılıp kapandı. Sonra bir mırıltı yukarı kadar geldi.

Baret konuşmayı işitmek için çaba harcamadı. Duymak da istemiyordu canı. Pencerenin önünde, hiçbir şey düşünmeden, bahçedeki ağaçları seyretti. Yüzündeki çizgiler derinleşmişti.

Birden aşağıda hızla bir kapı çarptı, sonra tiz bir ses çınladı.

"Oğlun geldi, yüz buldun, değil mi? Kafa tutuyorsun! Hadi bakalım, oğlun alsın seni, biraz da o baksın. Artık çekemiyorum, biraz da o çeksin derdini, göreyim. Nah, iki günde kaçıyor evinden."

"Vay başıma gelenler! Senin yüzünden kaçıyor."

Baret odadan çıkıp merdivenin başına gitti. Gözleri seğiriyordu.

"Ya! Alsın o zaman seni, beraber götürsün bakayım..."

Baret'in ağır ağır aşağı indiğini fark etti. Sinir krizi geçiriyordu.

"Al götür, aklı başına gelsin. Benim gibi bakan var mıymış görsün, pislikten koksun. Ben olmazsam iki gün yaşamaz. Al götür, burnu sürtsün biraz."

Bu patlamadan sonra yangın söndü, ama Hilda ağlamadı.

"Ne oluyorsunuz, yukarıdan duyulacak!"

"Sağırdır, duymaz. Gelmiş bana kafa tutuyor. Gidiyormuşsun, benim yüzümden gidiyormuşsun! Sana bayıldığı-

nı mı sanıyorsun? Böyle bencil kadın... Kendi tırtıkladıklarını saklar, benim kazancımdan alırdı sana. Hastayım, hastayım demesi hep senin ilgini çekmek için. Ben ondan önce öleceğim. Babamın zamanında da böyle yapardı. Şimdi de seninle aramızı bozmaya çalışıyor. Herkes bana bayılıyor, övüyor ya, kıskançlığından çatlıyor."

Arus üzgün bir ifadeyle mutfaktan çıktı.

"İyice çıldırdı."

Sesinde zorlama bir sükûnet vardı.

"Deli sensin, kafadan hastasın sen, başka bir şey değil."

"İyice deliye döndü, evlenemedi, iyice çıldırdı."

Atom bombasını atan Arus, doyuma ulaşmış halde, sağlam adımlarla Baret'in arkasından odaya girdi. Hilda morali bozuk, onu takip etti. Durmadan elini kaşıyordu.

"Ne şirret olduğunu gör! Evlenememişim! Benim gibi kız! Ne çirkef kadın, görüyor musun? Babamın hakkı varmış! 'Çirkefleşme' derdi hep. Gözünün başkalarında oluşuna şaşmıyorum doğrusu!"

Arus'un gözleri ateş püskürüyordu.

"Yazıklar olsun sana! Biz sevgiyle, uyum içinde yaşamıştık, ta ki sen *virvıra* başlayana kadar... O hikâyeden sonra. Baban benim için değil, senin için söylerdi o lafı."

Kendi kendine konuşur gibi kısık bir sesle ekledi.

"Ne olacak, her erkek yapar o kadarını."

Hilda bir an sessiz kaldı, sonra yüzünü Baret'e çevirdi.

"Duyuyor musun? Babam benim için söylermiş! Ne söylermiş? O benim nasıl bir kız olduğumu bilmez miydi? Karısının da ne mal olduğunu bilirdi!"

Arus başını sağa sola sallayıp dizlerini dövmeye başladı.

"Benim ne olduğumu söylemek buna kalmış! Şu dünyanın işine bak sen. Hey gidi Müsü Diran hey, gel de dul

karın kimin ağzına düştü gör... Bak, ne canavar getirmişim dünyaya."

Hilda'nın gözlerinde yaşlar parladı. Afallamış gözlerle kardeşinin yüzüne bakıyordu. Bir sandalyeye oturdu.

"Cadı! Benim gibi kıza. Herkes..."

"Herkes, herkes! Ne mal olduğunu bilmiyorlar da ondan! Ona buna koşturman neden, ben yutar mıyım? Kendini herkese beğendireceksin, sen güzelsin, sen iyisin, sen akıllısın... Senden başka kimse yok, senden başkası beğenilmeyecek! Seni kim büyütüp yetiştirdi, gökten mi indin? Örnek bir kız yetiştirmek için canımı çıkarttım, iyi bir evlilik yapsın, rahat, mutlu olsun, dedim. Şimdi bak..."

Hilda'nın gözyaşları hemen kurudu, bir kahkaha attı.

"Sen mi? Sen bir erkekle konuşmamı bile istemezdin. Namuslu olmalıydım! Sen mi evlenmemi istedin? Başkasına yuttur bunu, ama geç anladım."

"Nankör! Kadıköy'de bir tane derlerdi. Sayemde..."

"Bir taneydim de ne oldu? Bir tane ha? Şimdi canavar oldum! Şimdi de bir taneyim, ama başkaları için, anam için değil. Senin için canavarım. Her yaptığın ikiyüzlülük."

"Adam olup elinden kaçırmasaydın."

Hilda ani bir hareketle başını kaldırdı.

"Ben mi elimden kaçırdım? Ben istedim de becerememedim mi? Bugüne kadar sokakta hâlâ arkamdan koşuyorlar... Kaç kişi beni..."

"O zaman nedir söylediğin? Bir dediğin ötekini tutmuyor, kime suç buluyorsun? İsteseydin..."

"Sen ebeveynlik görevlerini..."

"Kendi istememişmiş! Kimseyi elinde tutamadı, şimdi çocukları baştan çıkarıyor. Onun bunun çocuğunu... Böylesi kolayına geliyor."

"Kıskanç! Kıskançlıktan çatlıyor. Çocuklar benim için deli oluyor ya, görünce kuduruyor."

"Kim deli oluyor senin için? Neyine deli olacaklar? Her kaprislerine katlanıyorsun, şeker çikolatayla kandırıyorsun, tabii deli olurlar."

"Ben mi? Çikolatayla!"

"İnkâr etme şimdi! Analarını babalarını kötüle, varını yoğunu onlara yedir... Yandakiler de çekti çocuklarını, bak, artık gönderiyorlar mı? Herkesi aptal mı sanıyorsun?"

Hilda'nın yüzü bembeyaz oldu.

"Görüyor musun? İyice bunadı," diye mırıldandı.

"Sen hastasın, adamakıllı tedaviye ihtiyacın var. Her yaptığın sahte, kendini beğendirip sevdirmek için. Yoksa kimse için adım atmazsın sen, ben yutar mıyım?"

Kendi sözlerinden olağanüstü heyecanlandı, aynı hızla divandan fırlayıp odayı arşınlamaya başladı.

"Nedir bu? Sesimi çıkarmadım, kudurdun da kudurdun. Sen nesin burada? Bir lokma ekmek yiyorsan o bile benim sayemde, benim kocamın ekmeğini yiyorsun. Nedir bu be, diktatör müsün?"

Hilda hışımla sandalyeden fırladı ve kestirip attı.

"Al götür ananı. Artık çekemem bu kadını. Sinirlerimin bozulmasına kendisi sebep oldu, şimdi de yüzüme vuruyor, deli diyor. Al götür, yoksa başımı alıp ben gideceğim. Ne isterse yapsın tek başına."

"Güle güle! Ben oğlumla otururum. Sen git, başını taşlara vur."

Hilda daha fazla dinlemedi. Kapıyı çarpıp çıktı.

Sessizlik baskın çıktı. Arus'un taşkınlığı bir anda dindi. Sırtı kamburlaştı. Yüz ifadesi her zamankinden daha hüzünlü bir hal aldı. Gözleri gitgide söndü. Az önce kıpkır-

mızı kesilen suratından kan çekildi. Ellerini dizlerinin üstünde kenetledi. Ümitsizce yere bakarak mırıldandı.

"Bu ne felaket Allahım!"

Baret tek kelime etmedi. Ağır adımlarla odayı ve evi terk etti. Bahçe kapısının dibinde kısa bir süre duraksadı. Yüzü, içindeki şiddetli baskının etkisiyle gerildi. Arkasına bakmadan kapıdan çıktı.

Yumruk, bir silah gibi adamın çenesinde patladı. Adam havada kendi ekseni çevresinde dönüp on metre uzağa düştü. Çenesi yerindeydi. Beş dakikadan beri dayak yiyordu ve hâlâ sağdı. Her bir yumruk silah gibi patlıyordu. Adamın ağzı kan revan içinde kalmıştı. Her yumrukta yüzünü acı bir ifade kaplıyordu. Yine de kalkıp yumruk atana yaklaşıyor, dayak yemeye geliyordu. Düşüyor, kalkıyor, tekrar dayak yemek için sallanarak geri geliyordu. Yumruklar, silah gibi adamın suratına iniyordu.

Ve silah patladı. Adam cansız yere düştü. Ölen yedinci adamdı.

Sonra sekizincisi öldü.

Sonra dokuzuncusu, onuncusu, on birincisi.

Bütün kötü adamlar öldü.

İyi adamın da ölmesine ramak kaldı, ama ölmedi. Salon yosması araya girdi, kalbinden vuruldu. Korsajdan yarı yarıya taşmış beyaz göğsü kana bulandı. Fena kadın değildi, ama orospuydu. O da iyi adamın kollarında öldü. Silah yine patladı. On ikinci kötü adam da öldü. Bu sonuncusuydu, orospuyu öldüren.

Geriye bir tek iyi adam kaldı, galip ama yalnız.

Tek başına ata bindi, katliam yerinden Nevada Çölü'nün uçsuz bucaksız ufuklarına doğru arkasına bakmadan uzaklaştı.

Bir gitar neşeli-hüzünlü melodiler tımbırdatıyordu.

Işıklar yandı.

Baret kalabalıkla birlikte dışarı çıktı. İstanbul'a geldiğinden beri ilk kez sinemaya gitmişti. Ada vapurunda his-

settiği şey yeniden canlandı içinde. Bu kalabalık yabancıydı ona. Kendini kaybolmuş ve endişeli hissediyordu.

Dalyan'da tramvaydan inmedi, son durağa kadar gitti. Oradan öte, yarımada karanlıktı. Ağaçların arkasında incecik bir hilal gizlenmişti. Yürüye yürüye geri döndü. Deniz kıyısında tek tük gezinenler vardı. Belvü'nün saz heyeti susmuştu.

Caddeden ayrıldı, bir süre ıssız ve karanlık sokaklarda dolaştı. Gökyüzünde kırmızımtırak bir ışık yandı, söndü, yine yandı. Baret durdu, ışık da durdu, yürüdü, ışık söndü. Yanıp sönmüyordu aslında, ağaçların arkasına saklanıp tekrar ortaya çıkıyordu. Binanın silueti gökyüzünün karanlığında belirsizdi. Ağaçlar da öyle. Sadece geniş bir alana yayılmış bir duvar uzanıyordu. Duvarların, ağaçların ortasında yalnız kalmış bir evdi. Işık tavan arasından geliyor olmalıydı. Orada biri uyanıktı.

Dışarıdaki hiçbir sesi duymuyordu herhalde. Dışarısı diye bir şeyin varlığından haberi bile yoktu belki. Yaşamı o duvarlar arkasında başlayıp orada son bulan biriydi belki de.

Baret kırmızımtırak ışığı, duvarı ve ağaçların saklandığı karanlık derinliği uzaktan izledi.

Bir grup insan ıssız sokağa girdi.

Baret karanlıkta hangi sokak olduğunu ve nereye gittiğini bilmeden, tekrar yürümeye başladı. Bilinçsizce eve vardı. Yüksek duvarların arkasındaki bahçeye girdi. Kara ağaçların arasında ilerledi. Başını kaldırdı, en yukarıdaki kırmızımtırak ışığa baktı.

Saraygil Azniv Hanım'ın odası.

Başka ışık yoktu.

Ev derin bir sessizlik içindeydi.

Yakınlarda bir köpek havladı.

Son derece dikkatli çıktı odaya. Hilda ve Arus'un kapıları kapalıydı. Soyunmadan divana uzandı. Tatlı bir güney rüzgârı ara sıra perdeyi kaldırıyordu. Bir süre sonra beyaz duvarın üzerinde eşyaların gölgesi belirginleşmeye başladı.

Birkaç kez Arus'un somyasının gıcırtısını duydu. Terlikler yere sürtündü. Bir kapı gıcırdadı. Tuvalete gidenin kim olduğunu anlayamadı. Yine sessizlik çöktü. Köpekler havladı, bir böcek vızladı. Bekçilerin düdükleri sessizliği yırttı. Saate bakmadı, sabahın yakın olduğunu biliyordu. Sigara paketi yarılanmıştı. Pek çok şey oldu. Uyuyor muydu yoksa uyanık mıydı, anlayamadı. Uykuya dalarken, kendisine sanki dışarıdaki gölgeler soluklaşıyor gibi geldi. Sönmüş bir sigara da parmaklarının arasında kalmıştı.

*

Biri onu çağırıyordu.

"Baret... Baret..."

Gittikçe keskinleşerek, birkaç dakikada bir tekrarlanıyordu çığlık.

Uyuşukluktan silkinip, gözkapaklarını ağırlıktan kurtarana kadar uzun bir süre geçti. Odaya yansıyan güneşten gözleri kamaştı.

"Baret... Baret..."

Birden doğruldu. Gerçekti bu sesler, rüya değildi.

Hilda'nın sesi garipleşmişti.

Dışarı koştu, ayakkabılarını giymeyi bile unuttu.

Hilda'nın odasında kimse yoktu.

Oradan çıktı, Arus'un odasına girdi.

Hilda anasının başucunda ayakta durmuştu, dönüp Baret'e baktı, yüz ifadesi anlatılır gibi değildi.

Arus sırtüstü yatmıştı. Gözleri açıktı. Hilda'ya bakıyordu. Karyolaya yaklaşınca anasının bakışları yavaşça kendisine doğru döndü.

"Ne var?"

Hilda'nın sesi boğuktu.

"Konuşmuyor. Konuşmak istiyor, ama konuşamıyor."

Arus'un dudakları kıpırdadı. Baret tüm dikkatini anasının ağzına yoğunlaştırdı. Tek kelime çıkmadı ağzından.

"Kalk diyorum, hareket etmiyor."

"Doktor... Kim var burada?"

"Azniv Hanım'ın hastalığında getirmiştim, başka bilmiyorum."

"Evini biliyor musun?"

"Eviyle muayenehanesi bir."

"Git getir."

Hilda yarım saat sonra döndü, Arus'un yüzü değişmemişti.

Doktor bir bakışta muayene etti hastayı, renk vermedi.

"Ne zaman oldu?"

"Şimdi. Akşam bir şeyi yoktu."

Yorganı açtırdı. Arus'un eriyip incelmiş bacakları öylece cansız duruyordu. Refleks testleri yaptı, gözkapaklarını açtı, çenesini oynattı. Arus'un iskeleti geceliğin altından sırıtıyordu. Doktor sandalyeye oturdu, reçete bloknotunu çıkardı, bir sayfa karaladı, koparıp uzattı. Genç bir doktordu, ifadesinde gergin bir ciddiyet vardı.

"Şimdi bu iğneleri yaptırın ve bir şeyler yedirmeye çalışın. Yutabilir sanırım, yutamazsa hastaneye kaldırmak lazım. Burada *serum* verebilir misiniz? Sanmam. Neyse, çiğneyemese de yutabileceğini sanıyorum. Sıvı besin verin."

Baret reçeteyi alıp gitti.

İğneci bulmak kolay olmadı. Kızıltoprak'a kadar indi. Döndüğünde, Azniv Hanım'ın Hilda'yla beraber aşağıda, Arus'un yanında olduğunu gördü.

"Değişiklik yok."

Arus iğneye tepki göstermedi. Bir sonraki iğne saati kararlaştırıldıktan sonra iğneci gitti.

"Hadi kızım, sen git de işlerini yap, ben buradayım," dedi Azniv Hanım.

Hilda'nın afallamış bir hali vardı.

"Ben alışverişe gideyim, Bartoli'yi de çağırayım," dedi Baret.

"Bartoli öldü."

"Öldü mü?"

"İki sene oluyor..."

Baret suskun bir halde kalakaldı.

"Doktorlar da ölür, Baret Bey," dedi Azniv *Hanım*.

*

Hilda'nın eli kıpkırmızıydı ve hafifçe sulanmıştı. Kaşımıyordu artık.

"Git yat sen," dedi Baret. "Ben zaten uyumuyorum."

"Ben yatmayacağım, sen yat."

Baret, ablasının sesinden, ısrar etmenin anlamsız olduğunu anladı. Pencerenin önüne gidip sırtını duvara verdi, uzun süre öyle kaldı. Bir kere arkasına baktı ve Hilda'nın aynı şekilde durduğunu gördü. Sandalyeye tünemişti, gözü Arus'taydı. Saçları darmadağınıktı. Bütün gün taranmamıştı, aynı etek bluzlaydı.

Ne öğleyin, ne de akşam yemek yemişlerdi. Akşamüstüne doğru Baret korkunç bir açlık duydu, ama ne yemek la-

fı etmeye cesaret etti, ne de gidip mutfaktan alabildi. Hilda'nın ise aklına bile gelmemişti yemek yemek. Tüm gücünü Arus'a bir şeyler yedirmek için harcamış, ama bir sonuç elde edememişti. Birkaç kaşık süt Arus'un ağzının kenarından yastığa akmıştı. İkinci iğneden sonra Arus uykuya dalmıştı. Gözleri kapalıydı, yüzü birkaç saatte zayıflamıştı. Göğüs kafesinin hareketi görülmüyordu ve Hilda nefes alışını duymak için çoğu kez eğiliyordu.

Baret tüm geceyi Hilda'yla geçirmeyi göze alamadı.

Sessizce odasına gitti. Hilda gittiğini fark etmedi.

Baret, Azniv Hanım'ın ayak sesiyle uyandı. Merdivenin alt ucunda karşılaştılar ve birlikte Arus'un odasına girdiler. Hilda sinirsel bir gülüşle karşıladı onları.

"Duyuyor, anlıyor. Biraz önce kaşlarını kaldırıp 'hayır' dedi. İlaçlar fayda etti sanırım. Bir şeyler yedirebilseydim..."

Dikkatle Arus'un yüzüne baktı. Sakindi, sönük gözlerle hepsinin hareketlerini takip ediyordu. Ara sıra dudakları titriyordu.

"Konuşacak, konuşmak istiyor."

Azniv Hanım başını salladı.

"İlaçlar tabii ki fayda edecek."

"Fayda etmeleri lazım... Etmesi lazım. Ben hastaneye yatırmam onu. Hiç ziyanı yok, yataktan çıkmasın, ben bakarım. Yalnız yesin, durumu düzelsin ki, yiyip güçlensin."

"Henüz yeni kızım, tabii ki düzelecek. Senin gibi bir bakanı olduktan sonra..."

"Ben bakarım, hayatımın sonuna kadar da bakarım."

"Ne fedakâr olduğunu biliyoruz, biliyoruz."

Hilda heyecanlanıp ayağa kalktı.

"Ben çıkıyorum, alışveriş yapayım. Doktora da uğrayayım, bu akşam yine gelsin."

Sesini alçalttı.

"Altını temizleyip pudra sürdüm. Çişi geçirmeyecek bir şey de serdim. Gerekli şeyleri alayım. Naylon da alayım."

"Evet, çok temiz tutmalı."

"Gerekli olanları alacağım. Gerekirse, günde on kere de altını değiştirir temizlerim."

"Duyuyor," diye uyardı Baret alçak sesle.

Arus'un gözleri ümitsiz bir bakışla Hilda'nın yüzüne yönelmişti. Dudakları kıpırdadı yeniden.

"Ben şimdi geleceğim anacığım" dedi neşeyle Hilda. "Alışverişe gidiyorum. Bir şey istiyor musun? Ne istiyorsun, ne alayım? Lokum yer misin? Yersin ya, ah seni seni..."

Azniv Hanım'a döndü. Baret, Hilda'nın her an ağlayabileceğini hissetti.

"Anacığım, yeme onu, şunu ye derdim, ağzını burnunu buruşturur, 'dokunur' derdi. Sevmediği şey için 'dokunur' derdi. Keşke bıraksaydım da canının istediğini yeseydi, boş yere mahrum ettim."

Gözleri doldu.

"Adam enjeksiyona gelmeden dönerim."

"Bu kız dünden beri bir şey yememiştir, eminim" dedi Azniv Hanım.

Baret kendisinin de bir şey yememiş olduğunu belirtmedi.

"Bir günde çok değişmiş gördüm onu, ama suç benim, düşünemedim. Bu kadar işin, bu kadar üzüntünün içinde... Tabii... Onun gibi fedakâr bir evlat... Siz buradasınız Baret Bey, ben gidip yemek hazırlayayım. Dönüşte biraz

gücünü kuvvetini yerine getirecek bir şeyler yesin. Şimdi işi çok ağır; eğer o da hastalanırsa, ne olur anasının hali?"

"Zahmet etmeyin..."

"Ne zahmeti canım, olur mu hiç?"

Azniv Hanım gitti. Baret, gözlerini kırpmadan kendisine bakan anasıyla baş başa kaldı.

- 11 -

Mutfakta ışık yanıyordu. Hilda musluğun önünde yıkadığı tabakları soğuk sudan geçiriyordu, sırtı kamburlaşmıştı.

Baret getirdiği paketleri masanın üstüne bıraktı, Hilda başını çevirdi ve Baret onun ağladığını gördü.

"Nasıl?..."

Hilda kollarıyla gözlerini sildi.

"Bir parça lokum koydum ağzına, yemedi. Badem ezmesi de almıştım, besleyicidir, ağzında kaldı, yarısı dışarı döküldü. O kadar da severdi, çiğneyip yutamadı. Acaba tadını aldı mı, bilmiyorum."

Sesi ağlamaklıydı.

"İki kaşık komposto suyu içirdim. İnsan böyle yaşar mı? Onu hastaneye yatırmam. Orada ölür, üzüntüden ölür."

Hararetli bir şekilde tabakları kurutuyordu.

"Ne yapıp edip sütü içireceğim, püreyi, meyveyi yedireceğim."

Baret'in bütün gün nerede olduğunu sormadı. Nefes nefese çalışıyordu. Dizili tabaklardan sonra Arus'un bezlerini yıkamaya geçti. Bir sonraki temizlik için de sıcak su hazırlıyordu. Gözyaşları kurumuştu. Yüz hatları gerilmişti. Tam anlamıyla bir güç ifadesi vardı yüzünde.

Baret bir gölge gibi içeri geçti. Bu kargaşa içinde kendini fazlalık hissediyordu. Varlığını belli etmeye bile çekiniyordu.

Radyonun üstünde bir resim gözüne çarptı. Yirmi yıl önceki aile fotoğraflarıydı. Camı yoktu. Küçük bir çiçekliğe yaslanmış duruyordu. Dördü de objektife gülüyorlardı.

Baret sırtını dönüp oturdu, birden bastıran uykunun etkisiyle gözlerini kapattı.

Kapı sesiyle uyandı. Yerinden kımıldamadı. Hilda ile iğnecinin merdivendeki konuşmalarını dinledi. Kimseyi görmek istemiyordu.

Beş dakika sonra Azniv Hanım da onlarla birlikte aşağı indi. İğneciye iyi geceler deyip, Hilda'nın önünden odaya girdi. Baret'in bakışları onun maviye çalan parıltılı ve her zaman bakımlı saçlarına takıldı. Birden bu saçların peruk olduğunu fark etti.

"Bu akşam iğneci, anneni daha iyi gördü" dedi Azniv Hanım.

Hilda üzgün görünüyordu ama. Sıcak sabunlu sudan şişmiş ellerini dizlerine koydu. Sol eli ise iyice kızarmış, artık açık bir yaraya dönüşmüştü.

"İki gün içinde eridi," diye mırıldandı. "Ne tarafını tutsam kemik geliyor elime. İnsan iki günde nasıl iskelete dönebilir?"

Gözlerini radyonun üstündeki resme çevirdi.

"Şu resimdeki kadını yukarıdakiyle kıyaslayabilir misiniz?"

Azniv Hanım resmi daha iyi görebilmek için gözlerini kıstı. Hilda gidip dikkatle kenarından tutarak resmi getirdi.

"Görmemiş miydiniz?"

"Hayır, annenin resmini görmemiştim, babanınkini görmüştüm."

Uzun uzun başını salladı.

"Güzel bir kadın. Hayat budur kızım, ne yapacaksın."

Ölmüş bir insandan söz ediyorlarmış gibi geldi Baret'e.

Hilda gözünü resimden ayırmaksızın çerçeveyi yerine koydu.

"Belinin kemikleri dışarı fırlamış, derisini delecek diye korkuyorum."

"Korkma. Yalnız, sırtına dikkat etmek lazım. Hareketsiz yatıyor, nekroz olmasın."

Hilda'nın dudakları titredi.

"Yan döndürmek mümkün değil ki! Ne bedenine, ne boynuna, ne de başına hâkim olabiliyor. Sanki her tarafı dağılmış."

Gözlerinde yaşlar parladı.

"Ben yemeği hazırlayayım. İki kaşık meyve suyu da vereyim."

"Sen işine bak, ben masayı hazırlarım. Sen onunla ilgilen Hilda."

Azniv Hanım ayağa kalktı, Hilda'nın itirazlarını dinlemeyip onunla birlikte mutfağa gitti.

"Dalmış," dedi Hilda dönüşünde. "Uyanırsa veririm, şimdi uyandırmayayım."

"Doktor gelecek mi?"

"Gelmek istemedi, 'gerek yok' dedi. 'İlaçlara devam edin, yapacak başka bir şey yok, gerekirse yarın gelirim' dedi."

"İyi" diye mırıldandı Saraygil, düşünceli bir halde.

Baret yemeğe çağırdıklarında bir yabancı gibi yanlarına gitti.

Hilda, Arus'a bakmak için iki kez sofradan kalktı. Yemekten sonra, sofrayı toplamadan Azniv Hanım'la doğruca yukarı çıktılar. Baret aşağıdaki odada uzandı; dört çift parlak göz devamlı kendisine bakıyordu.

Bir süre sonra Azniv Hanım kendi katına çıktı. Gece boyunca evin sessizliği bir daha bozulmadı.

Kendisi de yukarı çıktığında gece hayli ilerlemişti. Arus'un kapısı açıktı, ışık yanıyordu. Hilda'yı yatağın yanında bir sandalyede oturur gördü. Kımıldamıyordu. Bacaklarını iki yana açmıştı, elleri eteğinin üzerinde, dua

eder gibiydi. Başı göğsüne düşmüş ve çenesi sarkmıştı, açık ağzından hafif nefes alışları duyuluyordu.

Baret uyandırmadı onu. Yatmaya cesaret edemedi, yine aşağı indi, kendisi de bir sandalyeye tünedi.

Birden, Haybeden'in davetini hatırladı. "Okullar açılmadan," demişti. Eylül'e girmişlerdi bile, ama önemi yoktu. Ermeni Adası'na, Haybeden'i görmeye gitmeyi hiç düşünmemişti.

Gözkapakları ağırlaşıp kapanana dek, gözü duvardaki takvimin 3'üne takılı kaldı. Okulların eylülün kaçında açıldığını düşündü.

*

Sabahki trafiği duymadı, Hilda içeri koşup bağırdığında anca uyandı.

"Konuşuyor!"

Basamakları çifter çifter çıktılar.

"Konuşur gibi sesler çıkardı."

Hilda nefes nefese kalmıştı.

Arus'un başı hafifçe kapıya doğru yöneldi.

"Başını çevirdi..."

Gülüşü sinirsel bir hıçkırığa dönüştü.

"Anacığım iyi misin?... İyisin.. İyisin..."

Bir şeyler yapmak için çırpınarak karyolanın çevresinde döndü.

"Sana yiyecek bir şeyler getireyim mi?"

Aşağıya koştu.

Arus'un dudakları kıpırdadı, ağzından bir hırıltı çıktı. Baret ona doğru eğildi.

"Ne istiyorsun? Bir şey istiyor musun?"

Ses daha zayıf bir hırıltı olarak yeniden duyuldu.

"Bir şey mi istiyorsun?"

Hırıltıdan başka bir şey duyulmuyordu.

Baret doğruldu.

"Bu konuşma değil ki!"

"Şimdiye kadar bunu da yapamıyordu. Biraz gayretle konuşabilir. Eğer yiyebilse daha çabuk toparlanacak. Ben demedim mi? Öyle bir bakarım ki iyileşir, benim elimde her hasta iyileşir. Ben onu ayağa bile kaldırırım."

Hilda bunu içten içe inanarak söylüyordu. Sandalyeyi karyolaya yaklaştırdı, bardakla kaşığı üstüne koydu.

"Ne ters oldu, sol kolum tutuldu, istediğim gibi kullanamıyorum, tam ihtiyacım olduğu zamandı."

Ağrıya karşı çenesini sıktı, Arus'u kaldırmaya çalıştı. Çok ağır geliyordu.

"Bırak," dedi Baret. "Ben kaldırayım, sen yedir."

Şimdiye kadar Arus'un bedenine dokunmamıştı. Hilda ısrarla başını sallayınca üstelemedi.

"Böyle yatarken, ters gider, boğulur diye korkuyorum. Biraz yukarı almam gerek."

Eteklerini kaldırıp dizini yatağa dayadı, sol elini Arus'un omuzlarının altına kaydırdı, inleyerek kaldırdı. Arus'un vücudu kasılmıştı, belinden eğilemiyordu, Hilda sol dizini anasının sırtına dayanak yaptı.

"Acıtıyorsun," diye uyardı Baret.

"Yedirmem gerek."

Arus'un başını omzuna koyup, kaşıkla, koyu sıvıyı ağzına verdi.

"Yuttu, aferin anacığım."

Titriyordu.

Baret, Arus'u, Hilda'nın yaşında hayal etti. Kendilerine tam bu şekilde mama yedirmiş olmalıydı.

Arus acı hissiyle ağzını açtı, ama ağzından ses çıkmadı.

"Yeter, ızdırap çekiyor."

Hilda da gördü anasını, ağlamaya başladı.

"Ne yapayım? Bırakayım da açlıktan ölsün mü?"

"Eziyet ediyorsun."

Hilda'nın coşkusundan eser kalmamıştı.

Arus'un gözleri Baret'ten Hilda'ya, Hilda'dan Baret'e gitti geldi. Alt çenesi kıpırdadı.

"Bir şeyler söylemek istiyor."

"Ne diyecek? Konuşabilir mi ki?"

Arus iki kez belli belirsiz kaşlarını kaldırdı. Hilda görmüştü, kaşık elinde, hareketsiz bekliyordu. Tüm dikkati anasının yüzünde yoğunlaşmıştı. Arus'un ağzı titreyerek açılıp kapandı.

"Bir şey söylemeye çalışıyor."

Gerçekten de Arus büyük çaba harcıyor, sesler çıkarıyordu. Dili döndü, döndü. Baret hiçbir şey anlamadı.

Hilda gücü tükenmiş bir halde anasını yastığın üstüne bıraktı. Kaşığı bardağın içine attı. Ağlayarak yatağa düştü, sonra kederden darmadağın olmuş yüzünü kaldırıp Baret'e baktı.

"Ah anacığım, ah anacığım, 'yeter, yapma, artık bırak' diyor."

Son sözler sesiyle beraber boğuldu. Anasının yüzünü öpüp saçlarını okşadı. Gözyaşları çarşafa dökülüyordu.

"Kolum tutuldu dedim ya, anladı, her şeyi duyuyor. Bu halinde bile beni düşünüyor. Ah anacığım...

Gözyaşları içinde mutlulukla gülümsüyordu.

Arus verdiği mücadeleden yorgun düşmüş bir halde, gözlerini kapatıp uyudu.

"Başka ilaç vermeyecek misiniz doktor, başka bir ilaç veremez misiniz?"

Doktor, Hilda'nın ricaları ve sabırsızlığı karşısında aynı cevabı tekrarlıyordu.

"Gerek yok, bunları verin."

Hilda inat ediyordu.

"Üç gün önce konuşmaya başlamıştı, başını sallıyordu, duyuyordu, dili dönüyordu. İki gündür ne hareket ediyor, ne gözünü çeviriyor. Eskisinden daha kötü oldu. Yemek için kaldırıp oturtuyordum, acaba ondan mı oldu doktor?"

"İlgisi yok."

Başka ilaç vermediği gibi, iğneleri de kesti.

"Yeni bir damar çatlamış," diye açıklamada bulundu Baret'e. Herhalde onu yabancı zannetmişti.

"Ben başka bir doktor getireceğim," diye ısrar etti Hilda.

Azniv Hanım onu ikna etmek için tüm hünerini kullandı.

Hilda, Arus'un sevdiği şeyleri aramak, alıp eve getirmek için Kadıköy'e koştu, oysa önceki gün aldıkları mutfakta duruyordu. O yine de alışverişe gidiyor, yine getiriyor, yedirmeye çalışıyor, başaramıyordu. Yeni getirdiklerini de ağlayarak eskilerin yanına koyuyordu. Ne kendi yiyor, ne de başkasına yedirmeyi düşünüyordu.

Eylül'ün altısında Arus'un boğazından tek bir kırıntı bile geçmedi. Bütün gün boyunca, Hilda bir şey içirmek için boşuna çabaladı. Yatağın yanında bardaklar, kaşıklar sıralandı. Ayın dördünden beri neredeyse hiçbir şey yeme-

mişti. Hilda bu iki günlük oruçtan telaşlanmıştı. Ne yapacağını şaşırmış bir halde, bir aşağı bir yukarı gidip geliyor, bir çare arıyordu. Azniv Hanım, pek çok kez başka doktor getirmenin gereksiz olduğunu tekrarlamak zorunda kaldı. Bunları söylerken oldukça soğukkanlıydı.

Akşama doğru, Hilda'nın yüz hatlarındaki humma, garip bir neşeye dönüştü.

"Mutlaka yedirmem gerek," dedi kesin bir inançla. "Eğer böyle aç yatarsa asla ayağa kalkamaz."

Karyolanın kıyısına oturdu, dizini Arus'un sırtına kaydırıp tüm gücüyle gövdesini kaldırdı. Yüzü birden kolunun ağrısıyla gerildi.

Tavandan düşen ışık altında Baret tanıyamadı onu. Burun deliklerinin yanından, ağzının ucuna kadar bir çukur açılmıştı. Yanakları solmuştu. Çenesinin altındaki deri sarkmıştı. O an Hilda'nın kırkına yaklaştığını fark etti. Birkaç gün içinde yaşının tüm belirtileri birden ortaya çıkmıştı. Saçları bile parlaklığını kaybetmişti. Arus yatağa düştüğünden beri denize gitmiyordu. Bacakları hâlâ bronzdu, ama inanılmaz şekilde erimişti.

Baret, düşünceler içinde, bulunduğu ortamdan kopmuş, dalıp gitmişti. Kaskatı kesilmiş bir el koluna yapıştığında sarsıldı.

"Nefes almıyor!"

Hilda, Arus'u yastığa bırakmış, fal taşı gibi açılmış gözlerle anasına bakıyordu.

Baret kendine geldi.

Arus'un gözbebekleri kaymış, hareketsizleşmişti.

"Gözleri... Gözleri döndü."

Hilda hıçkıra hıçkıra, dehşet içinde kaçıp gitti.

Baret, Arus'un üstüne eğildi.

"Ana" diye seslendi yumuşakça. "Benim, ben Baret, benim ben, Baret."

Elini omzuna koyarak hafifçe sarstı.

Arus derin bir nefes aldı, ciğerleri işlemeye başladı. Donmuş gözbebekleri hareket edip yerine geldi.

Baret'in kalp vuruşları da normale döndü. Aşağı indi.

"Sen delisin" dedi.

Hilda kanatacak derecede dudaklarını ısırıyordu. Korku içinde Baret'in yüzüne baktı. Tıpkı dayak yemiş bir köpeğin bakışıydı bu.

"Uyuyor, meyve suyu hazırla, içir biraz."

"Ben içiremem. Artık yapamam. Biraz önce yerinden kaldırdım, ondan öyle oldu. Artık dokunmam."

"Kaldırmadan içir."

"Başı düşüyor, boynu kırılacak. Her dakika ölecekmiş gibi geliyor bana."

"Tabii ölecek, öleceğini bilmiyor musun?"

Hilda bu kabalık karşısında ani bir sarsıntı geçirdi. Nefretle baktı Baret'e.

"Niye ölsün, ben onu yaşatırım!"

"Yaşat bakalım!"

"Yedirebilirsem iyileşir. Sağlıklı kadındı. Bir şeyi yoktu."

Tekrar hıçkırmaya başladı.

"Biliyorum, ölmek istiyor. Mahsus yapıyor. Bana kötülük yapmak için. Dayanamayacağımı biliyor. Sen de ölmesini istiyorsun!"

Kendi dediğinden korkup sustu.

"Ne olur Allahım, ölmesin! Hayatımın sonuna kadar böyle bakayım, eziyet çekeyim, ama ölmesin. Ben öleyim önce, onun öldüğünü görmeyeyim."

"Sen ölmezsin, o ölecek. Meyveyi hazırla."

Sesi buz gibiydi.

Hilda uysalca ona uydu. Ağlayarak mutfağa gitti, ağlayarak mutfaktan çıktı. Merdivenleri çıkmaya başladı. Meyve suyunu içirmeyi kabul etmişti. Baret onu izliyordu.

Henüz odaya girmişti ki, bir çığlık attı, bardağı bırakıp dışarı kaçtı.

"Haline bak, haline bak!"

Hilda'nın gözleri fal taşı gibi açılmıştı.

Baret içeri girdi.

Arus'un alt çenesi sarkmış, her soluk alışta korkunç bir şekilde titriyordu. Hırlıyordu. Göğsü, soluk alıp verirken sarsılıyordu. Gözleri yarı aralıktı, gözbebeklerinin rengi kirpiklerinin arasından anca seçilebiliyordu. Yüzü sarımtıraktı.

Baret yatağın karşısına, sandalyeye oturdu.

Arus öylece hırlıyordu.

Karanlık bastı basıyordu.

Arus artık görünmüyordu. Duvarın dibinde beyaz bir leke gibi yatağı duruyordu sadece.

Bir uyuşukluk sardı Baret'i, dermansızlık yayıldı bedenine. Bacakları eridi. Gözkapakları dayanılmaz bir halde kapanıyordu. Uykuyla savaşmak imkânsızdı. Sandalyenin üstünde, oturduğu yerde sızdı.

Gözleri kendiliğinden açıldı. Kendisini karanlıkta buldu. Her şeyin dingin olduğu bir dünyada uykunun devam ettiğini sandı. Görülmemiş ölçüde dinçleşmiş hissediyordu.

Tüm dikkatini toplayıp dinledi.

Çıt yoktu.

Ayağa kalktı, dizleri titriyordu. Titremesi düğmeyi çevirene kadar da sürdü. Arus'u aynı durumda gördü, gözle-

ri hep aralıktı. Gözbebeklerinin rengi ayırt edilemiyordu. Çenesi sarkık duruyordu ama titremiyordu. Ağzının kenarından birkaç damla beyaz köpük akmıştı. Yüz hatları rahatlamış, kırışıklıkları sanki yok olmuştu. Baret, yorganın altında bacağını oynattığını sandı. Taş kesildi ve nefesini tuttu yeniden.

Tam bir huzur ve sessizlik vardı odada. Baret gitgide gevşedi, huzur buldu. Uzun bir süre izledi anasını.

"Ana, ana, benim Baret, Baret, benim ana..."

Büyük bir böcek vızıldayarak geldi, hızla ampule çarptı ve sustu.

Baret anasına dokunmadı. Bir süre daha izledi onu. Dışarı çıkıp kapıyı kapattı. Işığı açık bıraktı.

Aşağı indi. Odanın ışığını yaktı. Kimse yoktu. Odanın ışığını söndürdü. Sofanın ışığını söndürdü. Bahçeye çıktı.

Saraygil'in penceresinde ışık vardı. Gökyüzünün karanlığı içinde asılı, kırmızımtırak bir ışık.

Orada bir ablasının olduğunu hayal bile edemedi.

Bir yelkenli, gümüşservi içinden Marmara'ya açılıyordu.

Çürük kokusunun yükseldiği deniz kıyısında, su, zift gibi yayılıyordu.

Geçen, dakikalar mı, saatler mi, yoksa asırlar mıydı? Önemi de yoktu zaten. Yarımadada başka kimse var mıydı bu saatte? Kapkara sularda görünmez bir yaşam kaynaşmakta mıydı?

Uzakta, hafif bir sisin arkasında, Bizans'ın ışıkları kızarıyordu. Toprağın ışıkları. Baret toprağa bakmadı. Suyu seyretti. Zifti seyretti. Ziftin ulaşılmaz rahmini... Ve içinde, bir yelkenlinin görünmez bir ufka doğru uzaklaşmakta olduğu gümüşserviyi seyretti...

Belli belirsiz bir uğultu büyüyordu karşısında. Kulaklarındaki, sessizliğin uğultusu değildi, gerçek bir gürültüydü.

Sonra, gökyüzüne doğru bir yangın kırmızılığı dalgalandı. Duman yükseliyordu Kadıköy'ün üstünde.

Baret arzuyla titredi. Sanki toprak sarsılıyor, çatırdıyordu.

Su cansızdı.

Köşesine çekilip dünyadan soyutlanmış, gökyüzünün siyahlığına asılı tüm kırmızımtırak ışıklar birer birer sönüyordu.

Onların yerine ateş kümeleri yükseliyordu.

Ve ateş kümeleri de karanlığa gömülüp yok oluyordu. Yarımada batıyordu, burun batıyordu, görünen her şey, gören bütün gözler sönüyordu. Ve yeryüzünde ne varsa, yerin dibine gömülüyordu.

Ve artık hiçbir yerde ışık yanmıyordu.

Yelkenli, Gökyüzü Yolu'nda görünmez olup gitmişti.

SON

s. 57 [2013 baskısında eklendi]

"Sen de döndün, amca."

"Beni bırak. Döndüğümde artık bir şey yapacak halde değildim. Bu evden başka şeyim de yoktu, senin yaşlarında da değildim. Sen yapabilirdin. Babanın her türlü maddi imkânı vardı o zaman. Buranın sana göre olmadığını söylemiştim. Anlayamazdın o zaman. [...]"

[...]

"Bunda kabahat yalnız senin değil. Ben Kemal'den sonra dönünce... Biliyorsun o hikâyeleri. Sigorta şirketi. Mevkim. Sonra kapıya konulmam. Benim gibi bir *eleman* hem de. Niye bırakıp gittim gene? Türkiye Türklerindir dediler. Bana da sen Türk değilsin dediler. Ne işim vardı burada? Yaaa!"

s. 86 [2013 baskısında eklendi]

"Senin memleketin değil oğlum. Sana, sen bu memleketin insanı değilsin diyorlar. Kendi memleketin olsa oku, eğitim al, bilgin ol, memur, profesör ol. *Çöpçü* yapmıyorlar adamı, *çöpçü*! Paran yoksa hiçbir şeyin yoktur. Bak, baban bu yaşta..."

[...] "Kazan, kazan, alsınlar elinden!" diye mırıldandı misafir.

"Yine kazanırsın. Ne olacak? Kafamın içindekini de alamazlar ya! Kazanan ben değil miyim? Yine kazanırım. /s. 87/ Ama mesele para değil. Tadı yok ki. Sen bizden değilsin, sen yabancısın, senin hakkın yok... İnsanda heves kalmıyor."

Suren'in suratında acı bir ifade donup kaldı. Baret onun samimi olup olmadığını anlayamazdı.

Sesi yumuşadı.

"Zaten bu kez kim kalabilir artık? Biz de suçluyuz. İstenmediğin yerde ne işin var? Durum bir düzelsin hele, yollar bir açılsın..."

İmalı bir vurguyla doğrudan misafire yöneltmişti bu sözleri. Baret şaşkınlığını açığa vurmadı. Suren doğruldu, Baret'e baktı, sesini yeniden yükseltti.

"Gitmek bile para ister. Her şeyin başı para. Önce para."

Tekrar misafire döndü.

s. 135 [2013 baskısında eklendi]

"Gâvurum ben, amca!"

s. 338 [2013 baskısında eklendi]

"[...] *Yaniya* sen okumuş adamsın *aga*. Aklın bizden fazla yatar bu mevzulara. Ne diyorsun bu Ermenistan işine?"

"Ne Ermenistan'ı? Hangi işe?"

"Göç mü diyorlar, dönüş mü diyorlar ne?"

Baret boş boş baktı yüzüne.

"Haberin yok mu oğlum? Gazete okumuyor musun?"

Baret Yenişehir'e gelişinden beri eline gazete almadığını söyleyemedi.

"Ermenistan'a götürüyorlar ya!"

"Kim götürüyor?"

"Kızıllar be!"

"Sen de mi gidiyorsun?"

"İşte onu konuşmak istiyorum ya. Burada ne yapacağım be abi. Böyle serseri mi kalacağız? *Belki* orda bizi adam ederler. Ne diyorsun? Sen gider misin?"

"Hiçbir fikrim yok."

"Herkes yazılıyor."

"Nereye yazılıyor?"

"Elçiliğe. Senin haberin yok mu?"

"Hayır. Haybeden anlar bu işlerden."

"Haybeden'den laf çıkar mı be! O..."

"Benim öyle şeylere aklım ermez," diye mırıldandı Haybeden, "Ben işime bakarım. *Ama* yarın *hade* gidiyorsunuz derler, ben de giderim."

"Orda meyhanecilik yapamazsın *ama*."

"Ne olursa onu yaparız. Meyhaneci doğmadık ya!"

/s. 339/ "*Bu gidişle* bir gün mütevelli de olursun. O zaman *helbet* bizim zarımıza bakarsın. Bir Çamur vardı bizde, dersin. *Sayende rahat* ederiz."

"Sen Ermenistan'a gidiyordun hani."

"Dur bakalım. Kim götürüyor? Ne zaman götürüyorlar? Zaten benim aklım yatmadı *daha aga*. Orada *sıkı* çalışacaksın diyorlar. Çalışmayanı asıyorlarmış. Doğru mu abi? Bunu sormak istiyorum sana."

"Ben ne bileyim!"

"Okumuş adamsın, bilirsin sen. Eğer doğruysa bize göre değil. Biz çalışmaktan bıkmışız."

Haybeden ters ters baktı.

"Çalışmaktan canı çıkar. Oraya *takavit* olmaya gidecek."

s. 476 [2019 baskısında eklendi]

"Sonunda bizim başımıza patlayacak, elimizde son kalanlar da gidecek."

s. 479 [2019 baskısında eklendi]

[...] Dün Varlık, bugün Kıbrıs, yarın başka bir şey. Ama mutlaka "başımıza patlayacak" bir "felaket". "Altından bir şeyler çıkacak" bir şey. Onu rahatsız eden şuydu, [...] Bütün

o seneler boyunca Ermeni olmanın ne anlama geldiğini unutmuştu şüphesiz. Şimdi hatırlamaya ve ilk sarsıntıyı atlatır atlatmaz, bunun ne anlama geldiğini anlamaya başlıyordu. İstemeden, yine Ermeni kimliğine bürünüyordu. [...] "Ermeni olmamanın" daha iyi olduğunu fark ediyordu. Ama Ermeni olmamak imkânsızdı.

[...] Belki sorun tam da buradaydı, çok rahattılar ve bu kadar rahatlığa alışık değillerdi, bir felaketin yakınlığı daima günlerini kemiriyordu. Kazanıyorlardı, yiyorlardı, içiyorlardı, eğleniyorlardı ama sanki batan bir gemideymişler gibi bir acelecilik vardı bu yaşayışta. Her an bir şey bekliyorlardı. Bir karışıklık. Ve şimdi on sene öncesine göre daha çok korkuyorlardı. Çünkü hallerinden memnundular ve bir şeyin değişmesini istemiyorlardı.

"Alıştık Arus Hanım... Felaket..."

Felaket olmadan rahat değillerdi. Hayatlarının bir unsuru eksikti. Bir şey bekliyorlardı. Çünkü sonsuza dek felaketsiz, tekdüze bir hayatı hayal edemiyorlardı. On sene çoktu.

/s. 480/ [...] İstemeden kendisini Ermeni çevresinin içinde buluyor, [...]

[...] Varlık'tan çıkıp kaçınılmaz olarak [...]

Քարընճալարըն կիւնպաթըմը	Karıncaların Günbatımı
Մրջիւններու վերջալոյսը	**Sunset of the Ants**
Չաւէն Պիպէրեան	Zaven Biberyan
վէպ	novel
թրքերէն	Turkish
(հայերէնէ) թարգմանեց Սիրվարդ Մալխասեան	translator (from Armenian) Sirvart Malhasyan
Բ. տպագրութիւն Փետրուար 2019, Ստանպուլ	2nd edition March 2019, Istanbul

Belki sorun tam da buradaydı, çok rahattılar ve bu kadar rahatlığa alışık değillerdi, bir felaketin yakınlığı daima günlerini kemiriyordu. Kazanıyorlardı, yiyorlardı, içiyorlardı, eğleniyorlardı ama sanki batan bir gemideymişler gibi bir acelecilik vardı bu yaşayışta. Her an bir şey bekliyorlardı. Bir karışıklık. Ve şimdi on sene öncesine göre daha çok korkuyorlardı. Çünkü hallerinden memnundular ve bir şeyin değişmesini istemiyorlardı.

"Alıştık Arus Hanım... Felaket..."

Felaket olmadan rahat değillerdi. Hayatlarının bir unsuru eksikti. Bir şey bekliyorlardı. Çünkü sonsuza dek felaketsiz, tekdüze bir hayatı hayal edemiyorlardı. On sene çoktu.

ISBN 9786052100066